

بیشک له پیرامه کانی نوور

عجمی سزایه حمه دی

به دیوورزه مان

سه عیدی نوورسی

دایناوه

فاروق ره سوول یه حیا

کردوو به کوردی

مستندی اقرأ الثقافی

للکتب (کوردی - عربی - فارسی)

www.iqra.ahlamontada.com

بہ شک لہ پیامہ کافی نوور

موجھیزا زہ حمہ دی

بہ دیوزرہ مان
سہ عیدی نووری

دایارہ

فاروق رہ سوول یہ حیا

کردویہ بہ کردی

نهم كتيبہ:

- * مامؤستا (بهدیعو ز زه مان سعیدی نورسی) به زمانی تورکی دایناوه.
- * مامؤستا (یحسان قاسم صالحی) له زمانی تورکی بهوه کردوویه تی به عه ره بی.
- * (فاروق ره سوول یه حیا) له عه ره بی بهوه کردوویه به کوردی.
- * مامؤستا (حسین حسن کهریم) بهم کوردی بهدا رۆشتووه تهوه و له گه ل دهقی عه ره بی به کهدا بهراوردی کردووه.
- * مامؤستا (عبدولکهریم عه بدوللا ره فعت) پیایدا رۆشتووه تهوه و له گه ل دهقه تورکی به کهدا بهرامبری کردووه.
- * چاپی به کم: نه ستمه بوول ۱۴۱۳ ک- ۱۹۹۲ ز.
- * چاپی (شهرعی و بزار کراوی) پینجه م: بهرووت ۱۴۳۳ ک- ۲۰۱۲ ز.
- * له سه ره رکی وه رگیتر له چاپ دراوه.

وتیه کی پیوست

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين، والصلاة والسلام على سيدنا محمد الأمين المبعوث رحمة للعالمين، وعلى آله وأصحابه وأتباعه إلى يوم الدين.

به پیوستی ده زام له پیش خویندنه وهی هم پیامه دا خویندنه ری به ریز له هه ندی لایه نی سه بارت به فرموده کان وهر گپانی هم پیامه ناگادار بکه مه وه. وهک ناشکرایه سرچاوه کانی باسی موعجزاتی پیغمبر ﷺ بریتین له کتیه کانی فرموده و میژووی ژبانی پیروزی. جا کاتی ماموستا نورسی هم پیامه داناه هیج سرچاوه کی له وان له بهره ستدا نه بووه و، بۆ هینانی له فرموده زورانیه له پیامه دان پستی به توانای له بهر بوونی خوی به ستوه که زوتر له سرچاوه باوه پیکراوه کانی فرموده و میژووی ژبانی پیغمبر ﷺ خویندونه ته وه، له گهل نه مه شدا، که بهر ارودی فرموده کان له گهل له سرچاوه اندا کراون، وه کویه که ده رجون. هه مهش له ده گمیه نیت که خوی گهوره به ره به کی باشی له لایه نه شدا داوه تی و، بۆ دانانی هم پیامه گه لی چاودیری کردوه.

هه ندی له و ره بواهت و فرمودانه ماموستا نورسی به عه ره بی هیناوی و، هه ندی کی تریشیان وه ری گپاون بۆ زمانی تورکی، وه گپری عه ره بی هم پیامه، هه مانه شی گپراوه ته وه بۆ هه سه عه ره بی به که، یان به ده سه واژه به کی نریکتر له ده قی فرموده کان دا پرشتوونه ته وه. منیش له کاتی وهر گپانی هم پیامه دا سه بارت به فرموده کان هم رینازه م گرت بهر:

له فرمودانه کی که له تورکی به که دا دانه به عه ره بی نووسیونی، هه به عه ره بی هیشتمنه وه و له بهراویزدا واتام لی داونه ته وه. خۆ له گه له هه جینگایه کدا ده قی عه ره بی به که وهک سرچاوه کانی فرموده نه بویت - با له واتا شدا به ک بوین - له وا

وهك سرچاوه باور پينكراوه كان نووسيمه توه و، لهما شدا پشتم به چاپه عه ره بي به كه به ستوره كه "تخریج"ی فهرمووده كانی تیدا كراوه.

هو فهرموودانمش كه له توركي به كدا تنها و اتا كه میان به توركي هینراوه و پاشان وهر گپری عه ره بی کردو نیه توه به عه ره بی، نیمه وهك توركي به كه مان کرد؛ واتای فهرمووده كاغان به كوردی هیناوه و، نیز له پراویزدا و اتامان لی نهداونه توه.

دانهر له سهره تاي هندی رپوايه تدا و تهی زانا كان له باره ی رپوايه ته كه موه باس ده كات و، له هه ندنكي تریشدا بیده نگ ده بیست، به تابهت نه گهر فهرمووده كان "صه حیج" بن و هیچ گومانیک له "صحّة" پاندا نه بیست. له هه ندنی جینگاشدا ناوی سرچاوه كان ده بات و له هه ندنكي تردا ناویان نابات. بز هه موو هم حاله تانه له پراویزدا سرچاوه كاغان ده ستیشان کردوه.

هه ندنی زاراه ی زانسته كانی فهرمووده (مصطلحات علوم الحدیث) كه له م په پامه دا هن، ماموستا نورسی پیناسه ی کردوون و واتای لی داونه توه، هه ندنكي تریشیان نیمه له پراویزدا و اتامان لی داونه توه. ئنجا له باره یوه له هه جینگایه کی په پامه كدا هه زاراه به کی فهرمووده بیته ریمان، هه به وشه عه ره بی به كه ی ده بهینین، چونكه زاراه كانی زانستی فهرمووده - به لكو زانسته ئیسلامی به كان به گشتی - تا ئیستا به زمانی كوردی ناوری پیوستیان لی نهدراوه توه. كه واته كاتی دهوتریت هم فهرمووده به "صه حیج"ه، مه به ست و اتا زاراه به كه ی وشه ی "صه حیج"ه نهك و اتا زمانه وانی به پروته كه ی. هه روه ها كاتی دهوتریت هم فهرمووده به "مشهور"ه تنها مه به ست له وشه ی "مشهور" و اتای "به ناوبانگ" نی به، به لكو مه به ست و اتا كه به تی له زاراه ی زانستی فهرمووده دا. هه روه ها هه موو زاراه كانی تر.

دوو جور پراویز له په پامه كه دا هن. چونكه له هه ندنی جینگادا دانهر پراویزی داناوه و، نیمش له هه ندنی جینی تردا (به تابهت بی لیکدا نه وه ی و اتای فهرمووده كان و، ده ستیشان کردنی سرچاوه كانیان و، هه ندنی شتی تری پیوست) ناچار بووین پراویز دابینین. جا له بهر نه وه ی پراویزه كانی دانهر له چاو پراویزه كانی وهر گپردا زور كه من، نهوا به وه له به كتر جیامان کردنه وه كه له كوتاهی پراویزه كانی دانهردا وشه ی (دانهر) مان نووسیه، له وانی تردا كه هی وهر گپرن هیچمان نه نووسیه، مه گهر له

داوینی لاپره به کدا پراویزی هر دوو لا کزبهنهوه، مو له حاله تیکی وادا وشه ی (وهر گپ) مان له کۆتایی پراویزی وهر گپره وه داناه.

له چاهه عهره بی به که ی هم په بامهدا له لایهن به پز "فلاح عبدالرحمن عبدالله" وه ته خرچیکی تیروته سهل و پیوستی فرموده کان کراوه. به پیوستم نه زانی به دریزی مو ته خرچمانه بکه م به کوردی یان هر به عهره بی له پراویزدا بیانوو سمه وه، چونکه زۆر به ی خونهران موهنده بان به سه که "پله" یان "سهرچاوه" ی فرموده کان بزائن. له بهر موه تنه ناوی سهرچاوه کان و له هه ندی جیگادا پله ی فرموده کاتم لهو ته خرجه ناوبراوانه وهر گرت و له پراویزدا دامنان.. هر که سیکیش بهو نه ندازه به تینویتی نه شکیت و یه ویت زیاتر له باره ی فرموده کانه وه شاره زا بیست و زانیاری به کی زیاتر به ده ست بهینیت، با به فرمویت سهر له چاهه عهره بی به که بدات، چونکه یارمه تی به کی باشی بۆ هم مه به سته ده دات^(۱).

له کۆتایی هم وتمهدا له خوای گموره داواکارین که نیازی پاک و ئیخلاسمان له کردار و گوفتاردا بین به خشیت. ئامین.

وصلی الله علی سیدنا محمد وعلی آله وصحبه أجمعین.
والحمد لله رب العالمین.

فاروق په سوول یه حیا

ز ۱۹۸۹/۲/۴

(۱) بۆ چایی دووهم به پراویزه کاندای ژۆشتمه وه، له هر شوئینکدا پیوستی کردیت زانیاری نویم له باره ی سهرچاوه کانه وه بۆ خونهری به پز نو سووه.

مه كتوبى نۆزدههم
له كتيبى مه كتوبات
په يامى (موعجزاتى نه حمه دى)

ئەم پەيامە زياتر لە سنى سەد دانە لە موعجيزە كانى پىغەمبەرى ئازىز ﷺ پروون دە کاتەو، كە هەموويان بەلگەن لە سەر راستى پىغەمبەرتى بە كەى. لە هەمان كاتيشدا دەرى دەخات كە خۆى لە خۆيدا پە كىكە لە كەرامەتە كانى ئەو موعجيزانە و بەخششيكە لە بەخششە كانى ئەوان. بەم جۆرە، ئەم پەيامە شتىكى "خارىق" واتە دەراسا و لە عادەت بەدەرە، لە سنى پروووە:

پەكەم: دانانى ئەم پەيامە، بىن هيج گومانىك، كارىكى لە عادەت بەدەر بوو. چونكە سەرەپاى هينان و پىواپەت كردنى ئەو فەرموودە زۆرانەى كە لە سەد لاپەرە زياتر دا هەن، بە بىن گەپرانەو بە هيج سەرچاوە بەك دانراو و، لەم كارەدا تەنھا پشت بە "لەبەر بوون" بەستراو. سەرەپاى ئەو ش كە لە دەروەهەى ئاوەدانى و لەناو دۆل و چىا و لە دەرووبەرى باخ و بىستانە كاندا و، لە نرىكەى چوار رۆژ و، رۆژى بۆ ماوەى سنى سەعات (واتە لە دوازدە سەعاتدا) دانراو!

دوو هەم: سەرەپاى دوور و درىزى ئەم پەيامە، هەر كە سىك دەپىرو سىتەو، چەندەش نوسخەى زۆرى لەبەر بگرىتەو، هەر لە نووسىنەو هەى بىزار ناىت و.. خوئىندنەو هەى بەردەوامىشى تام و لەزەتە كەى لەناو نابات.

هەر لەبەر ئەمەش بوو كە هىممەتى نووسەرەو تەمبەلە كانىشى بزواند و هانى دان بۆ نووسىنەو هەى، بە پادە بەك كە هەر لە دەرووبەرى خۆمان و لە ماو هەى تەنھا بەك سأل و لەو كات و بارودۆخە دژوارەدا، نرىكەى حەفتا دانەپان لى نووسى پەو. ئەمەش قەناعەتى بە كەسانى ئاگادارى بارودۆخ بەخشى كە ئەم پەيامە پە كىكە لە كەرامەتە كانى ئەو موعجيزانە.

سنى هەم: وشەى: "رەسولى ئەكرەم" (پىغەمبەر) ﷺ لە هەموو پەيامە كەدا، لە گەل وشەى: "قورئانى پىرۆز" لە كەرتى پىنجمەدا، لە لای پە كىك لە نووسەرەو هەى كان بە پەك ئەندازە دەرچوون، بىن ئەو هەى خۆى بەمەى زانىبىت. هەمان "تەوافوق" لە ژمارەى ئەم

وشانهدا له لاي ههشت نووسهروه كه ي تريش پرووي دا، بئ نهوه ي كه سيان به كه سي
 تريان گهيشتن، ته نانهت پيش نهوش خزمان به ممان زانيبت. جا هر كه سينك خاوه ني
 كه مينك ويژدان يبت، هر گيز هم ديارده به ناخاته نه ستوي رنكهوتوه. به لكو هم مو
 كه سينك له وانهي كه ناگاداري هم كاره بوون، به به كيك له نهيني به كاني "غيب" و
 كه رامتنيك له كه رامتته كاني موعجيزه ي پيغمبهريان ﷺ له قهلم دا.
 همه له لايه كه وه..

له لايه كي تريشهوه: بنچينه كاني سه رتهاي هم په يامه گه لسي گرنگن و.. نهو
 فرمودانمش كه لم په يامه دان، سه رتهاي نهوه ي هم موويان "صحيح" ن، له لاي
 زاناياني "زانستي فرموده" باوه ر پي كراون، سه رتهاي همه و، له همان كاتيشدا، هم
 په يامه زياتر نهو رهوا به تانه ي هيناوه كه له هم موويان چه سپاو تر و بئ گومان ترن.
 جا نه گهر بمانهوي سه رجه م سيفه ته كاني هم په يامه باس بكهين، نهوا پيوستمان به
 په ياميكي تر ده يبت له بهر نهوه، داوا لهو به ريزانه ده كه مين كه به تاسه ون بؤ هم په يامه،
 ده ست به خو يندنهوه ي بكهن و، گهر بؤ يهك جارش بووه بيخويننهوه، تاكو خويشيان
 هه ست بهو سيفه تانه بكهن كه لم په يامه دا هه ن.

سه عيدي نوورسي

ناگادار كردنهويهك:

لم په يامه دا چه ندين فرموده ي پيروزي زورم هيناوه. له كاتي
 دانانيشيدا هيج كينيكي فرموده م له لا نه بوو. جا نه گهر له وشه ي
 هر فرموده به كدا هه لم به كم كرديبت، با چاك بكرينهوه، يان به
 "الرواية بالمعنى" وه بگيرت. چونكه وته ي په سه ند كراوي زانايان لم
 باره بهوه نهوه به كه دروسته فرموده به معنا رهوا بهت بكرت. واته
 گيره روهوه ي فرموده بؤي هه به واتاي فرموده كه به وشه ي خؤي
 ده ره يبت. جا هر هه لم بهك له وشه ي فرموده كاندا هه بوو، با به م
 چاوه سه ر بكرت.

سه عيدي نوورسي

موعجیزاتی نه حمدهی

جوانترین دروود و سلاو له سهر خاوه نه که بیان یئت

باسمه سبحانه

﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا ۝ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكْعًا سُجَّدًا يَقْتَضُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْطَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوْقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا﴾ (الفتح: ۲۸-۲۹).

(له بهر نه وهی له وتهی "نوزده هم" و "سی و به کم" دا پیغمبریتی پیغمبرمان ﷺ به چندین بدلگی توندوتول و بههیز چهسپاند، نمو با خویتهری بهریز له کیشهی چهسپاندنی پیغمبریتی به کهیدا سیری نهو دوو وتهیه بکات. بهلام لیره دا بو مهستی تهواو کردنی نهوانهی لهویدا باس کراون، چندن بریسکه بهک لهو راستی به گموره به پروون ده کهینه وه، له نیوان "نوزده" نمازه ی رهوان و پر له واتادا).

نمازه ی رهوانی به کم

گومان له وه دا نی به که پهروه ردگار و دهسته لاتنداری هم گهر دوونه، هدر کارنک ده کات، به زانایی و دانایی ده بکات. کهواته هممو شت و لایه نیکی هم گهر دوونه ده بینیت و ته گهر و پلانی بو داده پزیت و به زانستی خویشی هممو شتیک چاره سهر و

پهروهده ده کات. نه‌م‌ش بز مه‌به‌ستی لاشکرا کردن و ده‌رخستی چنه‌ند دانایی و نامانجیک که له و شتانه‌دا ده‌بیرن.

جا له‌بهر نه‌وهی به‌ده‌بینه‌ر زانایه، نه‌وا ده‌بنی گویاش ینت، واته بیشدوینت. دیاره گوفتار و قسه‌کردنیشی له‌گه‌ل نه‌وانه‌دا ده‌ینت که خاوه‌نی هه‌ست و به‌ر و تینگه‌بشتن. ته‌نانه‌ت له‌گه‌ل نه‌وانه‌دا ده‌دوینت که باشترین جزره‌کانی خاوه‌ن هه‌ست و شعور و تینگه‌بشتن که "مرؤف"ه. جا مادهم گوفتار و قسه‌کردنی له‌گه‌ل مرؤف‌دایه، نه‌وا له‌گه‌ل نه‌و که سانه‌دا ده‌دوینت که شایسته‌ی نه‌وه‌ن خاوه‌ند گوفتاریان ناراسته‌بکات و له‌پینگه‌بشتووانی نه‌وهی مرؤفن و، خاوه‌نی توانا و لیهاتوویی و ناماده‌بیه‌کی به‌رزن و، چهن‌دین ره‌وشتی جوان و شیرینان هه‌یه و، شیاوی نه‌وه‌ن که پیشه‌وا و پیشه‌وی به‌ره‌ی مرؤف بن. که‌واته هیچ گومانیک له‌وه‌دا نی‌یه که له‌و خاوه‌نده له‌گه‌ل که‌سینک‌دا ده‌دوینت (مه‌به‌ست حه‌زرتی محمده ﷺ) که هه‌موو دؤست و دوژمینکی شایه‌تیی بز ده‌ده‌ن له‌سه‌ر نه‌وهی خاوه‌نی به‌رزترین توانا و لیهاتن و جوانترین ئاکار و ره‌وشته.. نه‌و که‌سه‌ی که پینج‌یه‌کی خه‌لکی جیهان شوینی که‌وتوون و شوین پینان هه‌لگرتووه و، له‌ژهر سایه‌ی ئالا‌مه‌عنه‌وی‌یه‌که‌ی نه‌ودا نی‌وه‌ی دانیش‌تووانی رووی زه‌وی پزیران به‌ستووه و، به‌و نوره‌ی که له‌لای خاوه‌نده‌وه هینای، به‌درژیایی سیازده‌سه‌ده‌ی ره‌به‌ق، ئاینده‌ی پروناک کرده‌وه.. نه‌و که‌سه‌ی که هه‌رچی رۆژه‌ییمانداران پینج‌جار په‌یمانی له‌گه‌لدا نرئ ده‌که‌نه‌وه و، داوای میه‌ره‌بانی و به‌خته‌وه‌ری و ستایش و خۆشه‌ویستی له‌خوای گه‌وره بز ده‌که‌ن.. نه‌و که‌سه‌ی که خاوه‌ند خۆشی ویستووه و، هه‌لی بزاردووه و، ستایشی کردووه.

به‌لنی، له‌گه‌ل نه‌و پینغه‌مه‌ره‌دا ﷺ ده‌دوینت، وه‌ک له‌راستیدا له‌گه‌لی دوا.. ده‌بیشی کات به‌پیشه‌وای خه‌لکی، هه‌روه‌ک له‌راستیدا کردی به‌و پیشه‌وایه.

ناماژه‌ی ره‌وانی دووه‌م

پینغه‌مه‌ر ﷺ پینغه‌مه‌رینیی خۆی لاشکرا کردووه و، به‌لگه‌شی له‌سه‌ر نه‌مه‌پیشک‌کش کردووه، که بریتی‌یه له "قورئانی پرۆز". نزیکه‌ی هه‌زار موعجزه‌شی به‌روونی پیشان داوه، هه‌روه‌ک له‌لای زانا لیکۆله‌ره‌کان چه‌سپاوه^(۱).

(۱) به‌روانه: "فتح الباری" لابن حجر العسقلانی (۶/۵۸۲ - ۵۸۳) و "صحیح مسلم بشرح النووي" ۲/۱.

ئەم موعجيزانەش بە گشتی و بە چەشنی چەسپاویی دەعوای ینگەمبەرتی بە کەسی، بئی گومان و چەسپاون. بەلکو ئەوەش کە قورئانی پسرۆز لە سەر زمانی کافره کانەوه دەیکیریتەوه و دەفەرموئ: ئەو کافرانە موعجيزاتی ینگەمبەریان بە "سیحر" لە قەلەم داوه، ئاماژە بۆ ئەوه دە کات کە تەنانت ئەو کافرانەش دانیان بە پروودانی موعجيزە کانی ینگەمبەردا ﷺ ناوه و نەیان توانیوه ئینکاری بکەن. بەلام لەبەر خۆخلافانندن و لەخشتەبردنی شوینکەوتووایان، ناوی "سیحر"یان لەو موعجيزانە ناوه!

بەلنی، بە ئەندازە ی سەد دانە "تەواتور" موعجيزە کانی ینگەمبەر ﷺ مۆتەواتر و بئی گومان و چەسپاون، کەواتە هیچ رینگاپەیک نییە کە بۆ ئینکاری کردنی ئەو موعجيزانە بگکیریتەبەر.

موعجيزەش - خۆی لە خۆیدا - تەسلیقی خواوەندی پەرورەدگارە بۆ دەعوای ینگەمبەرە کەسی. واتە وەک ئەوه وایە خواوەند بفرموئ: (ئەم بەندەبەیی من راست دە کات، دەسا ئیوش بە گۆینی بکەن)!

ئوونەبەیک بۆ پروونکردنەوهی ئەمە:

ئەگەر لە دیوێ خانێ پادشا و بە ئامادەبوونی خۆی، بە کەسانی دەورووبەری خۆت و ت: "پادشا فلانە کاری بە من سپاردووه ئەنجامی بدەم". کەسانی دەورووبەریشت داوای بەلگەیان لەسەر ئەم قەسەبە لێ کردیت و، لەو کاتەدا پادشا ئاماژە ی کرد کە: بەلنی راست دە کات ئەو کارەم پێ سپاردووه، ئایا ئەم ئاماژەبەیی پادشا باشترین و راستترین بەلگە ناییت بۆ دەعوای کە ی تۆ؟ خۆ ئەگەر پادشا لەوەش زیاتری بۆ کردیت و، لەسەر داوای خۆت یاسا ئاسایە کانی پڕۆزانە ی خۆی بۆ گۆریست، ئایا ئەم کارە ی پادشا باشترین تەسلیق و سەلماندن ناییت بۆ دەعوای کە ت؟ پان ئایا لەوه بەهیزتر نییە کە بلنیت: (بەلنی، راست دە کات)؟

دەعوای ینگەمبەریش ﷺ لە ینگەمبەرتیدا هەر بەو جۆرەبە، چونکە ینگەمبەر ﷺ دەفەرموئ: من نیراوی پەرورەدگاری هەموو جیهانیانم، بەلگەشم لەسەر ئەم دەعوایەم ئەوهبە کە کاتی پەنا و هانا بۆ خواوەند دەبەم و لێی دەپارنمەوه، ئەو خواوەندە یاسا ئاسایە کانی خۆی دە گۆریت. ئەواتە سەیری "پەنجە کاتم" بکەن کە بە وینە ی پینج سەرچاوه ئاویان لێ هەلدهقولنیت.. سەیری "مانگ" بکەن کە چون خواوەند تەنها بە ئاماژەبەکی پەنجەم دوو کەرتی دە کات.. سەیری ئەو "درەخت"ە بکەن کە چون دیت بۆ لام و تەسلیقم دە کات و شایەتی لەسەر ینگەمبەرتیتم دەدات.. بۆ ئەو مشتە خۆراکە

پروانن که تهنانهت بهشی دوو سنی که سیش ناکات، که چی وای لسن دینت بهشی دوو سهد و سنی سهد کس بکات..

بهم جوړه، پیغمبر ﷺ سهدان موعجیزه ی وهک ئەمانه ی پیشان داوه.

لهوش بزانه که بهلگه کانی راستی و پیغمبرینتی پیغمبر ﷺ تهنه لاهو موعجیزانه دانی یه، بهلکو زانا ورده کار و لیکولره کان رایان وایه که هموو پرفتار و کاروبار و ناکار و گوفتار و ژبان و شیوه یه کی پیغمبر ﷺ لیخلاس و راستگویی لهو ده چه سپینن. تهنانهت بهشینکی زوری زانا جووله که کان، وهک "عه بدوللای کورپی سلام" تهنه به چاو که وتیان به پیغمبر ﷺ باوه رایان پی هینا. لهو تا "عه بدوللای کورپی سلام" ده لیت: (هر که چاوم به پوخساری پروزی لهو کهوت، زانیم پوخساری مروئی دروژن نی یه).

هر چه ند زانا لیکولره کان نریکه ی هزار بهلگه یان له سر پیغمبرینتی و موعجیزه ی پیغمبر ﷺ هینا وه توه. به لام نهک هزار بهلکو هزاران بگره سهدان هزار بهلگه ی له سر همیه.. نجا سهدان هزار که سی واکه له بیر کردنه ودا له پهک جیاوازن، له سهدان هزار رینگاوه، راستی پیغمبریان ﷺ بؤ دهر کهوتوه و باوه رایان پی هیناوه، تهنانهت هر قورئان خزی هزار دانه بهلگه له سر پیغمبرینتی پیغمبر ﷺ دهرده خات. جگه لهو چل پروی لیعجازهش که له خویدا همیه.

جاله بهر لهو ی "پیغمبرینتی" له بهره ی مروفا شتیکی چه سپاوه و همیه و پروی داوه و، له بهر لهو ی سهدان هزار مروفا هاتوون و پیغمبرینتی خویان به خه لک پراگه یاندووه و چه نلین موعجیزه شیان لهم پیناوه دا پیشان داوه، لهوا گومان لهو دا نی یه که پیغمبرینتی حزره تی محمد ﷺ له هی هموو یان چه سپاوتره. چونکه چو نیتی هه لسو کهوتی پیغمبران له گه ل نه توه کانیا ندا و، لهو شتانه ی که بهلگه ن له سر پیغمبرینتی پیغمبرانی وهک حزره تی موسا و عیسا - درودی خویان له سر ینت - هموو لهو شتانه، به جوانترین و باشترین شیوه و چاکترین ناوه رو کهوه، له پیغمبری لیسلامدا ﷺ هاتوونه تده ی.

جاله بهر لهو ی که هو ی پیغمبرینتی لهم پیغمبره دا ﷺ زور پرونتر هاتووه تده ی، لهوا بی هیچ گومانیک پیغمبرینتی لهم له هی لهوان گه لنی پرونتر و چه سپاوتر و بی گومانتره.

ناماژهی رهوانی سی ههم

موعجيزاتی ینغممبهر ﷺ گه لئی زور و جور او جورن. چونکه له بهر لهوهی ینغممبهریتی به کی گشتی به و هموو بوونه وهران ده گرینهوه، له واله گه ل زور بهی جوره کانی بوونه وهر دا موعجيزه ی همیه.

با لهمه به نمونه پروون بکهینهوه:

له گهر نوینهرنکی بهرینز له لایهن پادشایه کی گه وروه بؤ شاریک بجیت، که چهلین کۆمهلئ جؤراو جؤری تیدا ییت و، چهند دپاری به کی به نرخی جیا جیای بؤ هموو له کۆمه لانه هینا ییت، لهوا هموو چین و کۆمه لیک له کۆمه لانی شار نوینهرنک به ناوی خۆپانه و ده نیرن بؤ به خیرهاتن و پیشوازی کردن لهو نوینهره ی پادشا.

ههر بهو جورهش که جیهان به هاتنی نوینهری پادشای له زهل و له بهد، که ینغممبهری سهروهه ﷺ، شاد و بههره مند بوو و، له م ینغممبهره ﷺ له لایهن خواوه نندی بهروره دگاری هموو جیهانه کانهوه بؤ لای سهر جهم خه لکی سهر پرووی زهوی رهوانه کرا و، چهلین دپاری معنهموی و راستیی پروونی لهوتوشی له گه ل خؤدا هینا که به یوه نندیان به هموو بوونه وهرانه وه همیه.. لهم کاته دا، له لایهنی هموو دهسته و تا قمنیک لهم جؤرانه ی بوونه وروه - ههر به که یان به زمانی تایه تیی خؤی - نوینهریان بؤ پیشوازی لینکردن و به خیرهاتنی له م ینغممبهره ﷺ هات و، ههر به که شیان موعجيزه ی دهسته و تا قمی خۆپان له بهرده م ینغممبهر دا ﷺ پیشکش کرد. بهمش تهسلیق کردن و به خیرهاتنی ینغممبهریان ﷺ ده بری. لهوه بوو ههر له بهرد و دار و ئاو و مرؤقه وه، تا ده گاته مانگ و خؤر و تهستیره کان، هموو لهم کاره یان له نجام دا. وه ک بلیی ههر به که یان به زمانی حالی خؤی ده لیت: "یاخوا به خیره ییت!"

له راستیدا باسکردنی لهو موعجيزانه پیوستی به نووسینی چهلین بهرگ کتیب همیه، چونکه گه لئی زور و جور او جورن. لهوه تا زانا پاک و خواناسه کان چهلین بهرگی گه وره یان سه بارهت به بهلگه کانی ینغممبهریتی و موعجيزاتی ینغممبهره وه ﷺ به درینوی نووسیوه.

به لآم نیمه لیږه دا، له ناو جوړه همه کی به کانی له مو عجیزانه ی پیغمبردا ﷺ به چنه پوخته تاماږه په ك وازده هیښ و، تاماږه بؤ له مو عجیزانه ده کمن که به ته و او ی و قه طعی چه سپاون و مو ته و اتیری معنه وین.

به لگه کانی پیغمبریتیی پیغمبر ﷺ دوو به شن:

(یه کم): له مو حاله تانه ی که به "نیرهاص" ناو نراون و بریتین له و پرووداوه ده راسایانه ی له پیش پیغمبریتیدا پروویان داوه و په یوه ندی یان به پیغمبریتیی به که یوه هیه. هره ها له مو حاله تانمش که پرووداوی له عاده ت به دهرن و له کاتی له دایکبوونیدا پروویان داوه.

(دووه م): به لگه کانی تری پیغمبریتیی له مو، له مانمش دوو به شن:

به کیکیان: له مو پرووداوه له عاده ت به دهرانه په که پاش له دایکبوونی و بؤ ته سدیقی پیغمبریتیی له مو پروویان داوه.

دوره میان: له مو پرووداوه له عاده ت به دهرانه ی که له سرده می ژپانی پیروزیدا دهر که وتوون. له مانمش ده کرین به دوو به شهوه:

یه کم: به لگه کانی پیغمبریتیی له مو، که له خودی پیغمبردا ﷺ و له ژپان و شیوه و په وشت و که مالی عقلیدا دهر که وتوون.

دووه م: له مو به لگانه ی که له دهره وه ی زاتی پیروزیدا ﷺ و اته: له دهره و به ر و گهر دووندا دهر که وتوون. له مانمش دیسان دوو به شن:

به شی یه کم: معنه وی و قورثانی به.

به شی دووه م: ماددی و گهر دوونی به. له ممش ده ییت به دوو به ش:

به شی یه کم: له مو عجیزانه ی که له سرده می بانگه وازی پیغمبریتیدا دهر که وتوون. له مانمش یان له بهر شکاندنی فیز و دهمار و سر سه ختی کافران بووه، یان بؤ به هیز کردنی تیمانی تیمانداران. وهك: له ت بوونی مانگ و.. هه لقولانی تاو له نیوان په بنجه پیروزه کانی و.. تیر بوونی خه لکیکی زور - به به ره که تی له مو - له خورا کینکی کم و.. قسه کردنی لازه ل و به رد و دار له خزمه تیدا و.. چه ندین مو عجیزه ی هاو چه شنی تری وهك له مانه له مو عجیزانه ی که ده گه نه بیست جوړ و، هره جوړه شیان له پله ی ته و اتوری معنه ویدایه و، له هره یه که شیان چنه د نمونمه ك دوو پات بوونه ته وه.

به‌شی دووهم: نه‌و پرووداوانه‌ن که خواوه‌ند ینغمبه‌ری ﷺ له باره‌یانه‌وه ناگادار کردووه‌ته‌وه و، له ینش پروودانیان ینغمبه‌ر ﷺ هه‌والی پروودانیانی داوه و، پاشانیش چۆنی فەرموو هەر به‌و جزره‌ هاتوونه‌ته‌ دی.

وا ئینمەش ئیستا ده‌ست به‌م به‌شی دوایی ده‌کەین، بۆ نه‌وه‌ی بگه‌ینه‌ پێرستیکی گشتیی یه‌ک له‌ دوای یه‌ک^(۱).

ناماژه‌ی ره‌وانی چواره‌م

نه‌و هه‌واله‌ غه‌یبی‌یانه‌ی که‌ خوای ناگاداری غه‌یب ینغمبه‌ری ﷺ له‌ باره‌یانه‌وه ناگادار کردووه‌ته‌وه و نه‌ویش رایگه‌باندوون، هینده‌ زۆرن که‌ له‌ ژماره‌ نایه‌ن. له‌ وته‌ی ییست و ینجه‌مدا - که‌ تایه‌ته‌ به‌ "ئیعجازی قورئان" هه‌ - ناماژه‌مان بۆ جزره‌کانی کردووه و به‌لگه‌ کانیشیمان هەر له‌وئ هیناوه‌ته‌وه. له‌ به‌ر نه‌وه، هەرچی هه‌والدانی شتی په‌نه‌ان هه‌ن و په‌یوه‌ندی‌یان به‌ خواپه‌تیی خوا و گه‌ردوون و قیامه‌ت و سه‌رده‌مه‌ رابوردووه‌ کان و ینغمبه‌ره‌ پێشووه‌ کانه‌وه - دروودیان له‌ سه‌ر ییست - هه‌یه، هه‌موویان له‌وئ باس کراون و، هەر که‌ سینک ده‌یه‌وئت له‌م باره‌یه‌وه ناگادار و شاره‌زا ییست، با سه‌یری نه‌و وته‌یه‌ بکات.

به‌لام لیڤه‌دا چهند نه‌وونه‌یه‌ک له‌و هه‌والدانه‌ غه‌یبی‌یه‌ راستانه‌ ده‌هینینه‌وه، که‌ ینش پروودانیان، ینغمبه‌ر ﷺ هه‌والی له‌ باره‌یانه‌وه داوه، له‌وانه‌ی که‌ دوای خۆی و له‌ پوژانی داهاتوودا دینه‌ پنی ئالی به‌یت و هاوه‌لان و نه‌ته‌وه‌ که‌ی.

جا بۆ تیگه‌بشتنی ته‌واوته‌ی له‌م راستی‌یه، وا له‌ ینشدا - وه‌ک ینشه‌کی یه‌ک - شەش بنچینه‌ باس ده‌ که‌ین:

● بنچینه‌ی یه‌که‌م

ده‌ گونجی هه‌موو حاله‌تیکی ینغمبه‌ر ﷺ بکرنیت به‌ به‌لگه‌ی راستیی ینغمبه‌ر و شایه‌ت له‌ سه‌ر ینغمبه‌رینی یه‌ که‌ی. به‌لام نه‌م قسه‌یه‌ نه‌وه ناگه‌یه‌نیت که‌ هەرچی ره‌فتار و حاله‌تی ینغمبه‌ر ﷺ هه‌یه هه‌موویان له‌ عاده‌ت به‌ده‌ر بن. چونکه‌ خوای گه‌وره‌ که‌ ینغمبه‌ری ﷺ نار دووه‌، وه‌ک "مرؤفینکی ینغمبه‌ر" نار دوویه‌تی. بۆ نه‌وه‌ی به‌ کردار و

(۱) به‌لام به‌ داخه‌وه‌ نه‌متوانی به‌و جزره‌ی مه‌به‌ستم بوو بیاننوسم، به‌لکه‌ به‌ بن و یستی خۆم چۆم به‌ دلدا هات هه‌روه‌هاش نوسیم، بن نه‌وه‌ی بتوانم چاودێری له‌م دابه‌شکردنه‌ بکەم. (دانەر)

پهفتاره کانی بیئت به رابه ر و پیشه نگی سرجه می مرؤفایه تی له گشت پهفتار و
 جموجوونیکیاندا، تاکو بهم پیشه وایه تی به ی خوی، به خته وهری هردوو دنیایان بز
 بهینته دی و، لایه نه نالاسایی و له عاده ت به دهره کانی سنعه تی په روه ردگار و
 کارورباری توانستی خواوه نلدیشیان له شته نالاساییه کاندا پیشان بدات، نهو شته
 نالاسیانه ی که ههر به که میان موعجیزه به که بز خوی.

خو نه گهر هموو پهفتار و کردارنکی پیغمبه ر ﷺ له عاده ت به دهر و له سهرووی
 توانای مرؤفه وه بووایه، نهوا بزوی نه ده گونجا که بیئت به پیشه ننگ و پیشه وونکی نهوتز
 که شوین بینی ههلبگرینت و، ههلسوکهوت و حاله ت و کردار و پهفتاره کانی چاویان
 لئی بگرینت.. له بهر نه مه، پیغمبه ر ﷺ جار به جار و به بینی پیویست و بز مه به سستی
 چه سپاندنی پیغمبه رتی به که ی نه بوایه له به رده م کافره سه رسه خته کاندا، په نای بز
 پیشاندانی موعجیزات نه ده برد.

جاله بهر نه وه ی به کیك له داخوازی به کانی نهو ته کلیفه ی که خواوه نند له
 بهنده کانی ده کات، برهتی به له وه ی که مرؤف پرو به پرووی تاقیکردنه وه (الإبتلاء)
 بیته وه و، خواوه نی ویست و لیختیار بیئت له کرده وه کانیدا، نهوا خواوه نند موعجیزه ی
 به سه ر مرؤفدا زال نه کردوه، بز نه وه ی ته سلدیق و باوه ر به زور له مرؤفدا دروست
 نه بیئت. چونکه نهینیی تاقیکردنه وه و حکمه تی ته کلیف داخوازی نه وه ن که دهر گای
 ویست و لیختیار له به رده م ژیریدا بگریته سه رپشت و نه م لیختیار و ویسته ی لئی
 دانه مالگرینت. خو نه گهر موعجیزه به چه شنیککی زور به دیه ی ده ریکه و تابه، نهوا هیچ
 لیختیار و ویستیک له به رده م ژیریدا نه ده مایه وه و، نهو کاته نه بووجه لیش وه کو
 نه بووبه کر - خوای لئی رازی بیئت - ته سلدیقی ده کرد و، نهجا هیچ سوودیک له
 ته کلیف و هیچ نامانجیکیش له تاقیکردنه وه ی مرؤفدا نه ده ما و، خه لووزی بی بایه خ و
 نه لماسی به نرخ وه کو به کیان لئی ده هات.

به لآم نهو شته ی مرؤف ده خاته سه رسوورمانه وه، نهو به که له کاتیکدا هه زاران
 کس، له وانه ی که ره گزی ههر به که میان له وانی تر جیا به، ته نها به رهنمایه کی پیغمبه ر
 ﷺ، یان به فرموده به کی نهو، یان ته نها به تماشا کردنیککی دبداری پیروز و جوانی،
 یان به شتیکی تری هاوچه شنی نه مانه، لیمانیان بی هیناوه.. هه روه ها له کاتیکدا که
 هه زاران زانای ورده کار و رؤشنبری لیکزله ر، به هوی نهو هه واله راست و

موتواتيرانه‌ى كه له باره‌ى راستى پښغمبه‌ر ﷺ و په‌فتاره جوانه‌كانيموه پښان گه‌بشتووه، همموو ئيمانيان پښ هيناوه..

له كاتيكدا كه همموو له‌وانه ئيمانيان هيناوه، ئايا جينى سه‌رسوورپمان نى‌په‌كه به‌ده‌ختانى سه‌رده‌مى خومان هم همموو به‌لگه‌ روون و ناشكراپانه ده‌بينن، كه‌چى وه‌ك بلنى هيشتا پښان كه‌م بيت و هانيان نمدات بۆ ئيمان پښ هينان و ته‌سليق كردنى، له‌وه‌تا ده‌بينيت به‌ره‌ هه‌لدنيزى گو‌مراپى هه‌لده‌خليسكښن و ئيمان ناهينن..

به‌لنى، ئايا له‌مه جينى سه‌رسوورپمان نى‌په‌؟!

● بنچينه‌ى دووه‌م

پښغمبه‌ر ﷺ "سرووف"ه، كه‌واته له‌ روانگه‌ى مرؤفئيتى‌په‌ كه‌يموه مامه‌له له‌ گه‌ل خه‌لكيدا ده‌كات.. له‌ هه‌مان كاتيشدا "پښغمبه‌ر" يكي ئه‌مينه‌ و، له‌ لايه‌ن خوراي گه‌وره‌وه په‌وانه كراوه‌ و، به‌ ناوى خواوه ده‌دووت و راگه‌يمه‌نه‌ر يكي راستگۆى فه‌رمانه‌ كانى خواوه‌نده. كه‌واته پښغمبه‌رئيتى‌په‌ كه‌ى پشت به‌ راستى سه‌رووش (الوحى) ده‌به‌ستيت. "سه‌رووش" يش دوو به‌شه:

په‌كه‌م: سه‌رووشى راشكاو (الرحى الصريح). وه‌ك قورئانى په‌رووز و چه‌ند "حه‌ديت" يكي قودسى. پښغمبه‌ر ﷺ له‌م جۆره سه‌رووشه‌دا هه‌ر ته‌نها راگه‌يمه‌نه‌ره، بڻى له‌وه‌ى هيج ده‌ستكارى‌په‌ كه‌ى تيدا بكات.

دووه‌م: سه‌رووشى ناوه‌كى (الرحى الضمى). پوخته و كورته‌ى هم به‌شه‌يان پشت به‌ ئيله‌ام و سه‌رووش ده‌به‌ستيت، به‌لام دريژه‌پيدان و روونكردنه‌وه‌ كه‌ى ده‌گه‌رئيموه بۆ پښغمبه‌ر ﷺ. واته‌ روونكردنه‌وه‌ى هم جۆره سه‌رووشه له‌ لايه‌ن پښغمبه‌ره‌وه‌په‌ ﷺ. هه‌ندى جار له‌م روونكردنه‌وه‌په‌دا پشت به‌ ئيله‌ام و سه‌رووش ده‌به‌ستيت و، هه‌ندى جار تريت به‌ فه‌راسه‌تى تايبه‌تى خۆى. هم جۆره روونكردنه‌وانه‌ش كه‌ پښغمبه‌ر ﷺ به‌ ئيجته‌هادى تايبه‌تى خۆى ده‌بانكات، يان له‌وه‌په‌ به‌م هيز و توانا قودسى‌په‌ى كه‌ له‌ پښغمبه‌رئيتى‌په‌ كه‌پدان ده‌بانكات، يان وه‌كو مرؤفئيك و به‌پڻى له‌م ئاسته‌ى كه‌ عورف و داب و نه‌ريت و بى‌رى خه‌لكى تيدا، روونيان ده‌كاتوه‌.

كه‌واته ناييت له‌ روانگه‌ى سه‌رووشى رووته‌وه سه‌مىرى گشت لايه‌نه‌ كانى همموو فه‌رموده‌په‌كه بكرئت و، له‌م مامه‌له و بى‌ر كردنه‌وه‌په‌دا كه‌ له‌سه‌ر خواستى "مرؤفئيتى"‌په‌ كه‌ى له‌ پښغمبه‌ره‌وه ﷺ بى‌نراوه و وه‌ر گه‌راوه نابڻى بۆ ئاسه‌وارى "پښغمبه‌رئيتى"‌په‌ كه‌ى بگه‌رڻين.

جا له بهر نه وهی هندی پروداو هه نه که "سروش" به شیوه به کی پوخت و په هاله باره یانوه ده دوت و، پاشان پښمبه ﷺ به فراسه تی تایبه تی خوی، یان به گویره ی پروانینی عورفی گشتی ^(۱)، پرونیان ده کاته وه، نهوا هندی جار پیوست به لیکدانه وهی هم جوړه کیشه و موه شایهانه ده کات که له و پروونکر دنه وه په دا هه نه. چونکه هندی "راستی" هه نه به لیکدانه وه و نمونه هینانه وه نه ییت ناتوانیت خه لکیان لسی تینگه په نریت.

نمونه یی هممش وه که نه وهی که جار لکیان نهوانه یی له ده ورو بهری پښمبه ﷺ دانیشتبون، گوی یان له زرمه و ده نگیکی بلند و گه وره بوو. پښمبه ﷺ پروداوه که یی بز پروون کردنه وه و فرموی:

(نوه ده نگی بهر دیکه هفتا ساله بهر ده بیته وه، وایستا گه بیته بنکی دوزه خ)!
هیشتا سهعاتیک به سهر نه مه دا تینه په ریوو، په کیک هاته کوزه که و وتی:
(فلا نه مونافیقی به ناو بانگ، که تمه نی گه بیته وه هفتا سال، مرد و بهر و دوزه خ که و ته ری)!

هممش لیکدانه وهی نهو ته شبیهه پر له به لاغته و جوانه یی پښمبه بوو ﷺ که زووتر له پروونکر دنه وهی پروداوه که دا باسی کرد بوو.

● بنچینه یی سی هم

نهو فرموده و پروداوانه یی که ده ماو ده م گپراونه ته وه، نه گهر "موتواتیر" ^(۲) بوون، نهوا به "قه تعی" (بن گومانی) چه سپاون و دلنایی ده به خشن.
"موتواتیر" یش دوو به شه:

په که م: تهواتوری صدریح (راشکاو)، که پیشی ده وتریت: تهواتوری له فزی.
دووه م: تهواتوری معنه وی. هممش دوو به شه:

(۱) وه که له پنکختی سویا و کاروباری جهنگ و بازار گانی و کشتو کال و .. هتد.
(۲) "موتواتیر": بهو په وایه ته ده لپن که کوملنکی زور له کوملنکی زوری تره وه ده ماو ده م هینا ییتان و بهو جوړه له هاره لانه وه تا گه بیته سهر ده می تاییم (که تمه یی سونه تی تیدا کراوه) و، هه بهک لهو کومه لانش له وانه بهن که هه گیز نه گوینجی له سهر درو کردن و هه والی ده مه لبه ست په کیان گرتیت. زانایانی زانستی "اصول الفقه" خه بهری موتواتیر به "قطعی السرورد" له قلم ده ده ن. واته: هیچ گومانیک له مه دا نی به که له پښمبه ﷺ گپراوه ته وه.

بەشى يەكەم يېنى دەۋرتىت: "سكوتى". واتە دەرىپىنى رەزامەندى بە بىنى قسە كىردن لە ئاستىدا. ئىۋونەي ئەمە زۇرە، ۋەك ئەۋەي كە ئەگەر يەككىلە ئاۋ دەستە ۋ كۆمەلە كەي خۇيدا پروداۋىكى گېرپايەۋە كە لە بەرچاۋى ئەۋاندا پروى داۋو، ھىچ كە سىكىش لەۋ كۆمەلە بە درۋى نەخستەۋە ۋ ھەمويان لە ئاستىدا يېنى دەنگ بوون، ئەۋا ئەم يېنى دەنگ بوونەيان ئەۋە دەگەيەنيت كە ئەۋانيش تەسلىقى دەكەن ۋ ئەۋ پروداۋە لە راستىدا بوۋە ۋ پروى داۋە. بە تايىبەتى ئەگەر ئەۋ پروداۋە پەيۋەندى بەۋ كەسانەۋە بېيت ۋ ئەۋانيش ئامادەي ئەۋە بىن كە ئەگەر پروداۋە كە بە درۋىيان بە ھەلە بگېرپىتەۋە رەخنى لىنى بگرن ۋ بەرپەرچى بدەنەۋە ۋ ھەرگىز بە ھەلە رازى نەبىن، تەنانت "درۋ" بە لاپانەۋە شىكىكى زۇر ناسىرەن ۋ ناپەۋا بېيت.. جا ئەگەر لەم چەشەنە كاتەدا ئەۋان بىنى دەنگ بىن، ئەۋا ئەم يېنى دەنگ بوونەيان بەلگەيە لەسەر ئەۋەي كە ئەۋ پروداۋە بە بىنى گومانى پروى داۋە.

بەشى دوۋەمى تەۋاتورى مەنەۋى: بىرىتى يە لەۋەي كە ئەۋ كەسانەي پروداۋىك دەگېر نەۋە، لە ئەندازەيە كى ھاۋبەشى ئەۋ پروداۋەدا يە كىيان گىرتىت، ھەرچەندەش دانە دانەي رېۋايەتە كانىان جۇراۋجۇر بىن.

ئىۋونەي ئەمە ۋەك ئەۋەي كە ئەگەر بىرتىت: يەك "ھۇقە"^(۱) خواردەمەنى، دوۋسەد كەسى تىز كىردۋە. ئەۋ كەسانەي كە ئەمە دەگېر نەۋە، بە چەند شىۋە ۋ دەستەۋاژەيە كى جىاجىا باسى دەكەن. دەبىنيت ھەندىكىيان سەد كەس باس دەكات ۋ ھەندى دوۋسەد ۋ ھەندى سىن سەد، ۋ ھەندىكى تر دوۋ "ئۇقىيە" خواردەمەنى باس دەكات.. ھەرۋەھا بەم جۇرە.

دەبىنيت ھەمويان لە ئەندازەيە كى ھاۋبەشى پروداۋە كەدا يە كىيان گىرتۋە، كە بىرىتى يە لە: "تىر بوۋى خەلكىكى زۇر بە خۇراكىكى كەم". كەۋاتە پروداۋە كە بە شىۋەيە كى رەھا پروى داۋە ۋ مەۋاتىرى مەنەۋى يە ۋ دىنباي دەبەخشىت، ئىتر جۇراۋجۇرى شىۋە كانى لە رېۋايەتە جىاجىا كاندە ھىچ زىيانىك بەۋ دىنبايە ناگەيەنيت. "خەبەرى ئاحاد" يىش^(۲) كاتى ۋا ھەيە لە ناۋەندى چەند مەرجىكى تايىبە تىدا ۋە كىر مەۋاتىر "قەتەيەت" (ۋاتە: بىنى گومانى) دەبەخشىت. بەلكى ھەندى جار بە بۇنەي چەند نىشانە ۋ بەلگەيە كى دەرە كى يەۋە ئەم قەتەيەتە دەگەيەنيت.

(۱) بەك ھۇقەي ئەۋى دەكەتە (۱۲۸۲ گرام). بىروانە فەرھەنگى تور كى: (Yeni Lugat). (ۋە رگىز)

(۲) "خەبەرى ئاحاد" بەۋ رېۋايەتە دەللىن كە ژمارەيە كى كەمىر لە ژمارەي تەۋاتور گېرپىتەنەۋە.

پھر ہم جوڑہ، ہشی ہمرہ زوری بہ لگہ کانی پیغمبر نبی و موعجیزاتی پیغمبر ﷺ
 لہ رہی تہواتوری صہریح، یان معنہوی، یان سکوتی پوہ (کہ جزرنکی تہواتوری
 معنہوی پوہ) بہ دہستمان گہشتون. بہ شیکی تریشیان لہ رنگای "خہبری ٹاحاد" پوہ
 گہشتوہ تہ دہستمان کہ پیشہ واپانی زانستی "جہرح و تہعدیل" لہ نیوان چہند
 مہر جنیکی تاپہ تیدا و ہریانگرتوہ و پنی رازی ہوون و، ہم ہزنہ پوہ ہوہ بہ
 "قہتمی" و وک دہ لالہ تہی فہرموودہی موتہواتیری لہی ہاتوہ.

جا تہ گہر چہندین زانای لیکڑ لہری "زانستی فہرموودہ" وک خواہنانی "صیحاحی
 سیبتہ"^(۱) و لہ پیشہ کی پانہوہ ہلکہ و تووانی وک تیمامی بوخاری و موسلیم کہ
 ہدیہ کہ یان - بہ لای کہ مہوہ - سد ہزار فہرموودہی لہ ہر پوہ، ہر وہا ہہ زاران
 پیشہوا و زانای خواناس، لہوانہی کہ نزدیکہی پہنجا سال نوپڑی ہمانی یان بہ دہستو پڑی
 عیشاوہ تہدا کردوہ..

تہ گہر تہمانہ و زانایانی تری ہا وچہ شنیان "خہبری ٹاحاد" یان بہلاوہ صہیح یست،
 تہوا ہیچ گومانیک لہوہدا نامینیتہوہ کہ خہبری ٹاحاد قہتمی پوہ و، لہم پوہوہ حوکمی
 لہ ہی "موتہواتیر" کہمڑ نی پوہ.

ہملنی، زانایانی "زانستی فہرموودہ" و پرخنہ گرانی ہم ہوارہ، بہ پادہ پوہ کی وا
 کارامہی و پمپڑی یان لہم ہونہرہدا پمیدا کرد، کہ لہ تہنجامدا توانی یان و تہی
 پیغمبر ﷺ و پھوانی پڑی گوزارشت و شیوہی رپونکر دہوہ کانی، لہ و تہی غہیری تہو
 جیا بکہ نہوہ، بہ چہشنی کہ تہ گہر پک و تہی "ہلہ سزاو" (موضوع) لہ نیوان سد
 فہرموودہدا ببینن، پہ کسہر جیای دہ کہ نہوہ و دہ پگڑنہ دواوہ و دہ لین: (تہمہ
 ہلہ سزاوہ) و ہر گیز ناکرنت فہرموودہی پیغمبر یست ﷺ.

ہم جوڑہ لہو زانایانہ وک "صہر پراف" ی شارہزا و کارامہمان لہی ہات و،
 فہرموودہی راستہ قہنہی پیغمبر یان ﷺ لہو خلتانہ پاک و جیا کردوہ کہ تیکہ لہی
 ہووہوون.

(۱) خواہنانی تہو کتہبانہ ہم شمش پیشہواہن: "تیمامی بوخاری و موسلیم و تہو داوود و تہرمیدی و
 نہسائی و لین ماجہ". چوار کتہبہ کہی ہم چوار پیشہواہی دواہی پنیان دہوترئی: (السنن). جگہ لہمانیش
 چہندین زانای تری فہرموودہ ہن، وک: تیمامی مالیک و تیمامی لہمحمد و دارہمی و بہہمتی و تہہرائی و
 حاکم.. ہند

به لام هندی له زانا لیکۆلهره کانی چه شی "ابن الجوزی" هینده توندوتیژی بیان له ره خه سازی فرموده کاندانواند که هندی فرموده "صحیح" بیان به "هلبه سراو" له قهلم دا!

دهین ئهوش بزاین که ئه گهر به هر وتهیهک و ترا: "موضوع" ئهوه ناگهیه نیت که و اتاکه ی ههله و خراپه، به لکو ئهوه ده گهیه نیت که و ته ی پیغمبر ﷺ نی به!

پر سيار:

ئاها چ سوودنیک له باسکردنی "سه نهد" ی^(۱) دوور و دریزی وهک: "عن فلان.. عن فلان" دا هیه و، چ که لکینک له ناو بردنیاندا ده ست ده که ویت؟

وه لام:

سوودی زوری تیندایه. چونکه باسکردنی ئهه سه نهده درێزه جوژه به کدهنگی به کی تایهتی ده رده خات له نیوان ئهه زانایانه ی له سه نهده که دا ناویان هاتوه، که تابلینی راستگۆ و جینی باوه و متمانهن. که واته باسکردنی ئهه ناوانه له سه نهده که دا، به یهک گهیشتن و پشتگیری کردنی به کزایی زانا لیکۆلهره کان لهو فرموده یه دا ده گهیه نیت و، وه کو ئهوه وایه که هر زانا و ئیمامیک ناوی له سه نهده که دا هیه، مۆزی خۆی لهو فرموده یه داییت و، ئیمزای "صحیح" بوونی کردییت.

پر سيار:

بۆچی هه موو موعجیزاتی پیغمبر ﷺ به وینه ی حو که شرعی به پیوسته کانی تر، به گرنگی به کی زۆر تر و، هه موویان به تهواتور و له پێگای جیا جیاوه نه گیراونه تهوه؟

وه لام:

له بهر ئهوه یه که زۆرینه ی خه لکی، زۆر به ی کاته کان، پیوستی به کی زۆریان به حو که شرعی به کان هیه، که واته ئهه حو که شرعی یانه سه بارهت به وان "فرزی عمین" ن^(۲). چونکه ئهه حو که مانه په یوه ندی بیان به هه موو که سینکه وه هیه. به لام مرۆف له هه موو کاتیکدا پیوستی به موعجیزات نی به. خۆ ئه گهر واش دا بنین که پیوستیان به بیستی موعجیزات بییت، ئهوا گهر یهک جار ئهه موعجیزانه بیستین سه روزیاده و،

(۱) "سه نهد": له زانستی حمدیندا به ناوی ئهه زنجیره زانایانه دهوتریت که بهک له دوا ی بهک هر لهو هاوه لهوه که له زاری پیغمبری ﷺ یستوه تا ده گاته کۆتایی زنجیره که، فرموده که یان ده ماو دم هیناوه.

(۲) "فرزی عمین": بهو حو که شرعی یانه دهوتریت که له سهر هه موو موسلمانیک بالقی عاقل فرزه جینه جییان بهکات.

پنویست ناکات ھەموو کەسێک یان بیستیت. واتە "فەرزی کیفایەت" ن^(۱)، کە واتە ئەوەندە بەسە کە ھەندئێ کەس ئەو موعجیزانە بزانن.

ھەر لەبەر ئەمەیه کە ھەندئێ جار دەبینیت پرودانی موعجیزە بەک چەندلین ئەوەندە ی حوکمیکی شەری و بە چەشنیکی بەھیزتر و بێ گومانتر چەسپاوە، کە چی یەک کەس یان دوان رپوایەتیان کردووە. بەلام ئەوانە ی حوکمە شەری بە کەیان رپوایەت کردووە دەگەنە دە کەس، کاتی وا ھەمە بیستیش.

● بنچینە ی چوارەم

بە شێک لەو پروداوانە ی کە پێغەمبەر ﷺ ھەوالی داوہ لە ئایندە دا دینەدی، چەند پروداویکی ھەمە کی (کلی) ن و، لە چەند کاتیکی جیا جیا دا دوویات دەبنەوہ. واتە ھیچ کام لەوانە پروداویکی تاک و ھەندە کی (جُزئ) نی یە. کە واتە جاری وا دەینت پێغەمبەر ﷺ چەند حالە تیکی ھەندئێ لەو پروداوانە روون دە کاتەوہ، چونکە ئەم چەشنە پروداوە ھەمە کی یانە، چەندلین رووی زۆریان ھەمە و، لە ھەر جارێکدا پێغەمبەر ﷺ بە کێک لەو پرودانە باس دە کات. بەلام گەر ئەو کەسە ی کە فەرموودە کە دە گێرێتەوہ لە یەک شویندا ئەو ھەموو پرودانە کۆ بکاتەوہ، ئەوا بە پوالت پێچەوانە ی واقع دەردە کەوێت.

بۆ ئموونە:

گەلنی رپوایەتی جیا جیا سەبارەت بە "مەھدی" یەوہ ھەمە، بە چەشنیک کە درێژە پێدان و پروونکردنەوہ کانیاں جیا جیا و جۆراو جۆرن. پێغەمبەریش ﷺ کاتی کە باسی "مەھدی" دە کات پشت بە سرووش دەبەستنی. ئەم باسکردنەش بۆ ئەو یە کە ھیزی مەعنەوی ئەھلی ئیمان لە ھەموو سەردەمیکدا پارێزێت و، لە بەردەم ئەو پروداوە سامناکانە دا - کە دینە رپی یان - نائومی دی سەریان تینە کات و، نەتەوہ ی ئیسلام بە پەبوەندیە کی توندوتۆالی مەعنەوی بە زنجیرە ی نورانیسی ئالی بەیتەوہ بەستیتەوہ (ھەر وەک لە وتە ی بیست و چوارەمدا ئەمەمان چەسپاندووە).

ھەر لەبەر ئەوہ شە کە خەلکی ھەموو سەردەمیک جۆرە (مەھدی) یەک، بەلکۆ چەندلین (مەھدی) یان، وەک ئەوہ ی لە ئاخر زەماندا دینت، لە ئالی بەیتدا بە خزیانەوہ

(۱) "فەرزی کیفایەت": بەو جۆرە حوکمە شەری یانە دوترینت کە ئەگەر ھەندئێ کەس لە کۆمەلدا جێبەجێیان بکەن، وەک ئەوہ وابە کە ھەموو کۆمەل جێبەجێیان کردینت و لە ئەستێبان لادەچێت.

دیوه، به رادهیهك كه به شینکی زوری وه سفه کانی مههدی گهورهی ئاخو زه مانیان له خهلیفه مههدی عهباسیدا بینوه، که ئهوش له ئالی بهیت بوو. بهم جزوره، وه سفه کانی ئهوانه ی پئش مههدی گهوره هاتوون و دین و، له سهرده مه کانی خو یاندا نوینهری مههدی گهوره ن (وهك خهلیفه و ئهقتابه مههدی به کان) له گه ل وه سفه کانی "مههدی گهوره" دا تیکه ل به په کتر بوون. ئا لیره وه ئیختیلاف له ریوایه ته کاندا دروست بووه.

● بنچینه ی پئنجهم

پئغمهبر ﷺ ئه وه ی خوای گهوره فیری نه کردابه هیچی له غهیب نه ده زانی، چونکه: "لا یعلم الغیب الا الله". (واته: خوا نه ییت کس غهیب نازانیت). که واته خوای گهوره چی فیری پئغمهبر ﷺ ده کات ئهوش هه ر ئه وه به خه لکی راده گه به نیت.

جا له بهر ئه وه ی خوای گهوره دانا و میهره بانه، ئه وا دانست و میهره بان ی به فراوانه که ی داخوازی ئه وه ن که زۆره ی شتانی غهیبی به شاررینه وه و ئاشکرا نه کرین، چونکه زۆره ی رووداوه کانی ئه م ژبانیه ی دنیا دلخۆشکهر نین، زانینی ئه و شتانه ش له پئش روودانیاندا، ئازاری زۆر به دلی مرؤف ده گه به ن.

هه ر له بهر ئه م حیکمه ته به که مردن و ئه جه ل له زانستی مرؤف شارراونه ته وه، هه ر به لا و گهرو گرتیکیش دینه پئی، په رده ی غهیبیان به سه ردا دادراوه ته وه.

یه کینک له داخوازی به کانی ئه م دانست و میهره بان ی به ی پهروه دگار ئه وه به که: هه ر چی موسیبه ت و رووداوی ناخۆش له دوای پئغمهبر ﷺ به سه ر ئالی بهیت و هاوه لآیندا دین، خوا وه ند پئغمهبره که ی ﷺ له پهك به په کیان ئاگادار نه کاته وه، به لکو - له بهر چه ند حیکمه تیک - پئغمهبره خۆشهویسته که ی خۆی ﷺ ته نها له چه ند رووداویکی گرنگ و دوور له ئازاری دواپۆزی نه ته وه که ی ئاگادار کردووه ته وه، تا کو ئه و به زه ییه گهوره و فراوانه ی که پئغمهبر ﷺ به رامه ر نه ته وه که ی و ئالی بهیت و هاوه له کانی هه مه تی، زامدار نه ییت.. ههروهك چه ند مزگینی به کی خۆشیشی پئ داوه.

خوا وه ند هه ندیک له م هه و الانه ی به پوختی و هه ندیک تریشیان ی به دوور و دریزی به پئغمهبر ﷺ را گه بان دووه^(۱).

(۱) به لگه له سه ر ئه وه ی که خوا وه ند به (ته واری) پئغمهبری ﷺ ئاگادار نه کردووه ته وه له وه ی که حه زره تی عایشه - خوای لئین رازی ییت - به شداری جهنگی "الجمال" ده کات، ئه وه به که به خیزانه کانی فه رموو: "ده بن کامتان ییت که سه گه کانی "حهوئهب" پهایدا بوون" ۹ واته له و جهنگمدا به شداری به کات. ئه ممش بز

تجاً هر شتیک که خوی گموره به ینغمبهره کهی خزی ﷺ را گمباندووه، نموش گمباندوویه تی به نه تموه کهی خزی. پاشان زانا راستگو و داد گره کانی زانستی فرموده، به چند پویا به تیکی صحیح و دماو دم، به ینمیان گمباندووه. نمو زانایانهی که تابلی له خواترس بوون و زور لموه دورتر بوون که بهر نمو هره شهیهی ینغمبهر ﷺ بکمون که ده فرموی: "مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَّبِعْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ"^(۱)، نموانهی که له ترسی سزای نم نایه ته پروزه همیشه هملده هاتن:

﴿فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَيَّ اللَّهُ﴾^(۱) ۱۴

● بنچینهی ششم

حالات و نموسافی ینغمبهر ﷺ له شیوهی میژوودا باس کراون. زور بهی نمو حالات و نموسافانمش تنها لایه نی مرؤفیتی نمویان ده رختتوه. چونکه که سینی معنوی زاتی پرؤزی ینغمبهر ﷺ و ماهیه تی بهرز و نورانی نمو به راده به کی وایه که هرچی له کتیه کانی ژیان و میژووی له حوال و وه سفی نمودا نووسراون، هر گیز ناگانه نمو پله بهرز و بلندهی که له راستیدا ینغمبهر ﷺ هیه تی..

نموتاهرچی پرؤ هیه، به پنی ده ستوری: "السبب كالفعل" هر له سه ره تای ینغمبهرتی به وه تا نیستا، به له ندازهی پرستشی نه تموه کهی پاداشتی پرستش و به ندایه تی ده خرته سر لاپرهی که مالی نمو ینغمبهره ﷺ.. تجاً هر وه ک سر وه میهره بانی بی کوتایی خواهه ند به شیوه و توانایه کی بی کوتایی ده وهی ینغمبهر ﷺ ده دات، هر بهو جزورهش هرچی پرؤه، له ملیونه ها که سی نه تموه له ژماره به دهره که به وه نزا و دوعای له ژماره به دهری بی ده گات.

کهواته هرچی به سه ره ات و حالاتی مرؤفیتی ینغمبهر ﷺ هیه و، کتیه کانی میژوو باسیان کردوون، هر گیز ناگانه ماهیه تی نمواوه تی و راستی که مالی نمو

نموی نمو خوشمویستی به زور بهزیهی که ینغمبهر ﷺ بهرامهر به حمزرتی عالیه ههبرو، زامدار نه بیت. له گهل نمو شدا دوابی خواهه ند (به بوختی) ینغمبهری ﷺ لمه ناگادار کرده وه. چونکه به حمزرتی عملی فرمود: "ارفق بها وبلغها آمنها". واته: له گهلیدا نهمونیان به و بیگه نمره شوینی نمین و بی وهی خزی. (دانه)

(۱) حدیث صحیح متواتر. واته: نموی به نه نقست درؤم به دهموه هملبه ستیت، با جیگاهه ک بز خزی له ناگری دوزه خدا ساز بکات. (واته: بوی ساز کراوه و دهر واته ناوی).

(۲) (الزمر: ۳۲) واته: کنی نمو ستمکارتره که درؤ به دم خواهه هملبه ستیت؟

پنغمه بیره پرزوهی ﷺ که به پزترین نه بجام و پنگه پشوتو ترین به رو بوومی بوونه ورانه و،
را گه به نه ری فرمانه کانی به دپهینه ری بوونه وره و خو شه ویستی په رو رد گاری هموو
جیهانه کانه!

له کوئی هم که سینی په پرزوه و به رزه ی که هه ربه که له جیریل و میکائیل له غه زای
بمردا هاوه لی نه مینی بوون، بهو حالته ناشکرایانه ی ژبانی دهرده که مونت که تنها
لایه نی مرؤفیتی لهو دهرده خه ن، وه که لهو رووداوه ی که به سر پنغمه بردا ﷺ هات
نه گه ل لهو خاوه ن نه سپه ی که نه سپه که ی به پنغمه بردا ﷺ فرؤشت و دواپی ینکاری
نهوه ی کرد پنی فرؤشتیت و، داوای شایه تی له پنغمه بردا ﷺ کرد و، لهو کاته دا
حه زره تی خوزه مه ی هاوه لی پنغمه بردا ﷺ هاته پشموه و شایه تی بز دا^(۱). به لئ، له
کوئی لهو که سینی په پرزوه له چه شنی هم رووداوه دا دهرده که مونت؟

جا بز نهوه ی لهو که سه ی وه سفه مرؤفانه و ناسایه کانی پنغمه بردا ﷺ ده بیستیت،
نه که ویته هه لموه، لهوا ده بی همیشه سه ر به رز به کاتموه و بز ما هیه تی به رزی
پنغمه بریتی پنغمه بردا ﷺ پروانیت و، سه ری که سینی معنهوی و نورانی و به رزی
پنغمه بردا ﷺ بکات، که له چله پزی په ی پله ی به رزی پنغمه بریتیدا به. دهنه - خوا
نه خواسته - یان بی نه ده بی به رامهر ده نوینیت، یان ده که ویته ناو وه هم و گومانموه.

بز روونکر دنهوه ی هم مه سه له به، سه رنج لهم نمونه مه ی خواره وه به:
(وا دابینین که) ناو که خورمایه که له ژیر خاکدا نیژرا و، له پاشاندا بوو به
دارخورمایه که هه رده م له گه شه کردن و نه شوغادا بوو.. یان هیلکه تاوسینک پاش
نهوه ی گه رمی ناراسته کرا، جووچکه تاوسینکی لئ هاته دهره وه، که هه تا گه وره
بوایه و نه شوغای بکر دایه، بهو نه خوشونیکارانیه ی که قه لمی توانستی خواوه ند تیابدا
کیشابوون، جوانز ده بوو..

چه نلین سیفته و حاله تی تاپهت هه ن که هی لهو ده نکه خورما و هیلکه
تاوسه ن و، هه ربه که لهم دوانه چه نلین ماده ی ناسک و وردیان تیدا به.. هه ر بهو چه شنه،
دارخورما و تاوسه کهش چه نلین سیفته ی به رز و چوینیتی و بارودوخی لهو تو یان هه به،
که له چاو هی ناو که خورما و هیلکه که دا زور به رز و بلند و جیاوازن..

(۱) صحیح. رواه أبو داود والنسائی وابن ماجه وأحمد.

جا هر کاتنی وه سفی ناو که خورما و هیلکه تاوسه که له گهل وه سفی دارخورما و تاوسه که دا ده کرین و به په کهوه ده به سترینهوه، ده بی ژیری مرؤف سر له ناو که خورما کهوه بهرز بکاتهوه و سهیری دارخورما که بکات و، له هیلکه تاوسه که شهوه سر بهرز بکاتهوه و بۆ تاوسه که پروانیت، بۆ تهوهی مرؤف له وه سفانهی ده بانیستیت وهریان بگریت و له ژیریدا جی یان بکاتهوه. ده نا ته گهر که سینک بلیت: هه زار "بالممان" خورمام له مشتیک ناو که خورما چنی، یان بلیت: تم هیلکه به شای بالنده کانه، نه وا په کسر ژیری به درؤی ده خاتهوه.

"مرؤفیتی" ی پیغه مبه ریش ﷺ وه که ده نکه خورما و هیلکه که ی ناو نمونه که وایه.. نه ما هییه تمش که به هؤی "پیغه مبه ریتی" په کهوه پرشنگ ده داتهوه، وه که دره ختی تووبا و بالندهی به هه شت هه میسه له گه شه کردن و بهرز بوونه و دایه.

که واته نه کاتهی که بیر له و هه رایه ده که مینهوه له بازار له گهل ده شته کی په که دا پرووی دا، ده بی چاوی نه ندیشه مان بهرز بکه مینهوه و، ته سه ووری نه و زاته نوورانی به بکه مین که سواری ره فره ف(هوراق) بووه و به ره و: "قاب قوسین او أدنی" پرؤشوووه و، جیریلی له پرنگادا به جی هیشتوووه. ده نا "دهروونی به دخواز" یان بی نه ده بی له بهرام بهروه ده کات و نه ونده داده به زینه خواروه که ریز و بیحتیرامی کهم بکاتهوه، یان به ته وای پنی ده خلیسکیت و وای لئ دیت ته سدیقی نه کات.

ناماژهی ره وانی پینجه م

تم ناماژه به تایه ته به چهند رووداویکی وه هاوه که په یوه ندی یان به چهند شتیکی غه بی یه وه هه به. وا لیره دا چهند نمونه په کیان لئ باس ده که مین:
نمونه ی په که م:

* له وتار(خوته) نکدا که کۆمه لیک له هاوه له به ریزه کان ناماده و گوی بیستی بوون و، تم وتار هه به جوړنکی سه حیح و موه واتر پیمان گه بیشتوووه، پیغه مبه ر ﷺ فەر موویه تی:

"إن ابني هذا سيدٌ ولعلَّ الله أن يصلحَ به بين فئتين من المسلمين"^(۱) له په وایه تیکی تر دا: "عظیمتین".

(۱) حدیث صحیح رواه البخاری والترمذی والنسائی وأحمد والطیالسی. واته: تم کوپم - هه من - سه روه وه، له وانه به خواوه ند بکات به هؤی سولحی نوان دوو کۆمیلی موسلمان.

نهوه بوو پاش تیپه ربوونی چل سال، دوو سوپای گهوره ی ئیسلام له بهرامبه ریه ک
 راهه ستان. به لام حه زه رته ی حه سه ن له گه ل معاویه دا - خواپان لئی رازی یئت -
 رینککه وت و سولحی کرد. به م سولحه ش ته سلیقی موعجیزه غه یی به که ی باپیری
 به ریزی خوی ﷺ کرد.

نمونه ی دووهم:

* به نه قلی صحیح ینمان گه یشتووه و بزمان چه سپاوه، که ینغه مبه ر ﷺ به
 حه زه رته ی عه لیه ی فرمووه: "ستقاتلُ الناکثین والقاسطین والمارقین"^(۱). به ممش هه والی
 جهنگی "جهمه ل" و، "صفین" و، "خه واریح" ی بن داوه.

* جارنکی تر ینغه مبه ر ﷺ حه زه رته ی عه لی و حه زه رته ی زوبهیری یینی به کتریان خوش
 دهویست. به زوبهیری فرموو: "لتقاتلته وأنت ظالمٌ له"^(۲).

* ههروه ها به خیزانه کانی خوی فرموو: "کیف یأحداکن تنبُحُ علیها کلابُ
 الخوَاب"^(۳). "یقتل عن یمینها وعن یسارها قتلی کثیره"^(۴).

نهوه بوو له پاش سی سال له جهنگی "جهمه ل" دا که له نیوان حه زه رته ی عه لی له
 لایه که وه و حه زه رته ی عالیشه و ته لحه و زوبهیردا - خواپان لئی رازی یئت - له لاکه ی
 تروه پرووی دا .. له جهنگی "صفین" که له نیوان حه زه رته ی عه لی و معاویه دا پرووی
 دا .. له جهنگی "حه رووراء" و "نه ره وان" دا که له نیوان حه زه رته ی عه لی - خوی لئی
 رازی یئت - و خه واریمه کاندا پرووی دا، هه موو هم فرمووده صحیحانه هاتنه دی.

* ینغه مبه ر ﷺ هه والی به حه زه رته ی عه لی داوه و ینی فرمووه: "نهو که سه ی که
 ده تکوژیت، ده کیشیت به سه رتدا و به خوینی سه رت رهشت ته ر ده کات"^(۵). حه زه رته ی

(۱) رواه الحاكم والبیزار والطبرانی فی الأوسط. واته: جهنگ له گه ل پهمان شکینان و ناحمه مروان و
 ده ره و اندا ده کهیت.

(۲) أخرجه الحاكم ۴/۱۲۳ برواه: (شرح الشفا لمعلی القاری ۱/۶۸۶-۶۸۷). واته: له گه ل عه لیدا
 ده جهنگیت و له مه شدا ستمی لئی ده کهیت.

(۳) حدیث صحیح رواه أحمد وابن حبان والحاکم وأبو یعلی والبیزار وابن أبی شیبه.

(۴) حدیث صحیح رواه البزار. واتی هه ره دوو فرمووده که به په کهوه: "ده بن حالی نهو به که تان جهون یئت
 که سه گه لی حه و له ب (گوئینکه له سه ر پئی مدینه - به سه ردها) لئی ده مه رن و، له راست و چه پیوه
 کوشتانکی زور ده کریت"

(۵) حدیث صحیح رواه الطبرانی والحاکم.

علیش - خوای لئی رازی ینت - هو که سهی دهناسی که "عه بدورپه حمدانی کوری موبجیمی خارچی" بوو.

* هر وها هموالتی "ذو الثدیة" (واته خاوهن مهمک) ی راگه ماندوو و نیشانمیه کی جیا که ره هی نه ویشی باس کردوو و، هموالتی داوه که له کوژراوه کانی خمواریج ده ینت. له راستیشدا و ابو له ناو کوژراوه کانیاندا بوو. هو نیشانمیش که ینغمهبر ﷺ باسی کردبوو، نموه بوو که فرموو بووی: "پیاونکی رهش ینسته و به کیلک له قوله کانی وهک مهمکی ثافرت وایه" (۱). له پاشان حه زره تی عملی نمهی کرد به به لنگه له سهر نموهی که خزی له سهر حقه و، موعجزه که ی ینغمهبریشی ﷺ ناشکرا کرد.

* هر وها ینغمهبر ﷺ هموالتی داوه - وهک نوم سه له مه ده یگی رینتموه - که حه زره تی حسمین - خوای لئی رازی ینت - له "الطف" واته له "که ره لا" دا ده کوژرنت (۲). نموه بوو پاش په نجا سال هو رووداوه دلته زینه پرووی دا و، همواله غهیمی به که ی ینغمهبریش ﷺ هاته دی.

* هر وها ینغمهبر ﷺ چند جاریک فرموو یه تی: "إن أهل بیتی سلیقون بعدی من أمتی قتلاً و تشریداً" (۳). هر وهاش بوو که هموالتی دا.

* * *

لیزه دا پرسیاریکی گرنگ دیته ینت که نمه میه:

ده لئین حه زره تی عملی - خوای لئی رازی ینت - له بهر نموهی خزمی نزیکسی ینغمهبره ﷺ و، خاوهنی نازابه تی به کی کهم وینه و زانستیکی زور بووه، شایانتر بوو بکریت به جینشینی ینغمهبر ﷺ، نمهی بوچی (له جینشینیدا) ینت نه خرا؟
بوچی له سهرده می نمودا حالی موسلمانان شله ژا و تیکچوو؟
وه لام:

به کیلک له قوتبه گوره کانی ثالی بهیت فرموو یه تی: ینغمهبر ﷺ ناواته خوازی نموه بوو که حه زره تی عملی جینشینی ینت، به لام له غه میه وه ناگادار کراوه تموه، که ویستی

(۱) حدیث صحیح رواه البخاری و مسلم.

(۲) حدیث صحیح رواه الإمام أحمد والطبرانی. وانظر كذلك: (صحیح الجامع الصغیر ۲۱۷).

(۳) بروانه: (علی القاری ۱/۶۸۵)، (الحفا جی ۳/۱۸۱)، وثبت فی الحدیث الصحیح الذی بمعناه ما رواه الطبرانی فی الکبیر. انظر: (صحیح الجامع الصغیر و زیادته ۲۵۵۸). واته: نمهی بهیتی من دوا ی خزم له سهر دهستی نه تموه کم کوشتار و دهر بهدمری بیان دینتبری.

خوای گهوره شتیکی تری غهبری ئاواته کهی ئهوه. ئیز پیغمبر ﷺ له بهر ویستی خوای گهوره، وازی لهو ئاواتهی خزی هینا.

وا (له خواره وه دا) به کیک لهو حیکمه ته زۆرانهی ویستی خوای گهوره که لهم کاره دا هه به، باس ده کهین:

کاتی پیغمبر ﷺ کۆچی دوابی کرد، هاوه له کانی زیاتر پیوستیان به به کیتی و پشتگیری به کز هه بوو. ئیمامی عه لیش - خوای لئی رازی یئت - چهند رهوشتیکی هه بوو، وهک: تهقلید نه کردنی کس و شوین پی هه لته گرتنی خه لک و، زوه لئیکی زۆر و، ئازایه تی به کی بین وینه و، پیوستی نه بوونی به هیچ که سیک..

جا نه گهر بهاتایه و ئیمامی عه لی - که ئهم رهوشت و سیفه تانهی هه به - لهو کاته دا بهوایه به جینشین، ئهوا ئهم رهوشتانهی، ده ماری مونا فه سه ی لای گه لئی کس و له ناو زۆر دهسته و تیره دا ده جوولاند و، بهم جزره دوو به ره کی و نا کۆکی له ناو موسلماناندا بهیدا ده بوو، به وینه ی ئه مو ئاشووب و پرووداوانه ی که دوابی له سه رده می خه لافه ته کهیدا پروویان دا.

به کیکیش له هۆکاره کانی دوا کهوتی جینشینی ئیمامی عه لی - خوای لئی رازی یئت - ئه مبه:

لهو کاته دا که ئهوی ئیدا بوو به جینشین، نه ته وه ی ئیسلام چهنلین نه ته وه و کۆمه لئی جزرا و جزور بوون و هه ره به که شیان تزی دوو به ره کیی له گه ل خۆیدا هه لگر تبوو، وهک پیغمبریش ﷺ هه والی دابوو، ده گه یشتنه حه فتا و سن به شی جیا جیا^(۱)..

ئا لهم کاته دا که گه رده لوولی ئاشووب و فیتنه له هه موو لایه که وه به سه ر نه ته وه ی ئیسلامدا هه لئێ کردبوو، موسلمانان پیوستیان به که سیتی به کی گهوره و به رزی وه ها بوو که خاوه نی چهنلین سیفه تی وهک: هه بهت و، ئازایه تی زۆر و، فه راسه تی راست یئت و، خاوه نی نه سه ییکی ره سه ن و له ئالی بهت و نه وه ی هاشم یئت. بز ئه وه ی بتوانیت له به رده م ئه مو هه موو فیتنه و ئاشووبانه دا خزی پی را گهر بکریت..

جا ئهم جزره که سیتی به تنها له ئیمامی عه لیدا - خوای لئی رازی یئت - هاتبووه دی. ئه وه بوو توانیی له به رده م ئه مو هه موو گه رده لوولانه دا خزی را بگریت. پیشریش پیغمبر ﷺ هه والی ئه وه ی پی دابوو که: هه ره و هک خزی (واته پیغمبر ﷺ) له پیناوی

(۱) هه موو ئه مو فه رموودانه ی که له به ره ی دابه شوونی نه ته وه ی ئیسلامه به حه فتا و سن ده سه و کۆمه ل ده وین، هه موویان "سه حیح" ن.

نازل بوونی قورئاندا له گه ل دوژمنانیدا که وتووه ته جه نگووه، ئەویش (واته ئیمامی عملی) له پیناوی ته ئویلی قورئاندا له گه ل دوژمنانیدا ده که ویتته جه نگووه^(۱).

پاشان ئە گەر ئیمامی عملی نه بوایه، ئەوا دهسته لاتداریی دنیا، ئەمەوی یه کانی - به ته وای - له پنی راست ده ترازاند و له خشتهی ده بردن. به لام که ئیمامی عملی و ئالی بهیتیان له بهرامه هری خۆیان هوه ده یینی، ئەوانیش هه و لیان ده دا بگه نه ئاستیان و هاوشانی پله و پایه یان بن، تا کو ئەو ریزه ی له لایه ن نه ته وه ی ئیسلام ه وه ده ستیان که وتبو، له ده ستی نه ده ن. ئەوه بوو زۆریه ی سه رۆ که کانی ده ولته تی ئەمەوی ناچار بوون که شوینکه و تووانی خۆیان هه لئین و هانیان به ن بۆ پاراستنی راستی یه کانی ئیمان و ئە حکامه کانی قورئان و ئیسلام، هه رچه نده ش بۆ خۆیان هه یج کاریکیان له م پرووه وه نه بجام نه دا! له بهر ئەوه، له ژیر سایه ی ده ولته ته که یاندا سه دان هه زار له زانا لیکۆله ره کان و موجته هیدان و ئەولیا و پیاوچا کان و لیبراوان بۆ ئایینی خوا، پهیدا بوون و گه شه یان کرد. که واته ئە گەر چه ند که مالات و سه لاحت و ئاینداری یه ک نه بوایه که له ئالی بهیتدا هه بوون، ئەوا ئەمەوی یه کان پینان ده تراز او، به ته وای له پنی راست لایان ده دا، ههروه ک له کۆتایی حوکمرانیی ئەوان و عهباسی یه کاندا پرووی دا. ئە گەر په سیار بکرت و بو تریت:

خۆ ئالی بهیت له هه موه کس زیاتر شایانی جینشینی بوون، ئەدی بۆ چی ئەم جینشینی به یان تیدا نه مایه وه؟

وه لام:

دهسته لاتداریی دنیا مرۆف له خشته ده بات. ئەهلی بهیتیش له راستیدا ئەرکی پاراستنی راستی یه کانی ئیسلام و ئە حکامه کانی قورئانیا ن پنی سپیرا وه. ئەو که سه ش که کاروباری جینشینی ده گرته ده ست، ده یی به هه یج جزۆیک دنیا نه یخه له تینیت. واته یان وه ک پیغمبه ر ﷺ "مه عصوصوم" ییت، یان وه ک خه لیفه راشیده کان و عومه ری کورپی عه بدولعه زیزی ئەمەوی و مه هلی عه بیاسی، ته قوایه کی گه وه و زوه لیککی زۆری بییت، بۆ ئەوه ی له خشته نه چیت و له خۆی با یی نه ییت..

جا له م پرووه ده سه لاتداریی دنیا بۆ ئالی بهیت ده ست نادات، چونکه ئەرکه سه ره کی یه که ی خۆیان له بهر ده باته وه که بریتی یه له پاراستنی ئایین و خزمه تکردنی ئیسلام. خه لافه تی ده ولته تی فاتیمی، که له میسردا به ناوی ئالی بهیت ه وه دامه زرا و،

(۱) حدیث صحیح رواه الإمام أحمد.

حکومتهی "موه ححیده کان" له نه فریقیا و، ده ولتهی سه فموی له ئیران، هه ریه که میان باشتربین به لگن له سه ر نه وهی که ده سه لاتداری و حو کمپانی بۆ ئالی بهیت ده ست نادات. به لام له و لاره ده بینین که هه رکات ئالی بهیت و ازبان له ده سه لاتداری هینایت، نه واهه و کۆشش و تهقه لایه کی زۆریان بۆ خزمتهی ئیسلام و بهرز کردنه وهی ئالای قورئان داوه.

نه گه ده ته ویت ئه مهت به جوانی بۆ ده ربکه ویت، نه واهه فرموو سه رنج له و قوتبانه بده که له به ره ی حه زره تی حه سه ن هاتوون، به تایبهت چوار قوتبه کان و، له ناو نه وانیشدا به تایبهت: شینخی گه یلانی (قُدَسَ سِرُّه) .. یان فرموو سه رنج له و پینشه وایانه بده که له به ره ی حه زره تی حه سه بنن، به تایبهت "ئیمام زهینولعابدین" و "ئیمام جه عفه ری صادق" و هاوچه شنیان .. ده بینیت هه ریه که له وانه (له کاتی خۆیاندا) وه کو "مه هدی" یه کی مه عنه وهی بوون و، به بۆنه ی خه ریک بوونیا نه وه به بلاو کردنه وهی نووری قورئان و راستی یه کانی ئیمان، هه رچی ستم و تاریکایی مه عنه وهی ده ورو بهریان بووه، په واندووایانه ته وه و نه میان هینشتوو. به مهش چه سه پاندووایانه که به راستی مه راتگری با په ری گه وره و سه روه ریانن، هه زاران دروودی له سه ر ییت.

نه گه ر بو تریت:

"حیکمهت" له و ئاشرو به خویناوی یه سامنا که دا چی یه که له سه رده می جینشینیی خه لیفه راشیده کاندایا - که چا کترین سه رده می میژووی موسلمانانه - تووشی نه ته وهی ئیسلام بوو، خۆ نه و به ریزانه شایانی نه و گرفت و به لایه نه بوون که بیته ری یان...؟ ئایا کامه به لایه نی "مه ره بانئیی" ی خوا وه ند له م کاره دا؟

وه لام:

هه ره که هه وره بروسکه و بارانی زۆری به لیزمه و تۆفی به هه ار، توانا و لینه اتنی هه موو جۆره کانی رووه که ده بزوینیت و ده ری ده خات و، به مهش تۆوه کان ده کرینه وه و گو له کانیان ده پشکوین و هه ریه که میان کاری سه روشتی خۆی پی ده سه پیریت ..

هه ر به و جۆره ش نه و فیتنه یه ی که هاته پنی ها وه لان و شوینکه و تووانیان - خویان لئێ رازی ییت - تۆوی توانا و لینه اتنی نه وانی هه ژاند و، هه موو ده سه ت و کۆمه لئیکیی ییندار کرده وه که: لایینی ئیسلام له مه تر سیدایه و خه ریکه ئاگر له موسلمانان

به رده ییت!

ئەم بیدار کردنەو هەمیش وای لە هەموو دەستە و تاقمێکی موسلمانان کرد که فریای پاراستنی ئیمان و ئیسلام بکەون. ئەو هەبوو هەریە کەمیان بەینی توانای خۆی ئەر کێکی لەو ئەر که زۆرانە ی پاراستنی ئیمان و یە کێتی موسلمانانی لە ئەستۆ گرت و، بەو پەری ئیخلاص و لیبرانەو ئەو رێبەری گرتە بەر.. دەستە و تاقمی وایان هەبوو پاراستنی فەرموودە ی پیرۆزی پێغمەبەر ﷺ و، هەندیکیان پاراستنی شەرعیەت و، هەندیکیان تریان پاراستنی راستی یە کانی ئیمان و، هەندیکیان تریان پاراستنی قورئانی پیرۆزیان خستە ئەستۆی خۆیان..

بەم جۆرە، هەریە کەمیان ئەر کێکی لەو ئەر کانە ی که پاراستنی ئیمان و ئیسلام لەو پڕۆژەدا داخواری بوو، ئەنجام دا و، بە تەواویش بۆ ئەم کارانە ی خۆیان لێ پران. کەواتە ئەو تۆوانە ی که گەردە لوولی فیتنە و ئاشووبە کانی ئەو سەردەمە بە هەموو لایە کدا وە شانندی، چەندین گۆلی رەنگا ورە نگیان لە هەموو جێ یە کی جیهانی ئیسلامدا بەر هەم هینا، بە چەشنی که هەموو شوێنیکی جیهانی ئیسلام وە ک باخچە ی لێ هات و، بە گۆلزار خەملا و رازایەو.

بەلام بە داخووە لە ناوەندی ئەو باخچە و گۆلزارە پشکووتوووانەدا دەر کودالی ئەهلی بیدعە تیش سەریان هەلدا! وە ک بلیی دەستی توانستی خواوێند ئەو چەرخی و سەردەمە ی بە سام و شکۆمەندیی خۆی و بە توندی راتە کاند و، ئەمەش هیممەت و هەستی کەسانی خاوەن هیممەت و غیرەتی جوولانند. چونکە ئەو بزوو تەو بە ی که لە ناو جەرگە ی ولاتی ئیسلامەو تیشکی هاویشت، بە شیکێ زۆری لە پێشەوا و موحەمەد و زانایانی فەرموودە و ئەقەب و ئەولیا و پیاوچا کانی بە هەموو لایە کی ولاتی ئیسلامدا پڕژانند و بلاوی کردنەو و ناچاری کۆچ و رەوی کردن، موسلمانانیشی هان دا که بەم لاو ئەو لادا بپۆن و دەر گای دلانیان بکەنەو و، لای ئەوان لە گەنجینە کانی قورئانی پیرۆز زانست هەلبگۆزن.

* * *

با بپۆینەو سەر باسە که ی خۆمان:

ئەو رووداوانە ی که پێش روودانیان پەنھان بوون و پێغمەبەر ﷺ هەوالی روودانیانی دا و، پاشان وە ک چۆن هەوالی دا بوو وەها هاتنەدی، ئەمانە لە هەزاران رووداو تێپەر دەبن. بەلام ئیمە تەنھا ئاماژە بۆ چەند نمونە یە کیان دە کەین، لەوانە ی که خاوەنانی هەر

شمش کتینه صه حیحه کانی فهر مروده له باره یانه وه په کیان گرتووه، که له پینش هممو یانه وه نیماسی بوخاری و نیماسی موسلیمن. ته نانهت به شینکی زوری نهو رووداوانه به تهواتوری معنوی پیمان گمبشتون و زانایان و لیکوله رانی هم بواره له سهر "صه حیچی" ی هندنکیان په کیان گرتووه، که هممش وه کو تهواتوری صهریح وایه.

* پینشوایان و خاوه نانی کتینه صه حیحه کان هممو نهو هموالانه یان گیراوه ته وه که پینغمه بر ﷺ به لینی به هاوه لانی داوه به سهر دوژمناندا سهرده که ون و، مه ککه^(۱) و، به توله مقدیس^(۲) و، په من و شام و عیراق^(۳) و، خمیهر^(۴) فتح ده که ن، هروها هموالی پی دابون که گه بچینه کانی کیسرا و قهیسهر له نیوان خویاندا دابمش ده که ن^(۵)، که ده ولته کانی هم دوانمش گه وره ترین دوو ده ولته تی جیهانی نهو سهرده مه بوون.

پاشان ده پی بزاین که پینغمه بر ﷺ کاتی هم هموالانه ی داوه، ههر گیز نه یفه رمووه: "وا گومان ده به م.. یان: "لام وایه" .. یان: "له وانیه"، به لکو بهوپه ری زانین و دلنیا یه وه، وه که نهوه ی چاوی لنی بیت، هم هموالانه ی راده گمیاند و، له دواییشدا وها ده رچون که رایگمیاندن.

نهوه شمان له یاد نه چیت که لهو کاتهدا پینغمه بر ﷺ هم هموالانه ی راده گمیاند له لایه ن خواوه ننده وه فهرمانی کۆچ کردنی به رهو مه دینه پی درابوو، هاوه له کانیشی کم بوون و، ده وره به ری مه دینه و هممو جیهانیش دوژمنیان بوون!

* له په وایه تینکی صه حیحددا ده ر که وتووه که چه ندین جار فهرموویه تی: "اقتدوا باللذین من بعدی ابي بکر وعمر"^(۶). واته هموالی نهوه ی داوه که هم دوانه دوا ی خوی

(۱) صحیح، رواه البخاري ومسلم..

(۲) صحیح، رواه البخاري.

(۳) صحیح، رواه البخاري ومسلم ومالك.

(۴) صحیح، رواه البخاري ومسلم.

(۵) صحیح، رواه مسلم.

(۶) صحیح، رواه الترمذي وابن ماجه والحاكم وأحمد والبيهقي. واته: "له پاش خۆم شوین نهو دوانه بکمون که له دوا ی من دین، که له بووه کر و عومرن".

ده مین و ده بن به جینشینی و، به چه سنی که خوا پنی رازی یت، هر کی جینشینی نه بجم ده دن و، نه بو به کر ماویه کی کم جینشین ده یت، به لام عومر ماویه کی زیاتر.. چنلین فتوحاتی زوریش ده کات.

* هروها فرمووه تی: "إن الله زوی لی الأرض فرایت مشارقها و مغاربها—ها، وإن امتی سیلغ ملکها ما زوی لی منها"^(۱). هر بهو جزرهش که فرمووی، هاته دی.

* رهوایه تیکی صحیح^(۲) ده یت: پیش ده ست پیکردنی جهنگی به در، پیغمبر ﷺ شونی کوشتی کافران و سر کرده کانیانی له به دردا ده ستیشان کرد و فرمووی: "نه بو جهل لیره دا ده کوژرنت.. عوبه لیره دا ده کوژرنت.. نومیه لیره دا ده کوژرنت و.. فلان لیره دا و فیساریش له وادا.. هتد. پاشان فرمووی: "بیشزانه که ئوبیی کوری خه لف ده کوژرنت"^(۳).. کوشتی هه موویان هر بهو جزره هاته دی که له پیشدا فرمووی.

* هروها له فرمووده ی صحیحدا چه سپاوه که لهو کاتدا هاوه له کانی پیغمبر ﷺ له غزای "موته" دا بوون، که جینگایه که له سر سنوری ولاتی شام و مانگه ری بهک له مده بنه وه دوره، پیغمبر ﷺ وهک چاوی لنی یت، هه والی ئهوانی به خه لکی مده بنه را گهماند و فرمووی: "أخذ الراية زيداً فأصيب، ثم أخذ جعفرٌ فأصيب، ثم أخذ ابن راحة فأصيب، وعيناها تذر فان.. حتى أخذ الراية سيف من سيوف الله حتى فتح الله عليهم"^(۴). له پاش چهند هه فتمهك "به علای کوری مونه بییه" ی هاوه لی له گزره پانی جهنگه وه هاته وه و رفته خزمه تی پیغمبر ﷺ. پیش ئه وه ی ئه و هیچ شتیک

(۱) صحیح، رواه مسلم والترمذی وأبو داود وابن ماجه وأحمد. واته: "خوای گموره زهوی بز هینامه وهك به چه سنی خوره لات و خورئاویم دی و، نه تمه که شم به مولک و ده ست لانداری ئه جینگایانه ده گن که هینرانه پیش چاوم".

(۲) صحیح، رواه مسلم وأحمد والحاكم.

(۳) رواه البيهقي. بروانه: الشفا ۱/۳۴۳.

(۴) صحیح، رواه البخاري وأحمد والنسائي. واته: "زهیدی کوری حارمه لالاکی هملگرت، نجا پیکرا.. پاش ئه و جهنم لالاکی هملگرت، ئه ویش پیکرا.. نجا عه بیلولای کوری رهواحه لالاکی هملگرت، ئه ویش پیکرا" لاله کاتدا فرمیسک به چاوه کانیان ده هاته خوارمه. پاشان فرمووی: "شمشیرك له شمشیره کانی خوا لالاکی هملگرت و سر کموتیان به ده ست هینا".

بگیریتوه، هرچی له جهنگه که دا پرووی دابوو ینغمهبر ﷺ له بهر چاوی به علادا همووی گیرایهوه. به علاش سویندی خوارد و وتی: "بهو که سهی توی به حق کردوه به ینغمهبر، بهک حرفت له قسه کانی له وان نه پیراند" (۱).

* هروهه له رهوایه تیکی سه حیددا ینغمهبر ﷺ هه والی داوه که خه لافهت له دواى خوی سی سال بهرده وام ده بیئت، پاشان ده بیئت به پاشایه تی به کی گه زنده (۲)، ده فهرموی: "وإن هذا الأمر بدأ نبوة ورحمة، ثم يكون رحمة وخلافة، ثم يكون ملكاً عضواً، ثم يكون عتواً وجروناً وفساداً في الأمة" (۳). بهمش ماوهی جینشینیی راشیدانهی به سی سال ده ستیشان کرد، که به شمش مانگه که هی خه لافه تی حه زه تی حه سن - خواى لئی رازی بیئت - هه سی ساله که پر ده بیتهوه، ئنجا پادشایه تی و ستمکاری و فساد له تاو نه تموهی ئیسلامدا بهک له دواى بهک دین و پهیدا ده بن. هه رهو جورهش هاته دی که لهو فهرموی.

* به رهوایه تی سه حیح چه سپاره که ینغمهبر ﷺ هه والی داوه حه زه تی عوسمان - خواى لئی رازی بیئت - له کاتیکدا ده کوژریت که قورئان ده خوینیت (۴). ههروهه ینغمهبر ﷺ فهرمویه تی: "إن الله عسى أن يلبسه قميصاً وأنهم يريدون خلعاه" (۵). واته: "نزیکه خواوند کراسیک بکاته بهر عوسمان، به لام له وان ده بیانه ویت له بهری دلمانن". هه رهو جورهش که ینغمهبر ﷺ فهرمووی، هاته دی.

* له رهوایه تیکی سه حیحی تر دا، ده گیرنهوه که لهو کاته دا ینغمهبر ﷺ که له شاخ (الحمامة) ی ده گرت، عه بدوللای کوری زوبهیر له خوینی ینغمهبری ﷺ بز پیرۆزی خواره دهوه و رۆی نه کردهوه، ینغمهبر ﷺ بئی فهرمووه: "ویل للناس منك، وویل لك من الناس" (۶). بهمش لهوهی راگه بیاند که: عه بدوللا به ئازایه تی به کی بئی وینه کاروباری خه لکی ده خاته له ستۆی خۆبهوه و هیرشینکی سهختی ده کریته سهرو، بههۆی

(۱) پروانه: زاد المعاد بتحقیق الأرناؤوط (۳/۳۸۵).

(۲) صحیح، رواه أحمد والترمذي والدارمي وأبو يعلى وابن حبان.

(۳) صحیح، رواه أحمد والبخاري والطبراني في الأوسط.

(۴) صحیح، پروانه: "فضائل الصحابة" للإمام أحمد ۱/۵۰۱ احدث رقم ۸۱۷.

(۵) صحیح، رواه الترمذي وابن ماجه.

(۶) حدیث حسن، رواه الطبراني وأبو يعلى والبخاري والحاكم.

نهوه به لا و موسیبت تووشی خه لکی دنت.. له پاشه رۆژدا، بهو جزره ی پښمبه ر **ﷺ** هموالی دابوو، هاته دی. نهوه بهو له سهرده می ئه موی به کاند، عه بدوللای کوری زوبیر له شاری مه ککه دا جینشینیی خوی راگه یاند و، حه ججاجی کوری یوسفی ستمکاریش به سوپایه کی زۆر گه وره وه ئابلۆقه ی شاری مه ککه ی دا، له پاش چهند شه پهنکی سهخت و چهند جهنگینکی خویناوی و پاش دهر خستنی ئازایه تی به کی بی وینه، عه بدوللا شهید کرا.

* ههروه ها پښمبه ر **ﷺ** هموالی پهیدا بوونی دهوله تی ئه موی و سه رکار چوونی معاویه ی راگه یاندوو و، وه سیه تیشی بز کر دووه و فه رموی به تی^(۱): "ئه گه ر حو کمرانیت گرت هه ست، نه رمونیان و لیبورده به و، ئامۆزگاریی باش بکه .."

ههروه ها هموالی نه وه شی داوه که ئه موی به کان مالی خوا له ناو خزیاندا ده ستاوده ست پتی ده که ن^(۲) و، پادشا و سه رکرده کانیا ن ستمکار ده بن و، چهند که سینی وه ک "په زید" و "ولهید" یان تیدا پهیدا ده بی^(۳).

* ههروه ها هموالی نه وه شی داوه که "عه بیاسی به کان به ئالای په شه وه پهیدا ده بن و، مولکیان چهن دین نه وه نده ی نه وانه ی پیش خزیان زیاد ده کات"^(۴). به ممش رایگه یاند که عه بیاسی به کان دوای ئه موی به کان پهیدا ده بن و له ئه موی به کانیش زیاتر له حو کمدا ده میننه وه. هه ر بهو جزره ش هاته دی که پښمبه ر **ﷺ** هموالی دا بو.

* به فه رمووده ی سه حیح چه سپاوه که پښمبه ر **ﷺ** فه رموی به تی: "ویل للرب من شرّ قد اقترب"^(۵). ئه ممش هه والدان ی ئاشوو به کانی جهنگیز خان و هۆلا کۆ بوو، که دهوله تی عه بیاسی عه رب له ناوده بن. چۆنیشی فه رموو، هه ر بهو جزره هاته دی.

(۱) رواه أحمد مرسلًا ورجاله رجال الصحيح، ورواه أبو يعلى موصلاً ورجاله رجال الصحيح.

(۲) رواه الترمذي والحاكم والبيهقي. له واتای ئه م فه رمووده په دا په وانه: (صحيح الجامع الصغير ۴۱۲).

(۳) حديث حسن، رواه أبو يعلى. په وانه: (صحيح الجامع الصغير ۲۷۵۹)، (المطالب العالیة لابن حجر ۴۵۲۸-۴۵۲۹).

(۴) رواه أحمد والطبرانی والحاكم. وصحح إسناده العلامة أحمد شاکر فی المسند.

(۵) صحيح، رواه البخاري ومسلم. واته: به ده ختی بز عه رب، له بهر ئه شو شه ر و ئاشوو به ی لییان نریک بووه ته وه.

* پړواپه تینکی صحیح ده لیت: له کاتیکدا سعدي کورې نه بوو وه قفاص له نه خوشی به کی سه خندا بووه، پښه ممبر ﷺ پنی فرمووه: "لَعَلَّكَ تُخَلَّفُ حَتَّى يَنْتَفِعَ بِكَ أَقْوَامٌ وَيَسْتَضَرَّ بِكَ آخِرُونَ"^(۱). هم فرموده یه ی پښه ممبر ﷺ را بیده گه به نیت که: سعدي ده بیټ به پښه واپه کی گه وره و، خواوهند له سر ده ستی نه ودا چهلین ولات فتح ده کات و، چهلین تیره و ده سته و کوملش به هزی نه ووه دینه ریزی نایینی نسلاموه و به ممش سوو دینکی زوریان ده ست ده که ویت، هر وه ها چهلند تا قمینکی تریش به هزی سعده وه زیانیان پنی ده گات و ده ولته که بیان تیاده چیت.

له راستیدا هر بهو جزره پروی دا که پښه ممبر ﷺ هه والی دابوو. نه ووه بوو سعدي بوو به پښه وای سوپای نسلام و، ده ولته تی فارسه کانی له ناو برد و، بوو به هزی نه ووی که چهلین تیره و نه ته ووی زور موسلمان بین.

* هر وه ها چه سپاره که لهو روزه دا نه جاشی پادشای حبه شه له سالی حوته می کوزچیدا، کوزچی دواپی کرد، هر لهو روزه دا پښه ممبر ﷺ هه والی مردنی نه ووی به خه لک را گه یاند^(۲) و، نو یزی مردووشی، له دووره وه، له سر کرد... پاش تپه رپوونی حفته می که لهو هه والدانه ی پښه ممبر ﷺ، ده نگوباس گه بیسته مه دینه، که نه جاشی لهو روزه دا پښه ممبر ﷺ فرموو بووی کوزچی دواپی کردوه!

* هر وه ها لهو کاته دا که پښه ممبر ﷺ له گه ل چهلند ها و له نکی هه لپاره دی خویدا، له سر چیای نوحود راوه ستا بوون (پان له سر نه شکه وتی حیراء، وه که له هه ندی پړواپه تدا هیه) چیا که که وته جمو جوول. پښه مبریش ﷺ فرمووی: "أُثْبِتُ، فَإِنَّمَا عَلَيْكَ نَبِيٌّ وَصِدِّيقٌ وَشَهِيدٌ"^(۳). به ممش نه ووی را گه یاند که حه زره تی عومهر و عوسمان و علی، شهید ده کرین. کوزایی ژهانی نه ووی سیانه بهو جزره بوو که پښه ممبر ﷺ فرمووی.

نه ووی مرؤفه لاوازه ی که دلی مردوه! نه ووی سر لنی شیوا را

(۱) صحیح، رواه البخاري ومسلم. واته: "لَعَوَانَهُمْ بِمَنْبِتِهِمْ تَاكُو چهلند قومیک سوودت لنی وهرده گرن و چهلند قومینکی تریش له توره توشی زبان ده بن".

(۲) صحیح، رواه البخاري ومسلم وأبو داود ومالك والشافعي وأحمد والبيهقي.

(۳) صحیح، رواه البخاري وأبو داود والترمذي وأحمد وأبو يعلى وابن حبان. واته: "نه ووی چیای نوحودا جیگر به و مه جوولنی، چونکه نستا له وانه ی له سمرت راوه ستاون، پښه ممبر و صدیق و شهیدن".

له وانیه بلیت: محمد ﷺ مرؤفیککی بلیمت (عقری) بووه و بهو هؤیهوه نم شته غهیبی یانهی زانیوه. له وانیه نمه بلیت و لیتر له ناستی راستی "پنغمه ریتی" ی نهودا - که وهك خؤر دهره و شتهوه - چاوت بنوقنیت! نهی دامای هؤزار!

باش بزانه نهوهی که بیستت، تنها به شیکه له پازده جؤر له جؤره گشتی به کانی موعجزاتی نهو پنغمه مبره ﷺ. خؤ به باشی زانیت که به چنلین ربوایه تی صحیح و به تهواتوری معنهوی هه موویان چه سپاون. که واته هیشتا به شیککی کهم نهیت لهو موعجزانهی که پیوه نندی یان به شته غهیبی به کانهوه هه به، هیچی ترت نه بیستوه.. جا ئایا لیتر دوا ی نهوهی که مرؤف نهو موعجزانه ده بیستیت، هه به خواوه نی نهو موعجزانه ده لیت: (نمه مرؤفیککی بلیمت بووه و بهو بؤنه یوه توانیوه تی ئایندهی بؤ دهر بکه ویت و پرو دواوه کانی بز انیت)؟!

گریمان ئیمش وهك تو وئمان: به لئی بلیمته. به لام ئایا که سینک خواوه نی زیره کی به کی ئاوا پرؤز و بلیمتی به کی به رزی سهدان جاره ی که سانی تر بیت، وه کو نهو پنغمه مبره ﷺ، هه رگیز سه ری لئی تیکده چیت و نهو شتانهی ده یانینیت لئی ده ئالتوزین؟ یان ئایا لهو ناسته به رزه ی خؤی داده به زیته خواره وه که چنلین هه والی و ارباگه به نیت له راستی یوه دور بن؟

ئایا نهو پیری شیتی و گهلخوی نی به که نیمه پشت لهو هه والانه هه لیکه بن، که نهو مرؤفه (بلیمته) سه باره ت به به ختهوه ری هه ردوو دنیا پئمان راده گه به نیت؟!

ئاماژه ی رهوانی شه شهم

* چه سپاوه که پنغمه مبره ﷺ به فاتیمه ی کچی را گه یاندوه که نهو: "أول أهله لحوقاً به" (۱). واته: که حه زره تی فاتیمه به کهم کس ده بیت له ئالی بهیت له دوا ی پنغمه مبره ﷺ کؤچی دوا بی ده کات.

باش تیهر بوونی شمش مانگ به سه ر کؤچی دوا بی پنغمه مبره ﷺ حه زره تی فاتیمه وه فاتی کرد.

(۱) صحیح، رواه البخاری و مسلم و أحمد و الترمذی.

* ههروههها چه سپاوه که ینغمهبر ﷺ ههوالی به "تهبووذهر" داوه، که رزؤنیک دیت تهبووذهر له مه دینه نهفی ده کرنت و به ته نیایی دهژی و له ته نیایشدا ده مرنت^(۱) .. پاش بیست سال فرموده که ی ینغمهبر ﷺ وهک چؤنی فرموو بوو، وهها هاته دی.

* ههروههها چه سپاوه که جارنکیان ینغمهبر ﷺ له مالی "نوم حهرامی" پووری نه نه سی کورپی مالیکدا نوستبوو، به زه رده خه نه وه ههلسا و فرمووی: "ناس من أمی عَرْضُوا عَلَيَّ غُرَاةً فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَرْكَبُونَ تَبِيحَ هَذَا الْبَحْرِ مَلُوكًا عَلَى الْأُسْرَةِ"^(۲). واته: "چهند که سیکیان له نه ته وه کهم پیشان دام که له یناوی خوادا غه زایان ده کرد و سواری پشتی (که شتی) تم ده ریا به ده بوون و پادشای سهر تهخت بوون". نوم حهرام وتی: "ادع یا رسولَ اللَّهِ أَنْ أَكُونَ مَعَهُمْ. فدعا لها"^(۳) .. چل سال پاش تم پووداوه، نوم حهرام له گهل "عوباده ی کوری صامیت" ی میزیدیدا رؤشن بؤ فه تخی دوررگی "قوبرص" و له وئی کؤچی دوابی کرد. تا ئیستاش گؤره که ی له وئی ناشکرایه و خهلکی زیاره تی ده کن.

* ههروههها چه سپاوه که ینغمهبر ﷺ فرمووی ته تی: "إِنَّ فِي تَقْيِفِ كَذَابًا وَمُبِيرًا"^(۴). ته مش ههوالدان بوو بؤ پمیدا بوونی "موختاری نه قمنی" که لافی ینغمه برنتی لسی ده دا و، "حه ججاجی خوینرپؤی سته مکار" یش که سه ده زار که سی کوشت.

* ههروههها چه سپاوه که ینغمهبر ﷺ فرمووی ته تی: "لَتُفْتَحَنَّ الْقُسْطَنْطِينِيَّةُ، فَلَنُغَمَّ الْأَمِيرُ أَمِيرُهَا وَلَنُغَمَّ الْجَيْشُ ذَلِكَ الْجَيْشُ"^(۵).

بهم ههوالدانه ته وهی را گماند که شاری ته سته مبولن موسلمانان فه تخی ده که ن و، "عه ممدی فاتیح" یش پله به کی به رزی ده ینت: "نعم الأمر". ههروهههاش ده رچوو که ینغمهبر ﷺ فرمووی.

(۱) حسن، روه أحمد والبهقی وغیرهما.

(۲) صحیح، روه البخاری ومسلم والترمذی والنسائی وأبو داود وابن ماجه وأحمد ومالك والدارمی.

(۳) تهواو کبری فرموده که به که له پهراوئزی ینشوودا ته خریج کرا. واته: نه ی ینغمه بری خورا له خورا داوا به که منیش به کیک م له وانه. ینغمه بریش ﷺ دوعای بؤ کرد.

(۴) صحیح، روه البخاری ومسلم وأحمد واللفظ لمسلم. واته: هؤزی سهقیف درؤزنیک و پساو کوزنکی تیدا هبه.

(۵) صحیح، روه أحمد والحاکم وقال صحیح الإسناد والبخاری فی التاریخ الصغیر. واته: شاری قوسته تینیبه (هسته مبولنی لیستا) فه تح ده کرنت و، چاکرین میر و سوها له میر و سوها بهن که فه تخی ده کن.

* هروهها چه سپاوه که ینغمه مبر ﷺ فهرموویه تی: "إن الدین لو کان منوطاً بالثریا لتناوله رجال من أبناء فارس"^(۱). هممش تاماژه به بؤ ئه و زانا و ئهولیا و پیاوچا کانه ی هاوچه شنی "ئیمامی ئه بوو حنیفه: نوعمانی کورپی ثابت"، که خه لکی ولاتی "فارس" ه. * هروهها فهرموویه تی: "عالم قریش یملاً طباق الأرض علماً"^(۲). هممش تاماژه به بؤ ئیمامی شافیعی.

* هروهها هه والی داوه که:

"إن الأمة ستفترق إلى ثلاث وسبعین فرقة وإن الناجية منها أهل السنة والجماعة"^(۳). * هروهها فهرموویه تی: "القَدْرية مجوسُ هذه الأمة"^(۴).

هممش تاماژه به بؤ کۆمه لئ "قه ده ری به" که ئینکاری قه ده ری خوایان ده کرد و له ناو خۆیاندا چه ند تا قم و کۆمه لئیک بوون.

* هروهها هه والی په میدا بوونی چه ند کۆمه ل و تا قمیکی زوری داوه، چونکه چه سپاوه که ینغمه مبر ﷺ له فهرموده به کیدا (که همه و اتا که به تی) به چه زه تی علیه فهرموه:

"تؤ وه ک عیسا وایت، ده بیت به هژی تیاچوونی دوو کۆمه ل، به کینکیان له زیاده خۆشه و یستیدا و ئه وی تریان له زیاده دوژمنایه تیدا. چونکه گاواره کان ئه وه نده له خۆشه و یستی عیسا داله سنور دهرچو بوون، ده بیانوت: "عیسا کورپی خوا به" ا جووله که کانیش ئه وه نده دوژمنایه تی بیان کرد که ئینکاری ینغمه مبرئیتی و پله ی به رزی ئه ویان کرد.. هروهها کۆمه لئیکیش ئه وه نده له خۆشه و یستی تؤدا رۆده چن که سنور ده شکینن و تیا ده چن. چونکه ینغمه مبر ﷺ له باره ی ئه مانه وه فهرمووی: "لهم نبز" یقال

(۱) صحیح، رواه البخاری و مسلم و الترمذی و أحمد. واته: ئه گهر ئایینی ئیسلام ته نانه ت به ئه ستیره ی کۆ (تریا) یشموه هه لئو اسرایت، چه ند پیاوئکی خه لکی ولاتی فارس ده ستی خۆیانی ده خهن.

(۲) ضعیف، لکن الترمذی حسنه. وقال البيهقي وابن حجر: طرق هذا الحديث إذا ضُمت بعضها إلى بعض أفادت قوة وعلم أن للحديث أصلاً. واته: زانا که ی تیره ی قوره ش سهر زه وی له زانست پر ده کات.

(۳) هممو لهو فهرمودانه ی که له باره ی دابه شوونی نه تمه ی ئیسلاممه بؤ حفتا و سن به ش ده دوین، هممو بیان سه حیحن، وه ک یشتر با سمان کرد. واته: نه تمه ی ئیسلام ده بن به حفتا و سن به شموه، ته نها له ویان له سزای خوی گهوره پرگاری ده بیت، که شوین پئی سونه تی ینغمه مبر ﷺ هه لده گرن و له کۆمه لئ موسلمانان لا ناده ن.

(۴) حسن، رواه أبو داود و الحاكم. واته: ده سته و پیری "قه ده ری به" مه جووسی هم نه تمه به ن.

لهم الرافضة"^(۱).. كۆمەلنىكى تىرىش لە پادەبەدەر دوژمنايەتتە دە كەن، كە برىتىن لە "خەوارىج" و ھەندى لەو كەسانەى لە پادەبەدەر پشتگىرىيە ئەمەوىيە كانيان دە كرد كە پىيان دەوترىت: "الناصبه".

ئەگەر بوترىت:

قورئانى پىرۇز فەرمانى بە خۇشەويستى ئالى بەيت داوھ و پىنغەمبەرىش ﷺ خەلىكى بۇ ئەم كارە ھان داوھ، لەوانەيە ئەمە بېيت بە بەھانەيەك بۇ ھەندى كەس و بلىن: ئەم خۇشەويستى بە خوا فەرمانى پىنداوھ و، ئەھلى خۇشەويستىش وەك مەست وان و ئاگاپان لە واقىع نىيە. كەواتە بۇچى ئەو كەسانە سوود لەم خۇشەويستى بە وەرنانگرن و لە سزاي خوا رزگاربان ناكات؟ بەلكو بە پىنچەوانەوھ، وەك فەرمودە كە ئامازەى بۇ كردووھ، ئەم خۇشەويستى بە لە پادەبەدەرە زىانبان پىدە گەيەنەت و تووشى ئازاربان دە كات؟
وہلام:

خۇشەويستى دوو جۇرە:

بە كىكبان: خۇشەويستى بە كە بە (واتاي حەرفى). كە ئەمەش برىتى بە لەوھى ئەو كەسە حەزرەتى عەلى و حەسەن و حەسەين و ئالى بەيتى تەنھا لەبەر خوا و پىنغەمبەر و لە پىناوى رەزامەندىيە خوا و پىنغەمبەردا ﷺ خۇش بویت. ئەم جۇرە خۇشەويستى بە، لە خۇشەويستى پىنغەمبەر ﷺ زىاد دە كات و دەپىتە ھۇى خۇشەويستىيە خواى گەورە. كەواتە ئەم خۇشەويستى بە شتىكى رەوايە و ھىچ زىاننىك لە زۇربوونىدا نىيە، چونكە لە سنوورى خۇى تىپەر نايىت و داخوазى زەمكردن و دوژمنايەتتى غەبرى خۇشەويستە كە نايىت.

دووھەميان: خۇشەويستى بە كە بە (واتاي ئىسمى). واتە ئەو كەسە ھەموو ئەو زاتانەى لەبەر خودى خۇيان خۇش بویت! وەك ئەوھى حەزرەتى عەلى لەبەر ئازايەتى و كەمالتى خۇش بویت. بان حەزرەتى حەسەن و حەسەينى تەنھا لەبەر رەوشتە بەرزە كانيان خۇش بویت، بە بىن ياد كرنەوھى پىنغەمبەر ﷺ، تەنانەت ھى وا ھەيە خوا و پىنغەمبەرىش ﷺ ناناسىت، كەچى ئەوانى خۇش دەوېت! ديارە ئەم جۇرە خۇشەويستى بە نايىتە ماپەى

(۱) جزء من حديث رواه الطبراني واسناده حسن. واتە: لەوانە نازناونكىيان ھەيە و پىيان دەوترىت رافزىيە كان.

خۆشهویستی خوا و ینغمه مبر ﷺ. جا نه گهر له م خۆشهویستی یه دا زیاده پوهی بکریت،
هوا ده بیته هوی زه مکردن و دوزمنایه تیی غهبری خۆشهویسته که.

بهم جزره - وهك له فهرمووده که دا باس کرا - دهر کهوت که:

هه ندی له وانهی زیاده پوهی یان له خۆشهویستی حه زره تی عه لیدا نواند و خۆیان له
حه زره تی نه بووبه کر و عومه ر به ری کرد، گرفتاری زه ره مه ندی یه کی یه کجار گه وره
بوون و، لهم خۆشهویستی یه سه لپی یه - نائیجایی یه - بوو به هوی زه ره مه ندی یان.

* هه ره وها به چه شنیککی راست و بئی گومان پیمان گه بشتوو، که ینغمه مبر ﷺ
نه ته وهی ئیسلامی بیدار کردوو ته وه که: "إذا مشوا المطیاء، وخدمتهم بنات فارس
والروم، ردّ الله بأسهم بينهم وسلط شرارهم علی خیارهم"^(۱). له پاش سی سال چۆنی
فهرموو، وها هاته دی.

* هه ره وها چه سپاوه که ینغمه مبر ﷺ ها وه له کانی خۆی ناگادار کردوو ته وه که
"قه لای خه بیه ره سه ره ده ستی حه زره تی عه لیدا - خوای لئی رازی بیست - فه تح
ده کریت"^(۲). یه ک رۆژ دوای نه وه فهرمووده یه، موعجزه که ی ینغمه مبر ﷺ زیاتر له وهی
چاوه پروان ده کرا، هاته دی. نه وه بوو حه زره تی عه لی - خوای لئی رازی بیست - دهر گای
قه لاکه ی به ده سه وه گرت و کردی به قه لغانی خۆی هه تا فه تخی خه بیه ره ته واو بوو،
پاشان فرپنی دا. هیندهش نه وه دهر گایه گه وره بوو که له دواییدا هه شت کس، له
په یوایه تیکی تر دا: چل کس، نه یانته وانی به رزی بکه نه وه"^(۳).

* هه ره وها ینغمه مبر ﷺ فهرمووه تی: "لا تقوم الساعة حتی تقتل فتان دعواهما
واحدة"^(۴). به مه هه والی نه وه جه نگی را گه یانده که له (صیفین) له نیوان حه زره تی
عه لی و معاویه دا، خوایان لئی رازی بیست.

(۱) صحیح، رواه الترمذی. پروانه: (صحیح الجامع الصغیر ۸۱۳). واته: هه ر کات موسلمانان وایان لئی
هات که به فیز و ده ماروه به په نگادا پڕۆن و کچانی فارس و پۆم خزمه تیان بکهن، نه وا خوا ده یانکات به
دوزمی یه ککر و خراپکارانیان به سه ر چا که کارانیاندا زال ده کات.

(۲) صحیح، رواه البخاری و مسلم و أحمد.

(۳) ضعیف، پروانه: (کشف الخفاء ۱۱۶۸).

(۴) صحیح، رواه البخاری و مسلم و أبو داود و الترمذی و أحمد. واته: تا کو دوو کۆمه ل که بانگه شه بۆ
یه ک شت ده کن، له گه ل په کردا نه جه نگن، قیامهت به ریا نایست.

* ههروهه ها په کيکي تر لهو شتانه ی که پڼغه مبهړ ﷺ پڼش روودانی هه والی داوه، نهویه که فهرموویه تی: "إن عماراً تقتله الفئة الباغية"^(١). نهوه بوو پاشان له جهنگی (صیفین) دا کوژرا و هه زه تی عملیش فهرمووده که ی پڼغه مبهړ ﷺ و کوشتی عه ماری له جهنگه دا کرد به به لگه له سه ر نهوه ی که شوینکه وتوانی معاویه پیپه یاخی بووه که ن. معاویسه هه دینه که ی ته نویل کرد و، عه مری کوپری عاصیسه وتی: یاخی بووه کان تنها نه وانن که عه ماریان کوشتوه و هه مومان ناگریته وه.

* ههروهه ها پڼغه مبهړ ﷺ فهرموویه تی: "إن الفتن لا تظهر مادام عمر حياً"^(٢). هه ر به و جوړهش بوو که فهرمووی.

* ههروهه ها له روژی غه زای "به در" دا که سوهه ملی کوپری عه مری دیل کرا و هیشتا موسلمان نه بوو بوو، هه زه تی عه مری - خوی لئی رازی بیته - عه رزی پڼغه مبهړی ﷺ کرد: "نه مه پیاویکی قسه زان و زور بلتی به، روخسه تم بده با هه ردو که لبه ی خواره وه ی هه لیکشم، تا کو له مرزو به دواوه نه توانیته قسه ت پی بلتی" ا پڼغه مبهړ ﷺ فهرمووی: "وعسى أن يقوم مقاماً يسرك يا عمر"^(٣). نهوه بوو فهرمووده که ی پڼغه مبهړ ﷺ هاته دی، چونکه کاتی کاره ساتی گه ووه و دلته زینی کزچی دواپی پڼغه مبهړ ﷺ رووی دا، صه بر و نارام له لای موسلمانان نه ما. هه زه تی نه بوو به کر - خوی لئی رازی بیته - له شاری مه دینه موسلمانانی کز کرده وه و وتاریکی ره وان و جوانی بز خویندنه وه و تیایدا سه ره خویشی لئی کردن و هه وتی دا دلی هاوه لانی پڼغه مبهړ ﷺ بهیخته وه جینی خوی و نارامی به دلانیان بدات. له هه مان کاتدا "سوهه ملی کوپری عه مری" له شاری مه که که دا هه مان روولی هه زه تی نه بوو به کری بیسی و، وتاریکی هاوچه شنی وتاره که ی نهوی بز خویندنه وه، ته نانه ت تا راده په کیش وشه کانی هه ردو و تاره که په که مه به ست و اتایان راده گه باند ا

(١) صحیح، رواه مسلم وأحمد ورواه البخاري بغير الألفاظ السابقة. واته: "عه ماری کز مملی یاخی بووان دهی کوژن".

(٢) صحیح، رواه البخاري ومسلم والترمذي وغيرهم. واته: "هه تا عه مری له نه باند ما بیته، فیته و ناشوب هه لنگر سته و سه ره لنادات".

(٣) رواه البيهقي وشيخه الحاكم عن الحسن بن محمد مُرسلاً. واته: "نه ی عه مری به شکو روژنک بیته هه ر نه مه پیاوه هه لونیستیکی وای بیته که دلی تو ی پی شاد بیته".

* هر وهها ینغمهبر ﷺ به "سوراقه"ی فرموی: "کیف بك إذا ألبست سوارای کسری"^(۱)! نهو بهو له سه ردهمی حهزرتی عومهردا - خوی لسی رازی بیست - دهولتهی کیسرا تفروتونا کراو، بهرگ و پؤشاک و گه یجینه و بازنه کانی کیسرایان بؤ لای حهزرتی عومهر هینا. نهویش کردنیه دهستی "سوراقه" و فرموی: "الحمد لله الذي سلبهما کسری وألبسهما سراقه"^(۲). نهمی وت بؤ نهوی ته سدیقی هه واله کهی ینغمهبر ﷺ بکات که زووتر فرموی بوی.

* هر وهها ینغمهبر ﷺ فرمویتهی: "إذا هَلَكَ كِسْرَى فلا کسری بعده"^(۳). له راستیشدا هر وهها بوو که فرموی.

* هر وهها ینغمهبر ﷺ به نیراوه کهی کیسرای وت: "خواهه ند شیرزویهی کوری کیسرای به سه ر کیسرادا زال کرد و له فلان کاتدا کوشتی"^(۴). پاشان که نه نیراوه له کانی کوشتی کیسرای کؤلی یهوه، بؤی دهر کهوت: لهو کاته دا کوژراوه که ینغمهبر ﷺ فرموی بوی! نیز به هزی نه موه موسلمان بوو. هه ندی ریوایهت ده لین نه نیراوه ناوی: "فهرروز" بووه.

* هر وهها ینغمهبر ﷺ هه والی نهو نامه یی به ها وه له کانی گه یاند که "حاته بی کوری نه بوو بهلته عه" به نهینی یهوه بؤ کافرانی قوره شی نارد بوو. ئنجا حهزرتی علی و میقدادی نارد و بی وتن: له فلان شویندا لافره تیکی لسی یه و نامه کی بی یه، نامه کهی لسی بسین و بؤم بهینن. که هاتنه وه نامه که یان لهو جینگایه وه هینا که ینغمهبر ﷺ فرموی بوی و، ئنجا دایانه دهستی. ینغمهبر ﷺ ناردی به دوا ی حاته بدا و لسی پرسی: بؤ وات کردوه؟ نهویش عوزر و بهمانه ی هینایه وه و، ینغمهبر ﷺ عوزره کهی لسی قبول کرد^(۵). نه مهش ریوایه تیکی صه حیج و چه سپاوه.

(۱) رواه البیهقی. واته: "ده بی حالت چون بیست کاتی که بازنه کانی کیسرا ده کرهنه ده ست؟"

(۲) واته: سوپاس بؤ نهو خواهی که همانه ی له کیسرا سه ندموه و کردنیه دهستی سوراقه. پروانه: (الشفا ۳۴۴/۱).

(۳) صحیح، رواه البخاری و مسلم و الترمذی. واته: "که نه کیسرایه له ناو چوو، لیر کیسرای تری به دوا دا ناهت".

(۴) صحیح، رواه البیهقی.

(۵) صحیح، رواه البخاری و مسلم و أبو داود و الترمذی و أحمد.

* ههروهها چه سپاوه که ینغمهبر ﷺ له باره‌ی عوتبه‌ی کورپی نه بوولمه به به وه
 فهرموویه تی: "یا کله کلبُ الله" ^(۱). به ممش هه والی دواپژژنکی دژواری بز عوتبه
 پراگه یاند. پاش ماوه یهک "عوتبه" رۆشت بز یمهن و، له پینگادا درنده یهک (شیرینک)
 هه لته تی بز برد و خواردی و، به ممش ته سدیقی هه وال و دوعا که ی ینغمهبری ﷺ له
 باره‌ی عوتبه وه کرد.

* ههروهها به جزرنکی صحیح پیمان گه یشتووه که له و کاته دا ینغمهبر ﷺ فه نعی
 مه ککه‌ی کرد، فهرمانی به لیلال دا - خوای لنی رازی ینت - بچینه سه ربانی که عبه و
 بانگ بدات. له و کاته شدا "هه بوو سو فیانی کورپی حه رب" و "عه تتابی کورپی ئوسه یید و
 حاریسی کورپی هیشام" - که له سه کرده و پیاوماقوولانی قوره ییش بوون - له نزیک
 که عبه و ده ورو بهری دانیش بوون. عه تتاب وتی: "خوا به زه یی به ئوسه یید (واته با وکی) دا
 هاته وه، که هم رۆژه‌ی نه دی" ا حاریسیش وتی: "عه ممد که سی نه دۆزی یه وه جگه له م
 قه له ره شه" ۱۹! هه بوو سو فیانیش وتی: "من هیچ نالیم، چونکه نه گه ره چی یهک بلیم هم
 به رده وردانه بز عه ممدی ده گپرنه وه" ا کتوپر ینغمهبر ﷺ به ره و پروویان هات و،
 فهرمووی: ده زانم چیتان وت، ئاوا و ئاواتان وت، چی یان وتبوو هه مووی بز گپرانه وه!
 حاریس و عه تتاب که نه ممان بیست، به کسه ر وتیان: شایه تی ده ده ین که تۆ ینغمهبری
 خوایست. چونکه هیچ که سینی ترمان له گه لدا نه بووه تا کو بلین له و بۆی
 گپراوتنه وه ^(۲).

* * *

ده سا نه‌ی له و مولخیده‌ی که باوه ر به م ینغمهبره ﷺ ناکات!

سه رنج له م دوو سه رۆ که سه سه ختانه‌ی قوره ییش بده که چۆن ته نها به یهک هه والی
 غه ییبی ینغمهبر ﷺ له و سه سه ختی به دابه زینه خواره وه و ئیمانیا ن هینا. ده بی دلی تۆ
 چه نده له که لک که وتیبت که هه زاران موعجزه‌ی هاوچه شنی نه مه ده بیستیت، که
 هه موویان له پینگای ته واتوری مه عنه وی یه وه چه سپاون، که چی له گه ل نه وه شدا دلته
 له سه ر ئیمان دانا مه زرنیت و سه قامگیر ناینت..

با بگه ریننه وه سه ر با سه که مان:

(۱) رواه الحاكم والبيهقي وغيرهما من طرق صحيحه. واته: "به کینک له سه گه کانی خوا ده یخوات"!

(۲) بروانه: زاد المعاد (المحقق): (۴۰۹/۳ - ۴۱۰)، ابن هشام: (۴۱۳/۲).

* هرهوها چه سپاوه که دوای نهوهی عه بیاسی مامی ینغممبهر ﷺ ینکاری نهوهی کرد هیچ پاره و پولیک شک ببات، ینغممبهر ﷺ همواتی نهو پارهیهی ین دا که مامی به نهینی لای (أم الفضل)ی خیزانی داینا بوو^(۱)! نهوه بوو عه بیاسی مامی (که هیشتا موسلمان نه بوو بوو) له غهزای به دردا دیل کرا و، ینغممبهر ﷺ داوای لئی کرد به پاره خوی له دیلی رزگار بکات. نهویش وتی: پاره شک نابم. ینغممبهر ﷺ فرمووی: "نهی نهو مال و سامانهی لای دایکی فمزل دات نا، چیی لئی هات"؟ عه بیاس وتی: جگه له من و نهو که سی تر بهو پارهیهی نهزانیوه! نهمش بوو بههوی نهوهی عه بیاس موسلمان بییت^(۲).

* هرهوها چه سپاوه که جووله کهیه کی سحر بازی چه پهل که ناوی: "لوبهیدی به هورودی" بووه، بز نهوهی نازاری ینغممبهر ﷺ بدات، سحری له ینغممبهر ﷺ کرد و، تاله مووی به شانیه کهوه به ستبوو و خستبوو به ناو بپرینکهوه. ینغممبهری خوشه ویستیش ﷺ فرمانی به حهزرتی ععلی و هاوه له کانی دا که برؤن بز فلانه بیر و نهو نامیرانهی سحره که بیان ین کراوه بیانینن. نهو انیش رؤشن هینایانن. جا هر که گرنی به کیان لئی ده کردهوه، که میک له نازاره کهی ینغممبهر ﷺ کم ده بوو.. تا هه موویان کردهوه^(۳).

* هرهوها چه سپاوه که ینغممبهر ﷺ به کؤمه لیک فرموو، که نه بوو هورهیره و حوزه یفه شیان تیدا بوو: "ضرسُ احدِکم فی النارِ مثلُ احدٍ"^(۴). بهمه، ینغممبهر ﷺ همواتی پاشگهز بوو نهوهی به کینکی له وانه راگه یاند و، پاشه پرؤزی سامناکی نهوهی ده رخت. نه بوو هورهیره ده فرموی: "نهو کؤمه له هه موویان مردن و من و پیاونیک ماینهوه، نهویش له جهنگی به مامه دا به مورته ددی کوزرا"^(۵). بهم جزره، هه والدانه کهی ینغممبهر ﷺ ده رکوت و هاته دی.

(۱) رواه أحمد والحاکم وصححه، والبیهقی بسند صحیح.

(۲) پروانه: (الشفی للقاضی عیاض ۳۴۳/۱). معرج نی به به کسر موسلمان بو بییت، بهلکو مه بهست نهوهی که پروداوه که هؤ کارینکی سهره کی بووه له موسلمان بوونی حهزرتی عه بیاسدا.

(۳) صحیح، رواه البخاری ومسلم وابن ماجه وأحمد.

(۴) رواه الطبرانی بسند صحیح. واته: خرنی به کینکتان له دؤزه خدا هیندهی چهی لوحود ده بییت.

(۵) پروانه: (الشفی) ۳۴۲/۱. کاتنی نه بوو هورهیره ده فرموی: "من و پیاونیک ماینهوه" واته جگه له حوزه یفمش. له بهر نهوهی حوزه یفه له کاتی جهنگی به مامه دا ما بوو، چرنکه له سالی سی و ششی کؤچیدا ومفاتی کردوه.

نه‌گهر وا ده‌لئیت، نه‌وا بزانه‌نم چه‌شنه‌حاله‌ته - وه‌ك له به‌رچاودایه - هه‌رگیز له توانای هیچ مرؤفیکدا نی‌یه. خۆ نه‌گهر له هه‌ر تاکیکی مرؤفدا بیئت و پروو بدات، نه‌وا دیاره‌شتیکی له عاده‌ت به‌ده‌ره و به‌هره‌یه‌کی به‌رزه‌خواوه‌ند پینی به‌خشیه‌وه. که نه‌ممش له خۆیدا موعجزیه‌یه‌کی گه‌وره‌یه‌..

یان نه‌وه‌یه‌ده‌بنی باوه‌ر به‌نیئت که نه‌م مرؤفه: قوتایی و کار پنی سپیرواویکه؛ پینمایی و نامۆزگاری له لایه‌ن که سیکه‌وه پنی ده‌گات که چاوی له هه‌موو شتیکه و، توانای به‌سه‌ر هه‌موو شوپنیکی گه‌ردوون و سه‌رجه‌م کاته‌کاندا هه‌یه و، هه‌ر شتیک له له‌وحی پارێزراوی نه‌ودا تۆمار کرایت، له هه‌ر کاتیکدا و به هه‌ر نه‌ندازه‌یه‌ک بیه‌ویت، به قوتایی به‌خۆشه‌ویسته‌که‌ی ده‌لئیت و فیزی ده‌کات.

که‌واته‌ بۆمان چه‌سه‌پا که: حه‌زرتی محمد ﷺ وانه‌کانی له لای مامۆستا نه‌زه‌لی به‌که‌ی خۆی ده‌خوینیت و له‌و مامۆستایه‌وه به‌خه‌لکیان را‌ده‌گه‌یه‌نیت.

* هه‌روه‌ها چه‌سه‌پاوه که کاتی پینغه‌مه‌ر ﷺ خالی‌دی کورپی وه‌لیدی نارد بۆ جه‌نگ کردن له‌گه‌ل "ئوکه‌مه‌در"ی سه‌رۆکی "دومة‌الجندل" دا، پنی فه‌رموو: "إنك ستجده یصید البقر"^(۱). هه‌روه‌ها هه‌والی پنی دا که به پنی هیچ به‌رگری کردنیک دیلی ده‌کات و ده‌یه‌نیئت، که خالی‌د رۆشت و گه‌یشته‌نه‌وی، یینی وه‌ک پینغه‌مه‌ر ﷺ هه‌والی دا، خه‌ریکی راو بوو. به‌کسه‌ر دیلی کرد و هینای بۆ خه‌زمتی پینغه‌مه‌ر ﷺ!

* هه‌روه‌ها پینغه‌مه‌ر ﷺ قوره‌یشی به‌کانی ناگادار کرده‌وه که نه‌و لاپه‌ره‌یه‌ی ده‌نگدا پرنی خۆیانیان له‌گه‌ل به‌نی هاشمدا تیدا تۆمار کرد و له‌که‌به‌دا هه‌لیانو‌اسییوو، هه‌والی پنی دان که "مۆرانه" هه‌مووی خواردوه‌وه جگه‌له‌و جینگایانه‌ی که ناوی خوای گه‌وره‌ی تیدا به‌که‌ی رۆشن بۆ سه‌ه‌رکردنی، یینیان به‌و جۆره‌بوو که پینغه‌مه‌ر ﷺ فه‌رموو بوو^(۲)!

* هه‌روه‌ها چه‌سه‌پاوه که پینغه‌مه‌ر ﷺ هه‌والی داوه: کاتی "به‌یتولسه‌قدیس" فه‌تح ده‌کریت، تا‌عوون په‌یدا ده‌نیئت. نه‌وه‌بوو له سه‌رده‌می حه‌زرتی عومه‌ردا - خوای لینی

(۱) رواه ابو اسحاق والبيهقي. بروانه: (الشفاه ۱/۳۴۴)، (زاد المعاد المحقق ۵/۵۶۸-۶۳۹). واته: که ده‌گه‌یه‌لای، ده‌نیئت خه‌ریکی راوی گاکیوی به‌.

(۲) رواه البیهقی. بروانه: الشفا ۱/۳۴۵، البداية والنهاية: ۳/۹۶-۹۷.

پازی بیت - له کاتی فهتمی "بیتولمقلیس" دا تاعوون به شیوهیه کی سامناک بلاو بوو بووه وه. به رادهیه کی نهوتو که بههزی نهو نهخو شیوهیه وه حفتا هزار کس له ماوهی سنی پوژدا مردن.

* ههروههها چه سپاوه که پیغمبر ﷺ ههوالی پهیدا بونی شاری "بهصره"^(۱) و "بهغدا"^(۲) داوه، پینش نهوهی دروست بکرتین. ههروههها ههوالی نهوهشی داوه که گهنجینهی سهرزهوی بو شاری بهغدا ده بریت.

* ههروههها پیغمبر ﷺ ههوالی به هاوهته کانی داوه که له گهال "تورک"^(۳) و نهتهوه کانی ده ورور بهری ده ریای "قهزوین" دا ده جهنگن و، پاشان زور بهی نهو نهتهوانه موسلمان ده بن و حوکمی عه ره ب ده کهن، فهرموویه تی: "یوشیک أن یکثر فیکم العجم، یا کلون فیکم ویضربون رقابکم"^(۴).

* ههروههها پیغمبر ﷺ فهرموویه تی: "هلاک أمتی علی یدی أغیلمة من قریش"^(۵). بهم چه شنه ههوالی (پهزید) و (ولهید) و هاوچه شنی نهوانی له سهرو که خراپکار و زیانبه خشه نه مهوی به کان داوه.

* ههروههها ههوالی داوه که پاشگهز بوونهوه له بیسلام له چه ند جینگایه کی وهک په مامه دا پرووده دات^(۶).

* ههروههها له غهزای "خهندهق" دا له باره ی قورهیش و له جزابه وه فهرمووی: "الآن نغزوهم ولا یغزونا، نحن نسیر إلیهم"^(۷). ههروهههایش بوو که ههوالی دا.

(۱) صحیح، رواه أبو داود واللفظ له، وابن حبان.

(۲) الشفا ۱/۳۴۴ رواه أبو نعیم وضعفه ابن کثیر.

(۳) صحیح، رواه البخاری ومسلم وأبو داود والترمذی وابن ماجه.

(۴) صحیح، رواه أحمد والبرار والطبرانی بسند صحیح. واته: نزیکه عه جهمتان تندا زور بیت، باجتان لنی ده سینن و له گهر دنتان ده دن.

(۵) صحیح، رواه البخاری وأحمد. واته: نهتهوه کهم له سهر دهستی چه ند ههزمهیه کی قورهشدا تیا ده چه ن (تووشی له شکه بجه ده بن).

(۶) صحیح، رواه البخاری ومسلم.

(۷) صحیح، رواه البخاری وأحمد. واته: "ئیر له مهولا قورهیش و نهو ترانهی له گهلیدان، نابه نه سهرمان و غه زمان ناکه ن. بهلکو ئیمه غهزای نهوان ده که بن".

* هر وه ها چه سپاوه كه دوو مانگ پښ و ه فاتی، هه والی كوچی دوایی خزی را گه یاندووه و فر موویه تی:
 "إن عبداً خیراً فاختار ما عند الله" (۱).

* هر وه ها له باره ی "زهیدی کوری صوحان" وه فر موویه تی:
 "یسبقه عضوٌ إلى الجنة" (۲). له وه بوو له جهنگی نه ها وه نددا دهستی قرتا و شهید بوو. بهم جزره دهستی پښ خزی رږشت بږ بهه شت.

* * *

تا ئیستا هر چی به کمان له باره ی هه والدانه غمیی به کانه وه باس کردوه، تنها جزرنیکه له نیوان "ده" جزری موعجیزه کانی پښمه بر دا ﷺ. که واته ئیمه هیشتا یهک له دهی هم جزره مان نه زانیوه. له وته ییست و پښجه مدا، که تاپیه ته به ئیعجازی قورئانوه، به کورتی چوار جزرمان له هه والدانه غمیی به کان باس کردوه.
 جا تویش ئیستا سهرنج لهم جزره بده و بیخهره سهر لهو چوار جزره ی که پښمه بر ﷺ به زمانی قورئانوه رایگه یاندوون. ئیتر سمیر بکه و بزانه چژن ده بیته به لنگه به کی بی گومان و پرسنگدار له سهر پښمه بر ئیتی پښمه بر ﷺ به چه شننی که ههر که سینک ژیری و دلی تیک نه چووئیت، سهری بږ داده نهوئیت و، ته سلدیقی له وه ده کات که هم پښمه بر به ریزه ﷺ ره وانه کراوی خوایه و، له لای زانای په نهان و به دیه پنهری هموو شتیکه وه، هم هه والانه راده گه به نیت.

ناماژه ی رهوانی حموتهم

ناماژه بږ چند نمونه یهک ده کهین که به چند رهوایه تیکی صحیح و به جزرنیکی قه تعی و به "ته و اتوری معنهوی" چه سپاون و، لهو موعجیزانه ی پښمه بر ﷺ ده دوین که له باره ی بهر کهت په یدابوون له خوارنددا پروویان داوه. جا و به باش ده زانین که له پښدا پښه کی یهک لهو باره وه باس بکهین:

(۱) صحیح، رواه البخاری و مسلم و الترمذی. واته: "به ندمه کی خوار سهرشک کراوه، لهویش لای خوی هملژاردوه".

(۲) الشفا ۱/۳۴۳ واته: له ندامیکی پښ خزی ده چینه بهه شت.

پيشه کی

هه ربهك لهو نموونانهی كه له بارهی موعجيزهی زوربوون و بهره كهت تيكهوتنی خواردنهوه باسیان ده كهین، به چهنه رینگاپه کی جیا جیا چه سپاون. ته نانهت هه نندیکیان له شازده رینگاره رپوایهت کراون. كهواته زوربهی لهو نموونانهی باسیان ده كهین له بهردهم کزسه لیککی زور له هاوه له بهرینه کاندای پروویان داوه و له ده می لهوانه وه بیستراونه ته وه، كه لهوانیش خاوه نی پله به کی تابلنی بهرز بوون و، له راستی و له مانه تدا ناوازه بوون.

نمونیهك بووونكر دنهوه:

یه کینك لهوانه ده گپرنه وه و ده فهرموی: "حهفتا کس له یهك "صاع"^(۱) خواردنه منی تیریان خواردوه."

لهو حهفتا كه سمش كه له موعجيزه به بیان دیوه، كاتی ده بیستنه وه به کینکیان له مهی گپراوه ته وه، هیچ کامیان گپرانه وه كهی لهو كه سه به درو ناخاته وه. واته لهوان بهم ییدهنگ بوونیهان ته سلیمی گپرانه وه كهی لهو ده كه ن.

ده بی لهوش بزاین كه لهو هاوه له بهرینهی پنگه مبه ر^ﷺ له چله پویهی حهق و راستیدا بوون و، له چا کترین سه ده و سه رده مدا ژهاون و هه رگیز چاوپوشی یان له شتی نارپه وانه کردوه، به چه شتی كه له گه ر - خوانه خواسته - هه ر کامیکیان هه ستیان به درو یهك بکر دایه، با بچوو کیش بوایه، بی دهنگ دانده نیشته و به بی هیچ گومانیک بهریره چی ده دایه وه.

جا لهو رپوایه تانهی كه له مهولا باسیان ده كهین، سه ره پای لهوهی له چهنلین رینگای جیا جیا وه پیمان گه بشتوون، چهنلین رینگای تریش لیبیان بی دهنگ بوون، كه له ممش ته سلیمی لهو رینگاپانه ده گه پهنیت و ده ری ده خات لهوان بهم بی دهنگی به بیان رپوایه تیان کردوه! كهواته وه كو تهواتوری معنوی - به قه تمی - چه سپاون.

میژووی ئیسلام، به تایبهت میژووی به سه رهات و ژیبانی پنگه مبه ر^ﷺ شایه ته له سه ره لهوهی كه هاوه لانی پنگه مبه ر^ﷺ دوا ی پاراستنی قورلانی پروز، خزیان بو پاراستنی سونهت و فهرمووده کانی پنگه مبه ر^ﷺ ته رخان کردوه. واته هه موو حالات و کردار و

(۱) صاع: پزومنه كه چوار مشت ده گرنهت.

گوفتارينكي پيغمه مبر ﷺ. ئيز ئو سوننه تانه پميوهندي بيان به نه حكامه شرعي به كانه وه بوويئت، يان به موععيزاته وه، ئه وان، بهي جياوازي، پاراستويانن. هاوه لان له م كاره ياندا - خوا پاداشتيان بداته وه - هيچ رهفتارينكي پيروزي پيغمه مريان ﷺ - با بچوو كيش بوويئت - پشتگوي نه خستوه. بهلكو بايه خيان بهي داوه و گيپراويانه ته وه و له لاي خوښيان نوو سيويانه ته وه. به تايهت جهوت "عه بدوللا" ناوه كان كه به: (العبادة السبعة) به ناوبانگن و، له ناو ئه وانيشدا به تايهت "عه بدوللاي كورپي عه عباس" و "عه بدوللاي كورپي عمرى كورپي عاص" چونكه لاي خوښيان ئه وه فهرمووده پيروزانه يان نوو سيوه ته وه.

بم جزوه له سه رده مي هاوه له بهر پوزه كاندا فهرمووده كان پاريزران. ئنجاسي چل سال دواي ئه وان هه زاران كس له زانا ليكوله ره كانى "تابعين" هاتن و له وانيان وهر گرتن و ئه م كاره يان به و بهرپي ئيخلاس و ئه مانه ته وه گرتنه ستو و فهرمووده كانيان پاراست و نوو سيويانه وه. پاش ئه وانيش پيشه و اوجه هيده كان و هه زاران زاناي ليكوله ر و زانايانى "فهرمووده" له وانيان وهر گرتن و، له پني نوو سينه وه و تو مار كرنه وه ئه وه فهرموودانميان پاراست. ئنجاسي پاش تپه ر بووني دوو سه د سال به سه ر كزچي پيغمه مبردا ﷺ له مه ككه وه بز مه دينه، خاوه ناني هه ر شمش كتيه سه حيح و سوننه به ناوبانگه كانى فهرمووده كه له پيش هه موويانه وه ئيمامى "بوخارى" و "موسليم" ن، ئه وه فهرمووده و موععيزانه يان له وانى پيش خوښيان وهر گرت و ئه ركي پاراستنى سوننه تيان خسته نه ستوي خوښيان.

پاش ئه مان ده وري زانايانى ره خنه سازى و (جهرح و ته عدليل) هاته پيشه وه، كه ئه وانيش زاناي توندوتيزى وهك "ئيمبولجه موزى" يان ئيدا هه لكه وت و، توانى يان ئه وه گوفتارانه ي هه لبه سه راو (موضوع) ن و چهنه مولحيد و نه زانايك تيكه لى فهرمووده پيروزه "سه حيه كان" يان كروون، جيا بكه نه وه و فهرمووده يان لى پالفته بكه ن. پاش ئه مانيش چهنه زانايه كي له خواترس و خاوه ن وه رع و هه لكه وتوو هاتن، وهك "جه لاله دديني سيوتى" كه - وهك پياوچا كه كانى ئه هلى كه شف ده لئين - هه ر له حاله تى ينداريدا، هه فتا جار به بينى پيغمه مبر ﷺ شاد بووه. ئه م زاته و چهندين زاناي ترى وهك ئه م، هاتن و گه وه ر و مروا ريبى "فهرمووده سه حيه كان" يان له هه موو

وتبه کی درؤ و ده ست هه لبه ست که به ده می ینغمه به ره وه ﷺ کرایت، بان هر قسه به ک درایت پال نهو، جیا کرده وه.

بهم جزره، ده بینیت نهو فهر مووده و موعجزانه ی باسیان ده کمین، هه موویان له رینگای چه ندین ده ستی خاوتین و نه مینی له ژماره به ده ره وه، به پاکتی و راستی، به ده ستان گه پشتون. که واته هزاران سویاس بؤ خوا له سر هم نبعمه ته و، پر به ده ده لئین: "هذا من فضل ربی".

هه مش تیمان ده گه به نیت که نیر نایی مرؤف نهوه ی به دلدا بیت و بلت: نایا چون ده زانین هم پرودواوانه ی که له سر ده مینکی زور کوندا پروویان داوه، به سه لامه تی به ده ستان گه پشتون و ده ستکاری نه کراون؟ به لئی، نابی و ابلیت، چونکه بؤمان ده رکوت که چون به ده ستان گه پشتون.

چهند نمونه یه که له باره ی موعجزاتی به ره که تی خوارده مهنی به وه

○ نمونه ی به کم:

هر شمش کتبه صه حجه کانی فهر مووده، له پیش هه موویان وه کتبه کانی تیمامی بوخاری و موسلیم، له نه نه سی کوری مالیکه وه ده گیر نه وه که ده فهر موی:

"ینغمه به ره ﷺ زنی هینا و، دایکم (أم سلیم) خوارد نیکسی بهم بؤ نه وه دروست کرد که پنی ده لئین: "حمیس" (خوارد نیکه له خورما و رؤن و که شک دروست ده کریت) نجا خستیه ناو ده فریکه وه، و تی: برؤ نه مه به بؤ خزمه تی ینغمه به ره ﷺ و عهرزی بکه: دایکم سه لامی لئی ده کردیت و نه مه ی بؤ ناردیت و، عهرزیشی بکه: نه مه ی که نیمه هینا ومانه زور که مه.

نه نه سه ده فهر موی:

بردم بؤ ینغمه به ره ﷺ نه ویش فهر موی: برؤ فلان و فلان و فلان و هر که سینکی تریشت له رینگادا پنی گه پشت بانگیان بکه. منیش رؤشتم نه وانه ی ینغمه به ره ﷺ ناوی بردن و هر که سینکی ترم پنی، بانگم کردن. کاتی گه پامه وه بینیم ماله که پر بووه.

له م کاتدا یه کیک له نه نه سی پرسسی ژماره بان چهند بوو؟ و تی: نزیکه ی سنی سه د کس ده بوون. پاشان و تی: چاوم لئی بوو ینغمه به ره ﷺ ده ستی پسرؤزی له سر خواردنه که دانا و چی خوا حز بکات خویندی به سریدا و، پاشان ده کس ده کس بانگی ده کردن بؤ خواردن و، پنی ده فهر موی: ناوی خوا بهینن و هر کس له به رده می

خزیه و بخواست. نهوانیش نه و نه دیان خوارده تا تیر بوون. بهم جزره دهسته بهك دههات و دهسته بهك ده رۆشت تا هه موویان تیر بوون. ئنجا پیغمه بهر ﷺ فه رمووی: "نه نس! و هه هه لی بگه".

نه نس ده فه رمووی: نازام كه به كه م جار دامنا زیاتر بوو بان كه هه لمگرت^(۱)!

○ نمونه ی دوو هه م:

كاتنی پیغمه بهر ﷺ كۆچی بۆ مه دینه كرد، میوانی نه بوو نه ییوی نه نصاری بوو، خوای لئی رازی بیئت. رۆژنکیان نه بوو نه ییووب خواردنیکی بۆ پیغمه بهر ﷺ و هه زه رته ی نه بوو به كر دروست كرد، نه و نه ده ی به شیان بكات. پیغمه بهر ﷺ به نه بوو نه ییوی فه رموو: "ادعُ ثلاثین من أشراف الأنصار". واته: سی كه سم له پیواماقوولانی یاریده ده ران بۆ بانگ بكه. نهویش بانگی كردن و هاتن و تیریان خوارده و لییان مایه وه. ئنجا فه رمووی: "ادعُ ستین". واته: شهست كه سی ترم بۆ بانگ بكه. نهوانیش تیریان خوارده و لییان مایه وه. پاشان فه رمووی: "ادعُ سبعین". واته ههفتا كهس بانگ بكه. نهوانیش به هه مان جزر تیریان خوارده و لیشیان مایه وه.. هه موو نهوانه ی كه هاتن و لهو خواردنه یان خوارده، موسلمان بوون و به یعه تیان له گه ل پیغمه بهر دا ﷺ كرد. جا نه بوو نه ییووب - خوای لئی رازی بیئت - ده فه رمووی: "سه د و هه شتا كهس لهو خواردنه ی میان خوارده"^(۲).

○ نمونه ی سی هه م:

نهو رووداوه به كه سه له مه ی كورپی نه كوه ع و نه بوو هورهیره و عومهری كورپی ههتاب - خوایان لئی رازی بیئت - ده یگێر نه وه. نه و هه تا ده فه رموون: له به كێك له غهزا كانی پیغمه بهر دا ﷺ برسیتی پووی كرده نهو خهلكه ی كه له خزمه تیدا بوون. پیغمه بهر ﷺ داوای لئی كردن هه رچی خواردنیان پنی ماوه یه هینن. جا هه ی وا بوو مشتیک بان زیاتری پنی ماوو، ده یهینا. نهوه ی كه زۆری پنی ماوو صاعیک خورمای پنی ماوو ده یهینا.. بهم جزره تا هه مووی هینرا و ئاماده كرا. ئنجا له سه ر پارچه بهك كۆی كرده وه..

(۱) صحیح، رواه البخاری و مسلم و غیرهما.

(۲) رواه الطبرانی و البیهقی. برواته: (الشفاه) ۲۹۲/۱.

"سه‌لمه" ده‌فهرموی: قه‌باره‌ی بزنیك به‌چؤ كدا هاتینت چهنده جنی ده‌گرنیت، نه‌و خورما و خوارده‌مه‌نی‌یش هینده جنی‌یان گرتبوو. نجا پیغمبه‌ر ﷺ داوای له سوپا‌ک‌ه‌ی کرد ده‌فهره‌کانیانی لئی پر بکه‌ن، به‌ راده‌یه‌ك كه هیچ تووره كه و ده‌فرنیك له سوپا‌ک‌ه‌دا نه‌ما پر نه‌گرنیت. سه‌ره‌رای نه‌مش، به‌ نه‌ندازه‌ی نه‌وه‌ی یه‌ك‌م جار كؤ كرایه‌وه‌یان زیاتری لئی مابووه‌وه. خؤ نه‌گهر هم‌وو خه‌لكی سه‌ر زه‌ویش بهاتناپه‌ به‌شی ده‌کردن^(۱)!

○ نمون‌ه‌ی چواره‌م:

له‌ كتیبه‌ سه‌حیحه‌ كانی فه‌رموده‌دا، له‌ پیش هم‌موویانه‌وه‌ سه‌حیحی بوخاری و موسلیم، نه‌م رووداوه‌ چه‌سپاوه‌ كه‌ عه‌بدوپره‌هانی كوپری حه‌زره‌تی نه‌بووبه‌كر ده‌یگنرته‌وه. ده‌لینت:

له‌ سه‌فه‌رنیك‌دا سه‌د و سی ك‌س له‌ گه‌ل پیغمبه‌ردا بووین ﷺ. پاشان ده‌لینت: چوار مش‌ت ئاردیان شیبلا و مه‌رنیكیشیان سه‌رپری و جگه‌ره‌كه‌مان برژاند... سویند به‌ خوا هه‌ر یه‌كه‌ له‌و سه‌د و سی كه‌سه‌ به‌شی خؤی به‌ چه‌قؤ له‌و جگه‌ره‌ كرده‌وه و خواردی. پاشان خواردنه‌كه‌ له‌ دوو قایی گه‌وره‌دا دانرا و هم‌موومان لیمان خوارد و لیثمان مایه‌وه‌ و، نه‌و زیاده‌یه‌شم له‌ حوش‌تزه‌ كه‌م بار كرد^(۲).

○ نمون‌ه‌ی پینجه‌م:

نه‌و رووداوه‌یه‌ كه‌ جابیر - خوای لئی رازی یینت - ده‌یگنرته‌وه: كه‌ له‌ رؤژی غه‌زای خهنده‌قدا پیغمبه‌ر ﷺ هه‌زار كه‌سی له‌ یه‌ك صاع ئاردی جؤ و گؤشتی كارژه‌له‌یه‌ك تیر كرد. جابیر ده‌فهرموی: به‌ خوا نه‌و هه‌زار كه‌سه‌ تیریان لئی خوارد و لیثیان مایه‌وه‌ و هینشتا مه‌نجه‌له‌ كه‌مان هه‌ر وه‌ كو خؤی به‌ پری مابوو، هه‌ویره‌ كه‌شمان هه‌ر نانی لئی ده‌كرا^(۳)! هؤ كه‌یشی نه‌وه‌بوو كه‌ پیغمبه‌ر ﷺ هه‌نلیك له‌ ناوی په‌رؤزی ده‌می خؤی كردبووه‌ ناو قازان و هه‌ویره‌ كه‌وه‌ و دو‌عای به‌ره‌ كه‌تی به‌سه‌ردا خویندبوون. جا كاتنی جابیر له‌ به‌رده‌م هه‌زار كه‌س له‌و هاوه‌لانه‌دا سویند ده‌خوات و ده‌ری ده‌خات كه‌ نه‌م موعجزیه‌ په‌یوه‌نلیی به‌ هم‌موویانه‌وه‌ بووه، نه‌وا نه‌م په‌یواپه‌ته‌ شتیکی بی‌ گومانه‌ و وه‌ك نه‌وه‌ واپه‌ كه‌ نه‌و هه‌زار كه‌سه‌ هم‌موویان په‌یواپه‌تیا‌ن كر دینت.

(۱) صحیح، رواه البخاري و مسلم.

(۲) صحیح، رواه البخاري و مسلم و أحمد.

(۳) صحیح، رواه البخاري و مسلم.

○ نمونهی ششم:

هروههاله کتیه صحیحه کانی فرموده دا چه سپاوه که نه بوو تلهی ماسی نه نه سی خزمه تگوزاری ینغمه بر ﷺ ده گپرنه وه و ده فرموی:

هو نه خته نانهی که له ناردی جز دروست کرابوو، نه نس له بنیالی خویدا هه لی گرت و هینای بؤ خزمه تی ینغمه بر ﷺ، ینغمه بریش ﷺ هه شتا که سی لئی تیر کرد. له ینشدا فرمانی دا هو نانه له ت بکریت و نجا دوعای بهره که تی به سهردا خویند. پاشان هوه ونده خه لکی لئی کز بوونه وه که له خانوه که دا جتیان نه ده بووه وه، ناچار ده کمس ده کمس لییان ده خوارد، بهم جزره ده هاته زوروه هه تا هه موویان به تییری ده گپرانوه^(۱).

○ نمونهی هه تهم:

له صحیحی موسلیم و کتیبی (الشفا) و غیره یی هه مانه شدا چه سپاوه که جابیری نه نصاری ده گپرنه وه که: جارنکیان پساوینک هاته خزمه تی ینغمه بر ﷺ و داوای خواردنی لئی کرد. هویش نیو بار جزوی پین دا. هم پیاوه خوی و ژن و میوانی ماویه کی زور لییان ده خوارد. هه تا جارنک بؤ هوه ی بزائن چه نده ی که م کردوه پیاویان. پاش پیوانه که، ده رکوت بهره که ته کی نه ما و ورده ورده کم بووه وه. نجا هاته خزمه تی ینغمه بر ﷺ و بؤی گپراپه وه. هویش فرموی: "لو لم تکلله لاکلتم منه ولقام بکم"^(۲).

○ نمونهی هه شتم:

کتیه صحیحه کانی فرموده، وهک: ترمیزی و، نه سسانی و، به بهقی و، کتیبی (الشفا)، له "سه موره ی کوری جوندوب" هوه ده گپرنه وه، که: "جارنکیان قاپینک خواردنیان بؤ خزمه تی ینغمه بر ﷺ هینا که هه ندی گوشتی تیدا بوو، نجا هه ره له بهیانی به وه تا شو ده سه به ده سه خه لک ده هاتن لییان ده خوارد و ده روشن"^(۳).

جا ههروه که له پیشه کی به که دا باسمان کرد، هم رووداوه ی که له باره ی بهره که ته وه ده یگپرنه وه، به تنها رپاویه تی سه موره نی به. به لکو سه موره وهک نوینه ریکی هو کومه له زوران وایه که لهو خواردنه یان خواردوه و، هم له بری هه موو هه وانه ده یگپرنه وه و راپده گبه نیت.

(۱) صحیح، رواه البخاری و مسلم و أحمد.

(۲) صحیح، رواه مسلم. واته: له گهر نه تیوا به هه ر لیتان ده خوارد و به شیشی ده کردن.

(۳) صحیح، رواه الترمذی.

○ نمونہی نژہم:

چہند پیاونکی پروا این کراوی وہک: خاوهنی کئیبی (الشفاء) و "یبین لہی شہبہ" و "تہبرانی" و چہند زانایہ کی لیکڑالہری تر، بہ سہ نہدیکی باشہوہ دہ گیرنہوہ کہ تہبوو ہورہیرہ دہ فہرموی: "پنغہمہر ﷺ فہرمانی پی دام ہہموو لہہلی (صوفقہ) ی بؤ بانگ بکہم. لہہلی صوفقہش ہہزارہ کڑچ کردوہ کان بوون کہ لہ سہد کس زیاتر دہ بوون و لہ صوفقہدا - کہ سہ کڑپہ کی مزگہوت بوو - نیشتہجی بوو بوون. تہبوو ہورہیرہ دہ فہرموی: یہ کہ یہ کہ بہ شوینیاندا گہرام تا ہہموویانم کڑ کردوہ و ہینامن. ئنجا قاپنک خوار دئمان لہ ہر دہمدا دانرا. ئنمش ہہتا توانیمان لیمان خوارد، کہ لیبووینہوہ، وہک چؤن یہ کہم جار دانرا بوو، ہمر وہاہبوو، تہوہندہ نہینت کہ جینگا پہنجہ کانی تیندا دیار بوون"^(۱)

کہ تہبوو ہورہیرہ - خواہی لئی پازی بیت - تہم ہہوالہ دہ گیرنہوہ، تہوا بہ ناوی ہہموو لہہلی صوفقہوہ دہ پگیرنہوہ و پشت بہ تہسدیقی تہوان دہ بہستیت. وہک بلینی ہہموو لہہلی صوفقہ گپرا بیتیانہوہ. جا لایا دہ گونجی تہم ہہوالہ پینچہوانہی حہق و راستی بیت و، تہو مرؤفہ کامل و راستگویانمش لہ ئاستیدا بی دہنگ بن و بہرپہرچی نہدہنہوہ؟

○ نمونہی دہہم:

بہ رپواہتی صہحیح چہسپاوه کہ لیمامی عملی فہرمویہتی:
 "پنغہمہر ﷺ ہؤزی "بہنی عہ بدولموتہلیب" ی کڑ کردوہ، کہ چل کس دہ بوون و، تہمانمش ہندی کہسانی وایان تیندا بوو کہ بہچکہ حوشترنکی نؤبہرہیان دہ خوارد و چوار ئوقیہش شیریان دہ خواردوہ. ئنجا بہک مشت خواردنی بؤ دروست کردن. تہوانیش تا تیربوون لییان خوارد و، پاشان وہ کو خؤی مایہوہ. ئنجا داواہی کرد لہ قاپنکی وہادا کہ بہشی سی چوار کس ہکات، شہری بؤ بہینن. کہ ہینایان ہہموویان تیریان لئی خواردوہ و، تہوشی مایہوہ، وہک بلینی ہیچی لئی نہ خورائیتہوہ و اہبوو"^(۲).

(۱) رواہ الطیرانی باسناد حسن.

(۲) (الشفاء) ۲۹۳/۱ (فضائل الصحابة) ۱۲۲۰.

نعمه تنها پهك نمونیه له موعجیزه‌ی بهره‌کته‌تی خواردن و، به نه‌ندازه‌ی نازایه‌تی و راستگویی ایمامی عه‌لی - خوای لئی رازی بیټ - قه‌تعی و بی گومانه.

○ نمونهی یازدههم:

به ربوایه‌تینکی صه‌حیح چه‌سپاوه که: کاتئی ینغمه‌بهر ﷺ فاتیمة‌ی کچی له ایمامی عه‌لی ماره کرد، فرمانی به بیلال دا به‌چیت چوار پینج مشت خؤراک له قاپینکدا ناماده بکات و، په‌ک سر حوش‌ریش به‌ینیت تا سه‌ری به‌ریت بؤ‌ناه‌نگ و زه‌ماوه‌نده که‌مان. بیلال ده‌فهرموی: هینامن و، ینغمه‌بهر ﷺ حوش‌ره‌که‌ی سه‌ربری و، پاشان فرمانی دا میوانه‌کانی ده‌سته‌ده‌سته بیټه ژووره‌وه. نه‌وانیش هاتن و، له‌مو خواردن‌ه‌مان خوارده‌ه‌تا تیروون. ننجاً به‌شینکیشی لئی زیاد بوو، ینغمه‌بهر ﷺ دوعای بهره‌کته‌تی به‌سهردا خویند و، فرمانی دا به‌ریت بؤ‌خیزانه‌کانی و بیټی فهرموون: "خؤتان و نه‌وانمش دین بؤ لاتان لئی بخؤن"^(۱).

به‌لئی، نه‌م ژنه‌ینانه به‌فهر و پیروزه، به راستی شایانی نه‌م موعجیزه پر پیست و بهره‌کته‌یه!

○ نمونهی دوازدههم:

ایمام جمع‌فهری صادق، له ایمام عه‌مه‌د باقری باو‌کیه‌وه، نه‌ویش له ایمام زه‌ینولعایدینی باو‌کیه‌وه، نه‌ویش له ایمامی عه‌لی‌یه‌وه - خواله‌ه‌موویان رازی بیټ - ده‌گیریته‌وه که:

"حه‌زره‌تی فاتیمة - خوای لئی رازی بیټ - قازانیک خواردنی بؤ‌خؤی و حه‌زره‌تی عه‌لی لینابوو. پاشان داوای له ایمامی عه‌لی کرد به‌چیت به‌دوای ینغمه‌بهردا ﷺ تا‌کو نه‌ویش به‌شداریی نه‌مو خواردن‌ه‌مان بکات. کاتئی که ینغمه‌بهر ﷺ ته‌شریفی هینا، فرمانی به فاتیمة دا بؤ‌ه‌ریه‌که‌له خیزانه‌کانی قاپینک تی‌بکات. ننجاً بؤ‌خؤی و حه‌زره‌تی عه‌لی و بؤ فاتیمة خؤیشی. پاشان که خواردنه‌که‌ه‌لگیرا، قازانه‌که‌ه‌ر لیوان بوو. فاتیمة - خوای لئی رازی بیټ - ده‌فهرموی: تا‌خوا‌حه‌ز بکات لیمان خوارد"^(۲).

(۱) (الشف‌ا) ۱/ ۲۹۷.

(۲) (الشف‌ا) ۱/ ۲۹۴.

جا نهی ئاده میزادا!

تۆ مرؤفئینکی گهلنی سمیریت! دهنا بۆچی باوهر بهم موعجیزه به ناکمیت، که موعجیزه به که وهک به چاو بیئریت ئاشکرا و پروونه. به تاییهت دوای نهوهی که زنجیره ی پاک و خاوانی رهوایه ته کهت بیست؟ ته نانهت خودی شهیتانیش هیچ رهنگایه کی بز ئینکاری هم موعجیزه به له بهره مدانی به!

○ نمونه ی سیازدههم:

پیشه وایانی وهک: نه بو داوود و نه حمدهی کوری حنه ل و به بههقی، له "دوکهینی نه حمه سیی کوری سعیدی موزهین" هوه و، له نوعمانی کوری موقه پرینی نه حمه سیی موزهینه وه - که خۆی و هر شمش براکه ی به هاوه ئیتی پیغمه بهر ﷺ شه ره فمه ند بوون - هروه ها له رهوایه تی جوره بهر و چند ری به کی تره وه ده گیر نه وه که:

"پیغمه بهر ﷺ فه رمانی به حه زره تی عومه ری کوری خه تهاب دا ئیشوو به چوار سه د سواره ی تیره ی نه حمه س بدات. حه زره تی عومه ره عه رزی کرد: نه ی پیغمه بهری خوا! هر چی بهک هیه ته نها چند صاعیکه. پیغمه بهر ﷺ فه رموی: برؤ یسانده ری. حه زره تی عومه ره رۆشت و له و خورما به ی که به نه دازه ی جینی به چکه حوشتریک (بخ بووینت) جینی گرتبوو، به شی هه موویانی دا و، پاشان وهک خزیشی مایه وه"^(١)

روودانی هم بهره که ته، بهم جو ره رووی داوه که په یوه ندلی به چوار سه د که سه وه هیه، به تاییهت حه زره تی عومه ره، خوای لئی رازی بیست. نه و چوار سه د که سه هه موویان به گیره ره وه ی روودانی هم بهره که ته ده ژمیررین. چونکه بی دهنگ بوونیان له بهر امه بهر گیرانه وه ی هم رووداوه، ته سدیقه بۆ روودانی.

هر گیز مه لئی: چند که سینی کهم رهوایه تیان کردوه و "خه بهری ئاحاد" ه و، پاشان برؤیت و ئاو پر نه ده یته وه .. نه خیر، هم رووداوه و رووداوه کانی هاوچه شنی، هر چند خه بهری ئاحادیش بن، هر دلئیایی به دلی مرؤف ده به خشن. چونکه له جینی "نه واتوری معنه وی" دان.

(١) رواه أحمد والطبرانی، ورجاله رجال الصحيح.

○ نمونه‌ی چواردهم:

له کتیبه صحیحه کانی فرموده‌دا و له پئش هموویانه‌وه له صحیحی بوخاری و موسلیمدا، نهو حمدیشه‌ی جابیر - خوای لئی رازی بیئت - له باره‌ی قهرزه‌که‌ی باوکیه‌وه، ره‌وایت کراره‌که:

"پاش مردنی باوکی جابیر، هرچی مولک و مالیک که باوکی به‌جینی هیشته‌بوو هموویانی دا به‌خاوه‌ن قهرزه‌کافی باوکی، به‌لام نه‌وان قبولیان نه‌کرد. خۆ به‌روبوومی دوو سالی باخه‌کش قهرزه‌که‌ی نه‌وانی پر نه‌ده‌کرده‌وه. پیغمبریش ﷺ ته‌شرفی بۆ لای جابیر هینا و فرمانی پئی دا که به‌روبوومه‌که به‌رئیت و له‌جینی خۆیدا بیکات به‌خهران. ئنجا پیغمبر ﷺ به‌ناو خهرانه‌که‌دا هاتوچۆی کرد و دو‌عای به‌سردا خویند. پاشان جابیر قهرزی هموو خاوه‌ن قهرزه‌کافی باوکی لئی دایه‌وه و هیشتا به‌نه‌دازه‌ی به‌ری هموو سالیکیشی لئی مایه‌وه. له‌ره‌وایه‌تیکدا ده‌لیت: به‌نه‌دازه‌ی نه‌وه‌ی لئی مایه‌وه که دایه‌وه به‌خاوه‌ن قهرزه‌کان.

جابیر ده‌فرموی: خاوه‌ن قهرزه‌کان جووله‌که بوون، زۆر سه‌ریان له‌وه سوورما‌بوو"^(۱)

به‌م چه‌شنه، نه‌م موعجزه‌ه‌روونه‌ی که له‌باره‌ی "به‌ره‌که‌تی خواردن" نه‌وه له‌سه‌ر ده‌ستی پیغمبردا ﷺ پرووی داوه، ته‌نها به‌ک ره‌وایت نی‌یه که ته‌نها جابیر و چه‌ند که‌سینکی که‌م بی‌گنبر نه‌وه، به‌لکو له‌ واتا و ناوه‌رؤکدا پروداوینکی موته‌واتیره و وه‌ک نه‌وه وایه که هموو راوی‌یه‌کان گنبر اینتیانه‌وه و، جابیر له‌م گنبرانه‌وه‌میدا نوینه‌ری هموو نه‌و که‌سانه‌یه که نه‌م ره‌وایه‌ته‌به‌یوه‌ندی پینانه‌وه هه‌یه.

○ نمونه‌ی پازدهم:

زانا لیکۆله‌ره‌کان، له‌پئش هموویانه‌وه ئیمامی تیرمیدی و ئیمامی به‌به‌قی به‌ره‌وایه‌تینکی "صحیح" له‌نه‌بوو هوره‌یره‌وه - خوای لئی رازی بیئت - ده‌گنبرنه‌وه که فرموویه‌تی:

"له‌غه‌زایه‌کدا - له‌ره‌وایه‌تیکدا: له‌غه‌زای ته‌بوو کدا - برستینی زۆری بۆ خه‌لک هینابوو. پیغمبر ﷺ لئی پرسیم: "هل من شیء؟" واته: هیچ شتیکت له‌لاهه‌به‌ه‌ه‌؟ عه‌رم

(۱) صحیح، رواه البخاری وأحمد.

کرد: بهلنی، نهختیک خورما - له ریوایه تیکدا پازده دهنک خورما - له توئشه بهره کهدا همه. فهرمووی: بۆم بهینه. منیش بۆم هینا و، هومیش دهستی پیدادا کرد و مشتیکنی لنی دهرهینا و بلاوی کردهوه و دوعای بهره کهتی بهسردا خویند. ئنجا فهرمووی: ده کهسم بۆ بانگ بکه. منیش بانگم کردن، هوانیش هاتن و تیریان لنی خوارد. پاشان ده کهسی تر.. بهم چهشنه تا هممو سوپاکه تیریان لنی خوارد. پاشان پیغمبر ﷺ فهرمووی: "خُذْ مَا جِئْتَ بِهِ، وَأَدْخِلْ يَدَكَ وَأَقْبِضْ مِنْهُ وَلَا تَكْبِهْ"^(۱).

ئهبوو هورهیره دهفهرموئی: که لیم وهرگرت زیاتر بوو لهو لهندازهیهی هینابووم و، له ژیان پیغمبر ﷺ و ئهبووه کر و عومهریشدا ههر لیم دهخوارد و تهواو نهدهبوو. تا ئه کاتهی عوسمان کوژرا لهو تیشووهم لنی دزرا. له ریوایه تیکدا دهفهرموئی: ئهوهنده و ئهوهنده (وهسقی)م^(۲) لهو خورمایه له رینی خوادا کرد به خیر"^(۳).

بهم جزیره، ئهم موعجیزهیهی بهره کهته که ئهبوو هورهیره دهگیرپیشهوه، ئهوه ئهبوو هورهیرهیهی که قوتایی سهردار و ماموستای گهردوون: حهزرتی محمد ﷺ بووه و، بهوپهری چوست و چالاکی و لیپانهوه له قوتابخانهی صوفهدها دهوامی کردوو و، به بۆنهی دوعای پیغمبرهوه ﷺ بۆ لههر کردن (الحفظ) پیش هاوهلانی کهوتبووهوه.. ئهم هاوهله گوره و بهرپزهی پیغمبر ﷺ ئهم ریوایهته لهناو کۆمهلتیکنی زۆری خهلتکدا - وهک جهنگاورانی غهزای تهبووک - دهگیرپیشهوه. کهواته دهبنی ئهم ریوایهته له ناوهرۆکدا موتهواتر بیئت و، به ئهندازهی هیزی هممو سوپاکه خاوهنی هیز بیئت. واته وهکو ئهوه وایه که هممو یه کینکی ناو ئهوه سوپایه گیراییتیانوه.

○ نمونهی شازدههم:

له سهحیحی بوخاری و سهحیحه کانی تردا چهسپاوه که: "جارنکیان برسیتی زۆر بۆ ئهبوو هورهیره دههینیت، پیغمبریش ﷺ دهیخاته شوپن خۆی تا له مالهوه دههینیت پهرداخیک شیریه به دیاری پیشکش کراوه. ئنجا پیغمبر ﷺ داوای لنی دهکات که هممو ئههلی صوفه بانگ بکات. ئهبوو هورهیره دهفهرموئی: له بهر خۆمهوه و تم: ئهم نهخته شیریه چی بۆ لهوان دهکات؟ باش و ابوو من قومیکم لنی بخواردایهتهوه تانهختی

(۱) واته: لهوهی هینات ببهروه، کاتنی که لبت خوارد دهستی پیداکه و لنی دهرهینه و مهربۆمه دهرهوه.

(۲) وهسقی: شهست صاعه که هاری حوشنکه.

(۳) (الشفاء) ۱/۲۹۵.

هیزم ده هاته و بهرا پاشان بانگم کردن، که نه وانیش له سهد کس زیاتر بوون، نئجا پیغمبر ﷺ فرمانی پی دام به سهریاندا بیگیزم، منیش یهک به یهک پرداخه کم ده داننی و هر که سمش پرداخه کم ده دایه دست تا تیر ده برو لئی ده خوارده وه. پاشان یه کینکی تر و هری ده گرت.. بهم جزوره تا همموویان تیریان لئی خوارده وه. نئجا پیغمبر ﷺ پرداخه که ی و هر گرت و فرمووی: بس من و تو ماوین، دانیشه بخوره وه. منیش خواردمه وه. پاشان فرمووی: بخوره وه، دیسان خواردمه وه. نه وه هر ده یفرموو: بخوره وه، منیش ده بخوارده وه تا تیرم لئی خوارده وه و وتم: بهو که سهی که توی به حق کردوه به پیغمبر تیرم خواردوه ته وه و جی نه ماوه تیی بکم! نئجا پرداخه که ی لئی و هر گرت و، سوپاسی خوی کرد و، ناوی خوی هینا و، پاشماوه که ی خوارده وه^(۱).

سهد هزار جار نۆشی گیانت بیئت نه ی پیغمبری خوا ﷺ!

نهم موعجیزه به ی که له هممو گومانیکه وه دووره و وه کو شسر خاوینه، کتیه سه حیحه کان رهوایه تیان کردوه، به تابهت سه حیچی ئیمامی بوخاری که پینج سهد هزار فرمووده ی له بهر بووه. که واته رهوایه تینکی راست و چه سپاوه و هیچ جزوره گومانینکی تیدا نی یه و وهک به چاو بیسرنیت وایه. ههروهک قوتایی قوتابخانه ی پرۆزی نه حمدی، قوتابخانه ی "صوفه"، ههزه تی نه بوو هورهیره ی باوه پئی کراو (نقه) و (حافظ)، به ناوی کۆمهلی "صوفه" وه، گپراویه ته وه و نهوانی کسردوه به شایهت له سهری.

جا نه وه که سهی که نهم ههواله ده بیستن، وهک به چاو بیسرنیت ناوا باوه پئی پئی نه کات، ده پئی یان دلی تینکچووینت و مردینت، یان ژهریی له ده ست داینت.

ئاخۆ ده گونجی هاوه لیککی گهوره و بهرپز و راستگۆی وهک نه بوو هورهیره - خوی لئی رازی بیئت - که هممو ته منی خوی له پیناوی پاراستی فرمووده ی پیغمبردا ﷺ بر دووه ته سهر، له پیزی فرمووده کانی پیغمبر ﷺ کهم بکاته وه و شتیک به نینت جینی گومان بیئت و، به پینجهوانه ی حق و واقعه وه قسه بکات؟ نه وه بوو هورهیره به ی که هه ر خوی له پیغمبری ﷺ بیستوه که ده فرموئی: "من کذب علی متعمداً فلیتبراً مقعداً من النار"؟^(۲) نه خیر.. هه رگیز شتی و ا پرو نادات.

(۱) صحیح، رواه البخاری و الترمذی.

(۲) و اتا و پله ی نهم فرمووده به له پهراوینزی لاپه ره (۲۶) دا رابورد.

ده سائی په روږدگار ا له بهر خاتری بهره کتی هم ښه مبره به پښه ښه ښه بهره کت بخه ناو نهو پښی به ماددی و معنه وی یانه ی که خوت پنت به خشیوین.
سهرنجیکی گرنګ:

شتیکی روون و به لگه نه ویسته که هر کات چند شتیکی لاواز کږ بینه وه، لهوا به هیز ده بن و، هر کات چند تالیک ده زوو به په کوه به سترین و په کبگرن، لهوا ده بن به پت و، له گهر چند په تیکیش په کبگرن، لهوا هیچ که سیک ناتوانیت بیچرپنیت.

نیمش لیره دا شازده غوونه مان بږ به شیک له بازده به شی (په کیک) له جزره کانی بهره کت باس کرد، که له ویش په کیکه له (بازده) جزوری موعجیزاتی ښه مبره ښه. هریه ک لهو غوونانمش له خویدا تابلنی به هیزه و سهروزیاده بږ چه سپاندنی ښه مبره ښی ښه مبره ښه. خو له گهر به فرزی "مه حال" یش وا دابرنیت که هه نندیکیان له خویاندا لاواز بن، لهوا ناتوانیت بوترنیت: لهو غوونه به نایت به به لگی موعجیزه که. چونکه به بږنه ی په کگر تیه وه له گه ل غوونه به هیزه کاندا، له میس هیز به ده ست ده هینیت.

پاشان کږ بونه وه ی هم شازده غوونه به ی که له پله ی "تو اتوری معنه وی" دان، به لگی موعجیزه به کی گه وری مه حکم و به هیزه. خو له گهر هم موعجیزه به هیزه له گه ل چواره به شه که ی تری موعجیزه ی بهره که تدا - که لیره دا باس نه کراون - تیکه ل بکرن، لهوا ده بینه موعجیزه به کی گه وری وه که له وه ی که چند په تیک وها به کیان گرتنیت کس نه توانیت بیچرپنیت..

نجا گهر هم موعجیزه گه وری و به هیزه له گه ل (چواره) جزره کانی تری موعجیزه اتدا ریز بکرن، ده ینت به به لگی به کی گه لنی روون و به هیز و توندوتول له سر ښه مبره ښی و راستی ښه مبره ښه، که هر گیز له جینی خویدا نابزویت.

بهم جزره ده رکوت که سنووری ښه مبره ښی ښه مبره ی سهره مان ښه و هک چیا به کی بلندی گه وری وایه، که له هم مو موعجیزه پیکه اتوه.

خوپنه ری به پښا

بنی گومان نینستا راده ی گه وری و گه لخیی لهو که سات بږ ده رکوت که هم کوشکه هرز و ناو ده انه ی ښه مبره ښی ده ینیت، که چی پنی وایه به چند گومانیکی لاواز که له چند غوونه به کی جوزلی به وه به زه بنیدا دیت، هم کوشکه ده رووخیت و

نامینیت ا

بہلنی، ٺہو موعجيزانہی کہ تاپہ تن بہ بہرہ کہ تی "خواردن" ٺہو، بہلگمہ کی گومان
لنی نہ کراون لہ سہر پٺغمہہر پٺی حہزرتی محمد ﷺ ٺہر وہ کہ بہلگن لہ سہر ٺہوی
کہ پٺغمہہر ﷺ کار پنی سپر راونکی خزشہویستہ لہ لایہن خواوہندی میہرہ بان و
بہخشندهوہ. ٺہو خواہی کہ رژی دروست دہ کات و دہیہ خشیت.. ٺہم پٺغمہہر ﷺ
ٺہو نندہ بہ نندہیہ کی بہر پزہ لہ لای کہ - بہ پٺچہوانہی عاہدہ ٺہو - لہ "نہ ہون" ٺہو و لہ
گہنجینہ ہنی کڑ تاپہ کانی غہیہوہ، چہ نندین سفرہ و خوانی میوانداری ہز
خزشہویستہ کہی دہ نیریت.

ٺاشکرا بہ کہ نیوہ دور گی عہرہ ہ شوینیکی بن کشتو کال و کہم ٺاوہ، بہ چہ شنی
کہ دانیشتوانی بہ تاپہت لہ سہرہ تای ٺیسلامدا، لہ ژیانیکی کولہ مہر گی و ہنی ٺاوی و
ٺینوی و ہر سٺیدا دہ ژیان. جا لہ سہر بناغہی ٺہم حکمہ تہ، گرنگترین موعجيزہ
ہرون و ٺاشکرا کانی پٺغمہہر ﷺ لہ ہواری "خواردن" و "ٺاو" دا دہر کہوتون.

ٺہم موعجيزانہ وہ کہ رٺلینسانیکی پہر وہ رد گاری و بہخششینی خواہی و
میوانداریہ کی میہرہ ہانی خواہی گہورہ وان ہز پٺغمہہر ﷺ کہ لہ کاتی پیوستیدا بہو
موعجيزانہ رٺی لنی دہ گرت. کہواتہ ٺہم موعجيزانہ زیاتر رٺلینانن تا ٺہوی بہلگی
پٺغمہہر پٺی ٺہو بن. چونکہ ٺہوانہی کہ ٺہو موعجيزانہ بان ینیوہ، تابلنی ٺیمانان بہ
پٺغمہہر پٺی پٺغمہہر ﷺ بہہیز و دامہز راو ہووہ. دیارہ موعجيزہش ہہ تا زیاد بکات
ٺیمانیش ہز زیاد دہ ہیت. بہم جڑہ، ٺہو موعجيزانہ نور و ہرون کی زیاتریان بہو
ٺیماندارانہ بہخشوہ.

ٺامازہی ہہشتم

(ٺہم ٺامازہیہ، بہشیک لہو موعجيزانہ ہرون دہ کاتہو کہ پھیوہندی بان بہ "ٺاو" ٺہو ہدیہ)

پٺشہ کی:

ٺہ گہر ٺہو ہروداوانہی کہ لہ بہر چاوی خہلکی و لہ ناویاندا ہرودہ دہن، لہ ہنی
"ٺاحاد" واتہ: پہ کہ پہ کہوہ، بہ دہ سمان بگن و کہ سیش بہ درویان نہخستہنوہ، ٺہوا
ٺہم بہدرؤنہخستہنوہ بہلگمہ لہ سہر راستی ہرودانان. چونکہ سروشتی مرؤف وایہ
کہ ٺہ گہر درؤ ہیسٺیت ٺاشکرا ای دہ کات و دہری دہخات. بہ تاپہت ٺہوانہی کہ

هر گیز له ئاستی درژدا بئ دهنگ نابن که هاوه له بهر پزیه کانی پئغه مبهری سهروه رن ﷺ به تایبه تیش که پروداوه کان په پوهندی یان به خودی پئغه مبهروه ﷺ بیست. ههروه ها به تایبه تی نه گهر گیزه ره وهی پروداوه کان له هاوه له به ناوبانگه کان بن. له کاتیکی وادا گیزه ره وهی پروداوه که وهک نوپنهری هموو نهوانه وایه که به چاوی خویان بینویانه.

ده بی نهوش بزاین که هه ربهک له نمونه کانی نهو موعجزانهی په پوهندی یان به "ئاو" هوه همیه و له مهولا باسیان ده که بن، له چه ند ری به کی جیاجیا و له زور هاوه لی پئغه مبهروه ﷺ په پوایهت کراون. ئنجا ئیمام و زانایانی "تابعین" وهریانگرتوون و پاراستوونیان و، هموو په کیک له ریوایه ته کانی نهو پروداوانه یان به پوه پری نه مانه ته وه ته سلیمی کهسانی تری سهرده می دوا ی خویان کردوه. پاشان چه رخ و سهرده مه که ی دوا ی نهوان، به پوه پری نه مانه ت و لئیرانه وه وهریانگرتوون و، ئنجا نهوانیش ته سلیمی زانایانی سهرده می دوا ی خویان کردوون.. بهم جزره، هه زاران زانا، له هموو سهرده م و چینیکی زانایان، بهک له دوا ی بهک، نهو ریوایه تانه یان هیناره تا سهرده می ئیستامان.

ئهمه سه ره پای نه وهی که چه ندین کئیبی "صهحیح" هه ره له سهرده می پئغه مبهروه ﷺ نوو سراونه ته وه و، ده ستاوده ست هاتوون تا که وتوونه ته دهستی زانایان و پئشه وایانی فه رموده، وهک ئیمامی بوخاری و موسلیم. نهوانیش به ته وای لیان تیگه یشتوون و، پاشان هموو نهو ریوایه تانه یان به گویره ی پله کانیان له به کتر جیا کردوه ته وه و، هه رکامینکیان "صهحیح" بووه و هیچ جزره گومانیکی تیندا نه بووه، له کئیبه صهحیحه کانیاندا تۆماریان کردوون. بهم کاره شیان ئیمه یان بۆ فه رموده و پروداوه راسته کان رینمایی کردوه، خوا پاداشتی چاکه یان بداته وه.

نمونه بهک بۆ نه مه: وهک هه لقولانی ئاو له نیوان په بجه کانی پئغه مبهروه ﷺ و خوار دنه وهی زور کس لهو ئاوه. نه مه پروداویکی موته واتیره، کۆمه لئیکی زور لهوانه ی که هه رگیز ناگوئنجی له سه ر درژ کردن به کیان گرتیبت، به لکو هه ره مه حاله درژ بکه ن، گیزاویانه ته وه. که واته نه م موعجزه به بی گومان و چه سپاوه. سه ره پای نه وهی که سئ جار له به رده م سئ کۆمه لی زور گه ورده دا دوویات بووه ته وه.

نه م پروداوه، کۆمه لئیک له هاوه له به ناوبانگه کان، که له پئش هه مروه یانه وه "نه نس" ی خزمه تگوزاری پئغه مبه ره ﷺ و "جابر" و "ئیبن مه سهوود" ن، به ریوایه تیکی

صہیح گیزاویانہ تہوہ۔ پاشان لہ چند زنجیرہ رنگاہہ کہوہ پیشہوایانی فہر موودہ وہک:
 ئیسانی بوخاری و موسلیم و ئیسانی مالیک و ئیبن شوعمب و قہتادہ - خواہان لئی
 رازی ینت - گیزاویانہ تہوہ۔

وا تہنہا (نق) نمونہ باس دہ کہین، لہو موعجیزانہی کہ پیوہندی بان بہ "ناو" وہ
 ہمہ:

❖ نمونہی یہ کم:

لہ صہیحی بوخاری و موسلیم و غمیری لہو انیشدا چہ سپاوہ کہ: تہنہسی کوری
 مالیک دہ فرموی:

"جاریک لہ کاتی نوئی عہ سردا خہلک بؤ ناوی دہ ستویژ دہ گہران و دہ ستیان
 نہدہ کہوت۔ چاوم لہ پیغمبر ﷺ ناویان بؤ ہینا کہ دہ ستویژ پی بگرینت۔ لہو
 کاتہشدا لہ بازار لہ لای "زہوراء" دا بوو۔ پیغمبر ﷺ دہستی خستہ ناو ناوہ کہ و
 فرمانی بہ خہلکہ کہ دا بین دہ ستویژ لئی بگرینت۔ تہنہس دہ فرموی: ناو لہ نیوان
 پہنجہ کانی پیغمبر وہوہ ﷺ ہلدہ قولاً و لہو ہموو خہلکہ دہ ستویژ بان لہو ناوہ گرت۔
 قہتادہ دہ لیت: لہ تہنہسم پرسی چہند کس بوون؟ وتی: "سئی سہ دیان لہو نزدیکہ دا
 بووین" (۱)۔

دہینیت تہنہس - خوی لئی رازی ینت - کہ تہم رووداوہ دہ گیزاویانہ تہوہ، وہک
 نوینہری لہو سئی سہد کہ سہ وایہ۔ چونکہ ئایا دہ گونجی، لہ ناوہ روزکدا، تہم سئی سہد
 کہ سہ بہ شداری گیزانہوی تہم ہوا لہ نہین لہ گہل تہنہسدا؟ بان ئایا دہ گونجی، گہر
 تہمہ رووی نہدایت، بہ دروی نہخہ تہوہ؟

❖ نمونہی دووہم:

لہ صہیحی بوخاری و موسلیمدا چہ سپاوہ کہ: "سالیمی کوری تہوہ لہو لہو عد لہ
 جابیری کوری عہ بدو لئاوہ دہ گیزاویانہ تہوہ دہ فرموی:

لہ رژی حودہ بیبیدہ خہلک زوریان تینو بوو، پیغمبر ﷺ کوندہ بہک ناوی لہ
 بہردہ ستدا بوو دہ ستویژ لئی گرت، تنجا خہلکہ کہ ہموو بہرہو رووی پیغمبر ﷺ

(۱) صحیح، رواہ البخاری و مسلم و النسائی و الترمذی و أحمد.

پژوشمن. لهویش فهرمووی: چی پرووی داوه؟ وتیان: ئاومان له لانی په چ بز ده ستونیز چ بز خوار دنه وه مه گهر له وهی بهرده ست! پیغمبریش ﷺ دهستی خسته ناو کونده کهوه، په کسه ر ئاو له نیوان په بنجه کانیه وه وه کانی هه تقولا. ئیمش تیرمان لئ خوار ده وه و ده ستونیزمان لئ گرت.

سالم ده ئیت له جابیرم پرسى: چند کس بوون؟ له وه لامدا وتی: نه گهر سه د هه زار که سیش بووینایه به شی ده کردین، هه زار و پینج سه د کس بووین" (۱).
وا بۆت ده ر کهوت که له وانیهی ئهم موعجزه یان - له مه عنادا - گپراوه ته وه، ده گه نه هه زار و پینج سه د کس. چونکه سروشتی مرؤف وابه که درؤ ده رده خات و ده ئیت: "ئهمه درؤیه". نه خواز له ئهو هاوه له بهر پزانه ی که گیان و سامان و باوک و کوپ و خزم و هؤزی خؤیان له پناوی حق و راستیدا بهخت کرد. چ جای له وهی که له ئاستی درؤدا یئ ده نگ بین، به تابهت دوا ی ئهو هه ره شه تر سنا که ی له پیغمبر یان ﷺ بیستوه که فهرموویه تی: "هه ر که سئ به ئه نقه ست درؤم به ده مه وه بکات، با جئ په ک بز خؤی له ئاگری دؤزه خدا ساز بکات!"

جا ماده م له وان بهم هه والدانیهی جابیر رازی بوون و به درؤیان نه خسته وه، ئه وا هه موویان له ناوه رؤ کدا به شداری ئهم ریواپه تن و ته سلدقیان کردوه.
❖ نمونه ی سئ هم:

صه حیحی بوخاری و موسلیم و صه حیحه کانی تر له باسی غه زای "بواط" دا ده گپرنه وه که: جابیر وتووپه تی: "پیغمبر ﷺ به منی فهرموو: "ناد بوضوء" واته: داوا ی ئاوی ده ستونیز له خه لک بکه. عه رزم کرد: ئاو ده ست ناکه وئ. پیغمبریش ﷺ داوا ی ئاویکی زؤر که می کرد. بؤیان هیئا و ده ستی خسته ناوی و شتیکی له بهر خؤیه وه فهرموو نازام چی بوو. پاشان فهرمووی: "ناد بجنفة الركب". واته: داوا بکه "جنفنه" (ته شت) ینک (۲) بهینن. منیش هیئام و له بهرده ستیدا دامنا. جابیر ده فهرموئی:
پیغمبر ﷺ دهستی خسته ناو ته شته کهوه و په بنجه کانی تیدا بلاو کرده وه، ئنجا جابیر ئاوه که ی کرد به سه ر ده ستی پیغمبر دا ﷺ و پیغمبریش ﷺ فهرمووی: "بسم الله".

(۱) صحیح، رواه البخاري و مسلم.

(۲) جنفنه: قاپنکی گه وره به، خوار دنی ده کس ده گرت.

جابر دہ فرموی: دہ مبینی ئاو لہ نیوان پہ بچہ پیروزہ کانہوہ ہلدہ قولاً ہتا تہشتہ کہی پر کرد. ئنجا فرمانی دا کہ خہلکہ کہ بین ئاو بہن. ئہوانیش تا تیراوبون لیان خوار دہوہ، منیش وتم: ئایا کس نہماوہ پیوستی بہ ئاو ینت؟ ئنجا پیغمبر ﷺ دہستی لہ تہشتہ کہ ہلگرت، ہینشتا ہر پربو" (۱).

جا ہم موعجیزہ ناشکرایہ: موتواتیری معنہوی بہ. چونکہ لہ بہر لہوہی جابر لہ پینشہنگی بینرانی ہم موعجیزہ بہوہ بووہ، مافی خویہتی کہ بہ ناوی بینر انہوہ و لہ برہی ئہوان ییگپرتہوہ و راپیگہ بہ نیت. چونکہ لہو کاتہدا ئہو خزمہتی پیغمبر ﷺ دہ کرد. لہ ریواہتہ کہی (ئین مسعود) دا (۲) - کہ لہ صہحیحی بوخاریدایہ - دہ فرموی: "بہ چاوی خزم دہ مبینی کہ ئاو لہ نیوان پہ بچہ کانی پیغمبرہوہ ﷺ ہلدہ قولاً".

ئایا ئہ گہر چندہا و لینیکی بہرینز و باوہر پین کراوی و ہک "جابر" و "ئہنس" و "ئین مسعود" بلین: "بہ چاوی خزمان بینمان" ئایا دہ گونجی کہ بہ چاوی خویان نہیانینیت؟

پاشان ہم نمونانہ بہ یہ کہوہ بہستہ و یہ کیان بچہ، با ہوت دہر بکہوینت کہ ہم موعجیزہ گورہ و ناشکرایہ چہندہ بہیز و توندوتولہ. چونکہ ئہ گہر ہر سنی رہنگا کہ یہک بگرن، ئہوا ریواہتہ کہ دہیت بہ "تہواتوری معنہوی" و بہ پین گومانی دہ چہسینت کہ: ئاو لہ نیوان پہ بچہ کانی پیغمبرہوہ ﷺ ہلدہ قولاً.

ہم موعجیزہ بہ گہلی لہ موعجیزہ کہی حزرہتی موسا - درودی لہ سہر ینت - گورہتر و بہرترہ، کہ دوازہ کانی لہ ناو بہرددا ہلقولاند، چونکہ تہقینی کانیو لہ ناو بہرددا شتیکی مومکینہ و بہ گوہرہی عادتہا و چہشنی ہبہ. بہ لام ہلقولانی ئاو، بہ وینہی کہوسہر و سلسہبیل، لہ ناو گزشت و ئیسکدا، شتیکہہا و چہشنی نہی بہ. ❖ نمونہی چوارہم:

ئیمامی مالیک لہ کتبہ بہر خہ کہیدا: "الموطا" (۳) لہ ہاوہلی بہرینزی و ہک "موعادی کوری جہبہل" ہوہ، دہ گپرتہوہ کہ: "لہ غزای تہبوو کدا پڑشتہ سہر کانی یہک ئاویکی یہ کجار کہمی تیدا بوو کہ بہ ئہندازہی بنی ینلاو جینی گرتہوو. پیغمبر ﷺ فرمانی دا ہلدنیک لہ ئاوہ کہی کؤ بکہنہوہ. ئہوانیش بہ دہست نہختیکیان لہ شتیکدا کؤ کردہوہ.

(۱) صحیح، رواہ مسلم فی حدیث طویل.

(۲) صحیح، رواہ البخاری و الترمذی و النسائی.

(۳) صحیح، رواہ مسلم و احمد ایضاً.

تجرا پښغمبر ﷺ ده ست و ده موجاوی لهو لئاوه دا شؤرد و پاشان رۇی کرده ناو کانی به که. ئیتر لهو کانی به لئاوه که ی تهقی به وه و زور بوو، خه لکه که کش له لئاوه که بیان به کار هینا.

ته نانت له پړواپه ته که ی "ئین ئیسحاق" دا ده لیت: لئاوه که لئاوه نده به هوروزم بوو که ده نگیکی وه که ده نگی هموره بروسکه ی لئ بهرز بووه وه.

پاشان پښغمبر ﷺ به موغادی فهرموو:

"یوشک یا معاذ إن طالت بك حياة أن تری ما هاهنا قد ملی جنانا"^(۱).

هر وه هایش بوو که لهو فهرمووی.

❖ نمونه ی پښجهم:

ئیمامی بوخاری له "به پړاء" و "سه لمه ی کورپی له کوه ع" وه وه، کتیه صحیحه کانی تریش له چهند رئی به کی تره وه، ده گپړ نه وه که لهو هاوه لانه ده فهرمون: "له رۇزی حوده بییه دا هزار و چوار سهد کس ده بووین. حوده بییه ی بیرنکه هه لمان گۆزی و دلۆینک لئاومان تیدا نه هیشت. تجرا پښغمبر ﷺ له سهر لئاواری بیره که دانیشت و داوای لئاوی کرد، بۆیان هینا. پاشان ده می پیرۆزی به لئاوه که تهر کرد و، تجرا کردیه وه ناو بیره که. ئیمش زورمان بی نه چوو لئاومان لئ هه لگۆزی، به جوړی که خوومان و ولاخه کاغمان تیراو بووین"^(۲).

"به پړاء" ده فهرموئ: پښغمبر ﷺ فهرمانی دا دلۆچمه که لئاوی بۆ بهینن. ئیمش بۆمان هینا. له ویش لئاوی ده می پیرۆزی خو ی تیکرد و دوغای به سهر دا خویند. پاشان دلۆچمه لئاوه که ی کرده ناو بیره که وه. ئیتر بیره که تهقی به وه و تالئاواری پر بوو له لئاو. خه لکه که کش تیریان لئ خوارد وه و ولاخه کانیشیان لئ لئاو دا.

❖ نمونه ی شه شهم:

پښه وایانی فهرمووده، وه که ئیمامی موسلیم و ئین جهریری ته بهری و غه بری لهوانیش، له له بوو قه تاده وه ده گپړ نه وه که ده فهرموئ:

"پاش له وه ی هوالی کوشتنی میره کانی سوپای موسلمانان له غه زای "موئته" دا به پښغمبر ﷺ گه بهشت، پښغمبر ﷺ ئیمه ی بۆ یارمه تیدانی لهو سوپا به برد که له "موئته" دا

(۱) واته: له ی موغادا له گمر تهمنت دره ژوینت، نزهکه لهم ده وروره بهر بهینت پړووینت له باخ و بیستان.

(۲) رواه البخاری و مسلم و أحمد.

بوو. منیش "میضه‌ه" په کم^(۱) پی بوو. پیغمبر ﷺ فرمووی: "إحفظ علينا میضاتک فسیکون لها نبأ"^(۲) پاش نهوه تینویتی تنگی پی هلچنین، ژماره شمان حهفتا و دوو کس - له ریوایه ته که ی ته به ریدا: نزدیکه ی سنی سهد کس - ده بووین، پیغمبر ﷺ فرمووی: "میضه‌ه که ت بهینه". که هینام پیغمبر ﷺ ده می پیروزی نا به ده می ده فره که وه، یتر نازانم فوری پیدا کرد یان نا؟ پاش نهوه حهفتا و دوو پیوا هاتن لییان خوارده وه و ده فره کانیشیان لپی پر کرد. ننجا میضه‌ه کم هلگرتوه وه که یه کم جار پر بوو"^(۳). ده سا تویش سهرنج له موعجیزه به بده و بلنی:

"اللهم صل وسلم علیه وعلی آله بعدد قطرات الماء."

❖ نمونه ی حهوتهم:

نیمامی بوخاری و موسلیم، له باسی گیرانه وه ی نهو تینویتی به ی که له هندی سه فهدا تووشی پیغمبر ﷺ و هاوه لانی بووه، له "عیرانی کوری حوصهین" وه - خوالپی رازی بیئت و له نیمش خوش بیئت - ده گیرنه وه که ده فهدومی:

له سه فهدرینکدا له گهل پیغمبر ﷺ بووین ﷺ خه لکه کوش هانای تینویتی یان برده خزمه تی پیغمبر ﷺ. نهویش دابه زی به خواره وه. پاشان من و علی بانگ کرد و فرمووی پرؤن له فلا نه شویندا نافرته تیک دوو کونده ناوی له نازه لیک بار کردوه بیهینن بز نیره. که روشتین له و شویندا نافرته تیکمان بینی دوو کونده ی پر له ناوی پی بوو، هینامان بز خزمه تی پیغمبر ﷺ. پیغمبر ﷺ داوای کرد شتیک بهینن ناوه که ی تی بکه ن. که هینایان ده می ههردوو کونده که ی کرایه سهر و دوعای به سهدا خویند و ننجا بانگ له خه لکه که کرا که بین بخونه وه و پر بکه ن. دوا ی نهوه لامان و ابو نهو دوو کونده به له یه کم جاریان پرتر بوون. ننجا پیغمبر ﷺ فرمووی: خواردنی بز کو بکه نه وه. نهو انیش خواردنیان بز کو کرده وه و خستیانه ناو پارچه به که وه و، له سهر حوشره که ی خزی بز یان بار کرد. ننجا پیغمبر ﷺ به نافرته که ی فرموو: "تعلمین مارزنا من مائلک شیئا ولكن الله هو الذي أسقانا"^(۴). تا کورتای فرموده که.

(۱) میضه‌ه: جزره ده فهدرینکه بز ده ستونیز گرتن ناوی تپده کریت. به شونپی ده ستونیز گرتیش دهوتریت.

(۲) واته میضه‌ه که ثمان بز هلگره، چونکه دوا ی به سهرهاتیکه ده بیئت.

(۳) صحیح، رواه مسلم و أبو داود.

(۴) صحیح، رواه البعاری و مسلم و أحمد. واته: دوزانیت هیچمان له ناوه که ی تز کم نه کرده وه، به لکو خواوه ند خزی تیراوی کردین.

❖ نمونه‌ی هشتم:

"بین خوزمه" حمدیه‌ی که‌ی ایمامی عومر - خوی لئی رازی یت - له باره‌ی (جیش العُسرَة) وه، ده‌گیرته‌وه و باسی له‌وه ده‌کات که له‌ونده تینویتی ته‌نگی پی له‌لچنیوون پی‌وی و اه‌بو له ناچاریدا حوشتره‌که‌ی سه‌رده‌پری و ناوه‌که‌ی ناو گه‌ده‌ی ده‌خواره‌وه. له‌و کاته‌دا حه‌زرتی له‌بو به‌کر - خوی لئی رازی یت - داوای له پیغمبر ﷺ کرد دوعا بکات. پیغمبریش ﷺ ده‌سته‌کانی به‌رز کرده‌وه و داینه‌نان تا هور پرووی ئاسمانی گرت و له‌ونده باری تا ده‌فره‌کانیان لئی پسر کرد.. له‌سه‌ر سوپاکش به‌ولاره نه‌باری^(۱)

ئمه موعجزیه‌ی که‌ی تابه‌تی نه‌حمدی‌یه و هرگیز "رئکه‌وت" به‌پوه‌ندی پی‌وه نه‌بووه.

❖ نمونه‌ی نهم:

عمری کوری شو‌عیب، که کوره‌زای عه‌بدوللای کوری عمری کوری عاصه و هر چوار پیشه‌وایانی خاوه‌ن "سونه‌نه‌کان" له‌گیرانه‌وه‌ی فهرمووده‌دا به "باوه‌ر پی کراو" دایاناره، ده‌گیرته‌وه که:

"جاریکیان پیغمبر ﷺ له (ذی بجان) دا^(۲) له پشت له‌بوو تالیبی مامیه‌وه سوار بوو بوو. له‌بوو تالیب وتی: تینومه و ئاویشم له‌لا نی‌یه. پیغمبر ﷺ دابه‌زی و پی‌یه زه‌ویدا دا و ئاوه‌اته ده‌روه، ئنجا به‌له‌بوو تالیبی فهرموو: "بخزروه"^(۳).

یه‌کینک له‌زانا لیکزله‌ره‌کان ده‌ئیت:

ئم پروداوه‌هی پیش پیغمبریتی‌یه. که‌واته به (ئیرهاص)^(۴) داده‌نریت.

هه‌لقولانی ئاوی عه‌رفه به‌به‌رده‌وامی تا‌کو دوا‌ی هه‌زار سال، یه‌کینکه له‌و پیزلینانه‌ی که‌خوای گه‌وره له پیغمبری ناوه ﷺ.

(۱) حدیث صحیح أو حسن. رواه البزار والطبرانی وابن خزيمة وابن حبان والحاکم والبيهقي.

(۲) ذی بجان: بازارپنکی وهرزی بووه له‌نزیک عه‌رفه‌ی سه‌ر به‌شاری مه‌که‌ه.

(۳) رواه ابن سعد. بروانه: الشفا ۱/۲۹۰.

(۴) ئیرهاص: به‌و پروداوه له‌عاده‌ت به‌ده‌رانه‌ی ژمانی پیغمبر ﷺ ده‌وتریت که له پیش پیغمبریتی‌یدا پروهان داوه، به‌لام موعجزیه‌هی کاتی پیغمبریتی‌یه‌تی.

لهو موعجیزانهی که په پوره نندی بیان به تاوه هویه، نه گهر نه شگنه (نموده) غوونه، خۆ به (نموده) رینگای جؤرا و جؤر په وایهت کراون.

صوت غوونه کانی په کم، گه لئی به هیزن و وهك "تواتوری معنوی" وان. دوو نمونه که دوایش، هر چه نده رینگا کانیان به هیز و زور نین و نه وانمش که گپړاویانه تموه که من، به لام پشمه وایانی فرموده، چه شنی: ایمامی به بهقی و حاکم، موعجیزه په کی تریان له باره ی هوره وه له ایمامی عومره وه گپړاوه تموه که پشتی لهو موعجیزه په ی غوونه ی هه شتم ده گرت، که له ویش هر له حه زره تی عومره وه په وایهت کراوو.

په وایهتی لهو موعجیزه په ی تر که هر له حه زره تی عومره وه ده ی گپړنه وه، بهم جؤره په:

"له غه زایه کی پشمه بردا ﷺ خه لکه که تینویان بوو، ایمامی عومره یش داوای له پشمه بردا ﷺ کرد دوعا بکات، له ویش دوعای کرد. لثجا په له هوریک هات و تیرای کردن و پیوستی نه هیشتن، پاشان له باران بارین کهوت"^(۱).

وهك بلنی هوره که فرمانی پین درابوو تنها سوپا که تیراو بکات. جا هروهك هم پرووداوه پشتی غوونه ی هه شتم ده گرت و به هیزی ده کات و ده بکات به په وایه تیکی قه تی و چه سپاو، هروه ها (لینو لجهوزی)ش که تابلنی له بهرامبر و هر گرتنی فرموده وه توندوتیزی نواندوه، ته نانهت هندی فرموده ی صه حیحیشی ورنه گرتوه و به "موضوع"ی له قه لم داوه.. ده لیت: لهو پرووداوه له غه زای به بردا بووه و، هم لایه تمش له باره ی هم پرووداوه نازل بووه که ده فرموی:

﴿وَيُنزِلُ عَلَيْكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لِيُطَهِّرَكُمْ بِهِ﴾ (الأنفال: ۱۱).

جا مادهم هم لایه ته له باره ی لهو موعجیزه په وه نازل بووینت، لهوا هیچ گومانیک له پروودانیدا نامینت.

زور جار پرووی داوه که به بزنی پارانه وه ی پشمه بردا ﷺ و پش له وه ی ده سته کانی له پارانه وه دا گرتینت، باران بارپوه. له مش خزی له خویدا موعجیزه په کی

(۱) رواه البیهقی والحاکم و صححه.

سهر به خۆیه. جاری و ابووه که ینغممبهر ﷺ له سهر مینهر بۆ باران له خوای گهوره پاراوو تهوه، ینش لهوهی دهسته کانی دابگرینت، باران بارپوه. لهمش له ینگایه کی موتهواتیرهوه چهسپاوه.

ناماژهی نۆهم

یه کیك له جزره کانی موعجیزاتی ینغممبهر ﷺ بریتی به له گوپرایهلیی درهخت - به وینهی مرؤف - بۆ فهرمانی ینغممبهر ﷺ و جوولانیان له جینی خزیان و هاتیان بۆ خزمهتی.

ئهم موعجیزه بهمش که پهپوهندیی به درهختهوه ههیه، وهك موعجیزه ی ههلقولانی ئاو له نیوان پهنجه پیرۆزه کانیوه، به "تهواتوری معنهوی" له قهلم دهدرنت و، به چهند شیوهیهك پرووی داوه و، له چهند رییه کی جیا جیاوه ریوایهت کراوه.

بهلنی، دهتوانرنت بوتری: ههوالی ههلهکندن و دههچوونی درهخت له جینی خۆیدا و هاتی بۆ خزمهتی ینغممبهر ﷺ و گوپرایهلیی بۆ فرمانه کانی ئهو، "موتهواتیری صهریح"ه، چونکه له پنی چهند هاوه لیککی بهریز و راستگۆ و ناسراوهوه ریوایهت کراون. وهك: "ئیمامی عهلی و ئیبن عهباس و ئیبن مهسعوود و ئیبن عومهر و یهعلای کورپی مورپه و جابیر و نههسی کورپی مالیک و بورهیده و ئوسامه کی کورپی زهید و غهیلانی کورپی سهلمه" و هاوه لانی جگه لهمانیش..

جا ههریهك لهم هاوه لانهی ینغممبهر ﷺ به چهشنیکی بی گومان و چهسپاوه ههوالی ئهم موعجیزه یه ی راگه باندووه که پهپوهندیی به درهختهوه ههیه. سه دان که سیش له ینشه وایانی "تابعین" به چهند رییه کی جیا جیا له وانیان وهر گرتووه و، له سه رهتای ههر ینگایه کیشدا ناوی یه کیك له هاوه له گهوره و بهریزه کانی تیدایه. واته: وهك لهوه وایه به تهواتوری چهند جاره کی ینمان گهیشتیبت. که واته ههچ شوبهه و گومانیک ئاویتهی ئهم موعجیزه به نایبت. چونکه له حوکمی موتهواتیری معنهوی بی گوماندایه.

جا ههر چهنده ئهم موعجیزه یه گهلی جار دوویات بووه تهوه، به لام ئیمه چهند دانهیهك له وینه زۆر و سه حهحه کانی له نیوان چهند غوونمه کدا باس ده کهین:

○ نمونهی یه کم:

ئیبن ماجه و داره می و بهیهقی له نههسی کوری مالیک و ئیمامی علی یهوه و، بهزار و بهیهقیش له ئیمامی عومرهوه - خواله هموویان رازی بیست - ده گیرنهوه که: سنی کس له هاوهله بهرینه کانی پیغمبر ﷺ فرموویانه:

پیغمبر ﷺ لهوهی که کافران به درویان خستبووهوه زور خهفتهبار و دلگران بوو. له بهر نهوه، له خوا پاراپهوه و فرمووی: "اللهم ارنی آیه لا ابالی من کذبني بعدها"^(۱).

له رپواپهته که ی نهه سدا ده ئیت: حهز رتهی جیریل - دروودی له سه ریت - که پیغمبری ﷺ به خهفتهباری بینی، وتی: حهز ده که بیت نیشانه به کت پیشان بدهم؟ پیغمبر ﷺ فرمووی: به ئی.. ئنجا پیغمبر ﷺ بۆ دره ختیکی روانی که له پشتی شیوه کهوه بوو، حهز رتهی جیریل فرمووی: نهوه دره خته بانگ بکه. که بانگی کرد، دره خته که کهوته رپی و هاته به رده می پیغمبر ﷺ. جیریل فرمووی: فرمان بده بچیتهوه شوینی خزی، که پیغمبر ﷺ فرمانی بی دا، گه راپهوه بۆ جینی خزی^(۲).

○ نمونهی دروهم:

"قازی عمیاز" ی زانای هره گهوره ی مغریب، له کئیبی (الشفا) دا به سه نه دیک ی بلند و سه حیحهوه، له عه بدوللای کوری عومرهوه - خواپان لئی رازی بیست - ده گیرنهوه که:

"له سه فهریکدا له خزمه تی پیغمبردا بووین ﷺ. پیاونیکی ده شته کی لئی نزیک بووهوه. پیغمبر ﷺ بینی فرموو: "این ترید؟" واته: بۆ کوئی ده رزیت؟ پیاهه که وتی: بۆ لای خیزان و منالم. پیغمبر ﷺ فرمووی: "هل لک إلی خیر؟" واته: حهز ده که ی خیر نکت ده ست بکهویت؟ نهویش وتی: کام خیر؟ پیغمبر ﷺ فرمووی: "تشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شریک له وأن محمداً عبده ورسوله". واته: شایه ئمان به ئیت که تنها خوا ی گهوره خواپه و هاوبه شنی نی په و، محمه دیش به نده و نی رراوی نهوه. پیاهه که وتی: جا ئایا کئی شایه ته له سه نهوهی که تو ده بیئیت؟ پیغمبر ﷺ فرمووی: "هذه

(۱) واته: خواپه! نیشانه به کی وهام پیشان بده که لهر گویی به هیچ که سیک ندهم به درۆم بخاتمهوه.

(۲) حدیث حسن، رواه البزار وأبو یعلی والبیهقی.

الشجرة السمره". واته: نمو درهختی سموره به^(۱). درهخته کش له لیواری شیوه که دا بوو. نجا درهخته که پینگای پری و هاته بهرهستی پیغمبر ﷺ. پیغمبر ﷺ سنی جار داوای لنی کرد شایهتی بدات، درهخته کش بهو جزوهی که پیغمبر ﷺ فرمووی، شایهتی دا، نجا رفتهوه بو جینی خوی^(۲).

له پنی: "بین صاحبی له سهله می" پشهوه به نهقلینکی صحیح له "بورهیده" وه ده گپرنهوه که ده لیت: ده شته کی بهک داوای نیشانهی له پیغمبر ﷺ کرد. پیغمبر ﷺ پنی فرموو: "قل تلك الشجرة رسول الله ﷺ يدعوک". واته: "بهو درهخته بلنی: پیغمبری خوا بانگت ده کات". که پنی وت، درهخته که به لای راست و چهپ و بهره و پشتوهی خویدا ته کانی دا و ره گه کانی قرتا و کهوت پری و ره گه کانی به داوای خویدا کیش کرد تا هاته بهره می پیغمبر ﷺ راوه ستا و وتی: "السلام عليك يا رسول الله". پیاوه ده شته کی به که وتی: فرمانی پنی بده بگه رفتهوه شوینی خوی. که فرمانی پنی دا، گه پیاوه و، ره گه کانی شوپر کردنهوه بو ناو زهوی و، له جینی خویدا راوه ستا و جیگر بووه وه. نجا پیاوه ده شته کی به که به پیغمبری ﷺ وت: روخسه تم بده سوژدهت بو بهم. پیغمبر ﷺ فرمووی: نه گهر فرمانم به سوژده بردنی که سینک بو که سینکی تر بدایه، فرمانم به ژن ددها سوژده بو میرده که ی بیات. ده شته کی به که وتی: کهواته پنی بده هردوو ده ست و هردوو قاچت ماچ بکم. نهویش پنی پنی دا^(۳).

○ نمونهی سنی هم:

نیمای موسلیم و خاوه نی صحیحه کانی تر له جابیره وه - خوی لنی رازی ینت - ده گپرنهوه که ده فرموی: له سفر نکدا له خزمهتی پیغمبر دا بووین ﷺ. پیغمبر ﷺ رفته ده ست به ناو بگه یه نیت، هیچی ده ست نه کهوت تا کو خوی پنی په نا بدات و دهر نه که ویت. له لیواری شیوه که شدا دوو درهخت هه بوون. پیغمبر ﷺ رفته بو لای په کینکیان په لیک له په له کانی گرت و فرمووی: "انقادی علی باذن الله". واته: "به

(۱) سموره: درهختی دپ کابی گوره به و له جزوی درهختی مؤزه.

(۲) صحیح، رواه ابو بعلی بسند صحیح والیزار والطیرانی وابن حبان فی صحیح.

(۳) آورده المیشمی فی الجمع (۱۰/۹) و لیس فی ذکر السجود. وقال الخفاجی: رواه الیزار مُسنَدًا. پروانه: "تسیم الریاض فی شرح الشفا للمقازی عیاض" ۴۹/۳.

ئیزن و فرمانی خوا جلموت بدهره دهستم و شوینم بکوه". درهخته کمش وه کو ئهو خوشزه لهغاو کراوهی که شوینم جلمو به دهسته کهی ده کهوینت ئاوا شوینی کموت. جابیر ده گپرنهوه که پیغمبر ﷺ وای له درهخته کهی تریش کرد تا هردوو کیانی له ناوهراستی ماوهی نیوانیاندا راگرت، ئنجا پیی فهرموون: "اللتما علی باذن الله". واته "به ئیزن و فرمانی خوا به کبگرن بؤم". له وانیش به کیان گرت^(۱) و پیغمبر ﷺ له پشتیانوه دانیشت. ئنجا که ههلسا، فرمانی پیی دان ههریه کهمان پرواتهوه بؤ جیی خوی.

له رهوایه تینکی تر دا دهئیت: "پیغمبر ﷺ به جابیری فهرموو: "یا حابرا قل لهذه الشجرة: يقول لك رسول الله إلحقي بصاحبك حتى أجلس خلفكما". واته: "جابرا بهو درهخته بلئی: پیغمبری خوا پینت دهئیت برؤ بؤ لای هاوه له کهت تا له پشتیانوه دا بنیشم". که جابیر له مهی پیی وت، درهخته که رۆشته ته نیشتی لهوی ترهوه و پیغمبر ﷺ له پشتیانوه دانیشت. جابیر ده فهرموئ: ئیتر من به راکردن گه پامهوه و دانیشتم و له بهر خۆمهوه بؤ خۆم ده دوام، که ئاورم دایهوه پیغمبر ﷺ به رهو پرووم ده گه رایهوه و درو درهخته کمش له بهک جیا بوونهوه و له سهر پیی راوهستان، ئنجا پیغمبر ﷺ راوهستا و به سهر ئامازهی بؤ لای راست و چهپ بؤ کردن"^(۲).

○ نمونهی چوارهم:

ئوسامهی کوپری زهید - خوای لئی رازی پینت - که خزمه تگوزارینکی له مهینی پیغمبره ﷺ و به کینکه له فرمانده سوپایه کانی، ده گپرنهوه و ده فهرموئ:

"له سه فهرنیک له گهل پیغمبر دا بووین ﷺ، جینگایه کی و اچولیش نه بوو که له که سهوه دهار نه پینت و بؤ ئهوه دهست بدات بکرنیت به شوینی دهست به ئاو گه میاندن. پیغمبر ﷺ فهرمووی: "هل ترى من نخل أو حجارة؟" واته: "هیچ دارخورما و بهردنیک ده پینیت؟" و تم: به لئی چه ند دارخورما بهک ده پینم له به کهوه نزیکن. فهرمووی: "انطلق و قل لمن: إن رسول الله ﷺ يأمرکن أن تأتین لمخرج رسول الله وقل للحجارة مثل ذلك". واته: "برؤ پینان بلئی: پیغمبری خوا ﷺ فرمانتان پیی ده دات که برؤن بؤ لهو جینگایهی

(۱) صحیح، رواه مسلم فی حدیث طویل.

(۲) الشفا ۱/۲۹۹، نسیم الریاض ۳/۵۱.

دهستی تیدا به لار ده گه به نیت، به برده کانیش هر و هها بلنی". منیش لوموم بین وتن. بهو
خواهی پیغمبری ﷺ به حق رهوانه کردوه، به چاوی خوم بینیم که دارخورماکان
له په کتر نریک بوونوه هه تا کز بوونوه و، برده کانیش په ک له سهر په ک که له که بوون له
پشتی دارخورماکانه وه. کاتی پیغمبر ﷺ گه راپه وه، فرموی: "قل لمن یفترقن". واته:
"بیان بلنی: له په ک جیا بینه وه". بهو خواهی گیانی منی به دهسته، به چاوی خوم
ده مبینی درهخت و برده کان بلاوه بیان کرد و هر به که بیان روضته وه بز جینی خوی"^(۱).

ثم دوو پروداوهی که جابیر و نوسامه گیزاپانه وه، به علای کوری مورپه و غمیلانی
کوری سه له مهی سه قهفی و بین مه سه وودیش له باسی غزای حونه پیدا گیزاپانه ته وه.
○ نمونه ی پیتهجم:

ثیمامی بین فهوره ک (ابن فرک) که زانای هره گه مورهی چهرخی خوی بووه و،
له بهر لوموی که خواهنی فهزلی زور و نیتیهادی ته و او بووه به "شافعیی دووهم"
ناویان بردوه^(۲). ثم ثیمامه مهز نه ده گیزاپته وه و ده فرموی:

"له شهویک له شهوه کانی غزای تائفدا، پیغمبر ﷺ به وه نه موزه به رینگادا
ده روضت، درهختیک هاته رنی. به کسه درهخته که دوو کهرت بوو، پیغمبریش ﷺ له
نیوانیه وه تیپه ری و، تا نیتاش ثم درهخته هر به دووله تی ماوه ته وه"^(۳).
○ نمونه ی شهشم:

به علای کوری سه ییابه ده گیزاپته وه که: "جارنکیان، یان درهختی" ته ل" یان
"سه موره" بوو، هات و په ک جار به دهوری پیغمبردا ﷺ گه را و پاشان روضته وه بز
جینگا که ی خوی. پیغمبر ﷺ فرموی: "إنها استأذنت أن تُسَلِّمَ عليّ". واته: ثم
درهخته روخسته تی و هر گرت بیت سلوم لی بکات"^(۴).

(۱) حدیث حسن، رواه أحمد باسنادین والطبرانی بنحوه. وأحد إسنادی أحمد رجاله رجال الصحیح.
(۲) "ابن فرک": ناوی له بووه کر محمدی کوری سه سنی کوری فهوره کی له نصاری به و، له سالی
(۴۰۶ ک) له نسا بوور کچی دوابی کردوه. به کیکه له گموره زانایانی زانسته کانی لوصول و کهلام و
فیقهی شافعی. له به صره خوینلووی ته و له نسا بووریش قوتابخانه ی دامه زانلووه و اناه کانی تیدا
وتوه ته وه. "بین سه ساکر" له باره به وه ده نیت: ثم زانابه نریکی سه کینی له واتا کانی قورمان و
لوصولی دین و لوصولی فیقهدا داناه. پروانه: الأعلام للزکلی ۸۳/۶.

(۳) الشفا ۳۰۱/۱، نسیم الریاض ۵۷/۳.

(۴) صحیح رواه أحمد والبیهقی والطبرانی.

○ نمونہی حوتہم:

ئیمامی بوخاری و موسلیم له ئیبن مه سعورده وه ده گپرنه وه، ده فہرموی: "ئہو شہوہی کہ جنۆ کہ کان ہاتن گوئی یان له پښغمبہر ﷺ را گرت، درہ ختیک ہہوالی بہ پښغمبہر ﷺ دا کہ جنۆ کہ کان دەیانہ ویت بینہ خزمہتت. ئەمەش لەو شہوہدا بوو کہ جنۆ کہ کانی "نوصہیین" له "بطن غلۃ" دا^(۱) ہاتنہ خزمەتی پښغمبہر ﷺ تا کو موسلمان بین. جا درہ ختیک بوو ہات ہہوالی ہاتنی ئەو جنۆ کانی بہ پښغمبہر ﷺ را گہ یاندا. مو جاہید له ئیبن مه سعورده وه، له بارہی ئەم فہرموودہ یہوہ دە گپرنہوہ و دە ئیت: جنۆ کہ کان عمرزی پښغمبہریان ﷺ کرد: کئی شایہ تیت بۆ دەدات؟ (واتہ لە سەر پښغمبہریتی) پښغمبہر ﷺ فہرموی: "ئەم درہ ختہ". ئنجا بہ درہ ختہ کە ی فہرموو: "درہ ختہ کہ وەرہ" ا ئەویش رە گہ کانی لە گەل خۆیدا کیش کرد و، دەنگہ دەنگیکی وەک دەنگی "چەک" ی لئی دەہات و، ہاتہ خزمەتی پښغمبہر ﷺ"^(۲).

بہم جزوہ (بۆمان دەر کەوت کہ) تەنہا بەک موعجیزہ سەرزیادی کۆمەلئی "جینئی" بوو تا کو ئیمان بہ پښغمبہر ﷺ بہینن. جا ئایا ئەو کە سە ی کہ ہزار موعجیزہ ی وەک ئەمانہ دە بیستنی و پاشان ہەر لە دۆخی ملنەدان و سەر سەختیدا دە مینیتہوہ و سەر پینچی دە کات و ئیمان ناہینیت، ئایا لەو شہیتانہ سەر لئی شیواوتر نی بہ کہ قورئان لە سەر زمانی جنۆ کہ کانیوہ لە بارہ یہوہ دە فہرموی:

﴿يَقُولُ سَفِيهُنَا عَلَى اللَّهِ شَطَطًا﴾؟ (الجن: ۴)^(۳).

○ نمونہی ہشتہم:

ئیمامی تیرمیزی له "ئیبن عہ بیاس" ہوہ - خوای لئی رازی ییت - دە گپرنہوہ دە فہرموی: "پښغمبہر ﷺ بہ پیاویکی دەشتہ کیی و ت: "أرأيت إن دعوتُ هذا العذق من هذه النخلة أتشهد أني رسول الله؟" واتہ: "ئە گەر بہو ہینشوہوہ خورمایہ بلینم: وەرہ و

(۱) ناوی جینگاہ کہ لە باکووری خۆرئاوای مە ککە پۆزہ پئی بەک لئەوہ دورہ.

(۲) صحیح، رواہ البخاری و مسلم.

(۳) واتہ: (ہەر زہی ئئمہ درۆی نالہ ہاری لە بارہی خواوہ ہلئدہ بہست). تفسیری خال جزمی یست و

لهویش بیت، لایا شایه مان ده هینیت که من ینغمه مبری خوام؟" وتی: به لئی. ینغمه مبر ﷺ بانگی کرد. هینشووه کمش به ته کاندان هاته خزمه تی. ئنجا ینغمه مبر ﷺ فەر مووی: "بگه پیره وه". لهویش گه پرایه وه جینی خزی" (۱).

* * *

بم جزره، بزمان دهر کهوت که چه ندین نمونه ی زور همن، وه که لهوانه ی باسمان کردن، همه موویان له چه ند رئی به کی جیا جیا وه پریوایت کراون. ده سزانین که نه گهر چه ند تاله ده زوویه کی باریک یه که بگرن، په تیکی نه ستور ینکده هینن. جا هم موعجزیه وه هاوچه شنی که په یوه ندی یان به دره خته وه همیه و، له چه ند رئی به کی جیا جیا و، له هاوه له به ناوبانگه به پیره کانه وه پریوایت کراون، ده بی له هیزی ته واتوری معنه ویدا بن. به لکو له راستیدا موته واتوری راسته قینه ن. چونکه بی گومان کاتسی گه پشتوونه ته دهستی "تایعین" بوون به "موته واتر" به تایبته تهو رینگایانه ی که خواهه نی صه حیحه کانی وه که: "بوخاری و موسلیم و یین حیبان و ترمیزی" و غهیری ئهمانیش بزور گرتنی فەر مووده گرتوویانه ته بهر، چه ند رینگایه کی صه حیحن و هیچ گومانیکیان تیدا نی به. ته نانه ت بینینی هدر فەر مووده به که له بوخاریدا، وه که له وه وایه که راسته وخز له هاوه له کانی ینغمه مبر وه ﷺ بیسترت.

له کاتیکدا که دره خته کان - وه که نمونه کانی ینشوو بزیمان دهر خستین - ینغمه مبر ﷺ بناسن و، به غهیری خزیانی بناسینن و، ینغمه مبر یتی به که ی بسه لیتن و، سلاوی لئی بکه ن و، بین بز زیاره ت و خزمه تی و، گوپرایه لئی فەرمانه کانی بن..

له کاتیکدا دره خته کان ئارا بن، ئیتر چون لهو بی گیانه ی که خزی ناوانه "مرؤف"، ناپناسیت و باوه ری بین ناهینیت؟

لایا لهو که سه له "دل" و "زیری" بی بمش نی به؟ لایا لهو دره خته وشک و ته خته ره قانه ی که تنها شایسته ی سووتاندنن، بین بایه ختر نی به؟

(۱) صحیح، رواه الترمذی وغیره.

ناماژهی دههم

ئەو شتەى كە پشتى ئەم موعجيزانەى لەمەر درەخت دە گرت، موعجيزەى "حنين الجذع" واتە: "تاسە و ييتاقەتەى بنەدارە كە" يە، كە بە چەشنىكى "موتەواتەر" پيمان گەبشتوو.

بەلئى، ييتاقەتەى ئەو بنەدارە و شكەى كە لە مز گەوتە كەى پىنغەمبەر دا بوو ﷺ لە تاو ئەو جيا بوونەو كاتى بەى لە پىنغەمبەر ﷺ.. هەر وها نالە و گريانى لە بەردەم كۆمەلەىكى زۆرى هاو لە بەرپزە كاندا، پشتى ئەم موعجيزانە دە گرت كە سەبارەت بە درەخت باسمان كردن. چونكە ئەو بنەدارە لە پرە گەزى درەختە و پرە گەزبان بە كىكە. ئەو نەندە هەبە كە خودى ئەم موعجيزەبە بە "تەواتور" چەسپاوه، بەلام بەشە كانى تر جۆرە تەواتور پىكيان تىداپە كە ناگەنە تەواتورى تەواو، چونكە زۆر بەى جوزئيبات و نموونە كانى ناگەنە ئاستى تەواتورى صەريح.

(موعجيزە كەش بەم جۆرەبە):

مز گەوتە كەى پىنغەمبەر ﷺ لە مەدینەدا لە سەر چەند بنەدارەىكى و شكى دارخورما سەرى گىرا بوو. جا هەر كات پىنغەمبەر ﷺ بيوستاپە و تاريان بۆ بدات، پالى بە بە كىك لەو بنەدارانەو دەدا. بەلام كاتى كە دوانگە (منبر) يان بۆ دروست كرد و تارى لە سەر خویندەو، دەنگىكى وەك دەنگى حوشەرى ئاوس لەو بنەدارە بيسترا كە دەينا لاند و دە گريا! لەم گريانە شيدا بەردەوام بوو هەتا پىنغەمبەر ﷺ تە شەرفى هات و دەستى خستە سەرى و قسەى لە گەل كرد و دلى داپەو، ئنجا بنەدارە كە بى دەنگ بوو.

ئەم موعجيزەبە، لە چەند رەئىبە كى جياجياى گەلنى زۆر و بە "تەواتور" پيمان گەبشتوو و بۆمان نەقل كراوه.

بەلئى، موعجيزەى تاسە و ييتاقەتەى ئەم بنەدارە مەشهور و بلاو، هەواىكە بە "تەواتورى صەريح" (^۱) پيمان گەبشتوو. چونكە سەدان كەس لە پىنغەمبەر پانى "تايعين" لە پازدە رىنگاوه، لە هاو لە بەرپزە كانەو گىرا و پانە تەو، و پاشان ئەوانيش بە بەرەى دواى خۆيان گەماندوو. هەندى لەو هاو لانهى گىرا و پانە تەو ئەمانەن:

(ئەنەسى كورپى مالك - كە خزمەتگوزارى پىنغەمبەر ﷺ بوو - جابىرى كورپى عەبدوللاى ئەنصارى، عەبدوللاى كورپى عومەر، عەبدوللاى كورپى عەبباس، سەهلەى

(۱) پروانە: النظم المتناثر في الحديث المتواتر، الإدرىسى الكتاني ص ۱۳۴ - ۱۳۵.

کوری سعد، له بوو سعیدی خودری، لوبهیی کوری کهعب، بورهیده، نوم سلهمه‌ی دایکی نیمانداران، خوابان لئی رازی بیئت). هر په ک لهم هاو له بهر پزانه له سهره‌تای به کیك لهو په‌وپایه‌تانه‌ی هم فرموده‌یوه ناویان هاتوره.

نیمامی بوخاری و موسلیم و غمیری له‌وانیش له‌خواه‌نی کتیبه‌ ص‌حیح‌ه‌کانی فرموده، هم موعجزه‌گوره موه‌واتره‌یان په‌وپایه‌ت کردوه.

جابر - خوالئی رازی بیئت - ده‌فرموی: "کاتنی پښمبه‌ر ﷺ وتاری بخویندایه‌تموه پالی به په کیك لهو بنه‌دارانه‌وه د‌ه‌دا که بنمیچی مز‌گه‌وته که‌یان له‌سهر دانرا‌بوو. کاتنی که دو‌انگه‌ که‌یان بؤ دروست کرد و پښمبه‌ر ﷺ بؤ وتار خویندانه‌وه پ‌ر‌وشته‌سهری، ده‌نگیکی وه‌ک ده‌نگی حوش‌زی ئاوسمان لهو بنه‌داره‌ بیست، هه‌تا پښمبه‌ر ﷺ ته‌شرفی هات و ده‌ستی له‌سهر دانا، نجا‌بی ده‌نگ بو" (۱). نه‌یتوانی له پښمبه‌ر ﷺ جیا بیته‌وه. نه‌نس ده‌فرموی: "به‌پاده‌په‌کی واپوو که مز‌گه‌وته که له‌بهر ناله‌نالی لهو بنه‌داره، که‌وته له‌رینه‌وه" (۲).

سه‌لی کوری سه‌علیش ده‌فرموی: "خه‌لکه‌کش که هم‌گریان و بی‌تاقه‌تی‌په‌ی بنه‌داره‌ که‌یان دی و بیست، زور‌گریان" (۳).

لوبه‌یی کوری که‌عبیش ده‌فرموی: "له‌ونده‌گریا‌تا‌له‌ت و په‌ت بو" (۴). په‌کیکی تری غمیری له‌مان شتیکی زیاتر ده‌گیرنه‌وه، ده‌لیت: "پښمبه‌ر ﷺ فرموی: "إن هذا بکی لما فقد من الذکر" (۵).

په‌کیکی تر له‌مش زیاتر ده‌گیرنه‌وه، ده‌لیت: پښمبه‌ر ﷺ فرموی: "والذي نفسي بیده لو لم ألتزمه لم یزل هکذا الی یوم القیامة" (۶). واته له‌خه‌فته‌ی پښمبه‌ردا ﷺ.

ه‌دینه‌که‌ی بوره‌یده، ده‌لیت: کاتنی بنه‌داره‌ که‌گریا، پښمبه‌ر ﷺ ده‌ستی په‌روزی له‌سهر دانا و فرموی: "إن شئت أردک الی الحائط الذي کنت فیه، ینب لک عروقک ویکمل خلقک ویمجد لک خوص وثمره. وإن شئت أغرسک فی الجنة فیأکل اولیاء الله من

(۱) صحیح، رواه البخاری و الترمذی وابن ماجه و أحمد و الدارمی.

(۲) أخرجه الضیاء فی المختارة ۳۵۷/۴ و رواه أحمد و الدارمی.

(۳) أخرجه ابن سعد فی الطبقات الکبری: (۱/۲۵۰). وقد عزاه الخفاجی (۳/۶۲) روايته الی الشیخین.

(۴) صحیح، رواه ابن ماجه و الضیاء فی المختارة ۳/۳۹۳ و الشافعی و أحمد و الدارمی.

(۵) صحیح، رواه البخاری و أحمد و ابن ابی شیبة. واته: له‌مه له‌بهر لهو زبک‌ره‌گریا که له‌ده‌ستی‌چوو.

(۶) رواه الدارمی عن أنس بن مالک، و فی رواية ابن عباس: (فأناه فاحتضنه فسکن، قال: ولو لم أحتضنه لخن الی یوم القیامة). قال العلامة أحمد شاکر فی تحقیق المسند: إسناده صحیح. واته: په‌و که‌سه‌ی که‌گیانی منی به‌ده‌سته له‌گمر باوه‌شم پندا نه‌کردایه و دل‌م نه‌دایه‌تموه تا‌روزی قیامت ئاوا ده‌گریا.

نمرک" (۱). نجا پیغمبر ﷺ گوین بؤ را گرت تا کو بزانی چی ده‌لئیت. نه‌ویش له وه لامدا وتی: "بل تغرسنی فی الجنة فیاکل منی اولیاء الله واکون فی مکان لا اهل فیه" (۲). هموو نه‌وانه‌ی که لئی نریک بوون گویان له‌م وه لامه بوو. پیغمبر ﷺ نه‌رمووی: "قد فعلت" (۳). پاشان نه‌رمووی: "إختار دار البقاء علی دار الفناء" (۴).

نیمام نه‌بوو نیسحاقی نیسفرایینی، که په‌کینکه له پینشه‌ویایانی "زانستی که‌لام"، نه‌رموویه‌تی:

پیغمبر ﷺ خۆی نه‌رؤشتوو بؤ لای بنه‌داره‌که، به‌لکو بانگی کرد. نه‌ویش پینگی پری و هاته خزمه‌تی و، پیغمبر ﷺ باوه‌شی پیندا کرد. نجا نه‌رمانی بین دا بگه‌رینه‌وه بؤ جینگای خۆی، نه‌ویش گه‌رایه‌وه (۵).

توبه‌یی کوری که‌عب ده‌فرموی: "دوای ده‌ر که‌وتنی هم موعجزیه‌به، پیغمبر ﷺ نه‌رمانی دا له زهر دوانگه (منیر) که‌دا ناشتیان". جا هه‌ر کات پیغمبر ﷺ نوژی بگردایه، نه‌و جینگایه‌ی بنه‌داره‌که‌ی تیندا نیژرابوو، ده‌که‌وته به‌رده‌میسه‌وه. کاتیک مز‌گه‌وته که‌یان پروخاند بؤ نه‌وه‌ی تازه‌ی بکه‌نه‌وه، توبه‌ی نه‌و بنه‌داره‌ی برده لای خۆی و تازه‌وی خواردی و هه‌لپرتووکا، لای نه‌و مایه‌وه (۶).

له‌و کاته‌دا که "حه‌سه‌نی به‌صری" - په‌حه‌ته‌ی خوای لسی ییت - نه‌مه‌ی بؤ فوتایی به‌کانی ده‌گیرایه‌وه، ده‌گریا و ده‌یفه‌رموو: "نه‌ی به‌نده‌کانی خواا ته‌خه‌دار له تاسه‌ی پیغمبر ﷺ تا‌قه‌تی ده‌چیت و بؤی ده‌گری.. به‌لام خۆ ئیوه زیاتر شیایوی نه‌ون تامه‌رزوی دیدار و به‌خزمه‌ت گه‌یشتنی بین" (۷)

(۱) واته: له‌گه‌ر ده‌تموی ده‌تیرممه بؤ نه‌و باخه‌ی تیاپدا بوویت، به‌چه‌شنی که‌ره‌گه‌کانت پروینه‌وه و به‌تموای دروست بکرنمه‌وه و لق و پهل و به‌ره‌که‌شت نوئی به‌نمه‌وه. له‌گه‌ر ده‌شتموی له‌به‌هه‌شتدا ده‌تیزم، تا‌کو نه‌ولیاکانی خوا له‌به‌روبوتم بخۆن.

(۲) واته: به‌لکو ده‌تموی له‌به‌هه‌شتدا بخنژیوت، تا‌کو نه‌ولیاکانی خوا له‌به‌روبوتم بخۆن و له‌جینگایه‌کدام هه‌رگیز دانه‌رژم.

(۳) واته: وا‌جنی به‌جیم کرد.

(۴) رواه ابن ماجه والشافعی وأحمد والدارمی. پروانه: الفتح الربانی، أحمد عبدالرحمن البنا ۴۹/۲۲ واته: خانه‌ی همیشه‌یی به‌سه‌ر خانه‌ی فانیی دنیا‌دا هه‌لپژارد.

(۵) الشفا ۳۰۴/۱.

(۶) الشفا ۳۰۴/۱ رواه عبدالله بن الإمام أحمد فی زوائده.

(۷) رواه ابن حبان ۶۶۷/۱۴ برقم (۶۵۰۷) تحقیق شعيب الأرناؤوط. هه‌روه‌ها پروانه: الشفا ۳۰۵/۱.

نيمش ده لئين: به لئې! تاقهت چوون بۇ پيغمبهر ﷺ و خوشويستني، تنها به شونځكوتني سوننه تي بهرز و شريعه تي پرؤزي له و ده بيت.
سهرنجيكي گرنځ:

له گهر پرسيار بكرنت و بوتريئ: ئايا بۇچي له و موعجيزانه ي كه په يوه ندي يان به بهره كه تي خوار دنه وه هميه، وه كه له وه ي كه له غزاي خنده قدا هزار كس له چوار مشت خوار دنه مني تيريان خوار د.. هروها له و موعجيزانه ش په يوه ندي يان به و ئاوه وه هميه كه له نيوان پنجه پرؤزه كاني پيغمبهر وه ﷺ هه لقولا و هزار كسي لئ تيرار بوون.. له گهر بوتريئ: بۇچي له موعجيزانه وه كه موعجيزه ي "بيتاقه تي بنه داره كه" له چه ندرئ يه كي زوره وه نه قل نه كراون، له كاتي كدا كۆمه لي له و هاره لانه ي كه له و موعجيزانه له بهر چاوياندا پروي داوه، زور زياتر بوون له و كۆمه له ي كه موعجيزه ي بنه داره كه يان ديوه؟
له وه لامدا ده لئين:

له و موعجيزانه ي كه له سهر ده ستي پيغمبهر دا ﷺ دهر كه وتوون، دوو به شن:
به شينكيان له وه يه كه بۇ "ته سديقي ده عواي پيغمبهر تي" له سهر ده ستي پيغمبهر دا ﷺ دهر ده كه ون و ده بن به به لځه ي پيغمبهر تي. له م به شيان ده بيت به هؤي زياد بووني باوه ري باوه رداران و، پال به له هلي نيفاقيشه وه ده نيئ كه به ره و ئيمان و ئيخلاس بپرون و، داوا له كافرا نيش ده كات باوه ر به ينن. جا موعجيزه ي بنه داره كه له م به شيانه، ههر له بهر له وه شه كه چ عوام و چ تايبه له ندان ديويانه و، له موعجيزه كاني تر زياتر بايه خ به بلا و كرده وه ي دراوه.

به لام موعجيزاتي "به ره كه تي خوار دن و ئاو" زياتر ريزلئنيان (كه رامه ت) ن تا له وه ي موعجيزه بن. به لكو زياتر ريزلئنيكي خواين تا له وه ي كه رامه ت و ريزي ئاسايي بن. ته نانه ت له م موعجيزه يه له وه ش زياتره، چونكه ميوانداري به كي ميسره بانيي خواوه ننده و به يني پئويست پروي داوه.

جا ههر چه نده له م دوو موعجيزه يه (واته به ره كه تي خوار دن و ئاو) ده بن به موعجيزه و به لځه ي پيغمبهر تي، به لام موبه ستي سهره كي تياياندا برتي به له وه ي كه له سوپايه ي نزيكه ي هزار كس ده بوون، زور پئويستيان به خوار دن و خوار دنه وه ده بوو، خواوه نديش له گه بنجيني غمبه وه يارمه تي بۇ ده ناردن و، هروه كه له يه كه ده نكه خورما هزار "ره تل" ^(۱) خورما دروست ده كات، ههر به و جوړه له يه كه "صاع" خوار دنه مني

(۱) ره تل و به تل: برتي به له ۲۵۶۴ گم.

هزار کهسی تیر کرد. هر بهو جزو رش نریکهی هزار کهسی لهوانهی که له پیناوی خوادا جیهادیان کردوه، به ئاویکی پیرزی وه کهوسر تیراو کردوه که له نیوان پهنجه کانی پیشهوا هره مهز نه کهپانهوه هلی قولاند. لهبر همه، پلهی غونه کانی موعجیزهی "خواره مهنی و ئاره کان" نه گهیشتونه ته ئاستی پلهی موعجیزهی "بنه داره که". بهلام نه گهر به شیوهیه کی همه کی سهیری لهو دوو موعجیزهیه بکهین، لهو اړه گزی لهوانیش - وه که هم - موهواتیر دهرده چن.

له لایه کی تریشهوه: هموو کهسیک بهره کهتی خواردن و تعقیهوهی کانیاو له نیوان پهنجه کانی پیغمبرهوه ﷺ به چاو ناینیت، به لکو نهنھا ئاسهواره کانی لهو موعجیزانه دهینیت. بهلام هموو لهوانهی که له مزگوته کهی پیغمبردا بوون ﷺ، گوی بیان له گریانی لهو بنه داره وه بوو. بۆیه هم موعجیزهیه زیاتر بلاو بووه تهوه.

نه گهر بوتری:

هاوله به پیره کانی پیغمبر ﷺ گه لسی بایه خیان به ره چاو کردنی هموو هلسو کهوت و حاله تیکی پیغمبر ﷺ داوه، پاشان بهوپه پری گوی پندان و ئهمانه تهوه نهقلیان کردوون و به ئیمه میان گه باندوون.. جا ئایا بۆچی هم موعجیزه گه ورهیه و هاوچه شنی همه، نهنھا له بیست رینگاوه ریوایهت کراون و به لای کهمهوه له سه د رینگاوه نهقل و ریوایهت نه کراون؟ پاشان بۆچی زوربهی ریوایهت کان له رنی جابیر و نهنس و له بوو هوریره وهن و، له رنی له بووه کر و عومره وه نین، چه ند ریوایه تیکی کهم نهینت؟

وهلام:

وهلامی بهشی په کهمی پر سیاره کهت، له بنچینهی سی همی ئامازهی چواره مدا، پابورد. سر لهوئی بده بۆ وهلامه کهی.

وهلامی بهشی دوو همیش بریتی به لهوهی که:

هر وه که مرؤف کاتی پیوستی به دهرمان دهینت دهچیت بۆ لای "پزیشک" و.. هر کاتیش پیوستی به خانوو کردنهوه بوو، دهروات بۆ لای "ئه ندازار" و.. هر کاتیکیش پیوستی به فیروبونی لایه نیکی شهرهعت بوو، لهو بۆ پر سیار کردن سهردانی "موفتی" ده کات..

هر بهم جزو رش، ئهر کی سهرشانی هندی له زانایانی ناو هاوله کان له وهدا بووه

که فرموده کان هملگرن و بیانگه بن به سهردهمه کانی دواى خویان. ثموا هاولانه بهوپه پى ثموا هیزه ی که خواى گهوره پنی به خشیبون، بؤ ثم مبهسته تیده کوشان..
 زانابه کی وهك ثمبوو هورمیره - خواى لئی رازی بیئت - هموو ژمانی خوی بؤ پاراستی فرموده ی پیغمبر ﷺ تهرخان کردبوو. لمو کاتهدا که ایمامی عومر - خواى لئی رازی بیئت - سرگرمی هملگرتنی هر کی جینشینی و سیاسه تی دولهت بوو. لهبر ثموا، به کینکی وهك ایمامی عومر له راگه یاندن و نهقل کردنی فرموده کانی پیغمبردا ﷺ پشتی بهوا هاولانه ی وهك نه نس و جابیر و ثمبوو هورمیره ده بهست، بؤ به پویا به تی کمی هبه. ثممه له لایه کمه.. له لایه کی تریشه وه: نه گهر که سیك خوی له خویدا راستگؤ بیئت و شتیك بگپرینه وه که راستگؤ یانی تر ته سلیمی بکن، ثموا ته نها پویا به ته کی ثموا سه روزیاده و پیوست ناکات هاولانه ی تریش پویا به تی بکن. هر له بهر ثموا شه که هندی پرودا ی گرنگ هن ته نها له دوو پنگا یان سیانوه پویا بهت کراون.

ناماژه ی یازدهم

هر وهك ناماژه ی دههم په بنجه ی بؤ موعجزه ی پیغمبر ﷺ سه بارهت به "درهخت" راکیشا، ثم ناماژه بهش موعجزه ی پیغمبر ﷺ سه بارهت به بنی گیانه کانی وهك: "بهرد" و "چیاکان" ده ردهخت.

واله نیوان نمونه زوره کانی ثم موعجزه بهدا، ههشت نمونه باس ده کهین.
 نمونه ی به کم:

* ایمامی بوخاری و قازی عیازی که له زانای مه غریب له "بین مه سعود" ی خزمه تگوزاری پیغمبر وهه ﷺ ده گپرنه وه که فرموده تی: "ئیمه گویمان له ته سیحات کردنی خواردن ده بوو له کاتیکدا که ده خورا"^(۱). واته: کاتی که له خزمه تی پیغمبردا ﷺ بؤ خواردن داده نیشتن.
 نمونه ی دووهم:

* هر وهاله نه نس و له بوذره وهه چه سپاوه، که نه نس - خواى لئی رازی بیئت - ده فرموی: "پیغمبر ﷺ دهستی له بهرده ورده پر کرد و ثم بهردانهش له ناو ده ستیدا ته سیحاتیان ده کرد به جزئی که ئیمه گویمان له ته سیحاتانه بوو. پاشان کردنیه

(۱) صحیح، رواه البخاری والترمذی.

دهستی له‌بووبه کره‌وه - خوای لئی رازی بیټ - له دهستی له‌ویشدا ته‌سیب‌حایتان کرد.. پاشان کردنیه دهستی ئیمه‌وه، نهمان کرد^(۱).

* له‌بووبه‌پیش - خوای لئی رازی بیټ - هر بهو جزیره ده‌گیرینه‌وه و، له‌وش ده‌فرموی: پاشان (واته پاش له‌بووبه‌کر) کردنیه دهستی عومره‌وه - خوای لئی رازی بیټ - له دهستی له‌ویشدا ته‌سیب‌حایتان کرد. ئنجا له‌سهر زه‌وی داینان، بئ ده‌نگ بوون. پاشان کردنیه دهستی عوسمانه‌وه له دهستی له‌ویشدا ته‌سیب‌حایتان کرد. پاشان کردنیه دهستی ئیمه‌وه، بئ ده‌نگ بوون^(۲).

نمونه‌ی سئ‌هم:

* به‌گیرانه‌وه‌ی "ص‌حیح" چه‌سپاوه، که ئیمامی‌علی و جابیر و عائیشه‌فرموویانه: پیغمبر ﷺ به‌لای هر چیا و به‌ردنیکا ته‌شریفی برؤش‌تایه، به‌کسه‌ر له‌و چیا به‌یان له‌و به‌رده‌ده‌یوت: "السلام علیک یارسول الله!" له‌ریوا به‌ته‌که‌ی ئیمامی‌علیدا - خوای لئی رازی بیټ - ده‌فرموی: "له‌مه‌ککه‌له‌گه‌ل پیغمبردا بووین ﷺ، ته‌شریفی برد بؤ هه‌ندئ شوئنی ده‌وروبه‌ری مه‌ککه، هرچی چیا و دره‌خت له‌و ناوه‌دا بوون هه‌موویان وتیان: "السلام علیک یارسول الله"^(۳).

* ریوا به‌ته‌که‌ی جابیریش ده‌فرموی: "پیغمبر ﷺ به‌لای هر به‌رد و دره‌ختنیکا ته‌شریفی برؤش‌تایه، له‌و به‌رده، یان له‌و دره‌خته، سوژده‌ی بؤ ده‌برد"^(۴). واته: هه‌ریه‌که‌یان ملکه‌ج ده‌بوو بؤی و ده‌یوت: "السلام علیک یارسول الله".

* له‌ریوا به‌تیکێ تردا که له‌جابیری کوری سه‌موره‌وه - خوای لئی رازی بیټ - ده‌گیرنه‌وه، ده‌فرموی: پیغمبر ﷺ فرموویته‌ی: "إني لأعرف حجراً بمكة كان يسلم علي"^(۵). ئهمش له‌پیش پیغمبرئیدا. ده‌ئین: ئهمه‌ ئاماژه‌یه بؤ "الحجر الأسود".

* حه‌زرتی عائیشه‌ش - خوای لئی رازی بیټ - ده‌گیرنه‌وه که پیغمبر ﷺ

(۱) رواه الطبراني والبخاري عن أنس. وذكر العراقي أنه ضعيف. برواه: الشفا ۳۰۶/۱.

(۲) الشفا ۳۰۶/۱. حمدی ته‌سیب‌حایت کردنی به‌رد له‌زور پنگاوه‌په‌وا به‌ت کراوه و پشتی به‌کری ده‌گرن و ئیسنادی هه‌ندیکیان "ص‌حیح"ه.

(۳) رواه الترمذي والدارمي والطبراني والحاكم والبيهقي.

(۴) رواه البيهقي. برواه: الشفا ۳۰۷/۱.

(۵) صحيح، رواه مسلم والترمذي وأحمد. واته: به‌ردنیک له‌مه‌ککه‌دا ده‌ناسمه‌وه که له‌پیش پیغمبرئیدا سه‌لامی لئی ده‌کردم.

فهرموویه‌تی: "لما استقبلني جبريل بالرسالة، جعلتُ لا أمرٌ بحجر ولا شجر إلا قال: السلام عليك يا رسول الله"^(۱).

نمونه‌ی چواره‌م:

* له‌ حدیثی "عه‌بباس" داده‌ گیرنده‌ که پیغمبر ﷺ حه‌زرتی عه‌بباسی مامی و هه‌ر چوار کوره‌ که‌ی: (عه‌بدوللا و عوبه‌یدیللا و فه‌ضل و قه‌ثم) ی کؤ‌کرده‌وه و به‌ "چارؤ‌که" یه‌ که‌ له‌ گه‌ل خؤ‌یدا دایؤ‌شین و، دوعای بؤ‌ کردن که‌ خواله‌ ناگری دؤ‌زه‌خ بیان‌ریزتی و فهرمووی: "باربَ هذا عمي صنو أبي وهؤلاء بنوه فاسترهم من النار كستري إياهم بملأتي"^(۲). که‌ هم دوعایه‌ی بؤ‌ کردن، هه‌موو دیواره‌کان و چوارچیوه‌ و لاشیانی ده‌ر گاکمش وتیان: "تامین.. تامین". به‌م جؤ‌ره‌ نموانیش له‌و دوعایه‌دا به‌شدارییان کرد.

نمونه‌ی پینجه‌م:

* کتیبه‌ سه‌حیحه‌ کانی فهرمووده، له‌ پیش هه‌موویانه‌وه: بوخاری و یسین حبیبان و نه‌بووداوود و ترمذی، هه‌موویان له‌ نه‌نس^(۳) و نه‌بوو هوره‌یره^(۴) و یمامی عوسمان^(۵) و سه‌عبیدی کوری زه‌یده‌وه^(۶) (که‌ یه‌ کینکه‌ له‌وه‌ ده‌ که‌سه‌ی مژده‌ی به‌ه‌شتیان دراوه‌تن) ده‌ گیرنده‌ که‌: جارنیکیان پیغمبر ﷺ له‌ گه‌ل حه‌زرتی نه‌بووبه‌ کر و عومهر و عوسماندا پینکه‌وه‌ بؤ‌ سه‌ر چپای ئو‌حود سه‌ر که‌وتن. ئو‌حودیش - چ له‌ سامی نه‌واندا و چ له‌ خؤ‌شیدا - که‌وته‌ له‌رینه‌وه. پیغمبر ﷺ به‌ ئو‌حودی فهرموو: "أثبت أحد، فانما عليك نبيٌ وصديقٌ وشهيدان"^(۷). پیغمبر ﷺ به‌م فهرمووده‌ی خؤ‌ی هه‌والیکئی غه‌یبیی سه‌باره‌ت به‌ شه‌یدبوونی حه‌زرتی "عومهر و عوسمان" راده‌ گه‌یه‌نیت.

(۱) حدیث صحیح رواه‌ البزار. بروانه: الشفا ۱/۳۰۷ واته: دوا‌ی نموه‌ی جبریل پیغمبرنیتی بؤ‌ هینام، به‌ لای هه‌ر به‌رد و دره‌ختیکدا تیده‌به‌هم، ده‌بانوت: "السلام عليك يا رسول الله". واته: نه‌ی پیغمبری خواا سلوات لنی ینت.

(۲) رواه‌ الطبرانی وإسناده حسن. واته: نه‌ی به‌رمرد گارم! نمه‌ مامه، برای باو‌که‌.. نموانمش کوره‌ کانیه‌تی. خواهه‌! چؤ‌ن من به‌م چارؤ‌که‌یه‌ دایؤ‌شین، تویش ئاواله‌ ناگری دؤ‌زه‌خ بیان‌ریزه‌ و بیان‌ریزه‌.

(۳) صحیح، رواه‌ البخاری وأبو داود، والترمذی.

(۴) صحیح، رواه‌ مسلم والترمذی.

(۵) صحیح، رواه‌ الترمذی والنسائی والدارقطنی وذكره‌ البخاری فی صحیححه‌ تعلیقاً.

(۶) حسن، رواه‌ الترمذی وأحمد وأبو داود والنسائی وابن ماجه‌ والحاکم وابن حبان وصححه‌. والحدیث صحیح بشواهد.

(۷) واته: ئو‌حودا مه‌جووتنی! چونکه‌ پیغمبرنک و شه‌دیتک و دوو شه‌دیت له‌سه‌ر راه‌ستاون. ته‌خریکی هم فهرمووده‌یه‌ راه‌برد. بروانه: به‌راویزی (۳) ی ل (۳۹).

* بز تمواو کردنی لهم نمونمه، ده گپرنهوه که: کاتنی پښغمبر ﷺ له مه ککهوه کزچی کرد و کافره کانی قورهیش به دوایدا ده گهران، به سر چیسای "نوبهیر" دا^(۱) سر کموت. "نوبهیر" عهززی پښغمبری ﷺ کرد: "لهی پښغمبری خواا دابهزه ا ده ترسم له سر پشتی مندا بتکوژن و پاشان خوا سزام بدات. لهم کاته دا "هراء" وتی: "إني يارسول الله ﷺ" واته: "لهی پښغمبری خواا ﷺ وهره بز لای من".

نالهموه به که پیاوچا کان و "نهلی دل" له سر چیسای نوبهیر دا ههست به ترسویم ده کهن، به لام له حهرا ادا ههست به هیمنی و نارامی ده کهن.

له کزی همموو لهم نمونانوه تیده گهین که: چیا گهوره کان، وه که هر تاکیکی مرؤف، کار پنی سپنراو و بنده و بهدیهنراوی خوای گهوره و، ته سیاحتی خوای خویان ده کهن و، هه ره کهمان فرمانبری به کی تایه تی خزی همه و، پښغمبر ﷺ ده ناسیت و خزی ده ویت. کهواته به هه ره مه کی و ناروا دروست نه کراوه.

نمونه ی ششم:

* عه بدوللای کورپی ایمامی عومر - خویان لسی رازی بیت - ده گپرنهوه که: "پښغمبر ﷺ له سر مینه راپه تی: ﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ﴾^(۲) خوینده وه. پاشان هه رموی: "بمجد الجبار نفسه، يقول: أنا الجبار.. أنا الجبار.. أنا الكبير المتعال"^(۳). که همه ی هه رموو، به کسر مینه ره که کهوته له رینه وه و ته کاندان، به راده به که که ولمان هه ر نیستا پښغمبر ﷺ له سر مینه ره که ده که ویته خواره وه"^(۴)!

نمونه ی هه تهم:

* که له زانای نومنه تی ایسلام و پروونکه ره وه ی قورئان که حه زره تی عه بدوللای کورپی عه بهاسه.. هه روه ها یین مه سعورد^(۵) که به کی که له زانایانی ها وه لانی پښغمبر

(۱) نوبهیر: ناری چیا به کی موزده لیفه به و، ده که ویته دهسته راستی لهم پنهاره ی که بز "مینا" ده پروات. لهم پرودا وه پش نموه هو که پښغمبر ﷺ ته شریفی پرووه و له شکوتی نور - له کاتی کزچدا - پروات، تا کو خزی تندا بشارتته وه.

(۲) (الأنعام: ۹۱) واته: وه که پنهوست خویان نه ناسی.

(۳) صحیح، رواه مسلم والنسائی وأحمد. واته: خواوه ند ته بهدی خزی ده کات و ده فهرموت: منم خواوه ندی خواوه ن زهر و دهسته لاتی زور.. منم خواوه ندی خواوه ن زهر و دهسته لاتی زور.. منم گهوره ی له همموو شتیک گهوره و بهرتر.

(۴) صحیح، رواه مسلم والنسائی وأحمد واللفظ له.

(۵) حدیث ابن مسعود صحیح رواه البخاری ومسلم والترمذی وابن حبان.

ﷺ ده‌گیز نه‌وه که: "له‌ده‌وروبه‌ری که‌عبدا سئ سهد و شه‌ست بت هه‌بوون قاچیان به‌ قور‌قوشم له‌ناو به‌رددا قایم کرابوو. کاتی له‌سالی فه‌ئخی مه‌ککه‌دا پی‌غمبه‌ر ﷺ ر‌زشته‌ ناو مز‌گه‌وته‌که‌وه، به‌داریک - که‌به‌ده‌ستی‌وه‌ه‌وو، بی‌ئوه‌وش ده‌ست له‌بت‌ه‌کان بدات - ئاماژه‌ی ب‌ؤ‌ئمو بتانه‌ده‌کرد و ده‌یفه‌رموو: "جاء الحق وزهق الباطل، إن الباطل کان زهوقاً"^(۱). ئاماژه‌ی ب‌ؤ‌رووی هه‌ر بتیک ده‌کرد به‌کسه‌ر به‌پشتدا ده‌که‌وت و، ب‌ؤ‌ پشتی هه‌ر کامیکیشیانی ده‌کرد به‌روودا ده‌که‌وت، تا هیچ بتیک له‌که‌عبدا نه‌ما^(۲).

نمونه‌ی هه‌شته‌م:

* ئهم نمونه‌ی بریتی‌به‌له‌چیرۆکی به‌ناوبانگی "بو‌حه‌یرای ره‌به‌ن"^(۳) که‌به‌م جزیره‌یه: "پی‌غمبه‌ر ﷺ له‌پ‌نش پی‌غمبه‌ر‌ئیدا له‌گه‌ل‌ئه‌بووتالیبی سامی و ک‌ۆمه‌ل‌ئیکی قوره‌بشدا ر‌وش‌ن ب‌ؤ‌ناوچه‌کانی شام. که‌گه‌بشته‌ته‌نیشتی کلیسای ئه‌و ره‌به‌نه، دانیش‌ن. ئهم ره‌به‌نش نه‌ده‌هاته‌ده‌روهه‌ ب‌ؤ‌لای ک‌س، به‌لام ئهم جاره‌هاته‌ده‌روهه‌ و به‌ناویاندا گه‌را و په‌که‌یه‌که‌سه‌یری ده‌کردن، تا ده‌ستی پی‌غمبه‌ری ﷺ گرت و وتی: "ئهمه‌ گه‌وره‌ی هه‌موو جیهانه‌ و خ‌وای گه‌وره‌ده‌یکات به‌ره‌حمه‌ت ب‌ؤ‌هه‌موو جیهانه‌کان". چه‌ند ر‌پ‌ش سه‌ی‌یه‌کی قوره‌بش پ‌ییان وت: به‌چیدا ده‌زانیت؟ وتی: "دار و به‌رد نه‌ما سوژده‌ی ب‌ؤ‌نه‌به‌ن، خ‌ؤ‌ ب‌ؤ‌ پی‌غمبه‌ر نه‌ب‌یت سوژده‌ ب‌ؤ‌هیچ که‌سینکی تر نابه‌ن".

پاشان ر‌اوی‌یه‌که‌ده‌ئیت:

"پی‌غمبه‌ر ﷺ ته‌شریفی هات و په‌له‌هه‌ورینکی به‌سه‌روهه‌ بوو سینبه‌ری ب‌ؤ‌ده‌کرد. که‌ نزیک‌ی خه‌ل‌که‌که‌به‌وه‌وه، سه‌یری کرد ئه‌وان پ‌نش ئهم له‌ژ‌هر سینبه‌ری دره‌خته‌که‌دا دانیش‌تون. هه‌ر که‌ئهم دانیش‌ت سینبه‌ره‌که‌هات ب‌ؤ‌لای"^(۴).

* * *

هه‌شتا نمونه‌ی وه‌که‌ئهم هه‌شت نمونه‌هه‌ن. جا ئه‌گه‌ر ئهم هه‌شت نمونه‌ی پ‌نکه‌وه‌یه‌که‌بگرن، هه‌نده‌هه‌یز به‌ده‌ست ده‌هه‌ینن که‌هیچ گومانیک نه‌توانیت کاریان تی بکات.

(۱) (الاسراء: ۸۱) واته: حه‌ق هات و ناحه‌ق به‌تال بو‌وه‌وه‌ و هه‌ر ده‌ش‌ب‌یت به‌تال به‌ینه‌وه. ئهم فه‌رموده‌یه‌ تا ئه‌یره‌ بو‌خاری و موس‌لیم و ترمیذی په‌واپه‌تیا‌ن کردوه، لعمه‌ به‌ولاوه‌ش غه‌یری نه‌وان.

(۲) حدیث ابن‌عباس ر‌واه‌ الطبرانی و رجاله‌ ثقات. و البزار باختصار.

(۳) حدیث‌ الراهب صحیح ر‌واه‌ الترمذی.

(۴) الشفا ۳۰۸/۱.

ثم جوزہ موعجیزانه (واته: قسه کردنی بی گیانه کان) ده یتنه به لگمه کی به هیز و توندوتول بۆ چه سپاندنی ده عوای پیغمبریتی و، له حوکمی تمواتوری معنویدا به و، هر نمونه به کی - جگه له هیزی خوی - هیزیکی تر له هیزی هموانه وه ورده گرنیت که له هیزه تایه تی به کی خوی زیاتر ینت.

ثم نمونه به، له مه دا، وه که شو پیاره لاوازه وایه که ده چینه پیزی سوپاره و له م رینگایه وه هیز پهیدا ده کات. به راده به که که ده توانیت سنگ له هزار پیاره ده رپه رنیت.. یان وه که ستوونیکي لاواز وایه، که له گه ل چنه د ستوونیکي تر دا به کبگرنیت، به هیز ده ینت. ئه ی ته گهر هموو رپوایه ته کان صه حیج و توندوتول بن؟!

ناماژه ی دوا ده هم

سن نمونه ی گرنگ که په یوهندی یان به ناماژه ی یازده هممه وه هیه:

نمونه ی به کم:

* به ینی ده قی روون و ناشکرای تایه تی پیروزی: ﴿وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَى﴾ (الانفال: ۱۷)^(۱).. هر وه ها به ینی لیکولینه وه ی هموو ته فسیر نووسان و پشه وایانی فەر مووده، چه سپاره که:

له غزای به دردا پیغمبر ﷺ مشتیک گل و بهره ورده وه لگرت و به ده موچاوی سوپای کافر اندا وه شانندی و فەر مووی: "شاهت الوجوه"^(۲). جا هر وه که وشه ی: "شاهت الوجوه" رۆشته گوئی هموو به کی که له کافرانه وه، له مشتته گلش رۆشته چاوی هموو یانه وه و ده ستیان به پاک کرده وه ی چاویان کرد و ناچار بوون هه لبین، که له پیش ته مه دا ته وان له هیز شدا بوون بۆ سه ر موسلمانان!

* بیمامی موسلیمیش - خوای لی رازی ینت - ده گیر یتنه وه که: له کاته ی کافران له غزای "حونه بن" دا هیزشیان بۆ سه ر موسلمانان ده برد، پیغمبر ﷺ مشتیک خاکی هه لگرت و به سه روچاوی به تر ستاندا وه شانندی و فەر مووی: "شاهت الوجوه".

(۱) واته: له وه ی که تو هاویشته، له راستیدا تو نه ته اویشته، به لکو خوای گموره هاویشتی.

(۲) حسن، رواه الطبرانی. قال المیشی: ورجاله رجال الصبیح. واته: له وه ده موچاوانه تیکه چن و ناشیرین

ئیز به فرمانی خوا، هه‌موو په کینکی ئەو سوپایه له‌و مشتته خاکه رۆشته چاویه‌وه و، ئەو وشه‌یه‌شی به گویندا چوو. ئنجا هه‌موویان هه‌لهاتن^(۱).

جا ئەم پروداوه له‌عهاده‌ت به‌ده‌ره‌ی که له "به‌در" و له "هونه‌ین" دا پرووی داوه، زۆر له سه‌رووی توانای مرۆفه‌وه‌یه. هه‌روه‌ک ناشتوانریت بدرینه پال هۆ کاره ماددی به‌کان. هه‌ر له‌به‌ر ئەوه‌شه که خواوه‌ند ده‌فه‌رموئ:

﴿وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَى﴾.

که‌واته پروداویکه‌ ته‌نها له توانستی خوای گه‌وره‌وه سه‌رچاوه‌ی گرتوه. ئه‌وه‌یه دووه‌م:

* کتێبه‌کانی پێشه‌وایانی فه‌رموده، له پێش هه‌موویانه‌وه هی ئیمامی بوخاری و موسلیم، ده‌گێر نه‌وه که:

"ئافه‌رتینکی جووله‌که - که ناوی زه‌ینه‌یی کچی حه‌رث بوو - مه‌رپنکی برزواوی ژه‌هراویی له خه‌به‌ردا پێشکەش به‌ پێغه‌مبه‌ر ﷺ کرد. پێغه‌مبه‌ر ﷺ و ئەوانه‌ی له خزمه‌تیدا بوون لێیان خوارد. پاشان پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: "ارفعوا ایدیکم، فان‌ها آخرتني ان‌ها مسمومة"^(۲). خه‌له‌که کهش ده‌ستیان لێ هه‌لگرت، به‌لام "بیشری کورپی به‌پراء" به‌ کاریگه‌ری ژه‌هه‌ر که مرد. پێغه‌مبه‌ر ﷺ ژنه‌ جووله‌که‌ی بانگ کرد و پینی فه‌رموو: "چی هانی دايت ئەم کاره ته‌نجام به‌یت؟" ئەویش وتی: "ئه‌گه‌ر پێغه‌مبه‌ر بیت، ئەوا ئەم کاره‌ی من هیچ زه‌یانکت پێ ناگه‌یه‌نیت. خو ئە‌گه‌ر پادشایش بیت، به‌م کاره‌م خه‌لکی له‌ ده‌ستت رزگار ده‌که‌م". ئنجا پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمانی دا بیکوژن"^(۳).

هه‌ندئێ رپه‌وايه‌ت ده‌لێت: فه‌رمانی به‌ کوشتنی نه‌دا. زانا لێکۆله‌ره‌کان ده‌لێن: فه‌رمانی به‌ کوشتنی نه‌دا، به‌لکو ته‌سلیمی خزم و که‌سانی بیشری کورپی به‌پرائیان کرد، ئەوانیش کوشتیانوه^(۴).

ئێستاش گوئێ له‌م سه‌نی خاله‌ رابگه‌ره، با لایه‌نی موعجیزه‌ت له‌م پروداوه‌دا بۆ ده‌ربه‌که‌وینت:

(۱) صحیح، رواه مسلم.

(۲) واته: ده‌ستان هه‌لگرن. ئەم مه‌رپه‌ هه‌والی پێ دام که ژه‌هراوی به‌!

(۳) صحیح، رواه البخاری و مسلم و أبو داود و أحمد و الدارمی.

(۴) حسن، أخرجه الحاكم و البيهقي. واته: له پێشدا پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمانی به‌ کوشتنی نه‌دا، به‌لام که "بیشر" مرد، فه‌رمانی دا بیکوژنه‌وه.

● خالی به کم:

له هندی رپوایه تدا ده لیت: هندی له هاوه لان گوئیان لهو مهره بووه که هوالی ژهراوی بوونی خوی به ینغمهبر ﷻ داوه^(۱).

● خالی دووهم:

له رپوایه تیکی تر دا ده لیت دوا ی نهوی که ینغمهبر ﷻ هواله که ی پی راگه ماندن، فرموی: بلین "بسم الله" و بخون، که نای خواتان هینا ژهره که زیانی ناینت. نم رپوایه ته هر چند "لین حمجری عسقلانی" وری نه گرتووه، به لام چند زانابه کی تر قبولیان کردووه.

● خالی سی هم:

هموو به کیک لهو که سانهی نهو هواله میان له ینغمهبر ﷻ بیست که: نهو مهره ژهراوی یه، به کسر دنیایی پیدا کرد و وه که نهوی خوی نهو هواله ی لی بیستیت تاوا باوه ری پی کرد. چونکه هیچ وتمه کی ینجهوانه ی واقعی لی نه بیستراوه، که نه مش به کیک لهوانه. جا لهو کاتدا که جووله که کان پیلانیا بؤ له ناوبردنی ینغمهبر ﷻ و هاوه لانی ساز ده کرد، له همان کاتدا و بهوی هوالیک له غمبهوه پیلانه که میان ناشکرا بوو، هر وه که فروفته چه په له که شیان به تال بووه وه، هواله که ی ینغمهبریش ﷻ چونی راگه یاند وها ده رچووا!

نمونه ی سی هم

نم نمونه مش موعجزه به کی تری ینغمهبره ﷻ له سی رووداوا، که له موعجزه "دهستی سی" (الید البیضاء) و "عسا" که ی حزره تی موسا ده چیت: (رووداوی به کم):

* نیمامی نه حمده نم فرموده صبحه ی له "نه برو سعیدی خودری بهوه" - خوی لی رازی بیت - گیراوه ته وه که: "له شوئیکی بارانی تاریکدا قه تاده ی کوری نوعمان نویژی خومتانی له خزمه تی ینغمهبردا ﷻ نه دا کرد. پاشان ینغمهبر ﷻ دارعه سایه کی کورتی به نوعمان دا و فرموی: پرؤ نم دارعه سایه ده گز له پیش خوتوه و ده گزیش له پشتته وه پروناک ده کاتوه. کاتیکیش گمبشیتته مالته شتیکی رهش ده بیست، نهوه شبتانه و هر بهم داره لی بدنه تا ده رواته ده ره وه.

(۱) ورد فی تکلم الفراع حدیث صحیح، رواه أبو داود والدارمی عن جابر.

قَتَادَهُش رُؤْشْت وَ تَا گَه‌بَشْتَه مَالَه‌وَه شْتَه رَه‌شَه کَه‌ی بَیْنِی وَ، بَه دَا رَه کَه‌ی دَه‌سْتِی لَیْنِی دَا تَا کُو رُؤْشْتَه دَه‌رَه‌وَه" (۱).

(رَووداوی دَوو هَمَم):

* لَه غَه‌زَای گَه‌مُورَه‌ی بَه‌دَر دَا - کَه سَه‌ر چَاوَه‌ی چَه‌نَدِن شْتِی سَه‌یِر وَ سَه‌ر سُو رُپَه‌یْنَه‌رَه - شَمَشِیْرَه کَه‌ی (عَه کَاشَه‌ی کُورِی مَه‌حَصَه‌نِی نَه‌سَه‌دِی) شُکَا. یَنْغَه‌مَبَه‌ر ﷺ دَارِیْنِکِی نَه‌سْتُوْرِی دَا بَه دَه‌سْتِی وَ فَه‌ر مُوْرِی: شَه‌رِی پَیْنِ بَکَه. نَم دَا رَه لَه دَه‌سْتِی عَه کَاشَه‌دَا بُو بَه شَمَشِیْرَه‌یْنِکِی تِیْزِی دَرِیْزِی سَبِی وَ نَه‌سْتُوْر وَ، جَه‌نَگِی پَیْنِ کَر د. لَیْر لَه هَم مُو غَه‌زَا بَه کَدَا نَم شَمَشِیْرَه‌ی لَا بُو بَه کَا رِی دَه‌یْنِیَا، تَا لَه جَه‌نَگِی "بَه‌مَامَه" - کَه لَه گَه‌ل پَاشَگَه‌ز بُو اَن دَا کَرَا - شَه‌یِد بُو (۲).

نَم رُو دَا وَه رُو دَا وِیْکَه بَه قَه‌تَمِی چَه‌سِپَاوَه وَ، عَه کَاشَه بَه دَرِیْزَا بِی تَه‌مَه‌نِی شَا نَا زَا بِی بَه مَشَمِیْرَه‌وَه دَه کَر د وَ، بَه شَمَشِیْرِی "العون" وَ اَتَه: "بَار مَه‌تِی" نَاوَا بَا نَگِی دَه‌ر کَر د بُو. جَا نَاوَا بَا نَگِی دَه‌ر کَر د نِی نَم شَمَشِیْرَه وَ، شَا نَا زَای کَر د نِی عَه کَاشَه بَیْنِ بَه‌وَه، دَوو بَه‌لَگَه‌ی تَر ن کَه رُو دَا وَه کَه دَه‌چَه‌سِپَیْن.

(رَووداوی سَیْ هَمَم):

* "ابن عبدالبر" کَه یَه کَیْنِکَه لَه زَا نَا لَیْنِکُوْلَه‌ر وَ هَه‌لَکَه‌وَتُو وَه کَا نِی چَه‌ر خِی خُوْی، لَه "عَه‌بَدُوْلَلَا ی کُورِی جَه‌حَش" هَوَه کَه کُورِی پُوْرِی یَنْغَه‌مَبَه‌رَه ﷺ دَه گَیْر پَته‌وَه کَه (۳): (عَه‌بَدُوْلَلَا لَه غَه‌زَا ی "لُو حُو د" وَ لَه وَ کَا تَه‌دَا کَه خَه‌رِیْکِی جَه‌نَگِی بُو وَ شَمَشِیْرَه کَه‌ی لَه دَه‌سْتِی چُورِ، یَنْغَه‌مَبَه‌ر ﷺ پَه‌لَه دَا ر خُور مَایَه کِی دَا بَه دَه‌سْتِی وَ لَه دَه‌سْتِی "عَه‌بَدُوْلَلَا" دَا بُو بَه شَمَشِیْرِی). "ابن سَیْد النَّاس" لَه کَتِیْبَه کَه‌مَیْدَا دَه‌لَیْت: مَاوَه‌یَه کِی زُوْر نَم شَمَشِیْرَه لَای عَه‌بَدُوْلَلَا مَایَه‌وَه، تَا لَه دَوَا بَیْدَا بَه دَوو سَه‌د دَیْنَا ر فَرُو شَرَا بَه یَه کَیْنِک کَه نَاوِی "بَغَا ءَ الزَّکِی" بُو (۴).

جَا نَم دَوو شَمَشِیْرَه، دَوو مَوْعَجِیْزَه ن وَ هَک مَوْعَجِیْزَه‌ی "عَه‌سَا ی مُو سَا" وَ اَن. نَه‌وَه‌نَدَه هَمِیَه دَوَا ی وَ هَفَاتِی حَه‌زَرَه‌تِی مُو سَا - دَرُو دِی لَه سَه‌ر بَیْت - نَه مَوْعَجِیْزَه‌یَه لَه عَه‌سَا کَه‌مَیْدَا نَمَا، کَه چِی نَم دَوو شَمَشِیْرَه دَوَا ی وَ هَفَاتِی یَنْغَه‌مَبَه‌رِیْش ﷺ هَه‌ر مَانَه‌وَه.

(۱) رَوَاه أَحْمَد وَ ابْن خَزِیْمَه وَ الْحَاکِم، وَ قَال: صَحِیْح الْإِسْنَاد عَلٰی شَرْطِ الشَّيْخِیْن وَ لَمْ یَجْرِحَاه وَ وَا فَّقَه الذَّهَبِی.

(۲) رَوَاه الْبَیْهَقِی مُسْتَدَا. بِرَوَا نَه: نَسِیْم الرِّیَاض ۱۵۶/۳.

(۳) رَوَاه الْبَیْهَقِی فِی حَدِیْثِ مُسْتَد: الْإِسْتِیْعَاب، الْقِسْم الثَّلَاث ۸۷۹. هَمْرُو عَا الشَّفَا: ۱/۳۳۳.

(۴) عَیُون الْأَثَر لِابْنِ سَیْد النَّاس: ۲۰/۲، الْإِصَابَة لِابْنِ حَجَر: بِرَقْم: (۴۵۸۳).

ناماژهی سیازدهههم

جوزینک له جزره کانی موعجیزاتی ینغممبهر ﷺ بریتی به له شیفای نه خزش و زامداران به هۆی ئاوی دهم و فووی پیروزی ینغممبهره وه ﷺ.
 هم جزره موعجیزاته، نه گهر وه کو "جوز" ینک ته ماشایان بکهین، نهوا "موته واتیری معنموی" ن. کهچی دانه دانه و تا که تا که کانی هه ندیکیان له حوکمی ته واتوری معنمویدان و، هه ندیکیی تریشیان "خه بهری ئاحاد" ن. به لام له بهر نه وهی زانایان و ینشه وایانی فه رمووده باوه پریان پی کردوون و به سه حیحیان له قه له م داون، نهوا قه ناعه تی زانستی یانه و دلنیایی به مرؤف ده به خشن.
 وا له نیوان نمونه زۆره کانی هم جزره موعجیزه یه دا، ته نهها چه ند نمونه یه ک باس ده کهین:

نمونه یه کهم:

* قازی عیاز له "سه عدی کوری له بو وه ققاص" وه ده گیریته وه^(۱)، که یه کینک بووه له وه ده که سه ی مژده ی به هه شتیان دراوه تی و، خزمتی ینغممبهری ﷺ کردوه و، یه کینک بووه له ینشه وایانی سوپا کانی و، له سه رده می ئیمامی عومه ردا سه ر کرده ی سوپای ئیسلام بووه، هم سه عده ده گیریته وه و ده فهرموی: "له غه زای ئو خوددا ینغممبهر ﷺ تیری پی نوو کی ده دامنی و ده یفه رموو: "نییان بگره". هه ر نهو رۆژه ینغممبهر ﷺ به که وانه که ی خۆی نه و نه ده تیری تیگرتن تا که وانه که ی شکا". نهو تیرانش که نوو کیان نه بوو، وه که نه وه ی بالیان گرتیبت له که وان ده رده چوون و، له جه سته ی کافر اندا جینگه ر ده بوون.

* هه روه ها قازی عیاز ده فهرموی^(۲):

لهو رۆژه دا چاوی "قه تاده ی کوری نوعمان" بریندار کرا و به سه ر گۆنایدا شۆر بووه وه. ینغممبهر ﷺ به ده سته ی پیروزی شیفابه خشی خۆی، چاوی قه تاده ی خسته وه جینگا که ی به جوزینک که له چاوه که ی تری جوانه ر بوو.
 هم رووداوش نه و نه ده ناوبانگی ده ر کرد که یه کینک له نه وه کانی هم قه تاده یه کاتنی هات بۆ لای عومه ری کوری عه بدولعه زیز به م شیعرا نه ی خواره وه خۆی پی ناساند:

(۱) الشفا ۱/۳۲۲.

(۲) رواه أبو یعلی والطبرانی وابن أبي شیبة. بهروانه: الشفا ۱/۳۲۲، زاد المعاد بتحقیق الأرنؤوط ۳/۱۸۶ -

أنا ابن الذي سألتُ على الخَدِّ عَيْنُهُ فُرُدتُ بِكَفِّ المِصْطَفَى أَحْسَنَ الرَّدِّ
فَعَادتُ كَمَا كَانتْ لِأَوَّلِ أَمْرِهَا فَيَاحْسَنُ مَا عَيْنُ وَيَاحْسَنُ مَا رَدٌّ^(۱)

* هروها چه سپاوه که ینغمهبر ﷺ ثاوی دهمی خوی خسته سر نهو برینهی که تیریک له جهنگی "ذی قمره" دا^(۱) له دهمو چاری قه تاده دا دروستی کرد بوو. قه تاده ده فرموی: "له دوا ی نهوه، برینه کهم نه نازاری دام، نه کیمیشی کرد"^(۲)، چونکه ینغمهبر ﷺ دهستی پیروزی به سر دا هینا بوو.

ثوونهی دووهم:

* بوخاری و موسلیم و غمیری لهوانیش ده گیر نهوه که: "له رژی خمیره دا ینغمهبر ﷺ ثالا کهی دا به "عهلی"، نهویش لهو کاتهدا گرفتاری چاوتیشه بوو. هدر که ینغمهبر ﷺ تفی بۆ تیکرد، یه کسر - به نیزی خوا - بوو به شیفا بۆی و چاری چاک بووه"^(۳).

بۆ به یانی حزره تی عهلی دهر گای قه لاکه ی - که له ناسن دروست کرابوو - وهک قه لغان به دهسته وه گرت و قه لاکه ی فتح کرد.

* هدر له غزای خمیره دا فووی به رانی "سهلمه ی کوری نه کوه" دا کرد که بریندار بوو، یه کسر چاک بووه وه^(۴).

ثوونهی سیهم:

* ایمامی نه مسالی له "عوسمانی کوری حونه یف" وه ده گیر یته وه ده فرموی: "ناینا بهک عمرزی ینغمهبری ﷺ کرد: نهی ینغمهبری خوا له خوا داوا بکه چاوم چاک بکاته وه و دهری بجات. ینغمهبر ﷺ فرموی: ثاوا؟ یان وازت لنی بهینم؟ وتی: نهی ینغمهبری خوا لهم کویری بهم زور بیزاری کردوم. ینغمهبر ﷺ فرموی: "انطلق فتواً ثم صل رکعتین، ثم قل: اللهم إني أسألك وأتوجه إليك نبی محمد نبي الرحمة، يا محمد إني أتوجه إلى ربك بك، أن يكشف لي عن بصري، اللهم شفعه"

(۱) واته: من کوری نهو که سم که چاری به سر گۆنایدا هاته خوار وه، به لام به دهستی ینغمهبر ﷺ زور به جوانی خرابه وه جینگای خزی وه کو به کم جاری لنی هاته وه. لای چ چاوتیکی جوان بووا چ گپرانه وه کی جوان بووا (وهر گپ)

(۲) "ذی قمره": غزابه که دوا ی پیکوته کهی حوده بهیبه له نزیکی معدنه و له باکور وه پروی داوه.

(۳) صحیح، رواه الترمذی والحاکم والبیهقی.

(۴) صحیح، رواه البخاری ومسلم.

(۵) صحیح، رواه البخاری وأبو داود وأحمد.

فِي، وَشَفَعَنِي فِي نَفْسِي. فَرَجَعُ وَقَدْ كَشَفَ اللَّهُ عَن بَصْرِهِ"^(۱).

واته: پرؤ ده ستونؤز بگره و، دوو رکات نوؤز بکه و، پاشان بلنی: خوابه! داوات لسی ده کم و پروت تیده کم، بههؤی ینغمهبره که مهوه که عمده و ینغمهبری میهره بانی به.. لهی محمد ﷺ! من بههؤی تزوه روو له خوا ده کم که پهرده له سر چاوم لاهدات.. خوابه! شفاعتی نوم لسی وهر بگره و هی خؤیشم. عوسمان ده فهرموی: که گه راپهوه، خوا چاوی چاک کرد بووه وه. نمونهی چوارهم:

* له غزای بهدردا نه بوو جهمل دهستی "موعوهوه ذی کورپی عفرأ" ی بری، که به کینکه لهو چوارده که سهی له بهدردا شهید بوون. موعوهوه دهسته قرتاوه کهی هینایه خزمهتی ینغمهبر ﷺ، نمویش تفی بهسردا کرد و لکاندیوه به جینگاکه ی خؤیهوه و، جینی خؤی گرتوه و لکایهوه، پاشان گه راپهوه بو جهنگ، تا شهید کرا ههر شهری کرد.

نم پروداوه ینشهوای پایه بهرز "ئین وهب" که به کینکه له ینشهوایانی فهرموده، رپوایهتی کردوه^(۲).

* ههر به رپوایهتی نم ئیمامه "خوبهیی کورپی یه ساف" له غزای بهدر له گهل ینغمهبردا بوو ﷺ. شمشیر دابووی له سرشانی به راده بهک که نهو لایه ی لار بوو بووه وه. ینغمهبر ﷺ خستیهوه جینی خؤی و فووی پندا کرد ههتا چاک بووه وه^(۳).

ههر چند نم دوو پروداوه "خهبری ئاحاد"ن، به لام له بهر نهوهی ئیمامی پایه بهرز: "ئین وهب" به صحیحی داناون و، له بهر نهوهی که له کانگای موعجیزات (بهدر) دا پرویان داوه و، له بهر نهوش چهندهن پروداوی تری وهک ئهمانه هه ن و، ده بن به شایهت بویمان..

ههموو ئهمانه، وا ده کهن که هیچ که سیک گومانی له پرودانیا ندا نه بیئت.

بهم جزوه، ههزار و بهک نمونه هه ن و ههمویان به حه دیشی صحیح چه سپاون که دهستی پرؤزی ینغمهبر ﷺ بووه به شیفا به خش و دهرمانی زامدار و دهرده داران.

(۱) صحیح، رواه النسائي واللفظ له، والترمذي وقال: حسن صحيح غريب، وابن ماجه وابن خزيمة والحاكم وقال: صحيح الإسناد على شرط الشيخين ولم يخرجاه، والإمام أحمد والطبراني وابن السني.

(۲) بروانه: الشفا ۱/۳۲۴، الإصابه ۶/۱۹۳.

(۳) رواه ابن وهب والأصبهاني في دلائل النبوة والبيهقي وأحمد. بروانه: الشفا ۱/۳۲۴.

نهم پارچه‌یه شایانی نموه‌یه به ناوی زیر
بنووسریت و به نلتماسیش برازیرتتموه

له راستیدا وهك باسماں کرد:

ته‌سیبحات کردن و خشووعی بهره ورده له‌ناو ده‌ستی پیغمبه‌ردا ﷺ، گزیرانی خاك و بهره ورده له‌مو ده‌سته‌دا به شتیکی وهك بزمبا و گولله له رووی دوژمناندا، به چه‌شنی که هموویان به بژنه‌ی نه‌ینیی ئاه‌تی: ﴿وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَى﴾ هله‌هاتن..
له‌ت بوونی مانگ و بوونی به دوو که‌رتموه به‌تنها په‌ك په‌نجه‌ی همان ده‌ست، وهك قورئانی پررژ ده‌فهرموی: ﴿وَالشَّقُّ الْقَمَرُ﴾..

هله‌قولانی ئاو وهك کانی له نیوان په‌نجه‌کانیموه و تیراوبوونی سوپا له‌مو ئاوه..
شیفا به‌خشینی له‌مو ده‌سته به زامدار و بیمار و دهرده‌داران..

ئهمانه به جوانی: راده‌ی بهره‌کستی له‌مو ده‌سته پررژه و.. راده‌ی له‌موه‌ی که چ موعجیزه‌یه کی گموره‌ی خواونده، دهرده‌خن.

وهك بلئی ناوله‌یی له‌مو ده‌سته: گزوشه‌یه کی بچوکی زیکر بیت له نیوان هاره‌لان و خزشمو‌یستانیدا، به چه‌شنی که ئه‌گهر به‌ردیشی تی پروات، له‌مو له‌مویش ده‌ست به زیکر و ته‌سیبحات ده‌کات..

وهك سه‌نگ‌ریکی بچوکی په‌روه‌دگاری‌یانه وایه له به‌رامهر دوژمنانموه، به راده‌یه کی وا که ئه‌گهر خاکیش پرواته نلوی، له‌مو وهك گولله و بزمبا به‌م لاوله‌مو لادا ده‌تمقیتموه و بلاو ده‌یتموه.

ده‌شیتموه به دهرمانخانه‌یه کی بچوکی میهره‌بانی بز زامداران و بیماران و، ئه‌گهر به‌ر ههر دهر دینک بکه‌موت شیفا‌ی پین ده‌به‌خشیت.

خز ئه‌گهر ههر کاتی نهم ده‌سته ته‌کانیک بدات، له‌مو به‌وپه‌ری شکز مه‌ندی‌یهموه راده‌په‌ریت و، به‌تنها په‌ك په‌نجه‌ی "مانگ" دوولت ده‌کات.

ههر کاتیش ئاوری جوانی بداتموه، له‌مو سه‌رچاوه‌یه کی وا ده‌تمقیتموه که له ده‌کانیاوموه وه‌کو ئاوی ره‌وانی که‌وسهر، "میهره‌بانی" هه‌لده‌قولیت.

جاله کاتی‌کدا که ده‌ستی نهم پیغمبه‌ره به‌رپژه ﷺ تا نهم راده‌یه جینی پیشاندانی موعجیزاتی روون و ناشکرا بیت، ئابا ئیز به‌روونی دهرناکه‌موت که نهم پیغمبه‌ره ﷺ:

تا چه‌نده له بانگموازه که‌یدا راسته و..

تا چه‌ندهش له لای په‌روه‌دگاری به‌رپژه و..

چ پز و به‌ختموه‌ری‌یه کی گموره‌ش ده‌ستی له‌مو که‌سانه ده‌که‌موت که به‌بعه‌ت به‌مو ده‌سته

پررژه ده‌که‌ن؟

پر سیارنک:

تو له باره ی زوربه ی پړوپه ته کانه ده نیت: "نمه موه اتیره". که چی نیتا نه نیت نیمه نمانیستوه، ئایا "تواتور" تا هم رادمه شتیکی نزانراو ده نیت؟
وه لام:

گلسی پړوپه ته هه ن لای زانایانی شرع موه اتیرن، به لام لای غمیری نه وان نزانراون. موه تا زانایانی فرموده موه نده حه دیشی موه اتیران له لایه مه گهر خوا بزائیت، به لام لای غمیری خویان به "فاحاد" دانراون.

بهم جزره بزمان درده که ویت که هو شتانه ی له هه زانستیکدا به به دپه ی و نه زهری داده نرن، هوا به پنی ده ستور و رنباری پسرپورانی هو زانسته پروون ده کرینه موه و باس ده کرن. به لام هو که سانه ی که پسرپوری هو باه تانه نین، له م باره موه پشت به زانایانی هو باهت و زانسته ده بستن. جا بان موه به و ته ی هو زانایانه قابل ده بن، بان ده چن خویان ده ست به لیکز لینه موه ی هو زانستانه ده که ن تا کو هو انیش به هه مان نه بجم بگن که هو زانایانه زووتر پنی گه شتوبون.

هه موو هو پړوپه تانمش که نیمه له باره پانه موه و توومانه: موه اتیری حه قیقی بان معنومین، بان له حوکمی موه اتیره معنوم ی به کاندان، هه موو نه مانه، زانایانی فرموده و، شهرهت و، نوصول و، زوربه ی زانایانی تریش، حوکمه کانین پروون کردونه موه. جا که گهر عوامه بی ئاگاگان بان هو نه زانانه ی که چاویان له ناستی زانستدانو و قاندوه، نمانزانن، هوا تنها خویان لومه و سه رزه نشت ده کرن.
نمونه ی پنجم:

* نیمامی به غه موه ده گپرنه موه که: (له غه زای خه نده قدا پنی "عه لیبی کوری حه که م" پیکرا و شکا. پنغمه بر ﷺ ده سستی پروزوی به سه ر شوینی شکانه که پدا هینا و به کسه ر چاک بووه و، بی موه ی له سه سه که شی دابه زیت)^(۱).
نمونه ی ششم:

* نیمامی به به قی و غمیری موه ی ده گپرنه موه که: "جارنکیان حه زره تی عه لیبی کوری موه بوو تالیب نازارنکی هه بوو، ده سستی به پارانه موه کرد، پنغمه به ریش ﷺ فرمودی: "اللهم اشفه" بان "عافه"^(۲). پاشان پنغمه بر ﷺ به پنی خزی لیبی دا، ئیر له دوا ی موه هو ئیش و نازاره ی نهما"^(۳).

(۱) أخرجه البغوي والطبراني. برواه: الإصابة ۴/ ۵۶۲، الشفا ۱/ ۳۲۳، نسیم الریاض ۳/ ۱۱۸.

(۲) واه: خواهه اشفا ی به میت و چاکی بکه موه.

(۳) رواه الترمذی وقال: حسن صحیح، والنسائی فی الکبری، ورواه الإمام أحمد والحاکم وابن حبان.

ٹوونہی حموتہم:

* "لوو" یہ کہ لہ ناولہ ہی "شورہ حبیلی جو عفی" دا ہہ بوو، بہو ہویہوہ نہ ہدہ توانی دہ سکی شمشیر و جلدوی و لآخہ کہی بہ دہ ستوہ بگریٹ. ناچار سکاالی دہستی بردہ خزمہتی پیغمبر ﷺ. ہویش بہردہ وام دہستی پرؤزی خزی پادا دہینا، تا کہو لووہی ہدلگریٹ و ہیج شوینہوارنکی نہما"^(۱).

ٹوونہی ہشتہم:

ہم ٹوونہیہ ہریتی بہ لہ شمش منال، کہ ہہریہ کہہان بہ جیا جیا موعجیزہیہ کی پیغمبریان ﷺ تیدا دہر کہوتوہ:

(بہ کہم):

"بین لہ ہی شہیہ" کہ بہ کینکہ لہ پیشہ واپانی زانستی فہرموودہ، دہ گیرنٹہوہ کہ: "جارنکیان ٹافرہ تیک لہ تیرہی (خضعم) ہاتہ خزمہتی پیغمبر ﷺ و منالیکیشی پی ہوو کہ تووشی بہ لآہہ کی و ہا ہووو نہ ہدہ توانی قسہ ہکات. پیغمبر ﷺ ٹاوی لہ دہمی رادا و دہستی شزرد و پاشان کہو ٹاوی دا بہ ٹافرہ تہ کہ و، فہرمانی پی دا کہ دہر خواردی منالہ کہی بدات و پی بہہ نوٹ. تیر منالہ کہ چاک ہووہ و لہ پاشاندا مرؤٹیکی ہیندہ ژہر دہر جوو کہ لہ خہلکی ژہر تر ہوو"^(۲).

(دو وہم):

"بین عہاس" دہ فہرموی: "ژنیک کورپنکی شیتی خزی ہیناہہ خزمہتی پیغمبر ﷺ. ہویش دہستی پرؤزی بہ سہر سنگی مندالہ کہدا ہینا و منالہ کش بہ کسہر رشاہوہ و شتیکی رہشی بہ ٹہندازہی خہیارنکی ہجوو کی لہ سک ہاتہ دہرہوہ"^(۳). تیر منالہ کہ بہمہ چاک ہووہوہ.

(سی ہم):

ٹیمامی بہہہقی و نہ سسائی دہ گیرنٹہوہ، دہ لین: "عہمدی کوری حاتہب منال ہوو، جارنکیان مہنجہ لیک ٹاوی گہرم بہ سہر دہستیدا رزا. پیغمبر ﷺ دہستی بہ سہردا ہینا و دوعای بڑ کرد"^(۴) و فوویہ کی تہری بہ ہرینہ کہیدا کرد کہ ٹاوی پرؤزی دہمی پیوہ ہوو، بہ کسہر چاک ہووہوہ.

(۱) رواہ الطبرانی والبخاری فی التاریخ الکبیر واللفظ لہ. ہروانہ: الشفا ۱/۳۲۴، الإصابۃ ۳/۳۳۱.

(۲) أخرجه ابن أبي شيبة ومن طريقه ابن ماجه ورواه الطبرانی. ہروانہ: الشفا ۱/۳۲۴.

(۳) ضعيف. ہروانہ: الشفا ۱/۳۲۴ بہ لام فہرموودہہ کی "صہیح" لہ بارہی چاکہرونوہوی منالی شہت لہ موسنددی ٹیمامی لہ حمددا ہہمہ. ہروانہ: المسند للإمام أحمد ۴/۱۷۵.

(۴) رواہ النسائی وابن حبان وابن أبي شيبة والطبرانی. ہروانہ: الشفا ۱/۳۲۴.

(چوارهم):

"منالینکیان هینابه خزمهتی ینغمهبر ﷺ که گهوره بووبوو به لام هینشتا زمانی نه گرتبوو. ینغمهبر ﷺ به مناله کهی فرموو: من کیم؟ په کسر وتی: "رسول الله" واته: تو ینغمهبری خویبتا" (۱) بهم جوړه خوی گهوره زمانی بهردا.
(پینجم):

جه لاله ددینی سیوتی، که نیمای چه رخی خوی بووه و هر له حالتی ینداریدا چه ندین جار به خزمهتی ینغمهبر ﷺ شهرفمه ند بووه، ده گیرنتموه که: "پاویکی خه لکی (بهمامه) منالینکی خوی - هر نو روزهی که تیایدا له دایک بووبوو - هینابه خزمهتی ینغمهبر ﷺ. ینغمهبر ﷺ به مناله کهی فرموو: "منال! من کیم؟" په کسر مناله که هاته زمان وتی: "انت رسول الله". فرمووی: "صدقت بارک الله فیک". پاشان هم مناله نه هاتمونه زمان تا گهوره بوو. خه لکی بیان دهوت: "مبارک الیمامة" چونکه ینغمهبر ﷺ دعای بهره کهتی بو کردبوو" (۲).
(ششم):

جارینکیان منالینکی لاسار نویژی به ینغمهبر ﷺ بریوو. ینغمهبر ﷺ دعای لئی کرد که خوا شویننه واری بریت. نیز مناله که فیلیج بوو (۳) و، سزای لاساری به کهی وهر گرت.

(هوتهم):

له کاتیکدا ینغمهبر ﷺ خه ریکی خواردن بوو، کچیک داوای خواردنی لئی کرد. ینغمهبریش ﷺ نه وهی ین دا که له بهره ستیدا بوو. هم کچمش کم شهرم بوو، وتی: نهوم دهوتیت که له ناو ده متدایه | خوی ینغمهبریش ﷺ هر شتیکی لئی داوا بکرایه دهیبه خشی.. له بهر نهوه، هر چیکی له ده مدا بوو دای بهو کچه. هر هیندهی پارووه که له گدهی نهو کچه دا جیگر بوو، نهونده شهرمن و به حمیا ده رچوو که له شاری مه دیندها هیچ لافره تیکی تر نه بوو هیندهی نهو به شهرم و حمیا بیت (۴).

* * *

(۱) رواه البيهقي في الخصائص الكبرى. بروانه: نسيم الرياض ۱۰۵/۳.

(۲) بروانه: الشفا ۳۱۹/۱، الإصابة ۱۸/۶، ابن عساکر ۳۷۸/۴. لیمای سیوتی له بارهی هم فرموده بهرژمونه فرمووه تی: "حدیث حسن".

(۳) رواه أبو داود وأحمد والبيهقي وابن حبان. بروانه: نسيم الرياض ۱۳۷/۳.

(۴) رواه الطبراني. بروانه: الشفا ۳۲۵/۱.

غورنانه گەيشتونەتە پلەي مۆتەواتىر، بەلكو ئەو غورنانه ئەوئەندە بەناوبانگن كە لە تەواتورەو نەزىكەن. هەندىكى تىرشىيان چەند پىشەوايە كى گەورە نەقلىيان كەردوون، بەمەش وايان لى ھاتووە كە وەك مۆتەواتىرى بەناوبانگ بى گومان بن.

ئىمەش لىرەدا و لە نىوان غورنە زۆرە كانى ئەم جۆرەدا چەند دانەمەك بۇ غورنە باس دەكەين كە لە "تەواتور" ھە نەزىكەن، يان لە پلەي "مەشھور" دان. ھەر ھەلە ھەر غورنەمە كىش چەند شتىكى جوزلى باس دەكەين.

غورنەي يەكەم:

* پىشەوايانى فەر مودە، لە پىشە كى يانەو ئىمامى بوخارى و موسلىم، دە گىر نەو كە: دوعاى پىغمبەر ﷺ بۇ باران بارىن يە كەسەر گىرا بوو. ئەمەش گەلىن جار پرووى داو، بە رادەپەك كە كاتى وا دەبوو لەسەر مەنبەر دەستى بەرز دە كەردەو و دوعاى بۇ باران دە كەرد، پىش ئەوئە دەستى دا بگرت دوعا كەي گىرا دەبوو. ئەو رىوايە تانەش كە ئەمە دە گىر نەو، ھەموو چەسپاون و گەيشتونەتە رادەي تەواتور. پىشتر باسى ئەو مان كەرد كە: لە سەفەرىكدا ئەو ھەرز دەوئەي لە گەلیدا بوون زۆرىيان تىنو بوو، (ھەموو جارئى بە بۇئەي دوعاى پىغمبەر ھو ﷺ) ھەورە كە پەلەي دە كەرد و دەبارى، ئەوانىش تىراو دەبوون، ئىجا لە بارىن دە كەوت و دەرۇشت.

* تەنانت لە پىش پىغمبەر ئىشىدا، دوعاى پىغمبەر ﷺ ھەر گىرا بوو^(۱). ئەو بوو لەو كاتەدا كە مائال بوو ھەركات بى بارانى بىوايە، "عەبدولموتەللىب" ئى باپىرى لە خوا دەپاراپەو كە لەبەر خاترى پرووى مەمەد ﷺ باران بارىنىت! ئىتر باران دەبارى. ئەم پرووداوش ئەوئەندە بەناوبانگە، كە "عەبدولموتەللىب" لە ھەندى شىعەرى خۇيدا باسى كەردوو^(۲).

* ئىمامى عومەرى كورپى خەتاب - خواي لى رازى بىت - لە دواي كۆچى دواي پىغمبەر ﷺ بەھزى عەبباسى مامى پىغمبەر ھو ﷺ لە خوا دەپاراپەو بۇ باران و دەبوت: "خوايە! تاكو پىغمبەر ﷺ ما بوو، ئىمە بەھزى خۇمەو داواي بارائمان لى دە كەردىت و تۆش بۆت دەباراندەين، وا ئىستا بەھزى مامى پىغمبەر كەمانەو ﷺ داواي بارانت لى دەكەين"^(۳). بەمە بارانىيان بۇ دەبارى.

(۱) رواه الطبراني واللفظ له، وابن عساكر.

(۲) ئەبووتالىبى مامىشى لە شىعەرىكى خۇيدا باسى ئەمەي كەردوو.

(۳) صحيح، رواه البخاري.

* ئیمامی بوخاری و موسلیم - خوابان لسی رازی بیئت - ده‌گیڤنمه‌وه که: داوا له پیڤغمبه‌ر ﷺ کرا دوعای بارانیان بۆ بکات و خواوه‌ند به‌هانایانه‌وه بیئت، ئه‌ویش له‌نوێژه بارانی‌دا داوای بارانی له‌خوا کرد، یه‌کسه‌ر بارانیان بۆ باری. ئه‌وه‌نده‌ش باری که‌ناچار هاتنه‌وه لای و سکا‌لایان له‌ده‌ست باران کرد. ئه‌ویش دوعای کرد، بارانه‌که‌ پاره‌ستا^(۱).

نمونه‌ی دووه‌م:

* به‌په‌وابه‌تیکی مه‌شه‌ووری نزیك له‌تمواتوره‌وه، ده‌گیڤنمه‌وه که: له‌وکاته‌دا ئیمانداران که‌م بوون و باوه‌ر و په‌رسته‌شکانیان ئاشکرا نه‌ده‌کرد، پیڤغمبه‌ر ﷺ له‌خوا پاراپه‌وه که‌یان به‌هۆی موسلمان بوونی "عومه‌ری کوپری خه‌تتاب" هوه، یان به‌هۆی موسلمان بوونی ئه‌بووجه‌له‌وه، ئایینی ئیسلام سه‌ربه‌رز بکات. ئه‌وه‌به‌وه‌ دوعاکه‌ی له‌باره‌ی عومه‌ره‌وه‌ گه‌را بوو. دوعاکه‌ش ئه‌وه‌ بوو که‌ فه‌رمووی: "اللهم اعز الإسلام بأبي جهل بن هشام أو بعمر بن الخطاب". که‌ پۆژ بووه‌وه، عومه‌ری کوپری خه‌تتاب هاته‌ خزمه‌تی و موسلمان بوو^(۲)، ئه‌م موسلمان بوونه‌شی بوو به‌هۆی سه‌ربه‌رزیی ئایینی ئیسلام. هه‌ر له‌به‌ر ئه‌مه‌ش به‌"الفاروق" ناوه‌ه‌را.

نمونه‌ی سێه‌م:

* پیڤغمبه‌ر ﷺ بۆ هه‌ندئێ مه‌به‌ست دوعای بۆ هه‌ندئێ له‌هاوه‌لانی خۆی کردوه. ئه‌م دوعایانه‌ش به‌جۆره‌کی له‌عه‌اده‌ت به‌ده‌ر گه‌را بوون، به‌پاره‌به‌ك که‌ گه‌یشتوونه‌ته‌پله‌ی ئیعباز.

یه‌کێک له‌وانه‌ ئه‌وه‌یه‌ که‌ ئیمامی بوخاری و موسلیم و غه‌یبه‌ری ئه‌وانیش، ده‌گیڤنمه‌وه: پیڤغمبه‌ر ﷺ دوعای بۆ عه‌بدو‌للای کوپری عه‌به‌اسی مامی کرد و فه‌رمووی: "اللهم فقهه في الدين وعلمه التأويل"^(۳). ئه‌وه‌به‌وه‌ له‌دوای ئه‌م دوعایه‌ پینی ده‌وترا: "حیر الأمة" و "ترجمان القرآن". واته‌: زانای نه‌ته‌وه‌ی ئیسلام و پرونکه‌ره‌وه‌ی قورئان.. ئه‌تجا له‌زاناییدا گه‌یشه‌ پله‌به‌ك که‌ هه‌رچه‌نده‌ش هه‌یشتا منال بوو، که‌چی ئیمامی عومه‌ری کوپری خه‌تتاب - خوای لسی رازی بیئت - پوخسه‌تی دا له‌کۆپری زانا گه‌وره‌کانی هاوه‌لانی پیڤغمبه‌ردا دا‌به‌نیشیت.

(۱) صحیح، رواه البخاري ومسلم.

(۲) صحیح، رواه الترمذي وأحمد والحاكم.

(۳) صحیح، رواه أحمد بهذا السياق وابن حبان وأورده الحاكم في المستدرک وقال: صحیح الإسناد ولم یخرجاه (أي بهذا اللفظ). ورواه الشيخان والأئمة الآخرون بألفاظ متقاربة. واته: خواهه‌ له‌لایین و تفسیری قورئاندا شارمه‌زای بکه.

* بوخاری و غمیری بوخاری له نه سهوه ده گپړنه وه که ده فیر موی: دایکم عمرزی پښمبهری ﷺ کرد: نهی پښمبهری خوا! دوعا بؤ نه نه سی خز مه تکار ت بکه. لهویش فیر موی: "اللهم اکثیر مالهُ وولده وبارک له فیما آتیته" ^(۱). له پهواپه ته که ی عیگر مه دا نه نس ده فیر موی: به خوا سامانم تابلینی زوره و، منال و نهوه کانیشم نریکی سهد کس ده بن. له پهواپه ټیگی تردا ده فیر موی: کس شک نابهم به نه اندازه ی من خوش گوزه رانیسی ده ست که وتیبت. بهم دوو ده سته ی خؤم سهد که سم له مناله کانی خؤم نه سپرده ی خاک کردوه. نالیتم منالی منالم، یان نهوه ی له بار چروه و به مردویی له دایک بووه ^(۲). هممو نه مانمش به مؤی به ره که تی دوعای پښمبهره وه بووه ﷺ.

* هروه ها ټیامی به بیهقی و غمیری لهویش له پښه وایانی فیر موده، ده گپړنه وه که: پښمبهر ﷺ دوعای به ره که تی بؤ "عه بیلورپه حمانی کوری عوف" کرد ^(۳) - که په کیکه لهو ده که سه ی مژده ی بهه شتیان پنی درا - به به ره که تی لهو دوعایه مال و سامانیکی زوری ده ست کهوت. به راده په کی وا که جار نیکیان کاروانیکی حوت سهد خوشتری، به خؤیان و سواره و باره کانیانه وه، له رینگای خوادا به خوشی ^(۴)! جا فیر موی سیری به ره که تی دوعای پښمبهر ﷺ بکن و "ما شاء الله بلین.

* بوخاری و غمیری لهویش ده گپړنه وه که: پښمبهر ﷺ دوعای به ره که تی بؤ "عوروه ی کوری له بولجوعد" کرد. جا عوروه ده فیر موی: (له بازاری "الکناسة" ی کو فهدا راده وه ستام، تا ده گپرامه وه بؤ ماله وه چل هزارم قازانج ده کرد). ټیامی بوخاری ده فیر موی: نه گپړ گلیشی بکریایه، که ده بفرؤشته وه قازانجی لنی ده کرد ^(۵).

* هروه ها دوعای بؤ "عه بیلوللای کوری جمعفر" کرد که به ره که ت بکه وپښه که سابه ته که په وه. نهوه بوو وای لنی هات هرچی په کی ده کپی قازانجی لنی ده کرد ^(۶)، به چه شنیک که له سهرده می خؤیدا، هروه ک به سه خاوه نمند و ده سپره نگینی به ناوبانگ بوو، هروه ها به خاوه ن سروه ت و سامانیش ناوبانگی دهر کردبوو.

نهم جؤره موعجیزانه، گه لنی نمونه ی زوریان هیه و، نهم چواره مان ته نها بؤ نمونه هینایه وه.

(۱) واته: خواپه مال و منالی زور بکه و، پت و به ره که ت بخره نهوه ی پت به خوشیه.

(۲) صحیح، رواه البخاري ومسلم وأحمد.

(۳) صحیح، رواه البخاري ومسلم والترمذي والنسائي وابن ماجه وأحمد.

(۴) الشفا ۱/۳۲۶.

(۵) صحیح، رواه البخاري وأحمد والبيهقي.

(۶) صحیح، رواه أحمد والنسائي وأبو داود وأبو يعلى والطبراني مختصراً.

* نیمامی ترمیزی ده گپرتنموه که: پیغمبر ﷺ دعای بؤ "سعدی کوری له بوو وه قفاص" کرد و فرموی: "اللهم استجب لسعد إذا دعاك"^(۱). بهم بؤ نه پموه دعای سعد همیشه گیر ابووه، بهم دعوا گیر ابوونمش هینده به ناوبانگ بووه که خه لکی ده ترسان سعد دعایان لی بکات!

* هروها پیغمبر ﷺ به "ه بوو قه تاده" ی فرموی: "أفلح وجهك، اللهم بارك له في شعره وبشره"^(۲). که له ته منی حفتا سالیدا مرد، ده وت ته منی پازده سال بووه^(۳)!

* کاتیک شاعری به ناوبانگ: "النابعة الجمعدی" له خزمه تی پیغمبردا ﷺ هم شیعه ی وت:

بلغنا السّما في مجدنا وسناتنا وإنا نريدُ فوق ذلك مظهراً^(۴)

پیغمبر ﷺ فرموی: "إلى أين يا أبا لیلی؟" واته: بؤ کوئی له بوو له میلا؟ نه ویش وتی: "إلى الجنة يا رسول الله". واته: له ی پیغمبری خواا بؤ به هشت.

پاشان پارچه شیعه یکی خوینده وه که پر بوو له واتای گهوره و بهرز و بلند. نجبا پیغمبر ﷺ فرموی: "لا فضاء الله فاك". واته: خوا ده مت هه تنه وه شینیت. نه وه بوو ده مردانی له هی هموو که سینک جوانتر بوو، دانیشی دانه ده کهوت، خو ته گهر داشبکه وتایه له جیگایدا په کینکی تر ده رده هات. سعد و بیست سالیش ژیا. هه ندیک ده تین: زیاتریش ژیاوه^(۵).

* رهوایه تیکی صحیح ده لیت: پیغمبر ﷺ دعای بؤ نیمامی عملی کرد و فرموی: "اللهم اكفه الحرّ والقرّ". واته: "خوایه گیان! سهرما و گهرمای له کؤل بکهروه". نه وه بوو هه رگیز نه سهرمای ده بوو، نه گهرما. له زستاندا بهرگی هاوینه و، له هاوینیشدا بهرگی زستانه ی ده پزشی^(۶).

(۱) صحیح، رواه الترمذي واللفظ له، وابن حبان والحاكم وقال: صحيح الإسناد ولم يخرجاه. واته: خوایه! هرکات سعد لیت پارابه وه، دعای گیرا بکه.

(۲) صحیح، رواه الحاكم. واته: دهوچاوت سرفراز بیت. خوایه! بهر کهت بخمره پینست و مووه وه.

(۳) رواه البيهقي. پروانه: نسیم الرياض ۱۲۸/۳.

(۴) واته: له سهر بهرزیدا گمیشتروینه ته ناسمان، چاو پروانی لهوش بهرزتر ده کهمین پی بگمین!

(۵) پروانه: شرح الشفا لعلي القاري ۶۶/۱.

(۶) رواه ابن ماجه واللفظ له، والطبراني في الأوسط واستاده جيد، وابن أبي شيبة، ورواه الإمام أحمد، ضعفه محقق فضائل الصحابة، وحسنه محقق المسند للإمام أحمد ۱۲۰/۲.

* (دوعای بۇ حەزرەتی "فاتیمە"ی کچی کرد که: هەر گیز خوا بر سیتی به سەردا نهینیت. حەزرەتی "فاتیمە" دە فرموی: پاش ئەوه هەر گیز بر سیم نه بووه)^(۱).

* (توفەیلی کورپی عمر داوای له ینگەمبەر ﷺ کرد نیشانە و بەلگەبە کی بداتی، تا کو هۆزه که ی باوهری پی بکن. ینگەمبەر ﷺ دوعای بۇ کرد و فرموی: "اللهم نُورْ لَهُ". پاش ئەم دوعایه نوورنک له نیوان هەردوو چاویدا دەر کەوت و درەوشایەوه. پاشان وتی: خوایه! دە ترسم خەلکی بلین: نهنگی به! ئنجا ئەو نووره پۆشته سەر نووکی داره که ی دەستی، له شەوی تاریکدا دە درەوشایەوه. له بەر ئەوه، پینان دەوت: "ذو النور". واتە: خواهن رووناکی)^(۲).

ئەم رووداوانە هەر گیز گومان له پەوایەتە کانیاندا نی به.

* ئەبوو هورەیره دە فرموی: عەززی ینگەمبەرم ﷺ کرد: فەرموودە ی زۆرت لێ دە بیستم که چی له بیرم دە چنەوه. فەرموی بەرگە کەت رابخە. که رابخست، دەستی پیرۆزی پیدایهینا و پاشان فرموی: هەلی بگرهوه، منیش هەلمگرتهوه. ئیتر پاش ئەمە هیچ شتیکم له بیر نه چووه ئەوه)^(۳).

ئەم رووداوانە، هەموویان حەدیبی "مەشهور"ن.

ئەوونە ی چوارەم:

چەند غەونەبەک له بارە ی گەرابوونی چەند دوعایە کەوه باس دە کەین که ینگەمبەر ﷺ له چەند کەسیکی کردوون:

* بە کەم: هەوال بۇ ینگەمبەر ﷺ هات، که: "پەرۆز"ی پادشای فارس نامە که ی ینگەمبەری ﷺ لەتویەت کردووه. ینگەمبەر ﷺ فرموی: "اللهم مَرْقَهُ". واتە: خوایه لەتویەتی بکە. ئەوه بوو لەتویەت کرا. چونکه خواوەند "شیرۆه"ی کورپی پادشای بەسەر باوکیدا زال کرد و بە خەنجەر کوشتی. ئنجا سەعدی کورپی ئەبوو وه ققاصیش مولک و دەستەلاتداری به که ی لەتویەت کرد و، بەم جۆره هیچ شوینەوارنکی ئەو پادشایه و سەرۆکایەتی فارس له دنیا دا ئەما^(۴). بەلام قەیسەر و پادشاکانی تر مولک و پادشایەتیان مایهوه، چونکه ریزی نامە کانی ینگەمبەریان ﷺ گرت.

(۱) رواه الطبراني والبيهقي. برواته: الشفا ۱/۳۲۸.

(۲) برواته: الشفا ۱/۳۲۸، الإستيعاب ۲/۷۵۹.

(۳) صحيح، رواه البخاري والترمذي. ورواه غيرهما بسياقات أخرى.

(۴) صحيح، رواه البخاري ومسلم وأحمد والبيهقي.

* دووهم: به‌ه‌دیشی "مه‌شهور" ی‌ن‌زیک له "موت‌واتره‌وه" و به‌وش که‌ثابت هینمای بۆ‌ده‌کات، چه‌سپاوه که: جارنکیان سه‌ر‌کرده‌کانی قوره‌میش له "المسجد الحرام" دا کۆ‌بوونه‌وه و په‌فتاری ناشهرینیان به‌رامبه‌ر پیغمبه‌ر ﷺ نو‌اند. ئه‌ویش دوعای لی‌کردن و له‌دوعا که‌شیدا ناوی هینان. "ئین مه‌سه‌وود" ده‌فه‌رموی: "به‌چاوی خۆم له‌غه‌زای به‌دردا بینیم هه‌موویان کۆژران"^(۱).

* سه‌ه‌م: دوعای له "مُضَر" کرد - که هۆزنیکی گه‌وره‌بوون - چونکه پیغمبه‌ریان ﷺ به‌درۆ خسته‌بووه‌وه. ئه‌وه بوو گرانی و بێ‌بارانی ته‌نگیان پێ‌هه‌لچین، ناچار قوره‌میشه‌کان له پیغمبه‌ر ﷺ پارانه‌وه دوعای رزگاربوونیان بۆ‌بکات، که دوعای بۆ‌کردن، خوا بارانی بۆ‌ناردن^(۲).

ئهم ره‌وايه‌ته له ته‌واتره‌وه نزيکه.

نمونه‌ی پینجهم:

ئهم نمونه‌یه بریتی‌یه له گه‌رابوونی دوعای پیغمبه‌ر ﷺ که له‌چه‌ند پیاوینکی دیاری کراوی کردوون. و‌اله‌نیوان نمونه‌ی زۆره‌کانیدا سیانیان باس ده‌که‌ین:

* په‌که‌م: دوعای له "عوتبه‌ی کورپی ئه‌بووله‌هه‌ب" کرد و فه‌رموی: "اللّٰهُمَّ سَلِّطْ عَلَيْهِ كَلْبًا مِنْ كَلَابِكِ"^(۳). له‌پاش ئهم دوعایه‌ عوتبه‌ سه‌فه‌رنکی کرد، له‌م سه‌فه‌ره‌دا شیریک هات به‌دوایدا ده‌گه‌را تا له‌ناو کاروانه‌که‌دا هه‌لی گرت و خواردی.

ئهم پروداوه به‌ناوبانگه‌ و، زانایانی فه‌رموده‌ گه‌راویانه‌ته‌وه و، به‌سه‌حیح له‌قه‌مه‌یان داوه.

* دووهم: پیغمبه‌ر ﷺ "سه‌به‌یه‌کی به‌سه‌ر کرده‌تیی" عامیری کورپی ئه‌زه‌بت" بۆ جێ‌به‌ک نارد و، "موحه‌للیمی کورپی جه‌شامه‌" شی له‌گه‌لدا بوو. له‌رینگادا موحه‌للیم به‌غه‌در عامیری کوشت. که‌هه‌وال گه‌شته‌وه پیغمبه‌ر ﷺ، تووره‌بوو و فه‌رموی: "اللّٰهُمَّ لَا تَغْفِرْ لِحَلْسَمٍ". واته: "خواهه‌! له‌موحه‌للیم خۆش مه‌به‌". پاش حه‌وت پۆژ موحه‌للیم مرد^(۴) و ناشتیان، که‌چی زه‌وی (واته: گۆزه‌که‌ی) فرپنی دایه‌ده‌ره‌وه، پاشان ناشتیانه‌وه، دیسان چه‌ند جارنکی تر فرپنی دایه‌ده‌ره‌وه. تا له‌ئه‌نجامدا خسته‌تیانه‌ ناو شیونکه‌وه و، به‌به‌رد شیوه‌که‌مان له‌سه‌ر په‌ر کرده‌وه^(۵)!

(۱) صحیح، رواه البخاري ومسلم وأحمد.

(۲) صحیح، رواه البخاري ومسلم.

(۳) رواه الحاكم والبيهقي وغيرهما من طرق صحيحة.

(۴) رواه أبو داود وابن ماجه وأحمد والبيهقي.

(۵) رواه أبو القاسم الأصفهاني في دلائل النبوة.

* سنی هم: جارنکیان پیغمبر ﷺ پیاوینکی بینی به دهستی چهپ پاروی دهخسته ده میوه. پنی فرموو: "کل بیمینک". واته: "به دهستی راست بخو". پیاوه که وتی: "لا استطیع". واته: ناتوام. پیغمبر ﷺ فرمووی: "لا استطعت". واته: "ده سا یاخوا هر نه توانیت". دواي همه دهستی راستی بؤ ده می بهرز نه کرده^(۱).

نمونه ی ششم:

وا چند پروداوینکی له عادهت بهدیری بی گومان و چه سپاو باس ده کهین، که بهمزی دوعای پیغمبر هوه ﷺ پرویان داوه.

* به کهم: پیغمبر ﷺ چند تالینکی موی سهری خوی به خالیدی کورپی وه لیدی "شمشیری خوا" دا، دوعای سهر کهوتنی بؤ کرد. خالیدیش هم تاله مووانه ی له ناو سهر وینچه کهیدا دانا. پاش هموه له هر جه نگیکدا له گهل خوی ههلی بگرتایه، سهر کهوتنی پی ده به خشرا^(۲).

* دووهم: "سلماننی فارسی" کزیله ی جووله که کان بوو. ئاغاکانی په ممانیان بؤ نووسی له کزیله یی نازادی بکن، به مهرجن سنی سهد شه تل خورمایان بؤ پروینیت و سهوز بین و بهریان دهر بکهویت و بخوریت و، ئنجا چل "توقیه" ش^(۳) ئالتوونیان بداتی.. پیغمبر ﷺ ههلسا و همموو هموه شه تله نه ی به دهستی پیروزی خوی بؤ ناشت، به کینکیان نه ییت - که به کینکی تر ناشتی - همموویان سهوز بوون هموه به که نه ییت. پیغمبر ﷺ ههلی کیشا و له جینی خویدا سهر له نوئی ناشتیوه، ئنجا همیش سهوز بوو. "به ززار" له کتیبه کهیدا ده گپرتیه وه که هر هموه ساله دارخورماکان بهر که میان دهر کهوت، به کینکیان نه ییت، همیش پیغمبر ﷺ ههلی کیشا و ناشتیوه، هر لهوه ساله دا همیش بهر که ی دهر کهوت.. ئنجا به نه اندازه ی هیلکه بهک ئالتوونی به سلمان دا، دواي هموه ی که هینای به سه زمانی خویدا، تاکو بیبات بؤ ئاغاکانی. که بؤی بردن، چل ئوقیه ی لهو ئالتوونه بؤ کیشان و، هینشتا به نه اندازه ی هموه ی دای بهوان لهو ئالتوونه مایه وه^(۴) هم پروداوه، به کینکه لهو پروداوه له عادهت بهدیر و ههره گرنگانه ی که به سه زبانی حزره تی سلماننی فارسیدا - خوی لئی رازی ییت - هاتوه و، پیشه وایانی باوه ر پی کرای فرموده په وایه تیان کردوه.

(۱) صحیح، رواه مسلم واللفظ له، وابن حبان والدارمی.

(۲) صحیح، رواه الحاکم واللفظ له، والطبرانی وأبو یعلی.

(۳) بهک "توقیه" په کسانه به بهک "تونس" که ده کاته: ۳۱،۱۰۰ (سی و بهک گرام و سهد سهنت). (وهر گپ)

(۴) حدیث حسن، رواه أحمد واللفظ له، والبزار والطبرانی والبیهقی.

* سنی هم: "لوم مالیک" که به کینکه له "هاوه لان"، هیزه به کی بوو رونی تیده کرد و به دیاری بۆ پیغمبهری ﷺ ده برد. پیغمبهر ﷺ فرمائی پنی دا که ههلی بگرنت و نهیگوو شیت. تنجا هیزه که ی دابهوه به "لوم مالیک". سهیری کرد هیشتا هه پره له رۆن. جا هه رکات مناله کانی داوای پیخوریان لئی ده کرد، که گهر هیچیان نه بوايه، ده چوو بۆ لای هیزه که و رۆنی لئی ده ده هیئا. بهم جزوره مایهوه لایان، تا جار نیکیان هیزه که بیان گووشی^(۱)، ئیتر پاش ئهوه رۆنیان تیدا نه یینی یهوه.

نمونه ی حیوتهم:

ئهم نمونه به بریتی به له وهی که ئاوی تال، به به ره که تی دوغای پیغمبهر ﷺ و ده ست لیدانی، بووه به ئاوی سازگار و شیرین و بۆنی خۆشی لئی هاتوو. و الهم باره یهوه چهند نمونه که ده هیئینه وه:

* به کهم: ئیمامی به به هقی و پیشه و ایانی تری حه دیت ده گپرنه وه که: هه ندی جار بیری "قه با" ئاوه که ی که می ده کرد تا هیچی تیدا نه ده ما. پیغمبهر ﷺ له پاشا وه ی ده ستوونی خۆی کرده ناوی. له پاش ئهوه، ئیتر وای لئی نه هاته وه^(۲).

* دووهم: ئه بوو نعییم له "دلایل النبوة" دا، و، پساوانی تری فرموده، ده گپرنه وه که: بیرنیک له مالی نه هسدا بوو، پیغمبهر ﷺ ئاوی ده می خۆی رۆ کرده ناو ئه و بیره و دوغای کرد. پاش ئه وه هیچ بیرنیک له مه دینه دا به نه ندازه ی ئه و بیره ئاوه که ی خۆش و سازگار نه بوو^(۳).

* سنی هم: "ئیبین ماجه" ده گپرنه وه که: "دۆلچمه ک ئاوی زه مزه میان هیئا به خزمه تی پیغمبهر ﷺ ئه ویش ئاوی له ده می رادا و کردیه وه ناوی. له پاش ئه مه، بۆنی ئه و ئاوه له بۆنی میسک خۆشتر بوو"^(۴).

* چواره م: ئیمامی ئه حمدی کورپی حه نبه ل ده گپرنه وه که: جار نیکیان دۆلچمه ک ئاویان له بیرنیکه وه بۆ هیئا، ئه ویش ئاوی له ده می وه ردا و کردیه وه ناوی. تنجا ئه و دۆلچمه ئاوه کرایه وه ناو بیره که. له پاش ئه وه، بۆنی ئاوی ئه و بیره له هی میسک خۆشتر بوو^(۵).

(۱) صحیح، رواه مسلم واللفظ له، و أحمد.

(۲) رواه البیهقی. پرواته: الشفا ۱/۳۳۱.

(۳) الشفا ۱/۳۳۱.

(۴) حدیث صحیح بالحديث الآتی بعده. رواه ابن ماجه و أحمد.

(۵) صحیح رواه الإمام أحمد.

* پنجم: "حمدادی کورپی سہلمہ" کہ یہ کینکہ لہ پساوہ باوہ پئی کراوہ کان و نیمامی موسلیم حدیثی لئی وەرده گرنت، ده گپرنه وه که: جارنکیان پئغمبەر ﷺ کوندهیه کی لہ ئاو پر کرد و دوعای به سهردا خویند و بهستی، ئنجا دای به چند کسینک لہ هاو له بهر پزه کانی و داوای لئی کردن نمیکه نموه تا کاتی دهستنوئز. که لہ رینگادا کاتی نوئز هات، دابهزین و دهمی کونده کهیان کرده وه، سهیریان کرد دؤیه کی خوشی تیدایه و ده مه که شی که ره ی له سهره^(۱)!

ثم پنج نمونه ههنده کی بهی باسمان کردن: ههنديکیان "مهشهور" و چند پئشموایه کی گوره گپراویانته وه. جا ثم نمونانای باسمان کردن، له گهل نهوانی که لیره دا باسمان نه کردون، به یه که وه، به تهواتوری معنوی و، به شیوهیه کی ره ها، ثم موعجیزه ده چه سینن.

نمونه ی هشتم:

ثم نمونه به بریتی به له و مهرانه ی که گوانیان و شک بو بوو، پاشان به بهره که تی دوعای پئغمبەر ﷺ و دستدانی له گوانیان، له شیر پر بوون. ثم مش گهلنی نمونه ی زوری له سهر همیه. و ائمش سن نمونه ی به ناوبانگ و چه سپاویان لئی باس ده کهین.

* به کهم: کتیبه باوہ پئی کراوہ کانی باسی ژبانی پئغمبەر ﷺ ثم پروداوه ده گپرنه وه که: ثم کاته ی پئغمبەر ﷺ له گهل نه بو به کری صیددیقا کز چیان بز مدینه کرد، له رینگادا ری بیان که وته لای ره شماله که ی "عاتیکه ی کچی خالیدی خوزاعی" که به "ثم معهد" به ناوبانگ بوو. که گهشتنه ثموی، لای ثم معهد لایان دا. ثم معهدیش مهریکی لاوازی بی شیری هه بوو، پئغمبەر ﷺ فرموی: "ئایا شیری تیدا نی به؟" ثم معهد وتی: خوینی تیدا نی به ئیر شیری له کوئی بوو؟! پئغمبەر ﷺ دهستی پرؤزی به سهر پشت و گوانه کانی مهره که دا هینا و پاشان فرموی: "فاینک بهین و بیدوشن". که دوشی بیان نه ونده شیری لئی هات، که پئغمبەر خوی و حزه تهی نه بو به کر لیان خوارده وه و، نه ونده شیان لئی مایه وه که خاوخزانی له ماله تا تیر بوون لیان خوارده وه. ثم مهرش هه تا ما ههر بهو جزره به هیز و بهیت بوو^(۲).

* دووهم: به سهرهاتی مهره که ی ئین مسعووده، که بهم جزره بووه:

(۱) الشفا ۱/۳۳۴.

(۲) روي الحدیث بطرق عدیده، وهو صحیح بطرقه.

ئین مه سعوود ده فہرموی: شوانی رانہ مہری "عوقبہی کوری ئەبوو موعیت" بووم. جارنک پیغمبەر ﷺ و ئەبووبہ کەر بە لامدا تپہر بوون. پیغمبەر ﷺ فہرموی: شیرت لە لاہمیہ؟ وتم: بەلن، بەلام کراوم بە ئەمیندار لەسەری. پیغمبەر ﷺ فہرموی: ئایا مین بە کیش نی بە نیر توختی نہ کہ وتیت؟ ئین مه سعوود ده فہرموی: شہ کہ مین بە کم بۆ هینا، پیغمبەرش ﷺ دەستی بە سەر گوایدا هینا و دوغای کرد، ئیتر شیر لێ هاتە خواری و شیرە کہی دژی یە ناو دەفریکەوہ. ئنجا لە شیرە کہی خواری و، دەر خواری ئەبووبہ کریشی دا^(۱)..

ئەم رووداوہ بوو بە هۆی موسلمان بوونی "ئین مه سعوود"، خوای لێ رازی بیت. * سنی ہم: بە سەرھاتی مہرہ کانی "حەلیمە سەعدیہ" یە^(۲)، کہ دایکی شیریی پیغمبەرہ ﷺ.

ئەم بە سەرھاتش گەلنی بە ناوبانگە و، بەم جۆرہ بوو:

ئەو سالی کہ پیغمبەریان ﷺ بە منالی ناردە لای "حەلیمە" بۆ ئەوہی شیریی بداتی و خزمەتی بکات، سالیکی بینی بارانی بوو، زەوی و زاری ئەو ناوچەیش وشک بوو بوون. بەم بۆنەوہ مەرۆمالاتیان لاواز بوون و گوایشیان وشکی کردبوو. بەلام هەر کہ پیغمبەر ﷺ لەو سالی دا نیررایە لای حەلیمە، مہرہ کانیان بە باشی لەوہ پریان دەست دەکوت و دەلەوہ پان و ئنجا شیریی زۆریشیان دەبوو. کہچی لە هەمان کاتدا مەرۆمالاتی کہسانی تری هۆزە کہی و ناوچە کہی بە پیچەوانوہ بوون. ئەمش تەنھا بەهۆی بەرہ کہتی پیغمبەرہوہ بوو ﷺ.

جگە لەمانەیی باسمان کردن، گەلنی نمونەیی تر هەن لە کتیبە کانی میژووی ژبانی پیغمبەر دا ﷺ. بەلام ئەمانەیی باس کران، سەروزیادن بۆ نمونە و روونکردنەوہی مەبەستە کەمان.

نمونەیی نۆھم:

وا چەند نمونەیک باس دەکەین لە نێوان ئەو نمونە زۆر و بە ناوبانگانەیی کہ هەموویان لە عادت بەدەرن و لەو کاتاندا روویان داوہ کہ پیغمبەر ﷺ دەستی پەرزی بە سەر روخسار و دەموچاوی هەنلێکدا هیناوە و دوغای بۆ کردوون:

(۱) صحیح، رواہ أحمد.

(۲) أخرجه ابن حبان واللفظ له، ورواه ابن اسحاق وابن راهويه وابو يعلى والطبراني والبيهقي وأبو نعیم. ورمز محقق: "المطالب العالیة" لابن حجر حسنه.

* په کهم: پیغمبر ﷺ دهستی پروزی به سهری "عومهری کوری سهد" دا هیئا و دوعای بهره که تی بؤ کرد. کاتی که عومهر کزچی دوابی کرد تمه نی هشتا سال بوو، که چی هیشتا نیشانه ی پیری لی دهر نه کموتبوو^(۱).

* دووهم: پیغمبر ﷺ دهستی پروزی به سهری "قهیسی کوری زهیدی جوزامی" دا هیئا و دوعای بؤ کرد. کاتی قهیس له تمه نی سهد سالیدا کزچی دوابی کرد، سهری سپی بوو بوو، به لام جی دهسته که ی پیغمبر ﷺ هر به ره شی ماپووه وه. له بهر له وه پینان دهوت: "الأغر" واته: سهر ماشو برنج^(۲).

* سئهم: "عه بدورپه حماني کوری زهیدی کوری خه تتاب" به منالی ناشیرین بوو. پیغمبر ﷺ دهستی پروزی به سهر سهریدا هیئا و دوعای بهره که تی بؤ کرد. که گه وره بوو، بوو به پیاونکی که له گت و جواغناس^(۳).

* چوارهم: روخساری "عائیدی کوری عمر" له رۆزی غه زای حونه پیدا بریندار بوو، خونینی پیدا هاته خواره وه. پیغمبر ﷺ خونینه که ی له روخساری سپی و دوعای بؤ کرد. لیر لهو جی دهسته ی وهک ناوچاوی له سپ سپی و دیار بوو^(۴).

* پنجم: جارنکیان پیغمبر ﷺ دهستی پروزی به سهر دهموچاوی "قه تاده ی کوری میلحان" دا هیئا. له پاش لهو روخساری قه تاده بریقه ی لینه دههات به چه شتی که چؤن سهری ناوینه ده کریت بهو جزورمش سهری دهموچاوی لهو ده کرا^(۵).

* شهشم: جارنکیان پیغمبر ﷺ دهستوی ده گرت، له ناوی دهستویزه که ی به دهموچاوی "زهینه بی کچی نوم سله مه" دا پرژاند که هیشتا منال بوو. له پاش لهو هیئده جوان بوو، ده یانوت هیچ لافره تیک نه یینراوه دهموچاوی لهو منده جوان بیت^(۶).

* * *

چه ندین غوونه ی تری هنده کی همن وهک هم غوونانه ی باسمن کردن، که پیشه واپانی فرموده گیر او یانته وه و، به گشتی تهواتوری معنوی ده به خشن، روونی ده که نه وه که هم موعجیزه له حمدهدی به بی هیچ گومانیک رووی داوه. تنانهت گهر به فرزی

(۱) الشفا ۱/۳۳۴.

(۲) الشفا ۱/۳۳۴.

(۳) الشفا ۱/۳۳۵، الاستیعاب ۲/۸۳۳، الإصابة ۵/۳۶.

(۴) أخرجه الحاكم واللفظ له، والطبرانی. برواه: الشفا ۱/۳۳۴.

(۵) الشفا ۱/۳۳۴ برواه الامام أحمد بغير هذا السند، ورجاله رجال الصحيح.

(۶) رواه الطبرانی. برواه: الشفا ۱/۳۳۴.

مهحالیش وا دابنین که هه ره که لهه نمونانه به تنها "خه برنکی ئاحاد" و لاوازه، لهوا هه موویان به په کهوه و به کۆمهلی له حوکمی تهواتوری معنه ویدان. چونکه نه گهر هه رپووداویک له چند پنگایه کی جیا جیا و، به چند شیوه په کی جۆراو جۆر بگیرن تهوه، نهوه ده گه به نیت که خودی رپووداوه که - به بی هیچ گومانیک - رپووی داوه. نهوه نده هه مه رپوایه ته کان و شیوه ی گیرانه وه که میان جیا جیا په یان لاوازه.

بۆ نمونه: له مه جلیسینکدا گویمان له زرمه بهک بوو. هه نهنک له ئاماده بووان وتیان: خانووی فلان کس رپووخا. په کینکی تریان وتی: خانووی که سینکی تره رپووخاوه. په کینکی تریش وتی: خانووی فلانه..

بهه جۆره، ده رده که ویت که هه ره که لهه رپوایه تانه هه رچهند به په که په که ئاحادن، یان لاوازن، یان پنجه وانهی واقیعن، به لام خودی رپووداوه سه ره کی په که بی گومانه، که بریتی په له رپووخانی خانووی بهک.

کهواته هه موو لهه رپوایه تانه ی باسمان کردن، به گشتی و کۆمه ل، چه سپانی رپووداوه که به په کده نگه راده گه به نن، با په که په که شیان ئاحاد و لاوازی نیت. به لام خۆ نهو نمونه هه نده کی یانه ی هینامانن هه موویان رپوایه تی سه حیحن. به لکو هه نهنکی شیان گه به سترونه ته په ی "مه شهوور". جا نه گهر به فهرزی مهحالیش وا دابنین که لاوازی بن (که وایش نی په) خۆ به "تینکراپی و کۆمه ل" به لگه ن له سه ر رپوودان و بوونی لهه موعجیزه نه حمدی په ی باسیان کردوه، وه که له نمونه که دا رپوایه ته کان بوون به به لگه له سه ر رپووخانی خانووی بهک.

هه روه ها هه موو جۆرنیک له جۆره کانی موعجیزاتی رپوون و ئاشکرای پیغمه بهر ﷺ، چه سپاوه و هیچ گومانیک تی دا نی په. ئنجا نمونه هه نده کی په کانشی بریتین له چند وینه و نمونه په کی جۆراو جۆری لهه موعجیزه په هه ی که رپووی داوه.

جا هه روه که ده ست و په نجه و فوو و ئاوی دهه و دوعا و گوفتاری پیرۆزی پیغمه بهر ﷺ، سه رچاوه ی گه لئ موعجیزه ی زۆری لهه ن، هه ر به هه مان جۆر: گشت "لطائف" و هه ست و نه ست و نه دانه کانی تریشی، سه رچاوه ی چه نلین موعجیزه و کاری له عاده ت به ده ری تری زۆر و زه به نده ن.

کتیبه کانی باس و میژووی ژبانی پیغمه بهر ﷺ سه رجه می لهه کاره له عاده ت به ده ر و موعجیزانه میان باس کردوه و، هه موو لهه به لگانه شیان رپوون کردوه ته وه که له ژبان و شیوه و هه لسه کوه ت و هه سه کانی پیغمه بهر دا ﷺ هه ن.

ناماژهی پازدههم

هروهك دار و بهرد و خور و مانگ دهریانپری و راپانگهباند که ینغممهر ﷺ دهناسن و تهسدیقی ینغممهریتی به کهی ده کهن.. به همان جور نازه له کان و، مردوان و، جیننی و، مه لایکه تانیش، هو ینغممهره نازداره ﷺ دهناسن و، بزمه بهستی راپانگهباندن و تهسدیق کردنی ینغممهریتی هو، چهند موعجزیههك دهنوینن.
 هم ناماژهی پازدههمه، سنی لقی لنی دهیتتهوه:

لقى به کم

هم لقه بریتی به لهوی که "ره گزی زینده وهران" ینغممهر ﷺ دهناسن و موعجزیه کانی دهردهخن. جا هم لقه نمونهی زوری همیه، نیمش لیزه دا تنها هو نمونه و پروداوانه باس ده کمین که "ممشهور" ن و به "تهواتوری معنهوی" چهسپاون، یان له لایهن زانا لیکزله ره پیشهواکان و نهتهوهی نیسلامهوه قبول کراون.
 پروداوی به کم:

هم پروداوه بریتی به له پروداوی ههشکوته که، که تا رادهی تهواتوری معنهوی به ناوبانگه و، بهم جوریه:

* کاتی ینغممهر ﷺ له گهل چهزرتی هه بو به کری صیددیق له ههشکوته که دا خویان چهشار دا تا کو له دهست قورهیش، که به دواپاندا ده گهران، خویان رزگار بکن، هم کاتدا "خواوند فهرمانی به دوو کوتر دا که له دهر گای ههشکوته که دا راپوه سن^(۱).

له "هدیث" یکی تردا ده لیت: جالجالو کش دهر گای ههشکوته کهی تهنی^(۲).
 ته نانهت لوبهیی کوری خه لف - که به کینکه له گهوره ناوداره کانی قورهیش و پاشان به دهستی ینغممهر ﷺ له به دردا کوژرا - کاتی کافره کانی قورهیش بیان وت: بروره ناو ههشکوته که وه بزانه لهوین یان نا؟ پی وتن: "چ کار نکان بهم ههشکوته به، له کاتیکدا هینده تانویزی جالجالو کهی پیوه به که من به هی پیش له دایکبونی

(۱) رواه الطبرانی والأصبهانی والبیزار.

(۲) الشفا ۱/۳۱۳.

عهمدهشی ده زاتم" ۱۴ دوو کۆتریش له ده رگای شهشکموته کهدا پراوه ستابون، کۆمهلی قورهیش وتیان: شه گهر شه شهشکموته کهسی تیدا بوایه، شه دوو کۆتره له ده رگاکمیدا نه ده بون"^(۱). پینغمه ریش ﷺ له ناو شهشکموته کهوه گۆپی له ده نگیان بوو. تاکر له شه بجمادا پۆشن.

* "ئیین وهب" ده گپرنهوه که "لهو پۆزه دا فهنمی مه کهکه کرا، کۆتره کانی شاری مه کهکه سیهریان بۆ پینغمه ریش ﷺ کرد، پینغمه ریش ﷺ دو عای به ره که تی بۆ کردن"^(۲).

* حه زه تی عایشه - خوای لئی رازی یست - ده فه رموی: "کۆترنکی مالیمان هه بوو، تا پینغمه ریش ﷺ له مالموه بوایه شه کۆتره بۆ خۆی له جینی خۆیدا ده سه ره وت؛ نه ده هات و نه ده پۆشت، به لام هه ر که پینغمه ریش ﷺ له مال ده ره چه وو، شه ده که وته هاتو چۆ و جمو جوو"^(۳). واته شه کۆتره گۆپرایه لی پینغمه ریش ﷺ بووه و، هه تا پینغمه ریش ﷺ له مالموه بوایه، شه له جمو جوو که وتوه.

پرو دای دو وه م:

* بریتی به له به سه رهاتی به ناو بانگی "گورگه که". شه به سه رهاتمهش له چه ندین پینگاو گپرا وه ته وه، به راده به که که حو کمی ته واتوری وه رگرتوه. شه پرو دایه سه ره، له گه لئی پینگای زۆر و له ها وه له به ناو بانگه کانه وه وه رگرا وه، وه که: شه بو سه عیدی خوری"^(۴)، سه له مه ی کوری شه کوه ع"^(۵)، ئیین شه ی وهب، شه بو هوره ره"^(۶)، هه ره ها شه ها وه له مش که به سه رهاته که ی به سه ردا هاتوه، که ناوی: "ئوه بان" ی شوانه"^(۷).

هه موو شه وانه، له چه ند پینگایه کی جیا جیا وه ده گپرنه وه که:

لهو کاته دا شو انیک خه ریکی له وه پاندنی مه ره کانی بوو، گورگیک هه لمه تی بۆ به کیک له مه ره کانی بر د. شوانه که مش مه ره که ی له ده ست شه گورگه ده ربا ز کرد. ئنجا گورگه که له ولا وه هه لئرو شکا و که وته قسه کردن و به شوانه که ی وت: "ئایا له خوا

(۱) الشفا ۱/۳۱۳.

(۲) الشفا ۱/۳۱۳.

(۳) صحیح، رواه أحمد والبخاری وأبو یعلی والبیهقی والطبرانی.

(۴) رواه ابن حبان والحاکم وقال: صحیح علی شرط مسلم ولم یخرجاه.

(۵) رواه الأصبهانی فی دلائل النبوة.

(۶) صحیح رواه البخاری ومسلم.

(۷) رواه البخاری فی التاریخ الکبیر والبیهقی وأبو نعیم.

ناترسیت وانه‌ته‌ئیشت پۆزی‌یه‌که‌م بۆم؟" شوانه‌که‌ش وتی: "شتینکی سه‌یره! گورگ وه‌ک مرۆف قسه‌ بکات". گورگه‌ که‌ش وتی: "له‌وه سه‌یرت پێ بلیم؟ له‌وه سه‌یرتر نه‌وه‌یه که‌ پینغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌ "مه‌دینه" دا ده‌نگوباسی نه‌وانه‌ی پێشوو ده‌گێرته‌وه‌، و ده‌رگا‌کانی به‌هه‌شتی بۆ خراوه‌ته‌ سه‌رپشت و، ئیوه‌ی بۆ بانگ ده‌کات تا کو‌لیانه‌وه‌ پڕۆنه‌ ژووره‌وه‌".

جا هه‌رچه‌ند هه‌موو نه‌و پینگا و په‌وابه‌تانه‌ی که‌ ئهم پروداوه‌ ده‌گێرته‌وه‌، له‌سه‌ر قسه‌ کردنی گورگه‌ که‌ یه‌کده‌نگن، به‌لام به‌هێزترینیان نه‌و په‌وابه‌ته‌یه‌ که‌ نه‌بوو هوره‌یره - خوای لێ رازی بێت - ده‌یگێرته‌وه‌. له‌م په‌وابه‌ته‌دا ده‌فه‌رموی: "له‌و کاته‌دا که‌ نه‌و گورگه‌ وای به‌ شوانه‌که‌ وت، شوانه‌که‌ وتی: جا کنی سه‌یره‌شتی مه‌ره‌ کاتم بۆ ده‌کات تا ده‌پۆم و دینه‌وه‌؟ گورگه‌ که‌ وتی: من! شوانه‌ش مه‌ره‌ کانی پێ سپارد و پۆشت. ئنجا له‌ په‌وابه‌ته‌که‌دا به‌ درێژی به‌سه‌ره‌اته‌که‌ی و موسلمان بوونی و به‌ خزمه‌ت گه‌بھشتی پینغه‌مبه‌ری ﷺ له‌ کاتی جه‌نگدا، گێراوه‌ته‌وه‌^(۱). پاشان که‌ گه‌راوه‌ته‌وه‌ بۆ لای مه‌ره‌ کانی، سه‌یری کردوه‌ گورگه‌ که‌ وه‌ک شواینکی ده‌ستپاک سه‌یره‌شتی مه‌ره‌ کانی کردوه‌ و ژماره‌یان که‌می نه‌کردوه‌، ئنجا له‌ پادا‌شتی پینمایی کردنه‌ که‌یدا مه‌رینکی بۆ گورگه‌ که‌ سه‌رپه‌وه‌.

* له‌ پینگایه‌کی تروه‌ په‌وابه‌ت کراوه‌ که‌: جارنکیان نه‌بوو سو‌فیانێ کورپی حه‌رب و سه‌فوانی کورپی ئومه‌یه‌، شتینکی سه‌یره‌یان به‌سه‌ره‌ات، نه‌وه‌بوو گورگینکیان دی که‌وتبووه‌ شوین ئاسکینک، ئاسکه‌ که‌ش خۆی کرد به‌ "حه‌رم" دا و ئیتر به‌مه‌ گورگه‌ که‌ وازی لێ هینا! نه‌وانیش سه‌ریان له‌م کاره‌ سو‌رما! گورگه‌ که‌ هاته‌ زمان و وتی: "سه‌رتان سو‌ر نه‌مینیت، له‌مه‌ سه‌یرتر مه‌مه‌دی کورپی عه‌بلولایه‌ ﷺ له‌ مه‌دینه، بانگتان ده‌کات بۆ به‌هه‌شت".

نه‌بوو سو‌فیان به‌ سه‌فوانی وت: "سویند به‌ (لات) و (عوززا) نه‌گه‌ر ئه‌مه‌ له‌ مه‌که‌که‌دا باس بکه‌یت، که‌سی تێدا نامینیت و چۆل ده‌بیت"^(۲)!

له‌مانه‌وه‌ ده‌گه‌ینه‌ نه‌و نه‌بجامه‌ی که‌ به‌سه‌ره‌اتی ئهم گورگه‌، وه‌ک ته‌واتوری معنه‌وی، قه‌ناعه‌ت و دلنایبی به‌ مرۆف ده‌به‌خشیت.

(۱) صحیح، رواه أحمد و غیره.

(۲) الشفا ۱/۳۱۱، نسیم الریاض ۳/۸۴.

رووداوی سی‌هم:

* هم رووداوه بریتی‌یه له به‌سه‌رهاتی نمو حوشزهی که له پینج شمش پنگاوه له هاوه‌له به‌ناوبانگه‌کانه‌وه گپ‌راوه‌ته‌وه، وه‌ک: نه‌بو‌هوره‌یره، نه‌عه‌به‌ی کورپی مالیک، جابیری کورپی نه‌بو‌نه‌وفا و، چهند که‌سینکی تریش له هاوه‌لانی وه‌ک‌همان. جا‌هموو هم هاوه‌لانه له‌ودا‌یه‌کده‌نگن که: حوشزهی که‌هاته‌خزمه‌تی پینغمه‌ر ﷺ و سوژده‌ی ریژی له به‌رده‌مدا برد و قسه‌ی له‌گه‌ل کرد.

هر هم هاوه‌لانه له‌چهند پنگا و ریوایه‌تینکی تر‌دا، ده‌گپ‌نه‌وه که: نمو حوشزهی له باخینکدا هه‌لچوو‌بوو، هر که‌سیش بر‌وشتایه‌ته‌ناو باخه که‌هه‌لمه‌تی بژده‌برد، به‌لام که پینغمه‌ر ﷺ ر‌وشته‌ناو نمو باخه، حوشزهی که‌ی بانگ کرد و ده‌مول‌وزی پنی نایه‌سه‌ر زه‌وی و له‌غاوی له‌دهم کرد^(۱).

له‌فه‌رمووده‌یه‌کی تر‌دا ده‌گپ‌نه‌وه که پینغمه‌ر ﷺ لینی پرسین: بژچی و نمو حوشزهی هه‌لچوو‌ه؟ له‌وه‌لامدا‌عه‌ر‌زیان کرد: ویستمان سه‌ری به‌رین^(۲).

ریوایه‌تینکی تر‌ده‌لینت: پینغمه‌ر ﷺ فه‌رمووی: هم حوشزهی سه‌کالای نه‌وه‌ی له‌لا کردم که له‌وکاته‌وه به‌چووک بووه تا ئینستا له‌ئیشو‌کاری قور‌سدا کار‌تان پنی کردوو و، ئینستاش ویستوو‌تانه سه‌ری به‌رین. له‌وه‌لامدا‌عه‌ر‌زیان کرد: به‌لنی وایه.

* هه‌روه‌ها حوشزهی که‌ی پینغمه‌ر ﷺ که‌ناوی: "العضباء" بووه، له‌پاش ک‌و‌چی دوایی پینغمه‌ر ﷺ هیچی نه‌خوارد و نه‌خواردوه‌هه‌تا‌مرد^(۳).

نه‌بوو ئیسحاقی ئیسفرا‌یینی، باسی نه‌وه‌ده‌کات که هم حوشزهی (العضباء) له کار‌نکی گرن‌گدا قسه‌ی له‌گه‌ل پینغمه‌ر ﷺ کرد.

* له‌ریوایه‌تینکی سه‌حیح‌دا^(۴) چه‌سپاوه که: حوشزهی که‌ی جابیری کورپی عه‌بدول‌لای نه‌نصاری له‌سه‌فه‌رینکدا ماندوو بوو نه‌یتوانی بر‌وات. پینغمه‌ریش ﷺ زور به‌هیواشی چیلکه‌یه‌کی لینی دا، حوشزهی که‌یه‌کسه‌ر که‌وته‌ر‌ئی، به‌را‌ده‌یه‌کی واکه‌جله‌وه‌که‌ی له‌ده‌ست جابیر ده‌ر‌چوو‌بوو. ئه‌مه‌ش به‌ه‌زی نمو هه‌لسو‌که‌وته‌نرمو‌نیانه‌وه که پینغمه‌ر ﷺ له‌گه‌لیدا نواندی.

(۱) أحادیث تکلم الجمل وردت بأسانید صحیحة وجیدة.

(۲) صحیح، رواه أحمد بإسناد جید، وأخرجه الحاکم وقال صحیح الإسناد ولم یخرجاه، ووافقه الذهبی.

(۳) الشفا ۱/۳۱۳.

(۴) صحیح، رواه الشیخان.

رووداوی چواره م:

* نیماسی بوخاری و پشهوایانی تری فرموده ده گیزنهوه که: "شهوینک دانیشتووانی مهدینه له دهنگینک راجله کین، هاندیکیان پرووه دهنگه که پوشتن، له رینگادا گیشتن به پنگمبهر ﷺ که لهوسرهوه دههاتوه و پیش لهوان بهرهوه دهنگه که پوشتبو، دهیفرموو: مترسن شتیکی لهوتونی به مترسی بیست. پنگمبهر ﷺ به سواری لهسپه کهی لهبووتله بهرهوه دهنگه که پوشتبو، که لهسپه کمش زینی لهسر نهبوو شمشیرنیکیش کرابووه ملی"^(۱). پاشان به لهبووتله به فرموو: "إنا وجدنا فرسک بجرأ". واته: لهسپه کهت زور تیزرهوه. لهم لهسپهش زووتر له پوشتندا زور سست بوو، بهلام پاش رووداوی لهم شهوه، هیچ لهسپیکی تری پین نهده گهشتهوه.

* به پویایه تیکی صحیح چهسپاوه که: پنگمبهر ﷺ له سهفرنیکدا ههلسا نوپز بکات، به لهسپه کهی خوی فرموو: خوا فەر و بهره کهتت پین بهخشیت، له جینی خوت مهجولتی ههتا نوپزه کهمان ده کهین. لهمدی فرموو، ئنجاله پرووی قیبلهوه داینا. ههتا پنگمبهر ﷺ له نوپز بووهوه لهو لهسپه هیچ لهندامیکی خوی نهجوولاند^(۲).

رووداوی پتجم:

* لهویش بریتی به له ملکه ج بوونی شیرینک بۆ "سهفینه" که بهندهی لازادکراوی پنگمبهره ﷺ. رووداوه کمش بهم جزره بووه:

(پنگمبهر ﷺ نامه کی به سهفینه دا بۆ "موعاذ" نارد له یهمن. له رینگادا شیرینک برتی پین گرت. سهفینش خوی به شیره که ناساند که نیرراوی پنگمبهره و نامه یهوی پین به. شیره کمش دهنگیکی لینی هات و برتی بۆ چۆل کرد. لهو سریشهوه که گهراپهوه، ههمان شتی بهسرهات)^(۳). له پویایه تیکی تر دا دهلیت: سهفینه له گهراپهوه کهیدا برتی ون کرد، لهو کاته دا شیره کهی پین گهشتهوه. سهفینه دهلیت: به شان نامازه ی بۆ ده کردم تا خستمیهوه سه رپی.

* له حهزرتی عومهریشهوه پویایهت کراوه که جارنیکیان پنگمبهر ﷺ له ناو کۆمهلیک له هاوه لانیدا بوو، پیاوینکی دهشته کی بزغزهیه کی گرتبوو، وتی: لهوه کئی به؟ وتیان لهوه پنگمبهری خوا به ﷺ. لهویش وتی: سویند به (لات) و (عوززا) باوه پرت پنی

(۱) صحیح، رواه البخاری ومسلم وأبو داود والترمذی وابن ماجه وأحمد.

(۲) الشفا ۱/۳۱۵، نسیم الریاض ۳/۹۵.

(۳) صحیح، رواه البزار والطبرانی والحاکم وقال: صحیح علی شرط مسلم ولم یخرجاه.

ناکم تا هم بزغزه به باوه‌رت پی نه‌هینیت. نه‌می وت و بزغزه که‌ی خسته به‌ردهم پیغهمبر ﷺ. پیغهمبریش ﷺ پی فهرموو: بزغزه که! من کیم؟، نه‌پش هاته زمان به جورئی که هموو خه‌لکه که گوئیان لسی بوو، وه‌لامی دایه‌وه وتی: به‌لئی، له خزمه‌تندام^(۱)! به‌مه پیاره ده‌شته کی‌یه که ئیمانی هینا.

* له "نوم سه‌لمه" شه‌وه ده‌گپر نه‌مه که ده‌فهرموی: "جاریکیان پیغهمبر ﷺ له بیابانیکدا بوو، لهو کاته‌دا ئاسکیک بانگی کرد: نه‌ی پیغهمبری خوا!" تا کۆتایی حه‌دیه که، که تیایدا ده‌لئیت: "ئاسکه که رای ده‌کرد و ده‌یوت: أشهد أن لا إله إلا الله، وأنت رسول الله"^(۲).

چه‌ندین نمونه‌ی تری زوری هاوچه‌شنی نه‌مانه هه‌ن، ئیمه لی‌ره‌دا ته‌نها نه‌وانه‌مان باس کردوو که "مه‌شه‌ور" و بی‌گومان.

ده‌سا نه‌ی کاکی مرؤف! نه‌ی نه‌و که‌سه‌ی که نه‌م پیغهمبره نازداره ﷺ نانا‌سیت و گوپ‌رپه‌لیی ناکات! په‌ند وه‌ر بگه‌ره! هه‌ول بده‌دانه‌به‌زیته پله‌یه‌ک که له‌هی گورگ و شیر نزمزیت، چونکه نه‌و ئازه‌لانه پیغهمبر ﷺ ده‌ناسن و گوپ‌رپه‌لیی ده‌که‌ن!

لقی دووهم

نه‌م لقه‌ بریتی‌یه له‌وه‌ی که "مردووان" و "جنزکه" و "مه‌لایکه‌تان" پیغهمبر ﷺ ده‌ناسن. له‌م باره‌یه‌وه گه‌لئی پرووداوی زور هه‌یه، ئیمه چه‌ند دانه‌یه کیان بو‌نمونه باس ده‌که‌ین، له‌وانه‌ی که "مه‌شه‌ور" ن و، پشمو باوه‌ر پی کراوه‌کان بۆیان گپ‌راوینه‌تموه. وا له‌ پشدا نه‌و نمونانه ده‌هینین که په‌یه‌ه‌ندی‌یان به "مردووان" هوه هه‌یه. نه‌وانه‌شیان په‌یه‌ه‌ندی‌یان به جینتی و مه‌لایکه‌ته‌وه هه‌یه، نه‌وا گه‌لئی زور و موه‌تواتیرن.
نمونه‌ی یه‌که‌م:

ئیمام حه‌سه‌نی به‌صری، که پشموای زانایانی ئاشکرا و په‌نه‌انه و راست‌گۆترینی قوتایانی ئیمامی عه‌لی‌یه له‌ سه‌رده‌می تایه‌ینه‌کاندا، ده‌گپ‌رته‌وه و ده‌فهرموی: پی‌اوئیک هاته خزمه‌تی پیغهمبر ﷺ و عه‌رزی کرد که کچیک‌کی مردوو و له‌فلان شیودا ناشتوو‌یه‌تی. پیغهمبر ﷺ دلی بۆی نه‌رم بوو، له‌گه‌لیدا رۆشت بو‌نه‌و شیوه. له‌موی

(۱) رواه الطبرانی. پروانه: نسیم الریاض ۷۹/۳.

(۲) رواه الطبرانی والبیهقی، وصححه ابن حجر لوروده من طرائق أخر.

کچه‌که‌ی به ناوی خۆپه‌وه بانگ کرد و فه‌رمووی: ئە‌ی فلانة کەس! به ئیزنی خوا وه‌لامم بده‌روه. ئە‌ویش هاته‌ دەر‌وه و وتی: "لیک و سە‌لیک". پێ‌غه‌مبەر ﷺ فه‌رمووی: دایک و باوکت موسلمان بوون، جا ته‌گەر حە‌ز ده‌ که‌یت ده‌ت‌گێ‌رمه‌وه بۆ لایان. له‌ وه‌لامدا وتی: هیچ ئیشیکم پێ‌یان نی‌یه، خوا باش‌تره‌ بۆم تا ئە‌وان^(۱).

ئهوونه‌ی دووه‌م:

ئیمامی به‌یه‌قی و ئیبن عە‌دی، به‌ سه‌نده‌وه ده‌ گێ‌رنه‌وه که‌ نه‌سه‌ی کورپی مالیک فه‌رموویه‌تی: (لاؤیک که‌ تاقانه‌ی دایکه‌ پیره‌ژنه‌ کۆپره‌ که‌ی بوو، کۆچی دواهی کرد. ئیمش به‌ پارچه‌یه‌ک دامانپۆشی و سه‌ره‌خۆشیمان له‌ دایکی کرد. پیره‌ژنه‌ وتی: کورپی من!؟ وتمان: به‌ئێ. وتی: "خواپه‌! ته‌گەر خۆت ده‌زانیت من ته‌نها کۆچم بۆ لای خۆت و پێ‌غه‌مبەر که‌ت کردوه، بۆ ئە‌وه‌ی له‌ هه‌موو ته‌نگ و چه‌له‌مه‌یه‌کی ژیا‌ندا یارمه‌تیم بده‌یت، ئە‌وا تووشی ئە‌م موسیبه‌ته‌م مه‌که‌". ئە‌نس ده‌فه‌رموئ: پێ‌ش ئە‌وه‌ی هه‌لبێ‌ن، کورپه‌ که‌ پارچه‌ که‌ی له‌ سه‌ر خۆی لا‌برد و هه‌لسا و نانی خوارد و، ئیمش به‌شداریمان کرد^(۲).

ئیمامی بو‌صیری - خوای لێ‌ی رازی بی‌ت - له‌ قه‌سیده‌ی بورده‌دا ئاماژه‌ی بۆ ئە‌م رووداوه‌ سه‌رسووریه‌ینه‌ره‌ کردوه، ده‌فه‌رموئ:

لو ناسبت قدره‌ آياته‌ عظماً   أحيا اسمه‌ حين‌ یُدعی دارس‌ الرمم

رووداوی سێ‌هه‌م:

ئیمامی به‌یه‌قی و غه‌یری ئە‌ویش، له‌ عه‌بدوللای کورپی عه‌بدوللای ئە‌نصاری‌یه‌وه ده‌ گێ‌رنه‌وه ده‌فه‌رموئ: (من به‌ کێ‌ک بووم له‌وانه‌ی که‌ "ناییتی کورپی قه‌یس" یان ناشت، که‌ له‌ غه‌زای یه‌مامه‌دا شه‌هید بوو، له‌و کاته‌دا که‌ خسته‌مانه‌ ناو گۆرپه‌ که‌مه‌وه گۆنمان لێ‌ بوو ده‌بوت: "محمد رسول الله، أبوبکر الصديق، وعمر الشهيد، وعثمان البر الرحيم". که‌ سه‌یرمان کرد، پێ‌نیمان گیانی تێ‌دا نی‌یه^(۳). واته‌ پێ‌ش ئە‌وه‌ی حه‌زرتی عومه‌ریش بی‌ت به‌ جێ‌نشین، ئە‌م هه‌والی شه‌هید بوونی ئە‌وی دا.

(۱) به‌روانه: الشفا ۱/۳۲۰، نسیم الریاض ۳/۱۰۶.

(۲) ضعیف، رواه‌ البیه‌قی والطبرانی. به‌روانه: الشفا ۱/۳۲۰.

(۳) رواه‌ البخاری فی‌ التاریخ الکبیر. به‌روانه: الشفا ۱/۳۲۰.

رووداوی چوارهم:

"نوعمانی کوری به شمر، ده گیزپتهوه و ده فهرموی: (زهیدی کوری خارپچه له به کیک له کژلانه کانی مدهینه دا کهوت به لادا و مرد، خه لکه کش هه لیان گرت و دایا نپوشی. له نیوان شیوان و خهوتاندا که ژنان به سه ریدا ده گریان، گوینان لسی بوو دهیوت: بی دهنگ بن! بی دهنگ بن! نجبا سهری خزی هه لداپهوه و وتی: "محمد رسول الله". پاشان وتی: "السلام عليك يا رسول الله ورحمة الله وبركاته". پاشان مردهوه^(۱).

جا نه گهر مردووی بی ژبان ته سلهقی پیغمبه ریتی پیغمبه ر ﷺ بکات، ده بی نهوانه ی که گیانیان تیدایه و ته سلهقی ناکه ن، چۆن بن؟ ئایا نهو قور به سه ره زیندووانه، لهو مردووانه بی گیانتر نین؟!

* * *

سه بهاره ت بهوه ی که "مه لایکه تان" خزمه تی پیغمبه ریان ﷺ کردووه و خو بان پیشان داوه، ههروه ها سه بهاره ت بهوه ش که "جیننی" ئیمانیان پسی هیناوه و گوپراپه لسی بان کردووه، نهوا هه مو نه مانه به تهواتور چه سپاون. قورگانی پیروز له زور ئایه تی پیروزیدا به راشکاوی باسی نه مه ی کردووه و، له غه زای به دردا - وه ک قورگانی ده فهرموی - پینج هه زار مه لایکه ت وه کو هاوه لان له ژیر فه رمانی نهودا بوون. به راده یه ک که نهو مه لایکه تانه له ناو مه لایکه تانی تر دا، شه ره فه ندلی به شداری کردنی غه زای به دربان ده ست کهوت، وه ک نهو هاوه لانه ی که له به شداری کردنی نه م غه زایه دا بهو پله یه به ره ره وه ر بوون.

جا له م مه سه له یه دا دوو لایه ن هه یه:

به که م: بریتی یه له بوونی "جیننی" و "مه لایکه ت" و په یوه ندی بوونیان له گه لماندا. نه مه ش شتیکی قه تی یه و وه ک بوونی مرؤف و زینده وه رانی تر بی گومان و چه سپاوه. نه مه شمان به یقینیکی تهواوه تی و گومان پر له "وته ی بیست و نه هم" دا باس کردووه. کهواته بۆ لایه نی چه سپاندنی بوونیان داوا له خوینه ری به پرژ ده که یه سهر لهو وتیه بدات.

(۱) صحیح، رواه الحاکم والبیهقی والطبرانی باسنادین رجال أحدهما ثقات و ذکره البخاری فی التاریخ الکبیر مختصراً.

لايهنی دووهم: بریتی به له بیینی مه‌لایکهت و جیننی و قسه له گهل کردنیان له لایه‌ن چهنه که سینیکي هم نه‌ته‌وه‌به‌وه، به‌هزی شه‌ره‌فمه‌ندیی په‌پوه‌ندی‌یان له‌گهل ینغه‌مهری نازداردا ﷺ. که همیش لایه‌نینکی شوینه‌واره کانی موعجزاتی له‌وه ینغه‌مهره ﷺ ده‌رده‌خات.

* له‌وه‌تا بوخاری و موسلیم و ینشه‌وایانی فه‌رمووده، هه‌موویان، له‌حه‌زرتی عومه‌روه - خوای لئی رازی بیټ - ده‌گیرنه‌وه ده‌فه‌رموی:

(رؤزنیکیان که له‌خزمتی ینغه‌مهردا ﷺ دانیشته‌بوین، له‌پر پیاونیک که به‌رگه کانی به‌ری به‌کجار سبی و مووی جه‌سته‌ی ته‌واو ره‌ش بوو، هیچ شوینه‌وارنکی سه‌فه‌ریشی پیوه دیار نه‌بوو، که سیشمان نه‌مانده‌ناسی، هات له‌خزمتی ینغه‌مهردا ﷺ دانیشته و پرسیاری له‌باره‌ی: (ئیسلام و ئیمان و ئیحسان) هوه له‌ینغه‌مهر ﷺ کردو، له‌ویش وه‌لامی هه‌موو پرسیاره کانی دایه‌وه. پاشان فه‌رموی: عومه‌را ئایا ده‌زانیته له‌وه کتی‌به له‌وه پرسیارانه ده‌کات؟ وتم: خوا و ینغه‌مهره که‌ی باشه ده‌زانن. فه‌رموی: له‌وه جیره‌له، بۆ له‌وه هات که ئایینه که‌تان فیر بکات)^(۱).

* هه‌روه‌ها به‌چهنه‌ر په‌واپه‌تینکی سه‌حیح و بی‌گومان که له‌پله‌ی ته‌واتوری معنه‌ویدان و ینشه‌وایانی سه‌دیته په‌واپه‌تیا کاردوون، چه‌سپاوه که: زور جار هاوه‌لانی ینغه‌مهر ﷺ جیره‌لیان له‌سه‌ر شیوه‌ی هاوه‌لی به‌ریز "دحیة الکلبی" دا ده‌بینی که پیاونیکی گه‌لئی جوانخاس بووه^(۲). هه‌ندی له‌وه‌هاوه‌لانه، له‌مانه‌بوون: ئیمامی عومه‌ر، ئیبن عهباس، ئوسامه‌ی کوری زه‌ید، حاریث، عائیشه، ئوم سه‌له‌مه، خویان لئی رازی بیټ. هه‌موو له‌مانه ده‌فه‌رموون: زور جار جیره‌لمان له‌سه‌ر شیوه‌ی "دحیة الکلبی" دا دیوه. جا ئایا ده‌گونجی شتیکیان نه‌دییته، بلین: دیومانه‌؟

* به‌سه‌نه‌دینکی سه‌حیح له "سه‌دی کوری له‌بوو وه‌ققاص" هوه، که به‌کینکه له‌وه که‌سه‌ی موژده‌ی به‌هه‌شتیان پی‌درا و فاتیحی ولاتی فارسه، خوای لئی رازی بیټ، ده‌گیرنه‌وه که ده‌فه‌رموی:

(۱) صحیح، رواه مسلم.

(۲) صحیح، رواه البخاری و مسلم و أحمد و الحاكم و الطبرانی.

(له غزای ٹو خوددا جیبریل و میکائیلمان له لای راست و چہی پیغمبره وه ﷺ ده بینی، که له سر شیوهی دوو پیاودا برون و بهرگ و پزشاکسی سبیان له بهردا بوو، بهو شیوه به پاسموانی پیغمبر ﷺ بوون و، پاریزگاری بیان ده کرد)^(۱).
جا نه گهر پالہوانیکی موسلمانن وه کو "سعد" بلیت: "دهمانینی" ئایا هر گیز ده گونجی وانهیت و به پیچہوانه وه بیت؟

* پاشان نه بوو سو فیانی کوری حارثی کوری عہدولموتہ لیب که ناموزای پیغمبره ﷺ، له روزی غزای بهردا، چند پیاونکی سبی له نیوان زہوی و لاسماندا بینی، که سواری چند له سینی بلہک بوو بوون^(۲).
* جارنکیان پیغمبر ﷺ له که عہدا جیبریلی پیشانی حمزه دا، له ویش به کسر بورایه وه^(۳).

که واته نهو نمونانہی بینی مہلائیکہ مان بؤ پروون ده که نه وه، گہلی زورن. هر وه ک جزرنکمان له موعجیزاتی پیغمبر ﷺ بؤ دہرہ خن و، بلگی له وهن که مہلائیکہ ته کان وه کو په پولہ به دہوری نوری پیغمبریتی نهودا دہ خولینہ وه.

* * *

سہبارت به بینن و قسه له گہل کردنی "جیننی" ش، نهوا زور جار پروو دہدات. ته نانت له گہل زور بهی خہلکیشدا، چ جای هاوہ له کان، خوابان لئی رازی بیت. نه وندہ همه که پیشه وایانی فرموده، راستترین هوال و چه سپاوترین پروو دومان بؤ ده گیرنہ وه.

* "عہدوللای کوری مہ سعود" لهو شه ودا که "جیننی" ایمانین هینا، جیننی بینی و قسه بانی بیست و، دہیشو بهاندن به پساوانی (زہط)^(۴)، که تیرہ به کی که له گہتی خہلکی سوودانن.

* پاشان پروو داونکی به ناوبانگ همه، که زانایان و پیشه وایانی فرموده دهیگیرنہ وه و باوہری پین ده کهن، که بریتی به له وهی: "خالیدی کوری وه لید - خوای لئی رازی بیت - کاتنی که بتی: "العزای" ی پروو خاند، لافره تیکی پرووتی ره شی بینی

(۱) صحیح، رواه الشيخان.

(۲) رواه البزار فی مسنده: ۳۱۷/۹-۳۱۸.

(۳) رواه البيهقي مرسلًا وابن سعد في الطبقات ۱۲/۳. پروانہ: الشفا ۱/۳۶۲.

(۴) صحیح، رواه الترمذي واللفظ له وقال: حسن صحيح غريب، ورواه أحمد والطبراني.

قزی بلاو کردبووه و له‌ناو بته‌کوه هاته‌ده‌روه، په‌کسر به‌شمشیره‌که‌ی له‌تی کرد. پاشان هم‌ی بز پښمبهر ﷺ گپ‌ایه‌وه، له‌ویش فرموی: "له‌وه عوززا بووه" (۱) که خه‌لکی ده‌پانه‌رست کاتی له‌ناو بته‌کدها بوو، له‌دوای له‌وه ئیتر ناپه‌رسزیت.

* له‌حزره‌تی عومهری کوری خه‌تتابه‌وه - خوای لنی رازی ینت - ده‌گپ‌نه‌وه ده‌فرموی: جارنک له‌خزمه‌تی پښمبهر دا ﷺ دانیش‌تووین، پیاوینکی پیر هات و داره‌سایه‌کی به‌ده‌سته‌وه بوو، سه‌لامی له‌پښمبهر ﷺ کردو، له‌ویش وه‌لامی سه‌لامه‌که‌ی دایه‌وه و، فرموی: هم‌ده‌نگه‌له‌ده‌نگی "جینتی" ده‌چیت، تز کینیت؟ وتی: من "هامه"م.. له‌"حه‌دیت" یکی دریزدا ده‌فرموی: پښمبهر ﷺ چه‌ند سووره‌تینکیشی له‌قورئانی پرؤز فیر کرد (۲).

هم‌پروداوه هر چه‌ند له‌لایه‌ن پیاوانی حه‌دینه‌وه ره‌خنه‌ی لنی گپ‌راوه، به‌لام چه‌ند پښه‌واپه‌کی تر به‌صه‌حیحیان داناوه (۳). هر چؤن ینت به‌پیوستی نازانین زؤری له‌سه‌ر پرؤین، چونکه‌نمونه‌ی هم‌بابه‌ته‌گه‌لنی زؤره.

ده‌بین له‌وش بلین که:

له‌وه که‌سانه‌ی به‌نووری پښمبهر ﷺ پرووناک بوونه‌وه و له‌سه‌ر به‌رنامه‌که‌ی له‌وه په‌روه‌رده بووبون، که‌له‌هه‌زاران کس تیپه‌ر ده‌بن، له‌له‌ولیا و له‌مقتاب و زانایان و پیاوچاکانی وه‌ک شیخی گه‌بلانی، هم‌موو له‌مانه، به‌"مه‌لایکه‌ت" و "جینتی" گه‌بشتون و قسه‌بان له‌گه‌لدا کردون. هم‌په‌واپه‌تانه‌ش که‌له‌م باره‌یه‌وه هه‌ن، تابلی موته‌واتیر و زؤر و گومان پرن.

به‌لنی، گه‌بشتی نومه‌تی پښمبهر ﷺ به‌"مه‌لایکه‌ت" و "جینتی" و قسه‌کردنیان له‌گه‌لباندا، په‌کینکه‌له‌شونخواه‌کانی په‌روه‌ده‌ی پښمبهرینتی پښمبهر ﷺ و رښمایه‌ی ین وینه‌که‌ی.

(۱) صحیح، رواه البیهقی والنسائی وأبو یعلی.

(۲) رواه البیهقی.

(۳) "ابن الجوزی" له‌باره‌ی هم‌فرموده‌یه‌وه ده‌لئیت: "موضوع لا أصل له". به‌لام زانایانی تر ده‌لین: "تعسد طرقه بدل علی صحته". پروانه: نسیم الریاض للخفاجی ۲۸۷/۳.

لقى سى هم

پاراسن و پاريز گارى كردنى پيغمبر ﷺ له لايهن خواى گوره‌وه، موعجزه‌يه كى تاشكرا و راستى به كى به كجار پروونه و، له دهقى هم ئايه‌ته‌ى قورئاندا باس كراوه كه ده‌فهرموى:

﴿وَاللّٰهُ يَفْصِلُكَ مِنَ النَّاسِ﴾ (المائدة: ۶۷)!

جا لهم ئايه‌ته پيروزه‌دا موعجزاتی زور هميه، چونكه لهمو كاته‌دا كه پيغمبر ﷺ پيغمبرئيتى خوى را گهياند، ته‌حمدداى ته‌نھا تا قميك، بان نه‌تمويهك، بان چه‌ند پيشه‌وايه كى راميارى، بان چه‌ند كار به‌ده‌ستىكى ديارى كراوى نه‌كردوه، به‌لكو ته‌حمدداى هممو ده‌سته‌لاتداران و خاوه‌ن ئايينه‌كاني به‌گشتى كردوه، له كاتيكددا كه جگه له خوا هيچ پاريز گارنى نه‌بووه، ته‌نانه‌ت مام و خزم و كه‌سو كار و تيره‌كەشى دوزمنى بوون. كه‌چى سه‌ره‌پاي هممش، بيست و سئ سالى ره‌به‌ق، به‌بئ هيچ پاسه‌وانيك، ژياني به‌سه‌ر برد و چه‌ندين پروداوى سامنا كيشى لهمو ماوه‌به‌دا به‌سه‌ره‌ت، له‌گه‌ل هممو ته‌وانه‌شدا، هه‌ر ته‌نھا خاوه‌ند ده‌پياراست و، تا لهمو ده‌مه‌ى كۆچى دوايى كرد به‌وپه‌رى دلنبايى و ئاسوده‌يه‌وه ژيا. هممش به‌وينه‌ى پرووناكيبى خورى گه‌شى ئاسمان، به‌لگه‌يه كى پروونه له‌سه‌ر دامه‌زراوى و به‌هيزبى لهمو راستى به‌ى كه لهم ئايه‌ته پيروزه‌دا هميه: ﴿وَاللّٰهُ يَفْصِلُكَ مِنَ النَّاسِ﴾ (المائدة: ۶۷)!

ليزه‌دا - بۆ ئومونه - چه‌ند پروداويك باس ده‌كەين، له‌وانه‌ى كه به‌ شيوه‌يه كى گومان پر چه‌سپاون:
پروداوى به‌كەم:

* زاناياتى فرموده و شاره‌زاياتى ژياني پيغمبر ﷺ به‌يه كده‌نگى ده‌گيرنه‌وه كه:
لهمو كاته‌دا قوره‌يش كۆبوونه‌وه و به‌پيارى كوشتنى پيغمبريان ﷺ دا، شه‌يتان له‌ شيوه‌ى پياوئيكى پيردا هات بۆ لايان و پينمايى كردن كه: له‌ هه‌ر تيره‌يه كى قوره‌يش به‌كيك به‌شداربى كوشتنى بكات، بۆ ئه‌وه‌ى له‌ پاشاندا ناكۆكى نه‌كه‌ويته نيوانيان. ئه‌وه‌بوو نزىكه‌ى دووسه‌د پياو به‌ پيشه‌وايه‌تبي: "ئه‌بوو جه‌هل" و "ئه‌بوو له‌هه‌ب"، به‌ره‌و مالى پيغمبر ﷺ رۆشن. لهمو كاته‌شدا چه‌زه‌تى عه‌لى له‌ خزمه‌تى پيغمبردا ﷺ بوو. به‌ فرمانى پيغمبر ﷺ چه‌زه‌تى عه‌لى له‌ جيبى پيغمبردا ﷺ نوست و، پيغمبر ﷺ

خویشی چاوه‌پروانی نه‌وانی کرد، تا نه‌و کۆمه‌له‌ی قوره‌یش هاتن و ده‌روپشتی ماله‌که‌یان گرت. ئنجا پیغمبهر ﷺ ته‌شرفی له‌ مال هاته‌ده‌روه و به‌سه‌ر سه‌ریانه‌وه‌ راه‌ستا و، خواوه‌ند چاوی نه‌وانی له‌ ئاستیدا کوپ‌ر کرد. ئنجا پیغمبهر ﷺ مشتیک خاکی به‌سه‌ر ده‌موچاویاندا وه‌شاند و خۆی ده‌رباز کرد^(۱).

* هه‌روه‌ها خواوه‌ند پیغمبهره‌که‌ی خۆی له‌وه‌ پاراست که‌ کافران له‌ شه‌که‌وته‌که‌دا بیبینن، به‌ بۆنه‌ی نه‌و جالجالۆ که‌مه‌وه‌ که‌ ناردی و ده‌رگای شه‌که‌وته‌که‌ی ته‌ند و، نه‌و دوو کۆتره‌ش که‌ له‌ ده‌رگای شه‌که‌وته‌که‌دا راه‌ستان^(۲).

روودای دووهم:

* نه‌م رووداوه‌ بریتی‌یه‌ له‌ به‌سه‌رهاتی "سوراه‌ی کوپ‌ری مالیک" که‌ له‌ کاتی کۆچی پیغمبهردا ﷺ بۆ مه‌دینه، رووی دا.. نه‌وه‌بوو هۆزی قوره‌یش خه‌لات و به‌خششی بۆ نه‌و که‌ سه‌ راه‌گه‌یاندا که‌ هه‌والی پیغمبهر و نه‌بوو به‌ کریان بداتی، یان بیانکۆژیت، یان به‌ زیندوویی بیانگرت.

سوراقش که‌ نه‌م راه‌گه‌یانده‌ی قوره‌یشی پی گه‌بشت، په‌ کسه‌ر به‌ سواری نه‌سه‌په‌ که‌ی شوین پی پیغمبهری ﷺ هه‌لگرت، تا نزیک پی پیغمبهر ﷺ بووه‌وه. له‌و کاته‌دا پیغمبهر ﷺ دوعای لێ کرد، په‌ کسه‌ر چوارپه‌لی نه‌سه‌په‌ که‌ی له‌ زه‌ویدا رۆچوو و له‌سه‌ری که‌وته‌ خواره‌وه. پاشان سوار بووه‌وه و رۆشت تا نه‌وه‌نده‌ لییان نزیک بووه‌وه، که‌ گوپی له‌ پیغمبهر بوو ﷺ قورلانی ده‌خویند و لاشی لێ نه‌ده‌ کرده‌وه. به‌لام حه‌زه‌رتی نه‌بوو به‌ کر لای کرده‌وه و، عه‌ززی پیغمبهری ﷺ کرد: وا گه‌بشتنه‌ سه‌رمان. نه‌ویش، هه‌روه‌ک له‌ناو شه‌که‌وته‌که‌دا پی وت، لیره‌شدا فه‌رموویه‌وه: "لا تحزن إن الله معنا".

له‌م کاته‌دا هه‌ر چوارپه‌لی نه‌سه‌په‌ که‌ی سوراقه‌ بۆ جاری دووهم تا نه‌ژنۆی رۆچوو به‌ناو زه‌ویدا و له‌سه‌ری که‌وته‌ خواره‌وه. پاشان زۆری لێ کرد و هه‌لی سانه‌وه‌، سه‌هیری کرد چوارپه‌لی نه‌سه‌په‌ که‌ی شتیکی وه‌ک دوو که‌لی لێ هه‌لده‌سا! ئنجا بانگی له‌ پیغمبهر ﷺ و حه‌زه‌رتی نه‌بوو به‌ کر کرد و وتی: "الأمان! پیغمبهریش ﷺ

(۱) صحیح، رواه الإمام أحمد.

(۲) رواه الطبرانی والبيهقي والأصبهاني.

نمانامه کی بۆ نووسی و فرمانی داین که هر که سینی دی پنی لئی ون بکات، تا کو نه که ونته شوینیان. پاشان وازی لئی هینان و رۆشت^(۱).

* له خه بهرینکی تر دا ده گپ نهوه که شوانیک ده نگو باسی پیغمبر ﷺ و نه بو به کری ده ست کهوت، په کسه به پا کردن رۆشت تا کو قوره پش ناگادار بکاتهوه. که گه پشته مه ککه، دلی مۆر کرا و نهیده زانی چی بکات و له بیری برابه وه بۆ چی هاتوه! تا گه پاره وه جینی خۆی^(۲). له دواییدا بۆی ده ر کهوت که له بیری برابه ته وه.

پروداوی سینه هم:

* پشه وایانی فرموده له چهنه رینگایه کی جیا جیا وه ده گپ نهوه که: له غه زای "غه تهان و نه غار" دا سه رۆک هۆزه که میان، که ناوی: "غه وره ئی کوپری حاریشی مو حاریشی" بووه، ویستی ده ست له پیغمبر ﷺ بووه شینیت. نه وه بووه پیغمبر ﷺ کاتیکی زانی نه م کابرایه به شمشیره وه له سه ر سهری رابه ستاوه. فرمودی: "اللهم اکفنی بما شئت". واته: خواجه! به هر شتیک که خۆت ویست له سه ری یت، له کۆلمی بکه ره وه! هر که پیغمبر ﷺ نه مه ی فرموو، په کسه ژانیک به پستی نه و پیاوه دا هات که له جمو جوتلی خست و، به ده مدا کهوت و، شمشیره که شی له ده ست کهوته خواره وه^(۳)!

* هه ره ها ده گپ نهوه که جاریک کابرایه کی ده شته کی به شمشیره وه هاته سه ر پیغمبر ﷺ و پنی وت: ئیستا کنی له ده ستی من رزگارت ده کات؟ پیغمبر ﷺ فرمودی: "الله". په کسه ده ستی پیاوه ده شته کی په که کهوته له رزین و شمشیره که ی لئی کهوته خواره وه^(۴). ئنجا پیغمبر ﷺ هه لی گرتوه و فرمودی: "له ی ئیستا کنی تۆ له ده ستی من رزگارت ده کات؟" هر له م ریوایه ته دا ده ئیت: له نه بجمادا پیغمبر ﷺ لینی خۆش بوو، نه ویش گه پاره وه بۆ ناو هۆزه که ی خۆی و پنی وتن: له لای باشترین مرۆقه وه هاتوو مه ته وه.

(۱) صحیح، رواه البخاری و مسلم و أحمد.

(۲) الشفا ۱/۳۵۱.

(۳) ذکره القاضي عیاض باللفظ المذكور، بروانه: الشفا ۱/۳۴۸ و الحدیث أخرجه بنحوه البخاری و ابن حبان و الحاكم و أحمد و أبو یعلی و الطبرانی فی الأوسط.

(۴) صحیح، رواه البخاری و مسلم.

* به همان چه‌شنی نم به‌سرها‌ته، ده‌گیر‌نه‌وه که له‌غزای به‌درشدا به‌سری هاتووه. ئەویش ئەو‌به که ده‌لین: له‌رۆژی به‌دردا به‌نیازی ده‌ست به‌ئاو‌گه‌باندن له‌هاوه‌لانی دوور که‌وته‌وه. به‌کێک له‌مونا‌فیان شوینی که‌وت. وه‌کو‌ر‌په‌وا‌یه‌ته‌که‌ی پێشو، ئەویش شمشیری له‌پن‌غم‌به‌ر ﷺ به‌رز کرده‌وه، به‌لام که‌پن‌غم‌به‌ر ﷺ ئاو‌ری لێ دایه‌وه، به‌کسه‌ر ئەو مونا‌فیه‌ که‌وته له‌رزین و شمشیره‌ که‌ی له‌ده‌ست دا‌که‌وت.
رووداوی چواره‌م:

* به‌ر‌په‌وا‌یه‌تیکی "مه‌شه‌هور"ی نزیک له‌ت‌ه‌واتوره‌وه، له‌پن‌شه‌وا‌یانی هه‌دی‌شه‌وه ده‌گیر‌نه‌وه، هه‌روه‌ها زۆر‌به‌ی زانا‌یانی تفسیریش له‌وه‌دا له‌گه‌لیان‌دان که‌ه‌وی هاتنه‌خواره‌وی ئایه‌تی: ﴿إِنَّا جَعَلْنَا فِي أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ فَهُمْ مُقْمَحُونَ • وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ﴾ (یس: ۸-۹) ئەو‌به‌وو که: ئەبو‌وجه‌هل سو‌نیدی خوار‌د: ئە‌گه‌ر هه‌ر کات هه‌مه‌د له‌سو‌ژده‌دا به‌ی‌نیت، ئەو به‌رده‌گه‌وره‌یه‌ بدات به‌سه‌ری‌دا. جارێک پ‌ن‌غم‌به‌ر ﷺ له‌سو‌ژده‌دا بو، به‌ردن‌کی گه‌وره‌ی هینا‌تا‌کو‌ بیدات به‌سه‌ری‌دا، له‌م کاته‌دا قوره‌بیش‌ش سه‌ه‌ریان ده‌کرد. به‌لام به‌رده‌که‌ لکا به‌هه‌ردوو ده‌سته‌وه، ده‌سته‌کانیشی تا‌ملی وشک بوون^(۱)، که‌پن‌غم‌به‌ر ﷺ له‌نو‌یژه‌که‌ی بووه‌وه، رۆشت و ده‌ستی ئەبو‌وجه‌هلش به‌ر‌بوو. ئیتر ئەم ده‌ست به‌ر‌بوونه‌ی یان له‌به‌ر ئەوه‌ بووه‌ که‌پن‌غم‌به‌ر ﷺ دوعای کردووه به‌ر‌بیت، یان له‌به‌ر ئەوه‌ی که‌هیچ پ‌ن‌و‌ستی‌به‌ک نه‌ما به‌وه‌ی به‌رده‌که‌ی پ‌ن‌وه‌ بلک‌یت.

* وه‌لیدی کوری موغ‌ه‌ره، هات بۆ لای پ‌ن‌غم‌به‌ر ﷺ به‌نیازی ئەوه‌ی بیک‌و‌زیت. به‌لام خواره‌ند چاره‌کانی وا‌کو‌ن‌ر کرد که‌گونی له‌ده‌نگی پ‌ن‌غم‌به‌ر بو، که‌چی به‌چاو نه‌یده‌بینی. ناچار گه‌ر‌په‌وه‌ بۆ لای هاور‌ن‌کانی، ئەوانیشی نه‌بینی تا بانگیان کرد^(۲) ا‌ه‌ر به‌م جۆره‌مایه‌وه‌ه‌تا پ‌ن‌غم‌به‌ر ﷺ ته‌ش‌ریفی له‌مز‌گه‌وت‌دا بوو. به‌لام که‌له‌مز‌گه‌وت رۆشته‌ده‌ره‌وه، چاوی چاک بووه‌وه، چونکه‌هیچ پ‌ن‌و‌ستی‌به‌ک به‌کو‌ن‌ریی ئەو نه‌ما.

* هه‌روه‌ها له‌حه‌زه‌رتی ئەبو‌به‌کری صیددیه‌وه - خ‌وای لێ رازی ی‌ست - ده‌گیر‌نه‌وه که: د‌وای ئەوه‌ی سو‌وره‌تی: ﴿ثَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ﴾ نازل بو، "ئوم

(۱) أخرجه ابن اسحاق وابن هشام والبيهقي وأبو نعیم بلفظ قريب، وأصله في البخاري والترمذي وأحمد وأبو يعلى.

(۲) الشفا ۱/۳۵۱.

جهمیل"ی ژنی نه‌بوو له‌هه‌ب، که هم سووره‌ته به ﴿حَمَالَةَ الْحَطَبِ﴾ ناونا‌توره‌ی لئی ناوه، ده‌سته‌کانی پر‌کرد له به‌رد و هات بۆ پښمه‌به‌ر ﷺ له‌و کاته‌دا که پښمه‌به‌ر ﷺ له‌گه‌ل نه‌بوو به‌کر له "مسجد الحرام" دا بوو. کاتی گه‌بسته سه‌ریان ته‌نها نه‌بوو به‌کری بی‌نی و، خوای گه‌وره له ئاستی پښمه‌به‌ره که‌یدا ﷺ چاوی نه‌وی کو‌یر کرد. نه‌وه‌بوو به نه‌بوو به‌کری وت: کوا هاور‌پنکه‌ت؟ بیستوو مه‌سه‌م پښ ده‌لئیت، به‌خوا نه‌گه‌ر بی‌بینم نه‌م به‌ردانه‌ی به‌ده‌مدا ده‌کیشم^(۱).

بښ گومان "ژنه دار کیشی دۆزه‌خ" ناتوانیته ده‌سته‌لات‌دارنکی هینده‌گه‌وره و مه‌زن بی‌نیته که خاوه‌ند به‌چهند پله‌یه‌کی ئاوا به‌رز له‌که‌سانی تر جیای کردوو ه‌توه. ر‌ووداوی پښه‌م:

* به‌نه‌قلی راست و دروست نه‌و به‌سه‌ره‌اته چه‌سه‌پاوه که به‌سه‌ر "عامیری کوری توفیل" و "نه‌به‌دی کوری قه‌یس" دا هاتوو، که به‌م جو‌ره‌یه:

"نه‌م دوانه به‌نو‌ینه‌رایه‌تی تیره که‌یه‌ان هاتنه‌خزمه‌تی پښمه‌به‌ر ﷺ. زووتر عامیر به‌هاور‌پنکه‌ی وت‌بوو: من له‌پښموه‌مه‌مه‌د به‌سه‌ده‌گرم، تۆپش له‌کاتی قسه‌کردندا لینی بده. له‌پاشاندا نه‌بیینی هاوه‌له‌که‌ی هیچ کارنک بکات. که‌دوایی لینی پرسى بۆ هیچت نه‌کرد؟ له‌وه‌لامدا وتی: به‌خوا هه‌رکات ده‌مو‌یست لینی بده‌م، تۆم له‌نیوان خۆم و نه‌ودا ده‌بیینی، ئایا له‌تۆ بده‌م"^(۲)؟

ر‌ووداوی شه‌شم:

* هه‌روه‌ها به‌نه‌قلی سه‌حیح چه‌سه‌پاوه که: "شه‌یه‌ی کوری عوسمانی چه‌جه‌یی" له‌پو‌ژی "حونه‌ین" یان "ئوحود" دا گه‌بسته سه‌ر پښمه‌به‌ر ﷺ. کاتی خۆیشی چه‌زه‌رتی (حه‌مه‌ه) باوک و مامی نه‌می کو‌شتوو. له‌به‌ر خۆیه‌وه‌وتی: ده‌رفه‌ته، وا له‌م‌پو‌تۆله‌ی خۆم له‌مه‌مه‌د ده‌سینه‌وه‌! کاتی خه‌لك له‌جه‌نگه‌که‌دا تینکه‌ل به‌به‌کۆ بوو بوون، نه‌م له‌پشته‌وه‌هات بۆ پښمه‌به‌ر و شمشیره‌که‌ی به‌رز کرده‌وه بۆ نه‌وه‌ی ده‌ستی خۆی بوه‌شینیت.. خۆی ده‌یگه‌رپه‌ته‌وه، ده‌لئیت: له‌م کاته‌دا پښمه‌به‌ر ﷺ پښی زانیم، بانگی کردم و ده‌ستی خسته سه‌رسنگم، له‌و کاته‌شدا له‌هه‌موو که‌سینک زیاتر رقم لینی بوو. که‌ده‌ستی له‌سه‌ر سنگم هه‌لگرت، له‌هه‌رچی که‌س هه‌یه‌زیاتر خۆشم ده‌ویست. ئنجا پښی وتم: وه‌ره‌نزیك به‌روه‌وه و له‌دژی کافران بجه‌نگه. ده‌لئیت: نزیك بووموه‌وه و به‌

(۱) رواه البيهقي والحاكم وقال: صحيح الإسناد.

(۲) رواه ابن اسحاق والبيهقي وأبو نعيم والطبراني والأصبهاني واللفظ له.

شمشیره کهم له گه‌ل کافراندا شهرم ده کردو، خۆم کرد به قه‌لغان بۆ ینغمه‌بهر ﷺ خۆ نه‌گه‌ر باو کیشم بهاتایه‌ته بهره‌ست، ده‌مکوشت و نهمده‌هینشت نزیکی ینغمه‌بهر بیته‌وه^(۱).

* "فوزالهی کوری عمر" یش ده‌لئیت: له سالی فه‌نمی مه‌ککه‌دا که ینغمه‌بهر ﷺ ته‌وافی که‌عبه‌ی ده‌کرد، ویستم بیکوزم. که لینی نزیک بوومه‌وه، فه‌رمووی: "ئه‌وه فوزالمیه‌ی ۴ و تم: "به‌لنی". فه‌رمووی: "ئه‌وه له‌دلی خۆتدا چیت ده‌وت ۴ و تم: "هیج" ا ئه‌ویش ینکه‌نی و، داوای لی‌بوردنی له‌خوا بۆ کردم و، ده‌ستی خسته‌سه‌رسنگم و، به‌وه دلم دامر کایه‌وه. به‌خوا هه‌ر که ده‌ستی له‌سه‌ر سنگم لا‌برد، له‌هه‌رچی شت هه‌به‌که خوا دروستی کردوه ینغمه‌بهرم ﷺ زیاتر خۆش ده‌ویست^(۲).
رووداوی هه‌وته‌م:

* به‌نه‌قلی سه‌حیح چه‌سپاوه و ده‌گیرنه‌وه که: جارنک ینغمه‌بهر ﷺ پالی به‌دیوارنکه‌وه دابووه‌وه، جووله‌که‌کان پیلانیان له‌دژی ینغمه‌بهر ﷺ سازکردو، به‌کینکیان ویستی به‌ردنکی گه‌وره‌ی به‌سه‌ردا بکیشیت. ینش ئه‌وه‌ی ده‌ستی خۆی بووه‌شینیت، ینغمه‌بهر ﷺ هه‌لسا و رۆشت^(۳). به‌و جوژه و به‌بۆنه‌ی پارێزگاری خوای گه‌وره‌وه، پیلانه‌که‌یان سه‌ری نه‌گرت.

رووداوی تری هاوچه‌شنی ئه‌مه‌زۆرن. ئه‌وه‌تا ئیمامی بوخاری و موسلیم و ینشه‌وایانی تری هه‌دیث، له‌هه‌زه‌تی عایشه‌وه ده‌گیرنه‌وه، که ده‌فه‌رمووت: تا ئه‌و کاته‌ی ئایه‌تی: ﴿وَاللّٰهُ يَفْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ﴾ نازل بوو، ینغمه‌بهر ﷺ پاسه‌وانی هه‌بوو. به‌لام که ئه‌م ئایه‌ته‌هاته‌خواره‌وه، سه‌ری له‌ماله‌وه هینایه‌ده‌ره‌وه و فه‌رمووی: "یا آیها الناس! انصرفوا، فقد عصمني ربی عز وجل"^(۴). واته: خه‌لکینه‌ا فه‌رموون پرۆن، وا‌خوا خۆی ده‌مپارێزوت.

* * *

(۱) الشفا ۱/۳۵۳. نسیم الریاض ۳/۲۴۸.

(۲) رواه ابن اسحاق وابن هشام وابن سید الناس. بروانه: الشفا ۱/۳۵۳، الإصابة ۵/۳۷۲.

(۳) رواه ابن اسحاق. بروانه: الشفا ۱/۳۵۲.

(۴) رواه الترمذی وعبد بن حمید وابن جریر وأبو نعیم والحاکم وقال: صحیح الإسناد.

ئەم پەيامە، ھەر لە سەرەتاوە تا ئێرە، ئەوێ روون کردووە کە:

ھەرچی جۆر و ھەرچی جیھانی ناو ئەم بوونەوەرە ھەبە، ھەموویان پێغەمبەر ﷺ لە دەناسن و پەيوەندییان لە گەلیدا ھەبە. چونکە ئەمانە موعجیزە کانی پێغەمبەر ﷺ لە ھەموو جۆرنیک لە جۆرە کانی بوونەوەراندان دەردەخەن. واتە دەری دەخەن کە ئەم پێغەمبەرە بەرپز و نازدارە ﷺ رەوانە کراوی بەدیهینەری گەردوون و نیرراوی پەروردگاری ھەموو جیھانەکانە.

بەلێ، ھەرۆک فەرمانبەرنیکی گەورە دەولەت، یان پشکنیاریکی پایەبەرزای لای پادشا، ھەموو فەرمانگە کانی دەولەت دەناسن و، ئەگەر پڕواتە ناو ھەر کام لەو فەرمانگەیانە، ئەوا پرێزیکێ گەرم و زۆری لێ دەگیرێت، چونکە لە لایەن پادشای مەزنەوێ کاری پێ سپێراوێ. بەلام ئەگەر وا داہینین ئەم کار پێ سپێراوێ تەنھا پشکنیاری "دادگەری" ییت، ئەواتە تەنھا فەرمانگە کانی "دادگەری" دەناسن و پرێزی لێ دەگرن و، فەرمانگە کانی تر بە باشی ناپاسن. یان ئەگەر تەنھا پشکنیاری گشتیی سوپا ییت، ئەواتە فەرمانگە رەسمی بە کانی تری دەولەت ناپاسن..

بەلام خۆ لەو ئغوونانە پێشووی تێدەگەین کە: ھەموو فەرمانگە کانی دەستەلاتداریی خواوەند، زۆر بە باشی ئەو پێغەمبەرە ﷺ دەناسن و، بە غەیری خۆشیانی دەناسین. ھەر لە مەلاییکەتەوێ تا دەگاتە جالجالۆکە و میس..

کەواتە - بە بێ ھیچ گومانیک - دوامەین پێغەمبەرە ﷺ و، نیرراوی پەروردگاری جیھانیانە و، پەيام و پێغەمبەریتی بە کەشی وەک ھی پێغەمبەرائی تر نییە، تا تەنھا بۆ بەک نەتەوێ ییت، بەلکۆ بۆ ھەموو بوونەوەرانی بە گشتی.

ناماژە ی شازدەھەم

ئەم ناماژە بە بریتی بە لە "ئیرھاسات". واتە ئەو پروداوە لەعادت بەدەرانی کە لە پێش پێغەمبەریتییدا دەرکەوتوون. جا لەبەر ئەوێ ئەم پروداوانە پەيوەندییان بە پێغەمبەریتی پێغەمبەرە ﷺ ھەبە، ئەواتە جۆرنیک لە بەلگە کانی پێغەمبەریتی ئەو دادەنرێن.. ئەمانش سنی بەشن:

بهشی یه کم

هم به شه بریتی یه لهو ههوالانهی که "تهورات" و "لینجیل" و "زه بوور" و "صوحوف" ی پیغمبهان - دروودیان له سهر بیت - له باره ی پیغمبه بریتی حه زره تی محمده وه ﷺ راپانگه باندوون. که هممش به دهقی قورئانی پیروز چه سپاوه.

به لئی، ماده م هه کتیبانه "ناسمانی" ن و خاوه نه کانیشیان (واته ههوانه ی بۆیان هاتوون) چهند پیغمبه بریکی به ریزن - دروودی خویان له سهر بیت - ده بی لهو کتیبانه بهوپه ری بی گومانی و به جزوئیکی پیوست باسی لهو که سه بکه ن که به هزی لهو نوره ی له لایه ن خاواوه بۆی دیت نیوه ی پرووی زهوی پرووناک ده کاته وه و نایینه کانی تر هه لده وه شینینه وه و پوخساری گه ردوونیش ده گۆریت ..

چونکه لهو کتیبانه ی که پروداوه جزوئی یه کان له بیر ناکه ن و تۆماریان ده که ن، هه رگیز ناگوئجی گرنگترین و گه وره ترین پروداوی میژووی مرؤفایه تی، که پیغمبه بریتی حه زره تی محمده ﷺ، باس نه که ن.

جا ماده م باسی ده که ن، لهو باسکرده که بیان یان به درؤخسته وه ی لهو ده بیت تاکو نایینه کانی خۆیان له هه لوه شانوه و تیاچوون پیاریزن، یاخود بریتی ده بیت له پشت راستکرده وه ی. واته بۆ له وه ی نایینه که بیان له ده ستکاری و ته حریف و خورافات پیاریزن، ته سدیقی لهو پیغمبه ره ﷺ ده که ن. خۆ قسه ی هه موو دۆستان و دوژمنان له وه دا یه کی گرتوه که هه یج به لگه و نیشانه یه کی لهو تۆ لهو کتیبانه دا نی یه به درؤخسته وه ی هم پیغمبه ره ﷺ رابه گه یه نیت. که واته ده بی به لگه و نیشانه ی ته سدیقی لهویان تیدا بیت.

نیستاش ماده م به شیوه یه کی ره ها "ته سدیق کردن" له ئارادایه و هۆکارئیکی سه ره کیش هه یه که داخوازی هم پشت راستکرده وه یه بیت، لهو لیره دا سن به لگه ی به هیژ و توندوتۆل له سهر بوونی هم ته سدیق کردنه ی پیغمبه بریتی پیغمبه ره ﷺ لهو کتیبانه دا، ده هیینه وه:

به لگه ی یه کم:

پیغمبه ره ﷺ چهند نایه تیکی به سهر شوئیکه وته ی لهو نایینه دا خوئنده وه و، بهو نایه تانه ته حه ددای کردن. وه ک بلیی به زمانی قورئانی پیروزه وه بییان ده فهرموی:

(هوه تا کتیه کانتان ته سلبقی پیغمبر یتیم و نهو وه سفانهی من ده کهن که تیاپاندایه و، لهو ده عوایمه دا که به هموو جیهانه کانی راده گه به نم، به راستم داده نین).

همانش هه ندینکن لهو ئایه تانهی که هم ته حه ددی به بیان تیدایه:

﴿قُلْ فَأْتُوا بِالْحُزَّةِ فَالْتُوا إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾ (آل عمران: ۲۹۳).

﴿قُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنفُسَنَا وَأَنفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَةَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ﴾ (آل عمران: ۶۱).

له گه ئهم ته حه ددا پروون و ئاشکرایه شدا، هیچ کام له زانا و قه شه کانی جووله که و گاواره کان نه اتن هیچ شتیک ده ریخن که پیچه وانهی نهو را گه یاندنه ی پیغمبر ﷺ ییت. خو ئه گهر هه رشتیکیان پیچه وانهی فه مروده که ی پیغمبر ﷺ له به رده ستدا بیوایه - با زور که میش ییت - لهوا نهو جووله که و کافر و مونا فیه که کجار حه سوود و سه ر سه ختانهی که له هموو کات و جیگایه کدا هه ن، ده ریاندنه خست و ئاشکرایان ده کرد.

ناوهر زوکی ئهم ته حه ددایهش بریتی بوو له وه ی که: یان ده بی بتوانن شتیک له کتیه کانیاندا بدوز نهوه پیچه وانهی هوه ییت که ئیستا هم پیغمبره ﷺ له لایه ن خراوه راید ه گه به نیت.. یان پیغمبر ﷺ زور به توندی جیهادیان له گه لدا ده کات. جا له بهر هوه ی نه یان توانی شتیک بچه سپینن که پیچه وانهی را گه یاندنه که ی پیغمبر ﷺ ییت، ناچار بوون به جهنگ و کاولکاری و ده ربه ده ری رازی بین. واته شتیکیان ده ست نه کهوت که بیکن به به لگه ی خویان و پیغمبره ی پی ییده نگ بکن. چونکه ئه گهر شتیک ی لهو جو ره یان ده ست بکهوتایه لهوا ئاشکرا کردنی گه لن ئاسانتر بوو لهو مال و سامان به خت کردن و کاولکاری و ده ربه ده ری به ی که به سه ریاندنا هات.

به لگه ی دوو هم:

له بهر هوه ی "تهورات" و "ئینجیل" و "زه بوور" بو چهلین زمانی بهک له دوا ی بهک وه ر گیرا وون و، قسه ی نهو که سانه یان تیکه ل بووه که ته فسیر یان کردوون و به هه له لیکیان داو نه ته وه و، چهلین وشه ی ناموزیان ئاویته بووه.. له بهر همانه، ده بینیت نهو ئیعه جازه ی که له ئایه ته کانی قورئاندا هه یه، لهواندا نی به. هه مه جگه لهو ده ستکاری یانمش که نه فامان و دهروون چه په لان تیاپاندا کردوون و که مو کووپی و ناته واوی به کانی نهو کتیه انه ی زیاتر کردوه. ته نانه ت گهوره زانای به ناوبانگ: "شینخ

ره حمه توللای هیندی" (۱) هزاران دهستکاری له و کتیبه ناوبراوانه دا دهستیشان کردوو و، زانایانی جووله که و گاوری پین بۆرداو.

سهه رای لهم هه موو دهستکاری یانه، هه لم سهه ده می خۆشماندا زانای به ناوبانگ: "حسین الجسر" (۲) - خوالینی خۆش ینت - سهه و ده به لنگه ی له سهه پینغه مبه ریتی پینغه مبه رمان ﷺ له و کتیبه ماندا دهه هیناوه و هه مه شی له کتیبه "الرسالة الحمیدیة" دا چه سهه پاندوو. خوالینی خۆشبووش "ایسماعیل حه ققی مه ناسته ری" وه ری گپراوه بۆ زمانی تورکی. هه که سهک ده یه ویت با سهه ری به کات.

پاشان به شیکی زۆری زانایانی جووله که و گاوری، دانایان به م راستی به دا ناوه و وتوو یانه: وه سهه کانی محمه د پینغه مبه ر ﷺ له کتیبه کاغاندا هه یه. وه ک: "هه ر قلی پادشای پۆم" که دانی به م راستی به دا نا و وتی: "هه زه تی عیسا - دروودی خوالی له سهه ینت - مژده ی هاتی محمه دی ﷺ داوه". هه به م جۆره "موقه و قیسی پادشای میسر" و "ئین صۆریا" و "ئین هه خته ب" و "که عیبه کوری هه سه د" ی برای و "زوبهیری کوری باتیا" و، غهیری هه مانه ش له زانایانی جووله که و سهه کرده کانیان دانایان به مه دا ناوه و، وتوو یانه: وه سهه کانی لهم پینغه مبه ره ﷺ له کتیبه کاغاندا هه ن.

(۱) (شیخ ره حمه توللای هیندی) له نیوان سهه کانی (۱۸۱۸ - ۱۸۹۱ز) دا ژباوه. لهم دهستکاری یانه شی له کتیبه که مه دا که ناوی "إظهار الحق" ه، باس کردوو. لهم کتیبه بۆ زۆر زمان وه ر گپراوه و به وردترین لیکۆلینهوی ره خه می داده نریت له هه ردوو کتیبه ته مرات و لینیلی نیستادا. هژی دانانی لهم کتیبه ش له وه بووه که له ده می دا گه ر دنی هیندستان له لایهن ئینگلیزه مه، موبه ششه کان زۆر به توندی هه ریشان ده کرده سهه نیسلام. بۆیه گه لهن کس له زانایان به توندی به ره نگاریان بوونه مه. به کم مونا زه ره ی ره می له نیوان دانه ری لهم کتیبه و سهه رۆکی موبه ششه کان له سهه روار ی ۱۸۵۴/۳/۱۰ز دا ساز کراو، سهه رجه می گه ترو گۆ کانی لهم مونا زه راتانه ش به ئاساده بوونی گه موره پساوانی هیندستان تۆمار کران. له له به ماندا موبه ششه که به به لنگه به زینرا و پینش له وه ی مونا زه ره که کۆتایی پین ینت شکستی هینا و له کۆری مونا زه ره که پۆشته ده ره مه! بۆ زیاده ئاگاداری له باره ی لهم کتیبه و دانه ره که ی، به روانه کتیبه: "اکبر به ماهد فی التاریخ: الشیخ رحمة الله الهندی" دا تراوی: محمده سلیم محمده سعید. وه ر گپراونی بۆ سهه ره ی: فخرالدین أحمد و د. أحمد حجازی السقا و سید عبدالله محمده علام. الناشر: مکتبه الکلیات الأزهریه - مصر - الطبعة الأولى ۱۹۷۷. (وه ر گپه)

(۲) حسین الجسر: له (سهه رابلوس) ی لوبنان له ده انک بووه و هه ر له مینش کۆچی دواپی کردوو. له نیوان سهه کانی (۱۲۶۱-۱۳۲۷ک/۱۸۴۳-۱۹۰۹ز) دا ژباوه. سهالی (۱۲۸۴ک) خۆبندنی له له سهه ره ته و او کردوو. که گپراوه ته مه بۆ تهه رابلوس به که پیاوی له وی و شاعه ر و زانا و فه قیه یه کی به ناوبانگی سهه ده می خۆی بووه. چه ند به ره مه یه کی هه یه، به ناوبانگه رینان: (الرسالة الحمیدیة) و (الحصون الحمیدیة) به. به روانه: (الأعلام) ی زه ره کلی ۲/۲۵۸. (وه ر گپه)

هروه‌ها به‌شیکی زوری تر له زانایانی گاور و جووله‌که، دواى نه‌وهی وه‌سفه‌کانی ینغمه‌مهریان ﷺ له کتیه‌کانی خزیاندا چاو پنی که‌وت و بز زاناکانی تریشیان پروون کرده‌وه و به‌لگه‌یان بز هینانه‌وه، باوه‌ریان به‌ئینی ئیسلام هینا و ده‌ستیان له ئینکاری و سه‌سه‌ختی و دوژمنایه‌تی هه‌لگرت. وه‌ک: "عه‌بدوللای کوری سه‌لام و وه‌ه‌بی کوری مونه‌بییه و نه‌بوو یاسر و شاموولی هاوړنی توبه‌ع" هه‌روه‌ک "توبه‌ع" خزیشی له پیش هاتی ینغمه‌مهردا ﷺ ئیمانی پنی هینابوو. هه‌روه‌ها "ئوسه‌ید و نه‌عه‌به‌ی کوری سه‌عه" ئیمانیان پنی هینا. نه‌وه‌بوو له‌ناو هۆزی "بني النضير" ی جووله‌که‌دا به‌ده‌نگی به‌رز نار‌ه‌زایی خزیان له‌وه‌ده‌ربری که‌هۆزه‌که‌یان له‌گه‌ل ینغمه‌مهردا ﷺ ده‌جه‌نگان و، وتیان: "والله هو الذي عهد إليكم فيه ابن هيبان.. واته: "به‌خوا‌ئمه‌ه‌وه‌ نه‌وه‌ ینغمه‌مهریه‌ که‌ ئیبن هه‌میان بز ی باس کردن". هم ئیبن هه‌میان‌ه‌ش پیاوینکی خواناس بوو، کاتی خزی له پیش نه‌وه‌ی ینغمه‌مهر ﷺ ره‌وانه‌بکرت، بووبوو به‌میوانی "به‌نی نه‌ضیر" و پنی وتیون: "قريبٌ ظهورُ نبيّ هذا دار هجرته". واته: "ینغمه‌مهریک به‌م نزیکانه‌ په‌یدا ده‌ییت، که‌ بز ئیره‌ کۆچ ده‌کات". به‌لام "به‌نی نه‌ضیر" هه‌چ گۆییه‌کیان به‌م هه‌والی هم دوانه‌ نه‌دا و، له‌نه‌بجامدا نه‌وه‌یان تووش بوو که‌ تووشیان بوو.

هه‌روه‌ها چه‌ندین زانای جووله‌که‌ی تری وه‌ک: "ابن یاسین و، موخه‌میریق و، که‌عبولکه‌جبار" و غه‌یری نه‌وانیش، پاش نه‌وه‌ی وه‌سفی ینغمه‌مهریان ﷺ له کتیه‌کانیاندا بینی، ئیمانیان پنی هینا.

یه‌کێک له‌ زانا‌گاوره‌کان که‌ ئیمانی پنی هینا: "بو‌حه‌یرای ره‌به‌ن" بوو - وه‌ک له‌ پینشدا باس‌مان کرد - هه‌مه‌ش له‌و کاته‌دا که‌ ینغمه‌مهر ﷺ له‌ ته‌مه‌نی دوازه‌ سه‌الیدا، له‌گه‌ل نه‌بوو تالیبی مامی پۆشت بز شام. بو‌حه‌یرا له‌به‌ر پزنان له‌ ینغمه‌مهر ﷺ خواردنی بز کاروانه‌که‌ی قوره‌ه‌ش ئاماده‌ کرد و بانگه‌یشتی بز کردن. پاشان سه‌یری کرد نه‌وه‌ په‌له‌ هه‌وره‌ی سه‌به‌ری به‌سه‌ر کاروانه‌که‌وه‌ کردبوو، هه‌ر له‌ جینی خزیدا ماوه. له‌به‌ر خزیه‌وه‌ وتی: وا‌دیاره‌ نه‌وه‌ که‌سه‌ی که‌ من مه‌به‌سته‌مه‌ هه‌ر له‌وئ ماوه‌ و نه‌هاتووه‌! له‌به‌ر نه‌وه‌، یه‌کینکی نارد به‌ شوئیدا تا‌کو له‌گه‌ل خزیدا بیه‌ییت. ئنجا به‌ نه‌بووتالیبی مامی وت: بیه‌روه‌ه‌ بز مه‌که‌که‌، چونکه‌ جووله‌که‌کان زور هه‌سوودن و گه‌ر پنی بزانی به‌ فروفیل له‌ناوی ده‌به‌ن، چونکه‌ ئیمه‌ وه‌سفه‌کانی هم کوره‌ له‌ ته‌وراتدا ده‌بینین.

"نه‌ستووری هه‌به‌شه" و "نه‌جاشی" ی پادشایان دواى نه‌وه‌ی که‌ وه‌سفه‌کانی ینغمه‌مهریان ﷺ له کتیه‌کانیاندا بینی، ئیمانیان پنی هینا. هه‌روه‌ها "زه‌عاتیر" ی زانای به‌ناو‌بانگی گاوریش وه‌سفه‌کانی ینغمه‌مهری ﷺ له‌ناو‌پۆمه‌کاندا ئاشکرا کرد و له‌سه‌ر

ئەمە شەھید کرا! ھەروەھا زانای دێانی بەناوبانگ و سەرگەورەیی پۇرچانی بەکانی شام: "حاریشی کورپی ئەبوو شەمەری غەسسانی" و، پادشاکانی ئیلیا و ناوچەکانی تری شام، وەك: "ھەرقل و ئیبن ناظور و جاروود" و ھاوچەشنیان دواى ئەوێ کە وەسفەکانی پێغەمبەریان ﷺ لە کتێبە کانیاندا چاوی پێ کەوت، ئیمانیاں پێ هینا. بەلام "ھەرقل" لەبەر ئەوێ نەبەدەویست فەرمانپەر وایبە کە لە دەست بدات، بە رەسمی ئیمانە کە ئاشکرا نەکرد.

ھاوچەشنی ئەمانە زۆرن، وەك "سەلمانی فارسی" کە پێشتر دێان بوو، وەسفەکانی پێغەمبەری ﷺ لە کتێبە کانیاندا دیوو. لەبەر ئەو، بە شوێن ئەو پێغەمبەرەدا ﷺ دەگەرا و ھەر کە چاوی پێ کەوت موسلمان بوو! ھەروەھا وەك "تەمیم" کە زانایە کە بەرپز و گەورەیی و، نەجاشیی پادشای حەبەشە و قەشەکانی حەبەشە و، ئوسقوفەکانی ناوچەیی "نەجران". ھەموو ئەوانە بە یەك دەنگ دەئین: پاش ئەوێ ئەوسافی ئەم پێغەمبەرەمان ﷺ لە کتێبە کانیاندا بینی، ئیمانمان پێ هینا.

بەلگەیی سێ ھەم:

وا یۆ نمونە چەند ئایەتیک لە تەورات و ئینجیل و زەبوور^(۱) دەھینن، کە مژدەیی ھاتنی پێغەمبەر ﷺ دەدەن:

ئایەتیک لە زەبووردا دەئیت:

"اللهم ابعث لنا مقيم السنة بعد الفتره"^(۲).

خۆ "مقیم السنة" ش بە کێکە لە ناوہ کانی پێغەمبەر ﷺ.

ئایەتیک لە "ئینجیل"دا دەئیت:

"وقال المسيح: اني ذاهب إلى ابي وأبيكم ليعث فيكم الفارقليطا"^(۳).

واتە: تاكو ئەحمەدتان ئێدا بنیریت بە پێغەمبەر.

(۱) زۆربەیی ئایەتەکانی ئەم کتێبە ناوبراوانە مامۆستا نوورسی لە ئەسلە کەدا بە عەرەبی ھیناوی و، ھەندلێکیشی بە تورکی. جا ئەوانەیی کە ئەو بە عەرەبی ھیناوی، ھەر بە عەرەبی دانانەو و اتا کانیام بە کوردی لە پەراویژدا لێک داوہتموہ. ئەوانش کە لە دھقە کەدا تورکین و ھەرگێپی عەرەبی کردوونی بە عەرەبی، من لە جینگای خۆیاندا کردوون بە کوردی. بۆ ھەردوو حالەتە کەش، لە ھەرگێپانی ئایەتەکانی ئینجیلدا پشتم بە دوو ئینجیلی کوردی بەستووہ، بە کەم: ئەوێ کە لە سالی ۱۹۱۹زدا لە نیویۆرک لە ئەمریکادا چاپ کراوہ. دوو ھەم: ئەوێ کە لە سالی ۱۹۷۴زدا لە سلیمانی لە چاپخانەیی راپەرپەن لە چاپ دراوہ.

(۲) واتە: خواپە پاش ئەو ماوہی، دامەزێنەری سوننەمان بۆ بنیرە.

(۳) واتە: من بۆ لای باوکی خۆم و ئێوہ دەپۆم، تاكو "فارقلیت"تان ئێدا بنیریت.

ثایه‌تینکی تر له "ینجیل" دا ده‌لئیت:

"وانسی اطلب من ربی فیعطیکم فارقلیطاً یکون معکم الی الابد"^(۱).
"فاره‌قلیت" واته: جیا که ره وهی حقی له ناحقی، نه‌مش ناوی پیغه‌مبهره ﷺ لهو
کئیانه‌دا"^(۲).

ثایه‌تینکی ته‌وراتیش ده‌لئیت:

"إن الله قال لإبراهیم: إن هاجر تلد، ویكون من ولدها من یده فوق الجمیع، ویسد
الجمیع مبسوطة إلیه بالخشوع"^(۳).

ثایه‌تینکی تری ته‌ورات ده‌لئیت:

"وقال یا موسی: إني مقیم لهم نبیاً من بني إخوانهم مثلك وأجرى قولی فی فمه،
والرجل الذي لا یقبل قول النبي الذي یتكلم باسمی، فانا أنتقم منه"^(۴).

ثایه‌تینکی تر له ته‌وراتدا ده‌لئیت:

"قال موسی: ربّ اینی أجد فی التوراة أمة هم خیر أمة أخرجت للناس، یأمرون
بالمعروف وینهون عن المنکر ویؤمنون بالله. فاجعلهم أمّتی. قال: تلك أمة محمد"^(۵).

(۱) ینجیلی یژهننا (۱۶، ۱۴) واته: له په‌رو مردگارم داوا ده‌کم "فاره‌قلیت" ینکان بداتی که هه‌تا دنیا دنیا به
له‌گه‌لئاندا یئت. ینجیلی یژهننا ده‌لئیت: "له باو‌کم داوا ده‌کم".

(۲) وه‌ر گپه‌ر کانی ینجیل وشه‌ی "فاره‌قلیت" یان له زۆر به‌ی وه‌ر گپه‌ر انه‌ کاندایا لاه‌ردوه‌ وه‌، وشه‌ی تر یان له
جیگه‌دا داناره‌، چونکه‌ ده‌زانن یژ موسلمانان کان ده‌ر که‌وتوه‌ که‌ مه‌به‌ست له‌و وشه‌یه‌ "عه‌مه‌ده‌" ﷺ. "شیخ
په‌حه‌توللای هیندی" له‌ کئیبه‌ که‌یدا هه‌موو جیاوازی به‌ کانی چاهه‌ جیا جیا کانی ینجیلی هه‌ر له‌ کۆنوه‌ تا
سه‌رده‌می خۆی ده‌ستیشان کردوه‌. مامۆستا "عه‌بدلولوه‌هاب نه‌ججار" یش له‌ (قصص الانبیاء) که‌یدا
(ص ۳۹۷ - ۳۹۸) باسی له‌وه‌ ده‌کات که‌ په‌رسیاری له‌ خۆره‌ له‌اتناسی به‌ناو بانگی لئیل "دوکتور کارلز
نلینز" له‌ باره‌ی له‌م وشه‌یه‌وه‌ کردوه‌ به‌و سیفه‌ته‌ی که‌ په‌سپۆری زمانه‌ یژنانی به‌ کۆنه‌ کانه‌. له‌ وه‌ لامدا
وتوه‌ به‌تی: "فاره‌قلیت" یه‌عنی له‌و که‌سه‌ی که‌ زۆر "حه‌مه‌" به‌کریت. واته‌: کومت وشه‌ی: (محمد، أحمد)
ده‌گرینه‌وه‌!

(۳) سفر التکرین: ۱۷ واته‌: خوا به‌ لبراهیمی فه‌رموو: هاجه‌ر منالی ده‌یئت وه‌، له‌و منالیش که‌سێک
ده‌که‌وتیه‌وه‌، که‌ ده‌ستی له‌سه‌ر هه‌موانوه‌ ده‌یئت وه‌، ده‌ستی هه‌موانیش به‌وه‌په‌ری پێزه‌وه‌ له‌ به‌رده‌میدا به‌لاو
ده‌به‌نوه‌.

(۴) سفر التنبیه: ۱۸ واته‌: به‌ موسای وت: من پیغه‌مه‌به‌رینکی وه‌ک تۆ یان له‌ برازاییانی خۆ یان یژ داده‌نیم وه‌،
وته‌ی خۆم له‌سه‌ر زاری له‌و دهرده‌په‌رم، جا هه‌ر کس وته‌ی له‌و پیغه‌مه‌به‌ر وه‌رنه‌ گرت که‌ به‌ ناوی منوه‌
ده‌دوینت، خۆم تۆ له‌ی لئ ده‌سینم.

(۵) واته‌: موسا وتی: له‌ی په‌رو مردگاردا ده‌بینم ته‌ورات باسی نه‌ته‌مه‌به‌که‌ ده‌کات که‌ باشه‌رین نه‌ته‌مه‌وه‌ له‌
مرۆفدا هه‌له‌که‌م و فه‌رمان به‌ چاکه‌ وه‌ نه‌می له‌ خراپه‌ ده‌که‌ن و باوه‌ر یان به‌ خوا هه‌به‌. خوا به‌ گیاندا داوا کارم
له‌وانه‌ به‌که‌مت به‌ تۆمه‌تی من. خوا فه‌رمووی: له‌وه‌ تۆمه‌تی عه‌مه‌ده‌.

ناگاداری بیک:

ہو کتیبانہی ناومان ہینان، ناوی "محمد" بان ﷺ بہ چند ناویکی سوربانی و لہ نیوان چند ناویکی عیبریدا دہرپرہوہ. وەك: "موشفقہح، مونعمنا، حمیاطا" و چند ناویکی تر، کہ ہر ہموویان بہ عہرہی واتای: "محمد" دہ گہینن. بہ لام ناوہینانی "محمد" بہ راستہو خوی بہ دہ گمن نہین نی بہ. ہوانمش جوولہ کہ کان دہستکاری بیان کردوون و گزوپویانن. وەك ہو ٹاہتہی زہبوور کہ دہٹت:

"یا داود! یأتی بعدک نبیّ یسمی أحمد و محمداً صادقاً، سیداً، أمته مرحومة"^(۱).

چند زانیہ کی ناگادار، لہ پیش دہستکاری کردنی تہوراتدا، ہم ٹاہتہیان دہرختوہ. وەك: "عبداللای کوری عمری کوری عاص"، کہ یہ کیکہ لہ حوت "عبداللای" ناوہ زاناکان و ناگاداری بہ کی فراوانیان لہو کتیبانہی زوودا بوہ. ہروہا "عبداللای کوری سلام" کہ پیش ہاوہ لانی کہوت و موسلمان ہو. ہروہا "کہعبولہ حبار" کہ یہ کیکہ بوہ لہ زانیانی جوولہ کہ. ہموو ہمانہ ہو راستی ہمان ٹاشکرا کردوہ.

یہ کیکی تر لہوانہ ہم ٹاہتہیہ، کہ پاش قسہ کردن لہ گہل حہزرتی موسادا - دروودی لہ سہر بیت - روو دہ کاتہ ہو پیغمبرہی ﷺ کہ لہ دوای موسا دیت و پنی دہٹت:

"یا ایہا النبی! إنا أرسلناک شہداً ومبشراً ونذیراً وحرزاً للأمین. أنت عبدی. سمیتک المتوکل. لیس بفظ، ولا غلیظ، ولا سخاب فی الأسواق. ولا یدفع السیئة بالسیئة، بل یعفو ویغفر. ولن یقبضہ اللہ حتی یقیم بہ الملة العوجاء بأن یقولوا: لا إله إلا اللہ"^(۲).

(۱) واتہ: ہی داودا لہ دوای تو پیغمبرنک دیت کہ راستگو و گورہیہ و ناوی: "محمد" و "محمد" و، ٹوہتہ کہ شی رحم ہن کراون.

(۲) سفر أشعیاء: ۴۳، صحیح البخاری ۲۴۱/۵ باب (إنا أرسلناک شہداً ومبشراً ونذیراً)، ہروہا: المستدرک للحاکم ۶۷۸/۲ الأحادیث المختارۃ للمقدسی ۴۶۰/۹. واتہ: ہی پیغمبر او تو مان نارد و کردمانیت بہ شہیت و مزگیندہر و ترسینہر و دالدهی نہ خویندہواران. تو بہندہی منیت و ناوم ناویت بہ (ہشت بہ خوا بہست) تو توورہ و تونلوئیژ و قرہق کمری ناو بازارہ کان نیت، پیغمبرنکی و ہمانیت کہ لہ تو لہی کاری خراہدا خراہہ ناکاتموہ، بہلکو لہبوردہ دہٹت. خوا ناہگیرنہموہ ہو لای خزی ہتا میللہتہ لارہ کہی ہن راست نہ کاتموہ، ہموہی کہ ہلین: "لا إله إلا اللہ".

ثایه تینکی تری تهورات ده لیت:

"محمد رسول الله. مولده بمکه، و هجرته بطیبة، و ملکه بالشام، و أمته الحمادون"^(۱). و شعی "محمد" لهم ثایه تهی تهوراتدا به ناوینکی سوربانی و تراوه که و اتای "محمد" ده گمبه نیت.

ههروه ها ثایه تینکی تری تهورات ده لیت:

"أنت عبدي ورسولي سميتك المتوكل"^(۲).

هم ثایه ته رووی قسهی لهو پیغمبرهیه، که له نه وهی ئیسماعیلی برازیانی یسحاقه و پاش موسا خورای گوره ده بنیریت و ده یکات به پیغمبره.

ثایه تینکی تری تهورات ده لیت:

"عبدی المختار لیس بفظٍ ولا غلیظ"^(۳).

"المختار" واته: "المصطفى". که به و اتای هه لیزیراوه و، به کینکه له ناوه کانی پیغمبر ﷺ.

له "ئینجیل" دا چهند پیناسهیه کی جیا جیا سه بارهت به "سرگورهی جیهان" ههیه، که موژده دراوه نهو سرگورهیه پاش عیسا دیت. به کینک له وانه ده لیت: "معه قضیب من حديد یقاتل به و أمته كذلك". واته: "پارچه ئاسنکی به دهسته وهیه جهنگی پی ده کات، ههروه ها ئوممه ته که شی". دیاره مه به مست له پارچه ئاسنه که: شمشیره. واته: پیغمبرئک دیت که خاوه نی شمشیر ده نیت و نه ته وه که شی فرمانی "جیهاد" یان پی ده دریت. قورئانی پیروز له کورتایی سووره تی "الفتح" دا ده فهرموی:

﴿وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنجِيلِ كَزُرْعٍ أَخْرَجَ شَطْنَهُ فَأَزْرَهُ فَاتَّقَلَطَ فَأَسْتَوَىٰ عَلَىٰ سَوْقِهِ يُغْجِبُ الزُّرْعَ لِيَغِیْظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ﴾ (الفتح: ۲۹).

جگه له مانه، چهنلین ثایه تی تری هاوچه شنی ئه مانه له ئینجیلدا ههیه.

له بابی سی و سنی هه می کتیبی پینجه می تهوراتیشدا هم ثایه ته ههیه که ده لیت:

(۱) ورواه الطبرانی. بروانه: جمع الزوائد للهیثمی ۲۷۱/۸ وقال: فيه من لم أعرفهم. الفردوس للديلمی ۴۰۰/۲ ورمز لحسنه، و فیض القدير للمناوی ۱۹۵/۴. واته: محمد پیغمبرهی خوایه. له دایه کبونی له مه ککمه و، کزچی بز (طیبه) به و، مولکی له شامدایه و، ئوممه ته که شی سوپاسگوزاری خوان.

(۲) ورد أيضاً في الحديث الصحيح الذي رواه البخاري وأحمد والبيهقي. واته: تو به نده و پیغمبرهی منیت و نارم ناویت: (بهشت به خوا به ست).

(۳) واته: به نده هه لیزارده کم تروره و توندوتیز نی به.

(وتی: په‌روه‌ردگار له "سیناء" هوه‌هات و، له "ساعیرا" وه‌هه‌له‌هات و دره‌وشایه‌وه و، له چپای "فاران" یش‌حق‌ناشکرا ده‌کرنیت و له لای راستیه‌وه هه‌زاران مرزفی پاک‌ی له‌گه‌ل ده‌ینت)^(۱).

ئهم‌ئایه‌ته هه‌روه‌ک به‌باسی هاتنی په‌روه‌ردگار له لای "سیناء" هوه، هه‌والی ینغه‌مه‌رینتی حه‌زرتی موسا ده‌گه‌به‌نیت و، به‌وه‌ی که ده‌ئیت: له "ساعیرا" دره‌وشایه‌وه، هه‌والی ینغه‌مه‌رینتی حه‌زرتی عیسا راده‌گه‌به‌نیت، له هه‌مان کاتیشدا هه‌والی ینغه‌مه‌رینتی حه‌زرتی محمدﷺ ده‌داتی، به‌وه‌ی که راپده‌گه‌به‌نیت: حه‌ق له لای چپای "فاران" هوه‌ناشکرا ده‌ینت. چونکه به‌یه‌کده‌نگی هه‌موو شاره‌زایان: "فاران" ناوی چپاکانی ناوچه‌ی حیجازه.

که‌واته ئهم‌ئایه‌ته‌ی ته‌ورات، به‌بێ پینوست بوون به‌هیچ به‌لگه‌به‌کی تر، هه‌والی ینغه‌مه‌رینتی حه‌زرتﷺ راده‌گه‌به‌نیت. ئنجا هه‌وه‌ش که ده‌ئیت: "له لای راستیه‌وه هه‌زاران مرزفی پاک‌ی له‌گه‌ل ده‌ینت" ته‌سدیقی فه‌رمانی ئهو‌ئایه‌ته‌ی کۆتایی سوورته‌ی "الفتح" ده‌کات که ده‌فه‌رموی: ﴿ذٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ﴾ چونکه ئایه‌ته‌که‌ی ته‌ورات وه‌سفی هاوه‌لانی ینغه‌مه‌رﷺ به "پاکان" و "قیددیسان" ده‌کات، که ئه‌ولیا و پیاوچاکانن.

ئهم‌ئایه‌تمش که له بابی چل و دووه‌می "کتیبی ئه‌شعیا" دایه، ده‌ئیت: "خوای حه‌ق ته‌عالا له ئاخ‌زه‌ماندا هه‌لپژارده‌که‌ی خۆی په‌وانه ده‌کات و (روح‌الأمین) که جیبریل، ده‌نیرنیت بۆ لای و فیری ده‌کات. پاشان هه‌ویش جیبریل چۆنی فیر کردوو هه‌ر به‌و جزره‌خه‌لکی فیر ده‌کاته‌وه و، به‌حقی و په‌وا حوکم‌رانی نیوانیان ده‌کات. ئهو هه‌لپژارده‌یه‌ی خوای گه‌وره‌پووناکی به‌کی وه‌هایه که خه‌لکی له تاریکی ده‌رباز ده‌کات و به‌ره‌و پووناکی ده‌بانبات. خوای په‌روه‌ردگارم، هه‌موو ئهو شتانه‌ی فیر کردووم که روو ده‌دات، و امنیش به‌ئیه‌ی ده‌ئیم".

که‌واته ئهم‌ئایه‌ته به‌ته‌واوی وه‌سفه‌کانی ینغه‌مه‌رﷺ روون ده‌کاته‌وه. له بابی چواره‌می کتیبی: "میخائیل ینغه‌مه‌ر" دا، ئهم‌ئایه‌ته هه‌یه: "له ئاخ‌زه‌ماندا ئوممه‌تیک‌ی په‌حم‌بێ کراو ده‌بن که خواوه‌ندی حه‌ق ده‌په‌رسن و له لای چپا پرۆزه‌که‌ خه‌لک‌یک‌ی زۆر کۆده‌بنه‌وه که له هه‌موو هه‌رنیکه‌وه دین و په‌روه‌ردگار ده‌په‌رسن و هاوبه‌شی بۆ به‌ریار ناده‌ن".

(۱) سفر التثیة: ۲/۳۳.

ئەم ئایەتە "عەرەفە" دەردەخات و، خەلکە زۆرە کەش حاجیانن که بەرەو ئەو چیا پیرۆزە دەچن و خواوەند دەپەرسن. ئوممەتە رەحم پئی کراوە کەش ئوممەتی حەزرتی ئەحمەدە ﷺ. چونکە ئەم وەسفە - لە راستیدا - دروشمی ئەوانە.

لە بابی حەفتا و دووھەمی زەبووریشدا ئەم ئایەتە ھەبە، دەئیت:

"لە دەریاوە تا دەریا و، لە رووبارە کانەو تا ئەوپەری زەوی، مۆلکی "ئەو" دەئیت و، لە یمەن و دوورگە کانەو دیاریی بۆ دئیت و، پادشایان ملکەچی دەبن و شوینی دە کەون و، لە ھەموو کاتیکدا سلواتی لەسەر دەدرئیت و، لە ھەموو رۆژنیکدا دوغای بەرە کەتی بۆ دە کرئیت و، لە مەدینەو رووناکی بە کانی ئەو دەدرەوشیتەو و، ھەتا ھەتا بە ناوی ھەر دەمئیت و، پیش ئەوێ خۆر بەدی بەئینئیت ناوی ئەو بوو و، ھەتا خۆریش. ئینئیت ناوی ئەو ھەر دەمئیت".

ئەم ئایەتە بە ئاشکرا وەسفی پێغەمبەر ﷺ دە کات. چونکە دوای حەزرتی داوود - دروودی خوای لەسەر ئیت - جگە لە ئەحمەد پێغەمبەر ﷺ ئایا ھیچ پێغەمبەرێک ھاتووە کە بانگەوازی ئاینی ئاشکرا کردئیت و، بە خۆرەلات و خۆرئاوادا بلاوی کردئیتەو و، پادشایانی ملکەچ کردئیت کە باجی "جزیە"ی بدەنن و، پادشا و دەستەلاتدارە کان - بەوپەری خۆشەوئیتەو - سەری ملکەچی بۆ دا بنەوئین و، ھەرچی رۆژە لە پێنجیە کی مرۆفایەتی بەو نزا و سلواتی پێشکەش بکرئیت و، رووناکی بە کانی لە مەدینەو بەدرەوشیتەو.. ئایا جگە لە حەزرتی ئەحمەد ﷺ کەسی تر ھاتوو و ھا بوئیت؟

ئایەتی بیستمی بابی چوار دەھەمی ئینجیلی یۆحەننا (کە بۆ زمانی تورکی وەرگیراوە)، دەئیت:

"لە پاش ئەمە، قسە ی زۆرتان لە گەل ناکەم، چونکە سەرگورە ی ئەم جیھانە دئیت و، ھیچی ئەو لە مندا نی بە"^(۱).

دەستەواژە ی: "سەرگورە ی جیھان" بریتی بە لە "فەخری عالم"، کە بە کێکە لە ناو نیشانە بە ناو بانگە کانی پێغەمبەر ﷺ.

ھەر و ھا ئایەتی حەوتەمی بابی ساز دەھەمی ئینجیلی یۆحەننا دەئیت:

(۱) ئەم ئایەتە لە ئینجیلە کوردی بە کاندای بەر ئایەتی "سی ھەم" دە کەوئیت نەک "بیستم". دوا بەر گە ی ئایەتە کەش لە چاپە کە ی ۱۹۱۹ دەم جۆرە ی: "دە مندا ھیچی نی بە" بە لām لە چاپە کە ی ۱۹۷۴ دەم جۆرە ی: "لە دزی من تانایی نی بە".

"من راستیتان پی دهئیم: بۆ ئیوه باشتر وایه که من برۆم. چونکه نه گهر نه برۆم
فارهقلیت (دلدهروهه که.. یاریدهدهره که)^(۱) ناپهت بۆ لاتان".

جا ئایا دوای حهزرتی عیسا - دروودی له سهر یئت - جگه له حهزرتی محمهد ﷺ
هیچ دلدهروهه به کی تر ههیه؟ خۆ تهنها ههر ئهوه که مرۆفایهتی له حوکمی نهمان و
لهناوچوونی ههمیشهیی رزگار ده کات و، بهممش دلدانهوه به مرۆفایهتی ده بهخشیت و،
ههر ئهویشه که "سهرگهوره" و "مایه شانازی" ی ههموو جیهان و بوونهوه ران یئت.

ئایهتی ههشتمی بایی شازدهههمی ههمان ئینجیلی یۆحه ننا، دهئیت:
"کاتی که ئهو دیت، له سهر گوناوه و، چاکه و، دادوهری، سهرزه نشتی جیهان
ده کات".

ئایا کئی به جگه له حهزرتی محمهد پیغه مبهر ﷺ که خراپه و گوناوهی جیهانی
گۆرپوه و بهره و چاکه ی بردوون و، خه لکی له گوناوه و تاوانکاری و بت په رستی
دهرباز کردوه و، بناغه ی سیاسهت و دادوهری له دنیا دا گۆرپوه و، هی باشتری بۆ
داناون؟ کئی ههیه جگه لهو؟

ئایهتی یازدهههمی بایی شازدهش له ئینجیلی یۆحه ننا، دهئیت:
"کاتی هاتی سهرگهوره ی جیهان هاتوه".

یان دهئیت:

"... وه له سهر حوکم (داوهری) چونکه سهرگهوره ی ئهم جیهانه حوکمه رانه".
که واته ده بی مه بهست له "سهرگهوره ی جیهان"^(۲)، سهرداری مرۆفایهتی: حهزرتی
محمهد یئت ﷺ.

ئایهتی سیازدهههمی بایی دووههمی^(۳) ئینجیلی یۆحه ننا، دهئیت:
"کاتی که ئهو "گیانی راستی" به دیت، بۆ ههموو راستی بهک رینماییتان ده کات.
چونکه له خۆیهوه نادویت، به لکو ههر چی بهک ده بیستیت پیتان دهئیت و، ههوالی ئهو
شانه شتان پی راده گه به نیت که له داها توودا ده بن و پروو ده ده ن".

(۱) وشه ی (فارهقلیت) که له چاپه که ی موسل سالی ۱۸۷۶ زدا ههیه، له هه ندی چاپ و وه رگه یاری
ئینجیلدا به (دلدهروهه) و، له هه ندیکی تریشدا به (یاریدهدهره) نوو سراوه.

(۲) به ئی تابلی گه ره به. چونکه وا ساوه ی ههزار و سئ سده ساله له ههموو سهرده مینکی ئهم ماوه به دا سن
سده و په نجا ملیۆن کس به وه پری گۆنر ایله ی و خۆ شه ویستی به وه شوینی ده که ون و، ملکه چی فرمانه کانی
ده بن و، ههموو پرۆژیک به سلو لئ کردنی، په پمانی له گه ل نوئ ده که نهمه. (دانه ر)

(۳) ئهم ئایه ته له ئینجیله کوردی به کاندایا بهر ئایهتی سیازده ی بایی شازدهههمی ئینجیلی یۆحه ننا ده که نویت.

نهم نایه‌ته به پرونی له باره‌ی پیغمبره‌وه ﷺ ده‌دوینت. چونکه نایا کنی‌یه جگه له‌و که هه‌موو خه‌لکیی بز "پاستی" بانگ کردینت و جگه له "سرووش"ی خوای گه‌وره هیچی تر نه‌لینت و، هه‌رچی حه‌زرتی جیبریل - دروودی له‌سه‌رینت - پنی بلینت نه‌ویش پرایگه‌یه‌نینت و، هه‌والی پرووداوه‌کانی دواپوژ و قیامه‌تی به‌درنژی پراگه‌یاندینت؟

پاشان له "صوحوف"ی پیغمبراندا، چه‌ند ناوینکی پیغمبر ﷺ هاتووه، که به زمانی سوربانی و عیبری واتای: "محمد" و "أحمد" و "المختار" و "مصطفی" ده‌گه‌یه‌نن. نه‌وتاله‌ صوحوفی حه‌زرتی شو‌عه‌ییدا - دروودی له‌سه‌رینت - وشه‌ی "موشه‌فقه‌ح" به‌واتای: "عه‌مه‌د" و.. له‌ته‌وراتیشدا "مونه‌حه‌منا" به‌هه‌مان واتا هاتووه و.. له‌زه‌بووردا وشه‌ی: "حمیاط" واته: "پیغمبره‌ی حه‌ره‌م" هه‌یه، هه‌روه‌ها "المختار"یشی تیدا‌یه و.. له‌ته‌وراتدا "الحاتم" و "الخاتم" و.. "مقیم السنه"ش له‌ته‌ورات و زه‌بووردا و.. "مازمار" له‌صوحوفی ئیبراهیم و ته‌وراتدا و.. "ئوحید" له‌ته‌وراتدا هه‌یه.

پیغمبر ﷺ فرموویه‌تی: "اسمی فی القرآن محمد و فی الإنجیل أحمد و فی التوراة أحمید. وإنما سمیت أحمید لأني أحمید عن أمی نار جهنم"^(۱).

هه‌روه‌ها له‌و ناوانه‌ی پیغمبر ﷺ که له "ئینجیل"دا هاتووه: "صاحب‌القضیب و الهراوه"یه. گو‌مانیشی تیدا‌نی‌یه که پیغمبر ﷺ به‌بۆنه‌ی (جیهادی‌خۆی و جیهادی‌نه‌ته‌وه‌که‌یه‌وه) گه‌وره‌ی نیوان هه‌موو پیغمبرانه.

هه‌روه‌ها به‌کینکی تر له‌و ناوانه‌ی بریتی‌یه له: "صاحب‌التاج". خۆ نهم سیفه‌ته‌نایه‌ته‌ته‌نها به‌پیغمبره‌وه ﷺ، چونکه‌ته‌نها عه‌ره‌به‌کانن که له‌ناو هه‌موو نه‌ته‌وه‌کانی تر‌دا به‌میزه‌ر و عه‌گال به‌ناوبانگ‌بن. دیاره‌تاج و میزه‌ریش به‌ک واتایان هه‌یه. که‌واته‌نه‌و خاوه‌ن تاجه‌ی ئینجیل ناوی بردووه، جگه له‌پیغمبر ﷺ که‌سی تر‌نی‌یه.

هه‌روه‌ها له "ئینجیل"دا ناوی (باره‌قلیت) یان (فاره‌قلیت) هاتووه. واتاکه‌شی - وه‌ک له‌تفسیری "ئینجیل"دا نووسراوه - بریتی‌یه له: جیا‌که‌روه‌ی حه‌ق له‌ناحه‌ق. که‌ناوی نه‌و پیغمبره‌یه ﷺ خه‌لکی بۆ‌لای "حه‌ق" بانگ‌ده‌کات. حه‌زرتی عیسا‌ش

(۱) پروانه: (الأنوار المحمدية من المواهب اللدنية) ص ۱۴۳ واته: من نام له‌قورئاندا "عه‌مه‌د"ه‌ و له‌ئینجیلدا "له‌حمده" و له‌ته‌وراتدا "ئوحید"ه. بۆ‌یه (ئوحید)بشم ناوتراره‌وه چونکه‌ناگری دۆزه‌خ له‌ئومه‌ته‌که‌م دورور ده‌خه‌مه‌وه.

له "ئینجیل" دا فەر موویته تی: "من دەرۆم تا کر سەر گهره‌ی جیهان بێت". لایا له دوای حه‌زهره‌تی عیسا - دروودی له‌سەر بێت - جگه له حه‌زهره‌تی محمهد ﷺ که‌سی تر هاتوه که سەر گهره‌یی جیهانی کردینت و حه‌ق و ناحه‌قی له‌هه‌ک جیا کردینته‌وه و خه‌لکی بۆ ربی خیر و چاکه‌ر بنماهی کردینت؟ واته حه‌زهره‌تی عیسا - دروودی له‌سەر بێت - هه‌میشه مژده‌ی هاتنی پێغه‌مبه‌رنکی داوه که له‌ دوای خۆی دێت و، ئیتر پێوست به‌م نامینیت و، ئهم ته‌نها پێشه‌کی هاتنی ئه‌وه.

وه‌ك قورئان ئه‌مه به‌ روونی دهرده‌پرێت که ده‌فه‌رموی:

﴿وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ الْوَعْدِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِيهِ مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ﴾ (الص‌ف: ٦).

به‌لێ، زۆر جار حه‌زهره‌تی عیسا - دروودی له‌سەر بێت - مژده‌ی به‌ ئومه‌ته‌که‌ی ده‌دا که وا سەر گهره‌ی جیهان^(١) دێت و، به‌ چه‌ند ناوینکی سوربانی و عیبری ناوی ده‌هینا. زانا لیکۆله‌ره‌ کانی‌ش ئه‌و ناوانه‌ به‌ واتای: "ئه‌حمه‌د، محمهد، جیاکه‌ره‌وه‌ی حه‌ق له‌ ناحه‌ق" لێک ده‌ده‌نه‌وه‌.

پرسیار:

بۆچی حه‌زهره‌تی عیسا - دروودی له‌سەر بێت - له‌ هه‌موو پێغه‌مبه‌رانی تر زیاتر مژده‌ی هاتنی پێغه‌مبه‌ری داوه، به‌لام پێغه‌مبه‌رانی تر ته‌نها هه‌والی هاتنی ئه‌ویان داوه؟
وه‌لام:

چونکه پێغه‌مبه‌ری به‌رێزمان ﷺ حه‌زهره‌تی عیسا‌ی له‌ به‌درۆخسته‌وه‌ی جووله‌که‌کان و ئه‌و ته‌ نه‌شیاوانه‌ی به‌ ده‌میه‌وه‌ هه‌لبان ده‌به‌ست، رزگار کرد. هه‌روه‌ك ئایینه‌که‌شی له‌ ده‌ستکاری کردنه‌ ناشیرین و نا‌هه‌واکانی ئه‌وان پاراست. ئه‌مه‌ سه‌ره‌پرای ئه‌وه‌ی که پێغه‌مبه‌ر ﷺ شه‌ریعه‌تینکی لیبورده‌ی هینا، له‌ بریی ئه‌و شه‌ریعه‌ته‌ی که نه‌وه‌ی ئیسرائیلی ماندوو کردبوو، ئه‌و نه‌وه‌ی ئیسرائیلی که ئیمانیا‌ن به‌ حه‌زهره‌تی عیسا

(١) گه‌شتیاری به‌ناو بانگی تورک: "ئهلویا چه‌له‌بی" له‌ گۆرستانی "شمعون الصفا" دا ئینجیلینکی دیه‌ره‌ که له‌ پینتی ئاسکدا نووسراوه‌مه‌وه، ئهم ئایه‌ته‌ی تێدا بووه: (ئیتون) مندالیک له‌داک ده‌بیت (تازه‌ریبون) له‌ نه‌وه‌ی ئیبراهیم (بروفتون) ده‌بیته‌ پێغه‌مبه‌ر (لوعسلین) درۆزن نی‌هه‌ (بنت ئه‌غزولات) له‌ مه‌که‌که‌ له‌داک ده‌بیت (که‌ کالوشیر) چاکه‌ و پێنماهی بۆ خه‌لک ده‌هینیت (تونومین) ناوی په‌رۆزی (موا میت) (٥) ئه‌حمه‌د، محمهده (ئیسفیلوس) ئه‌وانه‌ی له‌ گه‌لی ده‌بن و شوینی ده‌که‌ون (تا کر دیس) بناغه‌ی ئهم دنیا به‌ن (بیست بیث) خۆش‌ی سەرگه‌ره‌ی ئهم جیهانه‌یه. (دانهر)

(٥) وشه‌ی (موا میت) ده‌ستکاری کراوی وشه‌ی: (محمهد). (دانهر)

ندههینا. جا نم شریعته ینگردهی ینغمبر ﷺ پره له نه حکام و تهواو کهری شریعته که ی حه زرتی عیسا به - دروودی له سهر ینت - ئیر له م پروانگه به وه حه زرتی عیسا - دروودی له سهر ینت - نهو مژدانهی سه بهارت به هاتنی ینغمبرمان ﷺ را گه یاندوه.

* * *

بهم جوره ینیمان که چۆن تهورات و ئینجیل و زه بوور و صوحوفی ینغمبرمان - دروودیان له سهر ینت - بایه خیاب به ینغمبری ئاخر زمان ﷺ داوه. نهوش بزانه که ئیمه لیره دا چهند غوونیه کی که ممان باس کرد له نیوانی چهنلین ئایه تی زوری تر دا که له م باره به وه ههن. بۆ به سه مندهش و ازمان هینا، چونکه نهو ئایهت و وه سفانهی هینامانن، سه روزیادن بۆ چه سپاندنی نهوهی که ینغمبری ئاخر زمان جگه له حه زرتی "محمد" ﷺ که سی تر نی به.

بهشی دووهم

بهشی دووهمی ئیرهاص و به لگه کانی ینغمبر ینتی ینغمبر ﷺ بریتی به له ههوالدانی کاهینان و نهولیا و خواناسانی سه ردهمی "فه ترهت" (واته: سه ردهمی ینش ینغمبر ینتی ینغمبر ﷺ) له باره ی هاتنی ینغمبره وه ﷺ. نهوه بوو هه موو نهوانه، به ئاشکرا و له بهر چاوی خه لکدا هه والی هاتنی ینغمبریان ﷺ را گه یاندوه. نه م هه والدانه شیان له شیعره کانیندا بۆ به جی هینستووین. هه تا یشلنی نه م هه والانه زۆرن، به لام ئیمه لیره دا نهوانه بان باس ده که مین که به ناوبانگ و بلاون و، له لای یناوانی "سیرهت" و "میژوو" باوه ین کران^(۱). (به که م): نهوه به که شا توبه ع - که به کینکه له پادشا کانی به من - له باره ی وه سفی ینغمبره وه ﷺ له کتبه کۆنه کاندا دیوبه تی و، ئیمانی ین هیناوه و، له شیعرنکدا نه مه ی را گه یاندوه، که ده ئیت:

(۱) نهوه ی جینی سه رنجه لیره دا نهوه به که مامۆستا نورسی نه م غوونانه ی لیره ی له کتبه کانی سیرهت و میژوو و مرگرتوه نهک له کتبه کانی فه رموده، وهک نهوه ی له ئاماژه کانی ینشوو دا له وان نهقلی ده کرد. له مش له بهر نهوه به که فه رموده له سه رچاوه ی فه رموده و میژووش له سه رچاوه ی میژوو و مرده گهرنت.

شهدتُ على أحمدَ آتَه رسولُ من الله باری النسم
فلو مُدَّ عمري إلى عمره لکنْتُ وزيراً له وابنَ عم

واته وه‌کو‌حزرتی‌ع‌لی‌ده‌بوو‌بو‌ینغمه‌بر ﷺ.

(دوو‌ه‌م): قوسسی‌کوپری‌ساعیده‌ی‌له‌یادی، که‌به‌ره‌وانیژترینی‌وتارخوینه
عه‌ره‌به‌کان‌و‌یه‌کنا‌په‌رست‌به‌نا‌وانگه، له‌پیش‌ئیسلامدا‌بهم‌به‌یتانه‌ی‌خوار‌وه‌ه‌موالی
ینغمه‌برینیی‌حزرتی‌پرا‌گه‌یاندوو‌ه:

أرسلَ فینا أحمدَ خیرُ نبیِّ قد بُعث
صلى عليه الله ما عَجَّ له ركبٌ وحث

(سئ‌ه‌م): که‌عبی‌کوپری‌لوته‌ی - که‌یه‌کینکه‌له‌باپیرانی‌ینغمه‌بر ﷺ - له‌بار‌ه‌ی
ینغمه‌برینیی‌حزرتی‌مه‌مده‌وه ﷺ لهم‌به‌یته‌ی‌ئیلهام‌کراوه:

على غفلةٍ یأتی‌النبي محمدٌ فُخیرُ أخباراً صدوقاً خیرها

(چوار‌ه‌م): بریتی‌یه‌له‌وه‌ی‌که‌(سه‌یفی‌کوپری‌ذی‌یه‌زه‌ن)‌ی‌پادشای‌یه‌مه‌ن‌له‌کئیه
پیشوو‌ه‌کاندا‌وه‌سفی‌ینغمه‌بری ﷺ دیوه‌و، ئیمانی‌پئی‌هیناو‌ه‌و‌موشتاقی‌بووه. کاتنی
که‌باپیری‌ینغمه‌بر ﷺ له‌گه‌ل‌کاروانی‌قوره‌یشدا‌بو‌یه‌مه‌ن‌رؤشن، لهم‌پادشابه‌(سه‌یفی
کوپری‌ذی‌یه‌زه‌ن)‌پئی‌وتن: "إذا وُلدَ بتهامة ولد بین کفیه شامة کانت له الإمامة،
وإنک یا عبدالمطلب لَحَدُّهُ"^(۱)

(پنج‌ه‌م): که‌یه‌که‌م‌جار‌"وه‌حی" (واته: سرووش)‌بو‌ینغمه‌بر ﷺ هات، ترس‌و
سامی‌لنی‌نیشت. خه‌دیجه‌ی‌خیزانی - خوای‌لنی‌رازی‌ینت - بردی‌بو‌لای "وه‌ره‌قه‌ی
کوپری‌نه‌وفه‌ل"‌ی‌ئاموزای‌خو‌ی‌و‌پئی‌وت: ئاموزا! گوئی‌له‌برازاکه‌ت‌راب‌گه‌ره.
وه‌ره‌قه‌ش‌به‌ینغمه‌بری ﷺ وت: برازام! چیت‌دیوه‌؟ ینغمه‌بر ﷺ چیی‌دیوو‌بو‌ی
گیژ‌ابه‌وه. وه‌ره‌قه‌ش‌وتی: لهمه‌ئهو‌یاسایه‌یه‌که‌خوا‌بو‌مووسای‌نارد. خوز‌گا‌ئهو
کاته‌ی‌که‌قه‌ومه‌که‌ت‌ده‌رت‌ده‌که‌ن، مرؤفینکی‌به‌گور‌و‌زیندوو‌بو‌ومایه^(۲).

یه‌کینک‌له‌وقسانه‌ی‌که‌وه‌ره‌قه‌کردی، ئه‌وه‌بو‌وتی: "بشَّرُ یا عمدا إني أشهد أنك
أنت النبي المنتظر وبشَّرَ بك عيسى"^(۳).

(۱) واته: همرکات‌له‌توهامه‌دا (واته: له‌حیجازدا) منالیک‌له‌دایک‌هو‌که‌له‌ن‌وان‌ه‌ردوو‌شانیدا
نیشانه‌کی‌پئوه‌هو، له‌وا‌پیشموایه‌تی‌بو‌ئهو‌ده‌ینت، تزیش‌ئهی "عه‌بلولوت‌لیب"‌! باپیری‌ئهو‌ت.

(۲) صحیح، رواه‌الإمام‌أحمد.

(۳) واته: مه‌ممه‌دا‌مژده‌بن، من‌شاهه‌تی‌ده‌ده‌م‌که‌تو‌ئهو‌ینغمه‌بره‌یت‌چاره‌روان‌ده‌کرنیت‌و‌عیساش‌مژده‌ی
هاتنی‌تزی‌داوه.

(ششم): کاتی "عسکه لانی حیمیه ری خواناس" له پش پیغمبه رتیدا قوره بشی دی، لئی پرسین: کهستان تیدا همیه بلنی من پیغمبه رم؟ وتیان: نه خیر... له پاش ناردنی پیغمبه ر ﷺ هه مان پرساری لئی کردنه وه، وتیان: به لئی، به کیکمان ده لیت: من پیغمبه رم. له ویش وتی: "هموو جیهان چاوه پئی به تی"!

(هه تهم): "ئینولعه لا"، که زانابه کی گاوره، پش هاتنی پیغمبه ر ﷺ هه والی داوه که هم پیغمبه ره ﷺ دیت. ئنجا که پیغمبه ر ﷺ ره روانه کرا، هاته خزمه تی و عهرزی کرد: "والذی بعثک بالحق لقد وجدتُ صفتک فی الإنجیل وبشّرک ابن البتول"^(۱).
(هه شتم): نه جاشیی پادشای حه به شه - که زووتر باس کرا - وتی: "لیت لی خدمته بدلاً عن هذه السلطنة"^(۲).

* * *

دوای نه وهی هه والدانی نهو خواناسانه مان باس کرد که به هوی ئیلهامه وه سه باره ت به هاتنی پیغمبه ر ﷺ خوا ئاگاداری کردبو نه وه، هه والدانی نهو کاهینانمش ده هینین که تابلئی زورن و سه باره ت به هاتنی پیغمبه ر ﷺ له لایهن جینسی و رۆحانی به کانه وه ئاگادار کرا بو نه وه. ته نهها نهو هه والانهش لی ره دا باس ده که مین که له حو کمی "موتواتیر" دان و، له کتیه کانی سیره ت و میژوودا باس کرا ون. جا نهو که سهی که ده به ویت له چیرۆک و به سه رهاته درێزه کان ئاگادار ییت، با سه ره لهو کتیهانه بدات. چونکه لی ره دا ته نهها بوخته کانیان باس ده که مین.

یه که م: نهو کاهینهی که ناوی "شیق" ه (واته: له ت) که له ته مرو فیک بووه، واته بریتی بووه له یه ک ده ست و یه ک پئی و یه ک چاو و... هتد... هم کاهینه چه ندین جار هه والی هاتنی پیغمبه ری ﷺ را گه یاندووه، به راده یه ک که وته کانی گه یشتو نه ته پلهی ته واتور.

دووهم: "سه تیج" ی کاهینی "شام" ه، که یه کیک بووه له شته سه رسوور هینه ره کان، چونکه ته نیکی بئی نه ندام و بئی جگه و ئیسک بووه جگه له سه ره، ده مو چا ویشی له سنگیدا بووه! هم کاهینه زور ژیاوه و، هه والدانه غمیی به راسته کانی ناوبانگیان ده ر کردووه. به راده یه ک که کیسرای پادشای فارس له کاتی له دایکبوونی پیغمبه ردا

(۱) واته: بهو خواهی که تزی به حق رهوانه کردووه! سیفته تی تۆم له ئینجیلدا دهره و، عیسای کوری مهربه میش مزدهی هاتنی تزی داوه.

(۲) واته خۆزگا له بری هم پادشاییم، خزمه تگوزاری نهو بووماه!

ﷺ خهونیکي ترسناکی یینی، لهو خهونه دا په نجره کانی هر چوارده هه یوانی کوشکه که ی یینی شه قوبه قی بوون و کهوتنه خواره وه! که نه مه ی دی، زانایه کی به ناوی: "مویزان" بۆ لای (سه تیج) نارد تا کو حکمه تی هم خهونه ی لنی پیرسیت، لهویش وه لایمیکي بهم و اتایه بۆ نارد که: "چوارده پادشاتان حو کم ده کات و، پاشان ده ولت و ده سته لاتنداریتان نامینیت و، یه کیلک په بیدا ده ییت که لاینیکي نوئی راده گه به نیت و ده یینه هژی نه مانی لاین و دهوله تان" .. بهم جزره و به پروونی "سه تیج" هه والی هاتی پیغه مبهری ئاخیر زه مانی ﷺ را گه یاند.

ههروه ها "سه وادی کورپی قاریبی دهوسی" و "خونافیر" و "نه فعا" ی پادشایانی نهجران و "جیزلی کورپی جیزلی کیندی" و "مبین خه لسه" ی دهوسی و "فاتیمه ی کچی نوعمانی نهجاری" و کاهینه به ناوبانگه کانی تری هاوچه شنیان، هر هه موویان، هه والی هاتی پیغه مبهری ئاخیر زه مانیان ﷺ را گه یاندوه و، وتویانه که لهو پیغه مبهره حه زره تی عه مده ﷺ، ههروه ک کتیبه کانی سهرت و میژوو به دریزی باسیان کردوه.

ههروه ها "سه عدی کورپی بنت کریم" که خزمی حه زره تی عوسمانه - خوای لنی رازی بیت - به غیب و له رینی کاهینی یه وه، هه والی پیغه مبهری تی حه زره تی عه مده ی ﷺ یی درابوو. لهو بوو له سه ره تای په بیدا بوونی ئیسلامدا داوای له حه زره تی عوسمان کرد باوه ری یی به نیت و، یی وت: "برۆ بۆ لای عه مده و باوه ری یی به نیت". حه زره تی عوسمانیش ئیمانی هینا و، سه عدیش نه مه ی له شیعری کدا تو مار کرد و ده لیت:

هدی الله عثمان بقولي إلی السی بها رُشده والله یهدی إلی الحق^(۱)

* * *

"هاتیف" یش - که ده نگیکی به رزه و ده بیسرت و سه رچاوه که ی ناینریت - به وینه ی کاهینه کان هه والی هاتی پیغه مبهری ﷺ را گه یاندوه.

یه کیلک له وانه لهو ده نگه بوو که "ذیابی کورپی حاریت" له جیننی بیست و بوو به هژی موسلمان بوونی خوی و چهند که سانیکي تر، ده نگه کمش نه مه بوو:

(۱) واته: به هژی نه مه ی که عوسمان به گونی کردم، خوا پنهامی کرد بۆ نه مه ی که قازانچی عوسمانی تئدابیه. دهاره هر خوا پنهامی خه لک بۆ سه رینی راستی ده کات.

یا ذیاب! یا ذیاب! اسمع العجب العجاب
 بُعث محمد بالکتاب يدعو بمكة فلا يُجاب^(۱)
 ههروهها لهو دهنگش که "بین قورپه‌ی غه‌تفانی" بیستی، دهیوت:
 جاء الحق فسطع ودُمّر باطلٌ فانقمع^(۲)
 نهمش بوو بهمزوی لیمان هیئانی هه‌ندی کس.
 که‌واته مژده‌دانی کاهین و هاتیفه کان گه‌لنی به‌ناوبانگ و زورن.

* * *

ههروه‌ک ده‌نگی هه‌والدانی هاتنی پیغمبر ﷺ له کاهین و هاتیفه کان‌هه‌یسه‌یسه‌یسه، به
 هه‌مان جۆر له‌ناو بته‌کان و لهو قوربانی‌یانه‌ش‌ه‌وه که بز بته‌کان سه‌رده‌پهران، چه‌ند
 ده‌نگیک بیستراوه که له‌وانیش هه‌والی هاتنی پیغمبریان ﷺ را گه‌یاند‌ه‌وه.
 به‌کیک له‌وانه له‌هه‌یه که بتی هوزی "مازین" هه‌والی پیغمبرنتی پیغمبره‌ی ﷺ
 داوه، چونکه لهم ده‌نگه‌ی له‌ناوه‌وه له‌ی ده‌رچروه:

هذا النبي المرسل جاء بالحق المنزل^(۳)

ههروه‌ها هوزی موسلمان بوونی "عه‌بباسی کورپی میرداس" لهم پرووداوه به‌ناوبانگه‌یه
 که ده‌گپرنه‌وه: عه‌بباس بتیکی هه‌بوو ناوی "ضمیمار" بوو، لهم بته‌رؤژنیک وتی:
 أودی ضمیر وکان یعبد قبل البیان من النبي محمد^(۴)

حه‌زرتی عومر - خوای له‌ی رازی بیست - پیش موسلمان بوونی گوئی له
 گویره که‌به‌ک بوو، پی‌اوینک ده‌یویست له‌نزیکی بتیکه‌وه سه‌ری به‌ریت و بیکیات به
 قوربانی بز له‌هه‌یسه، گوئی له‌ی بوو له‌هه‌یسه گویره که‌به‌یسه ده‌یوت: "یا آل الذبیح! أمرٌ نجیح،
 رجلٌ فصیح، یقول: لا إله إلا الله"^(۵).

چه‌ند پرووداویکی تری زور و هاوچه‌شنی له‌مانه‌ی هیئامانن، له‌کتیبه‌ی باوه‌پ‌سنی
 کراوه‌کانی سه‌رت و میژوودا باس کراون.

(۱) واته: ذیاب ذیاب! شتی سه‌یر بیسته! محمد ﷺ به‌کتیبه‌وه نیرراوه و کراوه به‌پیغمبر، واله مه‌ککه‌دا
 خه‌لک بز تایینه‌که‌ی بانگ ده‌کات، به‌لام له‌وان به‌دم بانگ‌موازه که‌به‌وه نارژن.

(۲) واته: حقیق هات و دره‌وشاهه‌وه، ناحقیق سه‌رکوت و ده‌مکوت کرا.

(۳) واته: له‌و پیغمبره‌ی که‌په‌وانه کراوه، حقیقی نازل کراوی له‌گه‌ل خویدا هیئانه‌وه.

(۴) واته: "ضمیمار" تیاچوو، هه‌رچه‌ند زووتر پیش پروونکرده‌نمه‌کانی محمد پیغمبر ﷺ ده‌په‌رسرا!

(۵) واته: له‌ی خاوه‌نی لهم قوربانی‌یه! کارنکی سه‌رکوتوو پرووی داوه، له‌میش له‌هه‌یه که‌مرزفینکی
 زمانپاراو ده‌لیت: "لا إله إلا الله".

ههروهك كاهينان و خواناسان و هاتيف و تهناست بته كان و لهو قوربانى يانمش كه پيشكه شيان كراون، ههوالى پينغمبهريتي پينغمبهريان ﷺ پراگميا ندووه و، ههريهك لهو پروداوانمش بووه بههوى موسلمان بوونى ههئدى كس. ههريهك بههوى ههئدى بهرد و كيللى سهرگورپيش به خهتى كؤن دهسته واژهى: "محمد مصلح امين" ي له سهر دؤزراوه تهوه و، ههمش بووه بههوى باوه رهينانى به شيكى خهلك.

بهلى: دهسته واژهى: "محمد مصلح امين" تهنها شايانى پينغمبهره ﷺ. چونكه سيفهتى سولحكارى و ئهينى ههئوه، جگه له وهى كه پيش پينغمبهر ﷺ چهند كه سينكى كه نهينت، كس ناوى (محمد) نه بووه، ههوانمش شايانى ههئو ناو و سيفه ته نين.

بهشى سئ ههم

بهشى سئ ههم له "ئيرهاص" ه كان هه نيشانه و پروداوانه كه له كاتى له داىكبوونى پينغمبهردا ﷺ دهه كهوتوون. چونكه ههريهك لهو پروداوانه كه پرودانىان پهيوه ندى به له داىكبوونى پينغمبهروه ﷺ ههيه يان پيش پينغمبهريتي پرويان داوه، به يه كيك له موعجزه كانى پينغمبهر ﷺ داده نرين. ههمانمش گهلى زؤرن. به لام ئيمه ليژه دا چهند نمورنميه كى به ناويانگيان باس ده كهين، له وانهى كه له لاي زانايانى فهرمووده به (صحيح) چه سپاون و، وهريانگرتوون.

(به كه م): ههويه كه داىكى پينغمبهر ﷺ ديوپه تى^(۱) كه برىتي به له پروناكى بهك له گه له داىكبوونى پينغمبهردا ﷺ يئراوه. ههمش جگه له داىكى پينغمبهر ﷺ، داىكى عوسمانى كورپى عاص و داىكى عهده ورپه حمانى كورپى عوفيش - كه له شهوى له داىكبوونى پينغمبهردا ﷺ له لاي داىكى پينغمبهر ﷺ بوون - ديوپانه و وتوويانه: "له كاتى له داىكبوونى پروناكى به كمان دى نيوان خوره لات و خورئاواى گرتوه".
(دووه م): تيكشكان و بهده ماكهوتنى زؤر بهى ههئو بتانميه كه له كه عهدها بوون.
(سئ ههم): جوولانى ههيوانى كيسرايه له جينگاي خؤيدا و، داكهوتنى ههريهك چوارده پهنجه ره كانميه تى.

(چواره م): برىتي به له رؤچوونى دهرياجه "ساوه" لهو شهوه دا، ههريهك به دهرياجهيهى كه ده پهريسترا، ههروهها كوژانه وهى "ئاگرى فارس" كه تا ههئو شهوه ههزار سال بوو

(۱) صحيح، رواه احمد والبيهقي وجماعة، وصححه ابن حبان والحاكم.

نه‌کوزابروه^(۱). چونکه همیشه له "یسته‌خرا باد" دایانده‌گیرساند و مه‌جوسه‌کان ده‌بانپه‌رست.

هم چوار پروداوه نامازهن بۆ ئه‌وه‌ی که رۆژنیک دیت ئه‌و تازه له‌دایکبروه بپه‌رستی ناهیلیت و، ده‌سته‌لاتی فارسه‌کان له‌ناو ده‌بات و، په‌رستن و ریزلینانی شتیک که خورای گه‌وره‌پروخسته‌تی له‌سه‌ری نه‌یت، حه‌رام ده‌کات.

(پینجهم): بریتی‌یه له به‌سه‌رهاتی فیله‌که. هه‌رچهند هم به‌سه‌رهاته له به‌سه‌رهاته‌کانی شه‌وی له‌دایکبرونی پینجهمبر ﷺ نی‌یه، به‌لام له‌نزیکی له‌دایکبروندا پرووی داوه، که‌واته‌یه‌کینکه له‌ئیرهاصه‌کان و، قورئانی پیروز به‌ئایه‌تی: ﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ﴾ (الفیل: ۱) تا کۆتایی سوورته‌که، پرووی کردووه‌توه. کورته‌ی به‌سه‌رهاته‌کش به‌م جۆره‌بووه:

شا ئه‌بره‌هه‌ی حه‌به‌شی ویستی که‌عه‌پرووخینیت و، فیلیکی گه‌وره‌شی به‌ناوی "مه‌حمود" هوه‌پیش ئه‌و سوپایه‌خستبوو که بۆ ئه‌م مه‌به‌سته‌خستبوویه‌رئ. ئنجا کاتی فیله‌که گه‌یشته‌نزیکی مه‌که‌که، چوارپه‌لی به‌زه‌ویدا رۆچوو و، هه‌رچهند هه‌ولیان له‌گه‌ل دا، بئ سوود بوو نه‌یتوانی به‌ره‌وینش پروات. که هیچ چاره‌یه‌کیان نه‌ما، گه‌رانه‌وه. به‌لام بالنده‌ی "ئه‌بایل" نه‌مانه‌یشته ئه‌و سوپایه‌به‌ساغی بگه‌رێته‌وه، ئه‌وه‌بوو به‌به‌ردی سوالات به‌رده‌باران و زه‌للییان کردن و، به‌م جۆره‌تیکشکان و رسواییه‌سه‌یره، شکستیان هینا.

هم به‌سه‌رهاته له‌کتیبه‌کانی میژوودا زۆر به‌ناوبانگه‌ و، یه‌کینکه له‌نیشانه‌کانی پینجهمبریتی پینجهمبر ﷺ. چونکه هۆزه‌که‌ی و خوشرین جینگا به‌لايه‌وه که که‌عه‌یه، به‌جۆرنیکی سه‌یر و له‌عه‌ده‌ت‌به‌ده‌ر، له‌کاولکاری ئه‌بره‌هه‌ر‌زگاری بوو.

(شه‌شم): بریتی‌یه له‌سینه‌رکردنی هه‌ور بۆ پینجهمبر ﷺ له‌سه‌فه‌ره‌کانیدا.

ده‌گیرنوه که حه‌لیمه‌ی سه‌عدی‌یه‌ی (دایه‌نی) کاتی پینجهمبری ﷺ به‌منالی له‌لا بوو، چاوی به‌په‌له‌هه‌ورنیک که‌وت سینه‌ری بۆ پینجهمبر ﷺ ده‌کرد^(۱). میرده‌که‌شی که ئه‌مه‌ی دی، خه‌لکی تریشی لئ ئاگادار کرده‌وه و، ئیتر ئه‌مه‌بوو به‌رووداویکی زانراوی به‌ناوبانگ.

(۱) له‌باره‌ی ئه‌مه‌ی که له (سن‌هم) و (چواره‌م) دا باس کرا، موحه‌قیقی (الموضوعات الصغری) ده‌لێت: (لیس بصحیح)..

(۲) رواه الواقدي وابن عساکر وابن سعد في تاريخه عن ابن عباس.

هه‌روه‌ها کاتنی که ینغمه‌مهر ﷺ له تمه‌نی دوازه سالیدا له‌گه‌ل مامی رۆشت بۆ شام، بو‌حه‌یرای ره‌به‌ن په‌له هه‌ورنکی به‌سه‌ر ئاستی سه‌ری ینغمه‌مهر وه ﷺ دی و پیشانی که‌سانی تریشی دا^(۱).

له ره‌وایه‌تیکدا ده‌لیت: کاتنی ینغمه‌مهر ﷺ له سه‌فه‌ره‌ که‌ی شام گه‌رایه‌وه، خه‌دیجه و ژنانی ده‌وره‌ری دوو مه‌لائیکه‌تیان دی که وه‌ک په‌له هه‌ور سه‌یهریان بۆ ده‌کرد. خه‌دیجه که‌ ئهمه‌ی دی، بۆ مه‌مه‌سه‌ره‌ی غولامی خزی باس کرد (که له سه‌فه‌ره‌ که‌دا هاوړنی ینغمه‌مهر ﷺ بو) مه‌مه‌سه‌ره‌ش به‌ خه‌دیجه‌ی را‌گه‌یاندا که ئهو په‌له هه‌وره‌ی ئهو دیو په‌تی، ئهمیش به‌سه‌ر ینغمه‌مهر وه ﷺ دیو په‌تی ئهو کاته‌وه به‌ په‌که‌وه بۆ سه‌فه‌ر له‌ مال ده‌رچوون^(۲).

(حه‌وته‌م): به‌ نه‌قلی سه‌حیح چه‌سه‌پاوه که ینغمه‌مهر ﷺ له سه‌فه‌رنکی ینش ینغمه‌مهریدا، لای دایه ژهر سه‌یهری دره‌ختنکی وشک، په‌که‌سه‌ر ده‌وره‌ری سه‌وز بوو، دره‌خته‌که‌ش گه‌شه‌ی کرد و، لق و په‌له‌کانی به‌سه‌ریدا شوږ بوونه‌وه^(۳).

(هه‌شته‌م): ینغمه‌مهر ﷺ که به‌ منالی له‌ مالی ئه‌بوو تالیبی مامیدا بوو، هه‌رکات له‌گه‌ل مامی و خاوخیزانه‌که‌ی مامیدا خواردنی بخواردایه، خاوخیزان هه‌موویان تیر ده‌بوون، به‌لام ئه‌گه‌ر ینغمه‌مهر ﷺ ئاماده‌ی خواردنه‌که‌ نه‌بوایه، تیریان نه‌ده‌خوارد^(۴).

ئهمه‌ پرووداویکی سه‌حیح و به‌ناویانگه‌.

"ئوم ئهمه‌نی" دایه‌ن و کۆپله‌ی ئازاد‌کراوی ینغمه‌مهر ﷺ و تویه‌تی: "هیچ کاتنی نه‌ملیوه ینغمه‌مهر ﷺ له‌ ده‌ست برستی و تینویتی سکا‌لا بکات، چ به‌ بچووکی، چ به‌ گه‌وره‌یی"^(۵).

(نۆه‌م): بریتی‌یه‌ له‌و پست و به‌ره‌که‌ته‌ی که‌وته‌ ناو مه‌رومالات و حوشتره‌کانی حه‌لیمه‌ی شه‌رده‌ریه‌وه، به‌ ینچه‌وانه‌ی که‌سانی تری ئهو تیره و ناوچه‌یه، ئه‌مه‌ش پرووداویکی به‌ناویانگه‌ و هیچ گومانیک له‌ راستیی پروودانیدا نی‌یه^(۶).

(۱) صحیح، رواه الترمذی.

(۲) نسیم الریاض ۳/۳۱۸.

(۳) نسیم الریاض ۳/۳۱۸، الشفا ۱/۳۶۸.

(۴) رواه ابن سعد و غیره. پروانه: نسیم الریاض ۳/۳۱۵.

(۵) أخرجه ابن سعد فی الطبقات ۱/۱۶۸ و الخفافی فی نسیم الریاض ۳/۳۱۵.

(۶) نسیم الریاض ۳/۳۱۳.

هروه‌ها بریتی به له‌وی که هر گیز "میش" به لَش و بهرگ و پُشاکی ینغمه‌ره وه
 ﷺ نه‌ده‌نیشته‌وه^(۱) و، هر گیز نازاری ینغمه‌ری نه‌ده‌دا.. شیخ عه‌بدولقادی گه‌یلانی
 - قُدس سره - نه‌می له باپیره گهره‌یه‌وه ﷺ بؤ ما‌بووه‌وه، چونکه نه‌ویش هر گیز
 میشی پُوه نه‌ده‌نیشته‌وه.

(ده‌هم): بریتی به له زوری نه‌و تیره‌ستیرانه (شُهَب)ی که له کاتی هاتی ینغمه‌ردا
 ﷺ، به تایبه‌تی له شه‌وی له‌دایک‌بوونیدا، دنیا‌یان ناگر باران ده‌کرد.

له وتی پازده‌هم‌مدا ره‌جم کردنی شه‌یتانه‌کان و که‌وتنه‌ خواره‌وی تیره‌ستیره‌کانی
 ناسمانان چه‌سپاندووه‌وه، پروغان کردووه‌ته‌وه که مه‌به‌ست له که‌وتنه‌ خواره‌وی نه‌و
 تیره‌ستیرانه‌ی ناسمان، نامازه‌ کردنه بؤ برینی پنگای سووسه‌کردنی هه‌واله‌کانی ناسمان
 له‌و جینی و شه‌یتانانه. چونکه ماده‌م ینغمه‌بر ﷺ به سرووشه‌وه هاتووه بؤ لای هه‌موو
 جیهان به گشتی، نه‌وا ده‌بین وتی کاهینان و نه‌وانی به ناوی غه‌بیه‌وه قسه‌درؤینه‌وه
 ده‌مه‌له‌به‌ست و دور له واقیعه‌کانی جینی له‌ناو خه‌لک‌دا بلا‌وه‌که‌نه‌وه، قه‌ده‌غه
 بکرین، تا‌کو "سرووش" تیکه‌ل به غه‌بری خزی نه‌ینت و، هیچ گومانیک له مه‌سه‌له‌ی
 سرووش‌دا دروست نه‌ینت. چونکه له پُش هاتی ینغمه‌ردا ﷺ به کاره‌ینانی نه‌وانه
 گه‌لی زور بووه. به‌لام له دوا‌ی نازل بوونی قورئان به‌یه‌ک‌جاری قه‌ده‌غه‌کران. ته‌نانه‌ت
 به‌شینکی زور له‌و کاهینانه‌ی‌مانیان به ینغمه‌بر ﷺ هینا، چونکه نه‌و هه‌والده‌ره
 جینی‌یانه‌ی که جاران هه‌والی غه‌بیبیان بؤ ده‌هینان، نمانا که‌واته قورئانی پیروز پُنی
 لی برین و ده‌رگای له‌سه‌ر داخستن.

واله‌سه‌رده‌می نیستاماندا، جزینک له‌و کاهینیتی‌یه‌ی کؤن له‌نه‌ورویادا بلا‌وه
 بووه‌ته‌وه، له لای نه‌وه‌سیتانه‌ی که ده‌یان‌ه‌ویت "رُوح" ناماده‌بکه‌ن.. به‌هر‌حال.
 به پورختی:

له پُش ینغمه‌بریتی ینغمه‌ردا ﷺ رووداوی زور و که‌سانی زور په‌یدا بوون، که
 پشتگیری ینغمه‌بریتی حه‌زرتی عه‌مه‌دیان ﷺ کردووه.

(۱) نسیم الریاض ۳/۲۱۹.

بەلتی، ئەو کەسە ی که له جیهانی مەعنادا دە‌یشت بە سەرگەورە‌ی جیهان^(۱) .. ئەو کەسە ی که پەروەساری مەعنەوی جیهان دە‌گۆرێت و دنیا دە‌کات بە کێلگە‌ی دوا‌پۆژ و .. پایە‌ی بەرز و پە‌ی بە‌نرخ‌ی بوونە‌وهران دە‌رە‌خات و پرا‌یە‌گە‌یشت .. ئەو کەسە ی که جینتی و ئادە‌میزاد بۆ پە‌ی راست و بە‌ختە‌وهری پە‌نمایە‌ی دە‌کات .. ئەو کەسە ی که حیکمە‌تی بە‌دە‌یشتان و مە‌تە‌لی سەر‌سوورپە‌ینە‌ری جیهان شیتە‌ل دە‌کات .. ئەو کەسە ی که ئامانجە‌کانی پە‌روە‌رگاری هە‌موو جیهانان دە‌زانیت و کە‌سانی تە‌رشیان لێ شارە‌زا دە‌کات .. ئەو کەسە ی که بە‌دە‌یشتە‌ری مە‌زن دە‌ناسیت و بە‌خە‌لکە‌شی دە‌ناسینت ..

ئەو کەسە ی بە‌م جۆرە‌ یشت، دە‌ی هە‌موو شتێک و هە‌موو جۆرێک و هە‌موو تە‌رە‌پە‌کی بوونە‌وهران، لە تاسە‌ی هاتیندا بن و .. بە‌و پە‌ری گە‌رمی چا‌و‌پروانی بن و .. خۆیان بۆ پێ‌شواری لێ‌کە‌ردنی ئامادە‌ بکە‌ن .. بە‌لکو هە‌ر پە‌ک لە‌وانە، گەر بە‌دە‌یشتە‌رە‌ کە‌ی ئا‌گاداری بکاتە‌وه، مژدە‌ی هاتنی ئەو پێ‌غە‌مبەرە ﷺ بە‌غە‌یری خۆ‌ی دە‌دات. وە‌ک لە‌ ئامازە‌ و ئوونە‌کانی پێ‌شو‌وه‌وه بۆ‌مان دە‌ر کە‌وت کە‌ هە‌ر پە‌کە‌ی لە‌ جۆرە‌کانی بوونە‌وهران بە‌ چە‌شێک موع‌جیزە‌ی خۆ‌ی پێ‌شان دا وە‌ک بە‌لتی بە‌خێ‌ر هاتنی دە‌کات و، بە‌ زمانی حالی ئەو موع‌جیزە‌ی دە‌یشت: "ئە‌ی پێ‌غە‌مبەر‌ی خۆ‌ا! تۆ لە‌م بانگە‌وا‌زە‌تدا راست دە‌کە‌یت".

ئامازە‌ی حە‌فدە‌هە‌م

گە‌ورە‌ترین موع‌جیزە‌ی پێ‌غە‌مبەر ﷺ لە‌ دوا‌ی موع‌جیزە‌ی قورئانی پە‌رۆز، بریتی‌ە‌ لە‌ پێ‌غە‌مبەر ﷺ خۆ‌ی! واتە‌ بریتی‌ە‌ لە‌ خو‌و و پە‌وشتە‌ بە‌رزە‌کانی.

(۱) ئەو کەسە ی "لولاک .. لولاک" ی لە‌ بارە‌وه‌ و ترا‌وه، لە‌ راستیدا سەر‌گە‌ورە‌پە‌کی گە‌لێ‌ن مە‌زنە. چونکە‌ وا هە‌زار و سێ‌ سە‌د و پە‌نجما سا‌له دە‌ستە‌لاتی ئەو کە‌سە بە‌ر دە‌وامە‌ و، لە‌ هە‌موو سە‌ر دە‌مێ‌کدا زیاتر لە‌ سێ‌ سە‌د و پە‌نجما ملیۆن کە‌س شو‌ینی دە‌کە‌ون و، بە‌سەر نی‌وه‌ی بە‌شە‌ ئا‌وه‌دانە‌ کە‌ی سەر‌گۆ‌ی زە‌ویدا ئالای خۆ‌ی هە‌لکە‌ردووه‌ و، شو‌ینکە‌وتوانی ئەو لە‌ هە‌موو پۆ‌ژنێ‌کدا، بە‌ دروود و سە‌لام بۆ ناردنی، بە‌و پە‌ری مە‌لکە‌چی و گۆ‌نرپە‌یلتی‌هە‌وه، پە‌مانی لە‌ گە‌ل نو‌ی دە‌کە‌نە‌وه‌ و فەرمانە‌کانی جێ‌ بە‌جێ‌ دە‌کە‌ن^(۲). (دانه‌ر)

(۲) لە‌سەر "لولاک .. لولاک" زانایان زۆ‌ریان وتووه‌، چ لە‌ بارە‌ی سە‌نە‌دە‌وه‌ و چ لە‌ بارە‌ی واتا‌کە‌پە‌وه. لە‌ هە‌مووی جوانر و تە‌کە‌ی (علی القاری) پە‌ لە‌ شە‌رحی "الشفاء" دا، کە‌ دە‌یشت: "هەر‌چە‌ند لە‌ سە‌نە‌ددا لا‌وا‌زه، بە‌لام واتا‌کە‌ی راستە". پ‌روانه: "شرح الشفاء لعلی القلری ٦/١". بۆ‌زانینی ئە‌موش کە‌ ئە‌م وتە‌به‌ واتا‌کە‌ی راستە و خ‌وای گە‌ورە‌ لە‌ بە‌ر پێ‌غە‌مبەر ﷺ گە‌ردوونی دروست کردووه‌، پ‌روانه: (الفناری لابن تیمیة ج ١١/ص ٩٦ - ٩٨ مجلد التصوف). (وهر گێ‌ر - لە‌ چا‌پە‌ عە‌ره‌بە‌ی پە‌کە‌ی ئە‌م پە‌مامە‌وه، ص ١٥١).

ہممو دؤستان و دوزمنان بہ بہ کدہنگ قسہمان لہ سہر لہوہ بہ کانگیر ہووہ کہ پیغمبر ﷺ لہ ہممو کہ سیک پایہ بہ رزتر و گہورہ تر و پھوشتی جوانترہ۔ تہ نانتہ ایمامی علی - خوی لسی رازی بیٹ - کہ پالہوانی "نازایہ تی" بہ، دہ فرموی: "ہرکات لہ جہنگدا بکہ و تیناہ تہ تہ نگانہوہ و لہ تاوا چاومان سوور ہہ لہ گہ پرایہ، پھنامان بہ پیغمبر ﷺ دہ برد و خزمان بہو دہ پاراست" ا جا ہر وہ کہ لہ "نازایہ تی" دا و ہا ہووہ، لہ ہممو پھوشتیکی تری باشدا ہر بہو جزورہ لہ چلہ پڑ پدہ کدا ہووہ کہ جگہ لہو کہ سی تری پین ناگات۔

لہو کہ سہی کہ دہ پھو پت بہ درپڑی لہم موعجیزہ بہ ناگادار بیٹ، با سہیری کتیبی: "الشا فی حقوق المصطفیٰ" ی "قاضی عہیاضی مہ غریبی" بکات۔ چونکہ تابلی بہ رینکوپینکی و ہاشی ہاسی کردووہ و بہ دوور و درپڑی چہ سپاندووہ تی۔

* * *

پاشان "شہریعتی اسلام" کہ ہیچ شہریعتیکی تر وہ کہ لہو نہ ہووہ و نایبت، موعجیزہ بہ کی گہورہ پیغمبرہری خزشہویستہ ﷺ کہ دؤستان و دوزمنان گومانیان لہ مہ دا نی بہ و قسہمان لہ سہر لہمہ بہ کی گرتووہ۔

لہو کہ سہی دہ پھو پت بہ درپڑی و پرونی لہم موعجیزہ بہ ناگادار بیٹ، پھوانہی دہ کہین بؤ لای ہممو لہو پھامانہی نووسیومانن کہ برتین لہ "۳۳" تہ و "۳۳" مہ کتوب و "۳۱" بریسکہ و "۱۳" تیشک۔

* * *

لنجا موعجیزہ گہورہ کہی، کہ موعجیزہی "لہت کردنی مانگ" ہ و بہ چہ ندین پھوایہ تی موتہ واتیر پھوایہت کراوہ و موعجیزہ بہ کی ہیندہ چہ سپاوہ کہ ہیچ گومانیک توخنی ناکہو پت، لہم موعجیزہ بہ بہ شینوہ بہ کی موتہ واتیر و لہ چہ ندین رینگاوہ پھوایہت کراوہ، وہ کہ لہ رینگای: (لین مہ سعوود و لین عہ ہباس و لین عومہر و ایمامی علی و لہنس و حوزہ یفہ) و زورینکی تر لہ ہاوہ لہ بہ پڑزہ کانی پیغمبر ﷺ۔

لہمہ سہرہ پای لہوہی کہ قورلانی پروز، لہم موعجیزہ بہی راگہ ہاندووہ و ہشتی لہو پھوایہ تانہی گرتووہ و، لہمہ شی لہ ٹایہ تی: ﴿أَفَلَمْ تَرَ تِ السَّاعَةَ وَأَنشَقُّ الْقَمَرَ﴾ دا راگہ ہاندووہ۔ تہ نانتہ کافرہ کانی قورہیش، کہ تابلی لہ عینادی و سہر سہختیدا ہون، کہ لہم موعجیزہ بہ بیان بینی، نہ پانتوانی لینکاری بہکن و، خویان بہوہ دہریاز کرد کہ

وتیان: "همه سیحره! واته روودانی "لته بوونی مانگ" رووداوینکی نموهنده بی گومان و چه سپاوه، که تنانته کافره کانیش دانیان پیندا ناوه و، بموه خویان لی دهر باز کردوه که به "سیحر" له قهلمیان داوه!

بۆ همه، خوینه ری بهرپز ره وانتهی په یامی: "لته بوونی مانگ" ده کمین که پاشکزی په یامی "میراج" ه و، (له پاشکزی هم په یامی موعجزاته شدا دانراوه).

* * *

پاشان پیغمبر ﷺ ههروه موعجزه ی "لته کردنی مانگ" ی پیشانی سهر نشینیانی زهوی دا، به هه مان جزور موعجزه ی گهوه ی "میراج" یشی پیشانی ئاسمان نشینان دا. بۆ همهش خوینه ری بهرپز ره وانتهی په یامی "میراج" ده کمین که بریتی به له وتهی "سی و یه کهم" و په یامیکه راستی ئه موعجزه بهی چه سپاندوه و به روونی باسی کردوه. به لام لیبه دا تنها پینسه کیی موعجزه که باس ده کمین، که بریتی به له سهفه کردنی پیغمبر ﷺ بۆ "بهیتوله قدیس" و، داوا کردنی قوره یش له پیغمبر ﷺ، له بهر به یانی میراجدا، که وه سفی "بهیتوله قدیس" یان بۆ بکات. چونکه نهوهی له سهفه دا رووی دا، ئه ویش موعجزه به:

نهوه بوو پیغمبر ﷺ بهر به یانی شهوی میراج هه والی ئه سهفه ری راگه یاند، قوره یشی به کان به درزیان خسته وه و وتیان: ئه گه راست ده که میت که رۆشتوویت بۆ "بهیتوله قدیس" وه سفی دهر گاگان و دیواره کان و نه حوالی "بهیتوله قدیس" مان بۆ بکه! پیغمبر ﷺ ده فهر موی:

"فکریتُ کرباً ما کربتُ مثله قط، فرفعه الله لي أنظر إليه"^(۱).

واته: "بهیتوله قدیس" خرایه پینش چاوی و سهیری ده کرد و وه سفی ده کرد بۆ یان. ئیتر قوره یش دلتیا بوون له راستیی هه واله که ی. ئنجا لییان پرسی: ئه و کاروانه ی که له پینگادا چاوت پین کهوت که ی ده گاته بهر وه؟ فهر موی: "رۆژی چوار شه مه". له چوار شه مه دا قوره یش چاوه روانی کاروانه که بوون تا نزیککی خۆرئاوا، که چی

(۱) صحیح، رواه البخاری و مسلم و الترمذی و النسائی. واته: کهومه تنگانبه کی وه ها که تا ئه کاته شتی وام به سهر نههاتبوو. به کسهر خواوه ند خستی به پینش چاوم، منیش سهیرم ده کرد.

کاروانه که نه گهشت. پیغمبر ﷺ له خوا پاراپه‌وه، نزاکی گمرا بوو، له ورژه ساعتیک له ورژ زیاد کرا و خورثاوا بون دواکوت^(۱).

له ورتا دهینیت که گوی زهوی بز ماوهی (بهک ساعات) له کاری خوی پاپوه ستیت و ته سلیقی هواله که ی پیغمبر ﷺ بکات و، خوری زه به لایحش بیت به شایهت له سر راستی لهو... نیز دهی لهو که سه چنده به دخت بیت که فرموده ی هم پیغمبره ﷺ ته سلیق نه کات، له کاتیکدا که خور و زهوی ته سلیقی ده که نه. هروها دهی لهوانه چنده به ختهور بن، که شهره فمندی به جیهینانی فرمانه کانی لهون؟ سرنج له مه بده و بلتی:

"الحمد لله على الإيمان والإسلام".

نامازهی هژدهم

گوره ترین موعجزه ی پیغمبر ﷺ برتی یه له "قورثانی پرورژ" که سدان به لگی پیغمبریتی لهوی تیدایه.

یعجازی قورثانی له چل پرووه چه سپنراوه، وه که لهوی که له: "وتهی بیست و پنجم" دا پروون کراوه تهوه. جا له بهر لهوی که له پرووانه ی یعجازی قورثان لهو و تهیدا باس کراون، لهوا بز پروونکرده وهی لهم گه بینه گوره پر له موعجزه یه خویندیری به ریز رهوانه ی لهوی ده کین. به لام لیره دا سنی سرنجی ورد پروون ده کینه وه:

سرنجی یه کم

پر سیار:

ته گه بوترت: نهینی یعجازی قورثانی پرورژ له "بلاغت" ه هره به رزه که پدایه. به لام خور مه گه ر تهنها به که له هزاری که له زانایانی رهوانیژی په ی بهم نهینی یه بیهن، له کاتیکدا که ده بوو هموو چینکی خه لکی به شی خویان له زانینی له نهینی یه دا بپوایه؟

(۱) له پرووداوه هندی له زانایانی حدیث ده لئین: "موضوعه"، هندیکی تر ده لئین: "ضعیفه"، هندیکی تریش به "صحيح" له قلم میان داوه. پروانه: پراویزی ژماره (۲) ی لاپره ۱۵۴ ی چاپه عره ی به که ی لهم په بامه و ص ۲۳۷ "المکتوبات".

وهلام:

"قورئانی پیرۆز" بۇ ھەموو چینیك له چینه کانی کۆمەل و خەلکی ئیعبجازی خۆی ھەبە. بەلام ئەم ئیعبجازە ی بە جۆرنیکی تاییەتی و شیوازینکی دیاری کراو رادە گەبەنیت. بۇ نمونە: ئیعبجازی رەوانیژییە بەرزە کە ی بۇ ئەھلی "بەلاغەت و فەصاحت" دەرەخات.. ھەر و ھا شیوازە بەرز و جوانە ناوازە کە ی خۆی پیشانی "شاعیران و تارخوینان" دەدات، کە شیوازینکە ھەموو چینیکی خەلکی لەزەتی لئی وەر دە گریت، بی ئەو ی هیچ کە سیک بتوانیت لاسایی بکاتەو! شیوازینکە چ خویندەنەو ی بەک لە دوای بەک و چ ھاتوچۆ و ئالوگۆری رۆزگار کۆنی ناکات و، ھەرگیز ناییزریت. کەواتە شیوازینکی ھەمیشە نوئییە و، ھەر دەم لە تافی لاویدا دەمینیتەو.. شیوازینکە ئەندازە یەکی ئەوتۆی پەخشانی لە شیعەر چوو و، وتە ی ھۆنراوی لە پەخشان چووی تیدا یە کە ئاستی قورئان بە تەواوی بەرز دە کاتەو و، لە ھەمان کاتیشدا خۆش و بەتامی دە کات.

ئەجا قورئان بەو ھەوالدانە غەیبی پانە ی کە رایاندە گەبەنیت، ئیعبجازی خۆی دەرەخات و بەمەش تەحەددای چینی کاهینان و لاف لیدەرائی غەبیزانی دە کات. پاشان ھیندە پرودای جیھان بۆ "میژووناسان" و زانایانی عەودالی پروداوہ میژوویە کان دە گێریتەو کە وایان لئی بکات ھەست بە ئیعبجازە کە ی بکەن! ئەمەش لە پنی باسکردنی بەسەرھات و پروداوہ دیرینە کانی نەتەوہ پیشینە کان و ئەو پروداوانەشەو کە لە داھاتوودا پرو دەدەن، چ لەم ژبانە ی دنیا دا و چ لە بەرزەخدا و چ لەودنیادا. بەم ئیعبجازە پروون و جوانەش تەحەددای ھەموو ئەو کەس و چنانە دە کات. ھەر و ھا "قورئانی پیرۆز" بە باسکردنی ئەو یاسا کۆمەلایەتی و دەستورە گشتی پانە ی کە لە ژبان و کۆمەلدا کار دە کەن، ئیعبجازی خۆی بۆ زانایانی کۆمەلناسی و پیاوانی سیاسەت و حوکمرانانیش دەرەخات.. بەلئی، شەرعیەتی پاکئی ئیسلام - کە لە قورئانی پیرۆزەو ھەر چاوی گرتوہ - بە تەواوی نھینی ئەو ئیعبجازە دەرەخات. بۇ ئەوانەش کە لە "خواناسی" و "راستی یە کانی گەردوون" دا رۆچوون، بە بۆنە ی باسکردنی راستی یە بەرز و پیرۆزە کانی سەبارەت بە خواوہندەوہ: ئیعبجازینکی پروون و ئاشکرایان پیشان دەدات، پان وایان لئی دە کات کە ھەست بەم ئیعبجازە بکەن.

سه‌بارت به‌وانش که ریځگای "ویلایت و ته‌صه‌ووف" ده‌گرنه‌بر، قورئانی پیروز به بونه‌ی گه‌نجینه‌کانی ئمو نه‌ینی‌پانه‌ی که له‌ده‌ریای بی‌بنکی پر شه‌پولی لایه‌ته‌کانیدا هه‌ن، ئیمعجازی خۆی بۆ له‌وانیش ده‌رده‌خات.

بهم‌جۆره، بۆ هه‌ر چینی‌ک له‌چل‌چینه‌کانی خه‌لکی، په‌نجهرمه‌یه‌ک ده‌کرینه‌وه‌ که به‌سه‌ر ئیمعجازی روون و لاشکرای قورئاندا پروانیت..

ته‌نانه‌ت قورئانی پیروز ئیمعجازی خۆی بۆ له‌و به‌شه‌زۆره‌ی خه‌لکیش ده‌رده‌خات که ته‌نها له‌ توانای بیستن به‌ولاره‌هیچ‌توانایه‌کی تر شک‌ناهن و ناتوانن له‌ تیگه‌بشتندا رۆبچن. ئه‌وه‌تا ده‌بینن که له‌وانه‌باوه‌ر به‌ ئیمعجازی قورئان ده‌هینن و هه‌ر ته‌نها به‌ بیستی قورئان هه‌ست بهم‌ ئیمعجازه‌ ده‌که‌ن. چونکه‌ ئهم‌ مرۆفه‌ نه‌خوینده‌واره، خۆی به‌ خۆی ده‌لێت:

(لاشکرا به‌ که شیوازی ئهم‌ قورئانه‌ له‌ شیوازی کتێبه‌کانی تر جیا به‌.. جاییان له‌وه‌یه‌ شیوازی ئهم‌ له‌ هی ئه‌وان نزمه‌، که ئهمه‌ش گریمانیکی مه‌حاله و ته‌نانه‌ت ئمو که‌سه‌ش که زۆر دوژمنی قورئانه‌ گریمانی وای له‌ زار ده‌ر نه‌چوه‌.. یان شیوازی که له‌ هی هه‌موویان به‌رز تره‌. که‌واته‌ ئهم‌ قورئانه‌ خاوه‌ن ئیمعجازه‌).

ئمو مرۆفه‌ نه‌خوینده‌واره‌ی که له‌ بیستن و گوێ راگرتن به‌ولاره‌هیچی تری له‌ توانادا نی‌یه‌، بهم‌ جۆره‌ی باسما‌ن کرد له‌ ئیمعجازی قورئان تیده‌گات.

جایی ئه‌وه‌ی له‌ تیگه‌میاندنیدا پارمه‌تی بدیه‌ن، بهم‌ جۆره‌ی خواره‌وه‌ روونی ده‌که‌ینه‌وه‌:

کاتی بۆ په‌که‌م جار قورئانی پیروز هاته‌ ناو گۆرپه‌پانی زۆرانه‌وه‌، دوو ئاره‌زووی به‌تینی له‌ لای خه‌لکی وروژاند:

(به‌که‌میان): ئاره‌زووی چاولیکه‌ری له‌ لایه‌ن شوینکه‌وتوانیه‌وه‌، واته‌ هه‌زینکی زۆر توندوتیژیان له‌وه‌ ده‌کرد که چاوه‌ له‌ شیوازه‌ به‌رزه‌ که‌ی قورئان بکه‌ن. ئه‌وه‌بوو زۆر به‌ تاسه‌وه‌ ئاره‌زوومندی ئه‌وه‌ بوون که شیوازه‌کانیان له‌ هی قورئان بچیت.

(دووه‌میان): ئاره‌زووی په‌خه‌گرتن و نه‌پاری، که له‌ لایه‌نی دوژمنایه‌وه‌ سه‌ری هه‌لدا. واته‌ ئاره‌زووی نووسینی شیوازی که له‌ هی قورئان بچیت، تا که‌ ده‌عوای "ئیمعجازی قورئان" هه‌لبه‌شیننه‌وه‌ و به‌تالی بکه‌نه‌وه‌.

جا هم دوو ئاره‌زوه به‌تینه بیون به‌هۆی سه‌ره‌لدانی ملیژنان کئیبی عه‌ره‌یی که ئیستا له‌به‌ر ده‌ستماندان. خۆ له‌گه‌ر ئیمه به‌راوردی ره‌وانه‌ین کئیب له‌ نیوان هموو له‌مانه‌دا له‌گه‌ل قورئانی پیرۆزدا بکه‌ین، واته‌ له‌ گه‌ر به‌ یه‌ که‌وه بیانخوینینه‌وه، له‌وا هموو گوئی بیست و خویننه‌رنک - به‌ یی سن و دوو - یه‌ کسه‌ر ده‌لیت: قورئان له‌ هیج کام له‌مو شیوازانه‌ ناچیت. که‌واته‌ قورئان له‌ ئاستی له‌مو کئیبانه‌دا نی‌یه‌. جا یان له‌وه‌یه‌ شیوازی قورئان له‌ هی هموو یان نزمه‌، که‌ له‌مش به‌ یی هیج گومانیک گریمانیکی مه‌حاله و هیج که‌سینک شتی وای نه‌وتوه و ته‌نانه‌ت شه‌بتایش ناتوانیت قسه‌ی وای له‌ زار ده‌ربچیت^(۱). که‌واته‌ بۆمان چه‌سپا که‌ شیوازی قورئانی پیرۆز - به‌هۆی له‌عجازه‌ جوانه‌ که‌یه‌وه - له‌ سه‌رووی هموو یانه‌وه‌یه‌.

ته‌نانه‌ت مرۆفی نه‌زانی عه‌وامیش، که‌ هیج شتیک له‌ واتاکانی قورئان نازانیت و لیبی تیناگات، به‌هۆی له‌وه‌ی که‌ له‌ "بیسن"ی قورئان بیزار ناییت، هه‌ست به‌ له‌عجازه‌ که‌ی ده‌کات! چونکه‌ هم مرۆفه‌ عوام و نه‌زانه‌، خۆی به‌ خۆی ده‌لیت: به‌رده‌وامیون له‌سه‌ر خویندنی قورئان هه‌ر گیز مرۆف بیزار ناکات، به‌لکه‌و تا زیاتر بخویندینه‌وه‌ پێ له‌ به‌رچاودا شه‌یرین ده‌ییت. به‌لام گه‌ر گوئی له‌ چه‌ند قه‌سیده‌یه‌ کی جوان رابه‌گرم، هه‌ست به‌ بیزاری ده‌ که‌م. که‌واته‌ به‌ یی هیج گومانیک قورئان وته‌ی هیج مرۆفیک نی‌یه‌.

پاشان قورئانی پیرۆز له‌عجازی خۆی بۆ له‌مو "منالانه‌"ش ده‌رده‌خات که‌ ده‌پانه‌ویت قورئان له‌به‌ر بکه‌ن. له‌وه‌تا هه‌ر چه‌نده‌ش چه‌ند جینگابه‌ک له‌ قورئاندا هه‌ن که‌ له‌ یه‌ک ده‌چن، که‌چی له‌گه‌ل له‌وه‌شدا ده‌توانن له‌ عه‌قله‌ ناسک و به‌جوو که‌ کانیا‌ندا له‌م قورئانه‌ هه‌لبه‌گرن و به‌وه‌په‌ری ئاسانی له‌به‌ری ده‌ که‌ن، به‌لام یه‌ک لاپه‌ره‌ی غه‌یری قورئانیان بۆ له‌به‌ر ناکریت.

ته‌نانه‌ت "بیماران" و له‌وانه‌ش که‌ له‌ "سه‌ره‌مه‌رگ" دان و به‌ ئاسانه‌ترین قسه‌ ئازاریان یی ده‌گات، قورئان له‌ گویناندا وه‌ کو ئاوی سه‌له‌سه‌یل وایه‌ و گوئی بۆ ئایه‌ته‌کانی راده‌گرن. به‌مش هه‌ست به‌ له‌عجازی قورئان ده‌ که‌ن.

له‌مانه‌ی پێشه‌وه‌ ده‌گه‌ینه‌ له‌وه‌ نه‌جمه‌ی که‌:

"قورئانی پیرۆز" هیج که‌سینک له‌ چه‌شتی له‌عجازی خۆی یی به‌ش ناکات. چونکه‌ هه‌ر چینی که‌ جیا جیاکانی خه‌لکی به‌شی خۆی له‌م له‌عجازه‌دا هه‌یه‌، یان قورئان وایان لێ ده‌کات که‌ هه‌ست به‌ له‌عجازه‌ که‌ی بکه‌ن.

(۱) به‌شی به‌ که‌م و گه‌رنگی مه‌کتوبی بیست و شه‌شم، له‌م بر گه‌به‌ روون ده‌کاتوه‌. (دانهر)

ته‌نانه‌ت قورئانی پیرۆز جزیره ئی‌عجازئیکی پیشانی له‌مو که‌سانمش داوه که هیچ به‌شینکیان له زانستدانسی‌یه و له "بینین" به‌ولاره هیچی تر شک نابه‌ن^(۱) و توانای بیستن و تی‌نگه‌ستن و ئیدراکی دلیان نی‌یه. له‌ویش به‌م جزیره:

له‌مو قورئانه چاپکراوه‌ی که به ده‌ستخه‌تی (حافظ عثمان) نوو سراوه‌ته‌وه، هه‌ندی له وشه‌کانی به‌رامبه‌ری به‌کرن و بۆ به‌کتری ده‌روانن.

بۆ غۆونه وشه‌ی: ﴿وَتَأْمِنُهُمُ كَلْبُهُمْ﴾ که له سووره‌تی (الک‌هف) دایه، له‌گه‌ل وشه‌ی ﴿قَطْمِرٍ﴾ ی سووره‌تی (فاطر) دا، ده‌روانه به‌کتر. خۆ ئه‌گه‌ر له وشه‌ی به‌که‌مه‌وه لاپه‌ره‌کان کون بکری‌ن تا ده‌گاته‌ سه‌ر له‌مو لاپه‌ره‌به‌ی که وشه‌ی دووه‌می ئیدایه، له‌وا له‌گه‌ل که‌می لاریدا، وشه‌ی دووه‌م ده‌رده که‌وێت و ناوی سه‌گه‌که‌ی "أصحاب الک‌هف" ده‌زانرێت!

هه‌روه‌ها وشه‌ی: ﴿مُخَضَّرُونَ﴾ که دوو جار له سووره‌تی (باسین) دا دووپات کراوه‌ته‌وه، ده‌بینین به‌کینکیان له سه‌رووی له‌وی تریانه‌وه‌یه و، هه‌ردوو کیشیان له به‌رامبه‌ر وشه‌ی: ﴿مُخَضَّرُونَ﴾ و ﴿مُخَضَّرِينَ﴾ ی سووره‌تی (الصافات) هه‌ن! خۆ ئه‌گه‌ر به‌کینکیان کون بکری‌ت له‌وا له ناوه‌ندی لاپه‌ره‌کانه‌وه هه‌مان وشه، له‌گه‌ل که‌می لاریدا، ده‌رده که‌وێت!

هه‌روه‌ها وشه‌ی: ﴿مُثْنَى﴾ ی کۆتایی سووره‌تی (سبا) ده‌روانیه هه‌مان وشه که له سه‌ره‌تای سووره‌تی (فاطر) دایه. چونکه له قورئاندا سنی جار وشه‌ی: ﴿مُثْنَى﴾ دووپات بووه‌ته‌وه. خۆ دياره‌ رواینه به‌کتری دوان له‌مو سیانه له‌وه ده‌رده‌خات که هه‌رگیز جینی پێکه‌وت نی‌یه!

(۱) پرووئکرده‌وه‌ی لایه‌نی ئی‌عجازی قورئان بۆ له‌م چه‌یه‌ی که له بیستن و زانیاری و تی‌نگه‌ستن بێ به‌شن و، له بینین به‌ولاره هیچی تر شک نابه‌ن، هه‌ر به ناتمه‌واوی و کورتی ماپوه‌وه. به‌لام مه‌کتووبی بیست و نۆه‌م و سی‌هه‌م (*) زۆر به جوانی و ته‌واوی له‌م جزیره ئی‌عجازه‌مان روون کرده‌وه، به‌چه‌شێک که ته‌نانه‌ت مرۆفی کوئره‌ش ده‌توانی‌ت - به ده‌ست لێدان - هه‌ستی پێ بکات. بۆ مه‌به‌ستی ده‌رخستن و پێشاندانی له‌م پرووه جوانه‌ی ئی‌عجازی قورئان موصح‌فئیکمان نووسیه‌ته‌وه، له‌خوای گه‌وره داواکارین که چاپکردنه‌مان بۆ ئاسان بکات. (دانه‌ر)

(خوا ئاسانی کرد و چه‌نله‌ین چاپ کرا). (وه‌رگێز)

(*) نه‌ازمان واهو که زۆر به جوانی و پێکوه‌ئیکی مه‌کتووبی سی‌هه‌م بنوسین. به‌لام جینگا‌که‌ی خۆی بۆ: "إشارات الإعجاز" به‌جێ هێشت و، به‌م بێ‌یه له مه‌یدانا ده‌ر نه‌که‌وت. (دانه‌ر)

ئۈۈنەي ئەم جۆرە بەرامبەرى و بۇ يە كۆر ۋاينە لە موصحفدا گەلىنى زۆرە. بە رادەيەك كە وشەي وا ھەبە نزيكەي شمش جار دووپات دەپتەۋە. جا ئە گەر كونيان تى بىكەين ئەۋا - لە گەل كەمى لارىدا - بە يە كەۋە دەبە سزىن و يە كۆر دەردە خەن.

لە موصحفىكدا يىنىم ئەۋا وشانەي كە لە لاپەرە بەرامبەرە كاندا دەيانروانى يە يە كۆر، بە خەتى سوور نوورساۋونەۋە. كە ئەمەم دى، وئىم: "خەتى ئەمانە ھىمان بۇ جۆرنىك لە جۆرە كانى ئىعجازى قورئان". پاش ئەمە سەيرى رستە كانى قورئانم كۆر، بۇم دەر كەۋت گەلىنى رستە لە لاپەرە كاندا ھەن بە جۆرنىك دەروانە يە كۆرى كە واتايە كى وردىان تىدا يىت.

جا لە بەر ئەۋەي "تەرتىب"ى سوورەت و ئايەتە كانى قورئان تەرتىبىكى فەرمان پىي دراۋە و، بە رېئىمىي پىئەمبەر ﷺ جى بە جى كراۋە و، پاشان خۇشۈوسە بەھرەمەندە كانىش بە جوانى نوورساۋيانەتەۋە، ئەۋا لە نەخشە پىي وئىنە و خەتە جوانە كەيدا ئامازەيەك بۇ جۆرە ئىعجازىكى تايبەتى ھەبە. چونكە ھەر گىزى ناكىرئىت ئەم دانان و تەرتىبە - بەم جۆرە - كارى "رېئەكەۋت" يان بەرھەمى "بىر"ى ھىچ مرقۇئىك يىت. خۇ ئە گەر ناتەۋاۋى لە چاپخانە كانى مرقۇئدا نەبۋايە ئەۋا ئەۋا وشانەي كە دەروانە يە كۆر بە تەۋاۋى لە چاپدا بەرامبەر يەك دەردە چۈۈن.

پاشان لە سوورەتە "مەدەنى" يە درىژ و مامناۋەندى يە كاندا دووپات بۈۈنەۋە يە كى جوان و رېئەكەۋت لە وشەي: "اللە" دا دە يىنىن. چونكە زۆرە يە جار ئەم وشە يە بە ژمارە يە كى ديارى كراۋ بە كار دەھىئىرئىت. ئىبىر يان پىنج، يان شەش، يان ھەۋت، يان ھەشت، يان نۇ، يان يازدە جار دووپات دەپتەۋە. ئەمە سەرەراي ئەۋەي كە مونسەبە تىكى ژمارە يە ورد و جوان لەم دىۋ و لەۋ دىۋى پەرە كان و لەسەر ھەردوۋ لاپەرە بەرامبەر يە كە كانى قورئاندا دەردە خات^(۱).

(۱) (بەراۋىزنىك لە چۈۋار خالدا):

"۱" ئىنجا وشە جوان و سەرۋادارە كانى قورئان و شىۋازە رەۋان و پىن وئىنە كەي و تايبە تكارى يە كانى رەۋانئىژى كە سەرنىج رادە كىشەن، ئەمانە ھەر چەندە زۆرن، كە چى لە گەل ئەۋە شىدا جىلە يە تىكى يە كجار بەرز و دل يىندارى و ئارامى و خاتر جەمى بە "ئەھلى زىكەر و موناجات و پارانەۋە" دەبە خىشەن. لە كاتىكدا ئەم چەشە تايبە تكارى يە رەۋانئىژى و وشە ئارامى و خۇبەستەۋە يە سەرۋا و "ھۇنن" ھۈۋە، لە ھەر شىكى غەمىرى قورئاندا بېئىت، با جوانكارى يە كى وشە يىشيان تىدا يىت، كەلپىن لە ئىخلاس و ئىپرائى دوعا كەردا پەيدا دە كەن و، ئارامى و لەسەر خۇبى دلى تىك دەدەن و، بىرى مرقۇف پەرتەۋازە دە كەن.

تهنانت ناسکلین و به لیخلاسین و جیلدیترین و پیکلین "موناجات" پارانهوه کهی ایمانی شافیمی به - خوالئی رازی بیت - که بو بهمزی لایردنی گرانی و بن بارانی له سمر میسر. گمکنی جار هم موناجاتم بز خزم دهخونیندموه. سمرنجم دا، بهمزی لهوهی که هژنراوه و سمرواداره، پارنیز گاری لهو لیخلاسه تمواوهتی و جیلدییه ته بهرزه ناکات که پیویسته له موناجاتدا بییت. خزم هرچهنده نزیکی نژ سال هم موناجاته به کییک بو له و پرده کاتم، که چی نعمتوانی جیلدییهت و لیخلاسی موناجات له گهل هژنین و سمروا کهی هم موناجاتدا کژبکسموه! لیز دلنیا بووم لهوهی که سمروا فیزی و تایهتی به کهی قورئان و ورده کاری هژنینی لهو، جژرنکن له جزره کانی ایمعجازی قورئان. چونکه پارنیز گاری لیخلاسی تمواوهتی و جیلدی و بیداری و له سمرخزی دل ده کات، بن لهوهی که زبان به هیچیان بگمهنیت.

جا له گمر لهعلی موناجات و زبکر به (همقل) ههست بهم جزره ایمعازه نه کهن، لهوا بنی گومان به (دل) ههستی بن ده کهن!

"۲" به کییک له نهینی به کانی ایمعازه معنوی به کانی قورئان لهمه به:

به کم: قورئانی بهروز پلهی بهرز و پروناکی ایمانی پیغمبر ﷺ دهرده خات. لهو پیغمبره ی ﷺ که به لیدر کموتن (نجلی) ی "لمسی لهعزم" بههرمه نند بووه.

دووهم: قورئان وهک نهخشه کی بهروز وایه و، راستی به مزنه کانی سه بهارت به جیهانی دواهی و جیهانی بهرورد گاری له سمر دهستیشان کراوه و، به جژرنکی سروشیش پلهی هه بهرزه لایینی حقی دهرده خات و دهری ده پیت.

سینهم: پاشان قورئانی بهروز و تهی خواوه نندی بهرورد گاری هممو جیهانه کانه. لهو خواوه نندی که لهوپه ری بهرزی عیززت و گومره یی و بهرورد گاری بههادیه. کمواته همر دهر بهرین و پرونکردنمو بهک که له لایه نی هم قورئانوه بیت، ده بن عقلی همرچی مرزف همه به گشتی نه توان هیچ شتیکی هارچه شنی لهو قورئانه بلین، با همر هممو شمان له عقلی به کیکیاندا کژ بهنموه، وهک قورئانی بهروز خزی دهره موی: ﴿قُلْ لَئِنْ اجْتَمَعَتِ الْاِلسُ وَالْجُنُّ عَلٰی اَنْ يَّاتُوْا بِحِفْلٍ هٰذَا الْقُرْاٰنُ لَا يَأْتُوْنَ بِحِفْلٍ﴾ (الإسراء: ۸۸). چونکه به نی هم "سن" بناغمه، هیچ که سینک ناتوانیت نه لاسای قورئان بکاتموه، نه هیچ شتیکی هاروپنه ی قورئان بهینیت.

"۳" له زوره ی لهو موصحفانه ی که بیان دهرتیت: "بهر که نار" له گهل کژتایی لاپه ره کاندا تابه ته کانیش تمواو دهن و، بهم جزره لاپه ره که به سمروا به کی جوان کژتایی بن دیت. نهینی هممش لهوه دایه که دریزترینی تابه تی قورئان، که تابه تی "مودابه نه" به، کراوه به به که ی پیوانه بز لاپه ره کان و، سووره تی "الإخلاص" و "الکوثر" یش کراون به به که ی پیوانه بز دیره کان. بهمش هم تابه تکار ی به جوان و نیشانه ی ایمعازه، له قورئانی بهروز دا دهر کموتوه.

"۴" لهم مقامدا و لهم باسه ی ئیره دا به چه ند غونمه کی جوزئی و کمموکورت واز ده هینم و تهنها چه ند پوخته نیشانه کی باس ده کم. چونکه ناچار بووم له نووسیندا پله به کم، همرچه ندمش هم باسه لهوپه ری گرنگی و فراوانی و گهوره ییدایه. هم مقامش کرامه تیکی جوانی لهوپه ری گرنگیدا - له پوانگه ی تعویقی خواوه ندموه که پستی بهامه کانی نووری گرت - پروون ده کاتموه. بهلین، لهو کرامه ته ورد و جوان و راستی به گهوره ی، زبجره کرامه تیکی "بهامه کانی نور" له مه سله ی تموافق و له پینچ شمش جژره دا دهرده خات. ههر وهک جژرنک له ایمعازه کانی قورئانیش ده خاته پروو که ده بیت به سمرچاره ی لاماژه و هیما غمبه ی به کان.

سهرنجی دووهم

له سهردهمی حهزرتی موسادا - دروودی له سهر یت - "سیحر" باو بوو. له بهر
 نهوه، موعجیزه گهوره کانی حهزرتی موسا به جزړنک بوون که له سیحر ده چوون..
 له سهردهمی حهزرتی عیسا شدا - دروودی له سهر یت - باهخ به "پزیشکی" ده درا و
 باو بوو، له بهر نهوه، زوربهی موعجیزه کانی حهزرتی عیسا - دروودی له سهر یت -
 لهم باهته بوون. له سهردهمی پښه مبریتتی پښه مبریشماندا ﷺ لهم چوار شته له ناو
 دوورگه ی عهره بدا باویان هه بوو:

یه کهم: ره وانپیژی و زمانپاراوی.

دووهم: شاعر و وتارخویندنه وه.

سئ همم: کههانهت و هموالدان له غهیب.

چوارهم: لافی زانینی پروداوه کانی رابوردوو و داهاتوو.

کاتی که "قورثانی پیروز" هات، ته حددای خاوه نی لهم چوار جزره زانیناهی کردا
 نهوه بوو - له پشدا - ره وانپیژی و مرؤفه زمانپاراوه کان، له بهردهم ره وانپیژی به پر له
 لیمعجازه که ی قورثاندا چو کیان دادا و، به سهر سوورمانه وه گوئیان لئی راگرت.
 شاعر و وتارخوینه کانیش مات و سهرسام مابوون. ته نانهت قورثان له شان و
 شهو که تی همو شتانه شی داگرت که هموان شانازیان پیوه ده کرد، وهک "المعلقات السبعة"
 که باشترین نمونه ی شاعریان بووه و، به لاری زپر نووسیوو یانته وه و به دیواری که عبه دا
 هه لیانو اسپوون.

لهمش له دوا پیدا به راستی پروی دا. چونکه موصحفنکی پیروز نووسراپه وه و لهم موصحفه دا "تمو افوق"
 له لغزی جه لاله (الله) دا له هموو لاپره به کدا دهر کموت. ههشت نامیلکه ی بچو کیش به ناوی: "ههشت
 هینماکان" دهر چوون، که همو موانسه به ته ورد و هینما غهیبی یانه پروون ده که نمونه که له تمو افوق نیوان
 پیته کانی قورثاندا همن. پینج نامیلکش بؤ ته سلمتی په پامه کانی نوور و نر خاندنیان دانران له پروی نهینتی
 همو تمو افوقانه ی که تیا باندایه و، بریتی به له (کهرامته غمونی). همروها سنی نامیلکه ی تر له (کهرامته ی
 عملی) و پینج نامیلکش له باره ی (امازه کانی قورثان) موه نووسران.

کهواته له دانانی "په پامی موعجیزاتی نه حمدی" دا هه ستم هم راستی به گه ورچه کرد، به لام به داخموه دانهر
 تنها لاپه نیکي لاوازی لئی بینی و، تنها بهک دلزیی لهم دهر پابه دهر خست و، لیس وازی هینا و نه گه راپه موه
 سهری. (دانهر)

ئنجاقورئان "کاهین و سیحر بازه کان" یشی شله ژانده، هممو ئهو قسانه‌ی له بهر برده‌وه که له باره‌ی هوالدان له غهیمه‌وه ده‌بانکردن. چونکه ئهو جیتی‌بانه‌ی که دههاتن بۆ لای کاهین و سیحر بازه کان، قورئان ده‌ری کردن و، به ته‌واوی په‌رده‌ی به‌سه‌ر یشه‌ی "که‌هانته" دا دادا‌ه‌وه و بۆ هه‌تاهه‌تایی ده‌رگای له‌سه‌ر داخست.

ئنجاقه‌والی نه‌ته‌وه پێشینه‌کان و، پرووداوه‌کانی داهاتووشی له خورافات و درۆ و ده‌له‌سه‌ر زگار کرد و، پهنمایی خۆپنه‌رانی "میژوو" و گشت ئهو که‌سانه‌شی کرد که به‌ دوای پرووداوه‌کانی رابوردوو و داهاتوودا‌عه‌ودالن که چۆن به‌ دوای حه‌قیقه‌ته‌ راسته‌قینه‌ که‌مه‌دا بگه‌رێن و بیدۆزنه‌وه.

بهم‌جۆره، هه‌ر چوار چینه‌که‌ له‌ به‌رده‌م گه‌وره‌یی قورئانی په‌ڕۆزدا، به‌وپه‌ری سه‌رسامی و پێزلینانه‌وه، به‌چۆک‌دا هاتن و، به‌ره‌به‌ره‌ سوون به‌ قوتایی قورئان و هیدایه‌ت و پهنمایان لێ وهرگرت. ئیتر هیچ کام له‌وانه‌ نه‌یتوانی به‌ هینانی شتیکی که وه‌کو سووره‌تیکی قورئان واینت، به‌ره‌نگاری قورئان بکات و له‌ به‌رامبه‌ره‌وه رابووه‌ستیت.

ئه‌گه‌ر بو‌تریت:

چۆن ده‌زانین که‌ له‌ گۆڤه‌پانی به‌ره‌نگاری کردنی قورئاندا کس په‌یدا نه‌بووه‌ و، کس نه‌یتوانیوه‌ شتیکی وه‌کو قورئان به‌ینیت و.. چۆن ده‌زانین هینانی هاوینه‌ی قورئان خۆی له‌ خۆیدا کارێکی مه‌حاله‌ و له‌ توانای مرۆفدا نی‌یه‌؟

وه‌لام:

ئه‌گه‌ر به‌ره‌نگاری کردنی قورئان شتیکی مومکین بو‌ایه، ئه‌وا به‌ بێ هیچ گومانیک هه‌ولیان بۆ ده‌دا و که‌سیان سستی‌یان تێدا نه‌ده‌کرد، چونکه‌ پێوستی‌یه‌کی زۆریان به‌م به‌ره‌نگاری‌یه‌ هه‌بوو، تا‌کو له‌ مه‌ترسی ته‌حه‌ددای قورئان ده‌رباز ببن و، خۆیان و لایین و مال و منالیا‌ن رزگار بک‌ن. جا ئه‌گه‌ر ئه‌مه‌یان له‌ توانادا ببو‌ایه، ئه‌وا که‌سیان سلێان لێ نه‌ده‌کرده‌وه. ئنجاقا‌فر و مونا‌فیکانیش - که‌ له‌ ده‌مه‌دا زۆرینه‌ بوون - هه‌والی ئه‌م به‌ره‌نگاری کردنه‌یان له‌ ناو خه‌لکیدا بلا‌وه‌کرده‌وه، ته‌نانه‌ت به‌ هممو جینگاهه‌ کیشیان راده‌گه‌ماند، وه‌ک هممو دوژمنایه‌تی‌یه‌کی تریان به‌رامبه‌ر به‌ ئیسلام بلا‌وه‌کرده‌وه. ئنجاقه‌ر ئه‌م به‌ره‌نگاری کردنه‌ مومکین بو‌ایه‌ و رووی بدایه‌ و ئه‌مانیش بلا‌ویان بکرده‌یه‌ته‌وه، ئه‌وا میژوو‌نووسان له‌ کتێبه‌ زۆره‌کانیاندا تۆماریان ده‌کرد. که‌چی ئه‌وه‌تا هه‌موو کتێبه‌کانی میژوومان له‌ به‌رده‌ستدان، هیچ شتیکیان سه‌باره‌ت به‌مه‌ تێدا ناینین، جگه‌ له‌

چهند بر گمیه کی ده مهله به سستی "موسه یله مهی دروزن". له کاتیکدا که قورئانی پیروز به دریزایی بیست و سنی سال ته حه ددای ده کردن و، به لایه ته پر له موعجیزه کانی خوی و، بهم جزیره ی خواره وه گویی کاس کردبون:

ئموه تا قورئانی پیروزتان له بهره سته دایه، ده سا ئیوه له لای نه خوینده وارنکی وه ک
 عه مدهی ئه مینه وه ﷺ قورئانکی ئاوا بهینن!

خۆ ئه گهر له مه دا کۆله وارن، ده با له لایه ن زانایه کی گه وره وه بیست، نه ک
 نه خوینده وارنک!

خۆ ئه گهر له مه شدا کۆله وارن، ئه وا نه ک به کیکتان به لکو هه مووتان به "کۆمه ل"
 شتیکی وه کو قورئان بهینن و، با هه موو زانا و مرۆقه ره واننیزه کانتان بۆ ئهم مه به سته
 کۆبینه وه و یارمه تیی به کتر بدهن، ته نانه ت ئه وانمش بانگ بکه ن که جگه له خوا
 یاریده دهرتانی و، با به ههر هه موویان بتوانن شتیکی به وینه ی قورئان بهینن.

ئه گهر هه مووتان له مه شدا ده سته وسان ده مینن و کۆله وارن، ئه وا هه موو کتیبه
 به لیغه کانی پینشو و بهینن و له بهره نگاری کردنی قورئاندا پشتیان پنی به ستن. جگه
 له مه، بهره کانی داهاتووش بانگ بکه ن، تا کو یارمه تیتان بدهن!

ئه گهر له مه شدا ده سته وسانن، ده با ئه وه ی ده بهینن به ئه ندازه ی هه موو قورئان نه بیست،
 به لکو به ئه ندازه ی "ده" سوورته ی وه ک سوورته کانی قورئان بیست.

خۆ ئه گهر ئه مه ش ناتوانن، ده با ئه وه ی ده بهینن له ره واننیزیدا وه کو قورئان ره وان و
 به لیغ بیست، ههر چه ند له ئاوه رۆ کیشدا "چیرۆکی ده مه له به ست و درۆ و ده له سه" بیست!
 ئه گهر ئه مه شتان له توانادا نی به، ئه وا ته نها "به ک سوورته" بهینن، با کورتیش بیست.
 ئه گهر له مه شدا ده سته وسان راوه ستان، ئه وا بزانی که: ههروه ک خۆتان و ئاییتان بۆ

قیامت که وتوو نه ته مه ترسی به وه، ههر به و جزیره بۆ دنیاش له مه تر سیدان!

بهم چه شنه، قورئانی پیروز به هه شت جار ته حه ددای جیننی و ئاده میزادی کردوه.
 ئهم ته حه ددی به شی ته نها له چوار چیره ی بیست و سنی سالدا نه به سته وه ته وه، به لکو وا
 ههزار و سنی سه د ساله بهره وامه و، ئیستاش ته حه ددای هه موو جیهان ده کات و، تا
 دنیاش دنیابه ئهم ته حه ددایه ههر ده مینیت و بهره وامه.

له بهر ئه مه، ئه گهر بهره نگاری کردنی قورئان له توانادا بوایه، ئه وا ئه و کافرانه
 رینگای جهنگ و کاولکاری بیان هه لهنده به ژارد و، خۆیان و مال و منالیان نه ده خسته

تہنگانہ و دہر دیسہری بیہوہ و، از زبان لہ بہرہ نگاری کردنی نہدہہینا، کہ پہنگاہہ کی کورت و ٹاسان ہو۔

کہواتہ بہرہ نگاری کردنی قورٹان و لاسایی کردنہوہی، ہر گیز لہ توانای کہ سدا نیہہ۔ چونکہ چون مرؤفی ژیر، بہ تاییہت خہلکی دور گہی عہرب، لہ ناو ٹہوانیشدا بہ تاییہت قورہیش، خؤی و مال و منالی دہ خاتہ مہترسی بیہوہ و پنی جہنگ و کاولکاری ہلندہ بڑیرت، گہر بہرہ نگاری کردنی قورٹانی (بہ سوورہ تیکی ہچووک) لہ توانادا بیٹ و، بتوانیت لہم پئی بیہوہ خؤی و مال و منالی لہ تہحددای قورٹان پزگار ہکات، گہر لہم بہرہ نگاری کردنہ کارینکی ٹاسان ہواہہ؟

پوختہی قسہ، ٹہوہیہ کہ (جاحظ) وتوویہتی:

"لما لم یکن المعارضۃ بالحروف، اضطرروا إلى المقارعة بالسیوف"^(۱)

نہ گہر بوتیرت:

ہندئی لہ زانا لیکڑلہرہ کان وتوویانہ: "بہرہ نگاری کردنی ہیچ ٹایہت و وشہ و پستہیہ کی قورٹان - چ جای سوورہ ٹیک لہ سوورہ تہ کانی - ہر گیز مومکین نیہہ و، تا ٹیستاش کس نہہاتووتہ ٹہم مہیدانہوہ، واتہ تا ٹیستا لاسایی نہ کراوتہوہ" .. بہ لام لہم وتہیہ زیادہ پڑہویہہ کی ٹہوتؤی تیداہہ کہ ژیریی مرؤف قبولی ناکات۔ چونکہ زور پستہ لہ ناو گوفتاری مرؤفدا ہن کہ لہ پستہ و دہستہ واژہ کانی قورٹان دہ چن۔ جا ٹایا واتا و حکمہتی ٹہم وتہیہی زانا لیکڑلہرہ کان چیہہ؟

وہ لام:

لہ بارہی پوونکردنہوہی لہعجازی قورٹانہوہ دوو پڑہوہ ہن:

پڑہویہہ کی کہم: پڑہویہکی "پاجیح" و زورہی زانایانی لہ سہرہ۔ لہم پڑہویہہ دہ ٹیٹ: وردہ کاری پڑہوانیژی و تاییہتکاری و اتاکانی قورٹان لہ سہرووی توانای مرؤفہون۔

پڑہویہہ کی دووہم: کہ پڑہویہکی "سہرجروح" ہ، دہ ٹیٹ: لاسایی کردنہوہ و بہرہ نگاری کردنی ہک سوورہ تی قورٹان، شتیکہ لہ توانای مرؤفدا ہمہہ، بہ لام خواوہند لہم توانایہی لہ خہلکی قہدہغہ کردوہ، تاکو قورٹانی پڑوز بیٹ بہ موعجزیہی پیغہمہر ﷺ۔

(۱) واتہ لہ بہرہ ٹہوہی بہرہ نگاری کردنی قورٹانان بہ ہیٹ (واتہ بہ وتہ) لہ توانادا نہہو، ناچار دہستیان دایہ شمشیر و جہنگیان ہلٹاردا

ده‌توانین بهم غوونمیهی خواره‌وه هم پښه‌وه پروون بکه‌مینه‌وه:
 هلسان و دانیشتی مرؤف له چوارچینه‌ی توانای خویدا‌یه. جا نه‌گر پښه‌مه‌رئیک،
 بۆ ده‌رخستی موعجیزه‌ی خزی، به‌که‌سینکی وت: "یا‌خوا نه‌توانیت هه‌لبسته‌سه‌ر
 پښ" و، هم‌پیش له‌راستیدا په‌کی که‌وت و نه‌یتوانی هه‌لبسته‌یت، له‌وا موعجیزه‌که‌ی له‌و
 پښه‌مه‌ره‌هاتووه‌ته‌دی.

بهم پښه‌وه "مه‌رجووح" ده‌لین: (مذهب الصّرفه) واته: خواوه‌ند جیننی و
 لاده‌میزادی له‌به‌ره‌نگاری کردنی قورئان "صه‌رف" کردووه، واته‌دووری
 خستوونه‌تموه و نه‌یان‌توانیوه‌به‌ره‌نگاری قورئان بکه‌ن. ده‌نا‌گر خواوه‌ند له‌هینان و
 وتنی هاوچه‌شنی قورئان دووری نه‌خستنا‌یه‌تموه، له‌وا ده‌یان‌توانی له‌وتنه‌ی قورئان شتیک
 بلین.

جا له‌و زانایانه‌ی که‌به‌پښی هم پښه‌وه ده‌لین: "ناتوانیت به‌ته‌نها‌یه‌ک وشه‌میش
 به‌ره‌نگاری قورئان بکرت". وته‌که‌میان حه‌قه و گو‌مانی تیدا‌نی‌یه. چونکه‌خوا‌ی
 گه‌موره‌له‌به‌ر ده‌رخستی ئی‌عجازی قورئان له‌وانی له‌و به‌ره‌نگاری کردنه‌قه‌ده‌غه
 کردووه‌و، به‌هیچ جزئیک ناتوان ده‌م بکه‌نه‌وه و به‌ره‌نگاری بکه‌ن. خۆ نه‌گر
 بیان‌ه‌وت بۆ هم‌مه‌به‌سته‌ شتیک بلین، له‌وا به‌پښی وستی خوا‌ه‌ر گیز ناتوان.

سه‌باره‌ت به‌پښه‌وه‌ی په‌که‌م، که‌پښه‌وه‌را‌جیحه‌که‌یه و پرای زۆربه‌ی زانایانی
 له‌سه‌ره، له‌وا له‌و زانایانه‌پروویه‌کی وردیان تیدا‌مه‌به‌سته، که‌بریتی‌یه‌له‌وه‌ی: وشه‌و
 رسته‌کانی قورئان پرووه‌یه‌که‌رپاوه‌ستاون و ده‌روانه‌یه‌که‌زی. جاری‌وا‌ده‌یت‌ته‌نها
 (به‌ک) وشه‌ده‌روانیته‌(ده) جینگا و بهم‌پښه‌(ده) سه‌رنجی وردی په‌وانیپژی و (ده)
 په‌یوه‌ندی‌له‌گه‌ل وشه‌کانی‌تر، هه‌ر له‌م وشه‌مه‌دا، ده‌ست ده‌که‌ه‌وت. هم
 په‌یوه‌ندی‌بیانه‌شمان له‌تفسیره‌که‌ماندا: "إشارات الإعجاز فی مظان الإیجاز" پروون
 کردووه‌تموه، چ له‌تفسیری سووره‌تی (فاتحة) دا، چ له‌سه‌ره‌تای سووره‌تی (البقرة) دا:

﴿الم﴾ ذلك الكتاب لاریب فیه ﴿البقرة: ۱-۲﴾.

با به‌غوونمیه‌که‌همه‌پروون بکه‌مینه‌وه:

نه‌گر وا‌داب‌ن‌ین دیواره‌کانی کۆشک‌ینکی گه‌وره‌به‌چه‌ند نه‌خش و نیگارنکی
 جوان و دل‌پښین رازابه‌مه‌وه، له‌وا دانانی له‌و به‌رده‌ی که‌بنه‌غی له‌و هه‌موو نه‌خش و
 نیگارنمه‌یه، له‌شوینه‌شیاوه‌که‌ی خویدا، که‌په‌یوه‌ندی‌به‌و نه‌خشانه‌وه‌بینت و به‌
 سه‌ریاندا پروانیت.. دانانی هم‌به‌رده‌له‌م جینگا‌یه‌دا، پیوستی به‌شاره‌زاییه‌کی ته‌واو

ده‌بیت له باره‌ی سرجه‌می لهو نه‌خش و نیگارانه‌ی که لهو کۆشکه‌دان.

غومونه‌یه‌کی تر که له جه‌سته‌ی مرۆف وه‌ری ده‌گرین:

دانانی ییلبیله‌ی چاوی مرۆف له جینگای شیاوی خۆیدا، پشت به زانیسی په‌موره‌ندلی
(چاو) به (جه‌سته) وه به شیوه‌یه‌کی گشتی و، په‌موره‌ندیشی به هه‌موو به‌شیک له
به‌شه‌کانی لهو جه‌سته‌یه و کارمه‌ندی‌یه‌کانیه‌وه، ده‌به‌ستیت.

بۆ خۆت غومونه‌کانی تر به پیوه‌ری لهو دوو غومونه‌یه‌لیک بدهره‌وه، تاکو بزانیست که
چۆن زانا پێشینه‌کانی له‌هلی حه‌قیقه‌ت لایه‌ن و پروه زۆره‌کان و په‌موره‌ندی‌یه‌کانی نیوان
پرسته و ئایه‌ته‌کانی قورئانیان پروو کردووه‌ته‌وه، به تایبه‌ت زانایانی: "پیتزانی قورئان -
علم حروف القرآن" که له‌م باسه‌دا زۆر رۆچوون و، به‌چه‌ندین به‌لگه‌ چه‌سه‌پاندوویانه
که هه‌ر پیتیک له پیته‌کانی قورئان هینده نه‌ینی وردی تیدا‌یه، که پروونکردنه‌وه‌ی هه‌ر
یه‌که‌یان پیوستی به لایه‌ره‌یه‌کی ته‌واو هه‌یه.

به‌لێ، ماده‌م قورئانی پیرۆز گوفتاری په‌روه‌ردگاری هه‌موو جیهانه‌کان و به‌دییه‌نه‌ری
سه‌رجه‌می شتانه، له‌وا ده‌بین هه‌موو وشه‌یه‌کی وه‌ک "تۆر" واییت، واته‌ ده‌گونجی هه‌ربه‌ک
له‌و وشانه‌تۆرێک بێت و دره‌ختێکی معنه‌وه‌یی له نه‌ینی و اتای ورد لێ سه‌وز بێت.
یان وه‌ک دتیک واییت که واتا و نه‌ینی‌یه‌کان بووبن به جه‌سته‌ی و ده‌وره‌یان داییت.

له‌به‌ر له‌وه‌ ده‌تین: به‌لێ، له‌وته‌ی مرۆفدا شتی وا هه‌یه که له‌ وشه‌ و پرسته‌ و
ئایه‌ته‌کانی قورئان بچیت. به‌لام له‌و ئایه‌ت و وشه‌ و پرسته‌یه‌ی قورئان له‌ شوێنه
شیاوه‌که‌ی خۆیدا دانراوه، به‌ راده‌یه‌ک که هینده په‌موره‌ندلی زۆری تیدا په‌چاو کراوه،
که پیوستیان به زانستیکی فراوانی گشتی ده‌بیت تاکو له‌و جینگایانه‌دا دایانینت.

سه‌رنجی سێهه‌م

رۆژنکیان خوای گه‌وره‌ به‌رکردنه‌وه‌یه‌کی راسته‌قینه‌ی سه‌باره‌ت به‌ پوخته‌ی
ماهییه‌تی "قورئانی پیرۆز" بێ به‌خشیم. جا له‌و به‌رکردنه‌وه‌یه‌م چۆن - به‌ زمانی عه‌ره‌یی
- به‌ دلدا هات هه‌ر به‌ هه‌مان شیوه‌ له‌ خواره‌وه‌ وه‌ کو خۆی ده‌ینوو‌سمه‌وه، ئنجا
واتا که‌شی باس ده‌که‌م:

(سُبْحَانَ مَنْ شَهِدَ عَلَيَّ وَحَدَانِيَّتَهُ وَصَرَاحَ بَأَوْصَافِ جَمَالِهِ وَجَلَالِهِ وَكَمَالِهِ: الْقُرْآنُ
الْحَكِيمُ: الْمُنُورُ جِهَاتُهُ السَّمْتُ، الْحَاوِي لِسَرِّ إِجْمَاعِ كُلِّ كُتُبِ الْأَنْبِيَاءِ وَالْأَوْلِيَاءِ وَالْمُوحِدِينَ
الْمُخْتَلِفِينَ فِي الْأَعْصَارِ وَالْمَشَارِبِ وَالْمَسَالِكِ، الْمُتَّفِقِينَ بِقُلُوبِهِمْ وَعُقُولِهِمْ عَلَيَّ تَصْدِيقِي

اساسات القرآن وکلیات احکامه علی وجه الإجمال، وهو محض الوحي بإجماع المنزّل والمنزّل والمنزّل علیہ، وعین الهدایة بالبداهة، ومعدن أنوار ایمان بالضرورة، ومجمع الحقائق بالیقین، وموصل الی السعادة بالعیان، وذو الأثمار الکاملین بالمشاهدة، ومقبول الملک والانس والجان بالحس الصادق من تفاریق الأمارات، والمؤید بالدلائل العقلية باتفاق العقلاء الکاملین، والمصدق من جهة الفطرة السلیمة بشهادة اطمینان الوجدان، والمعجزة الأبدیة الباقی وجه إعجازه علی مر الزمان بالمشاهدة، والمنبسط دائرة إرشاده من الملأ الأعلى إلی مکتب الصبیان، یتفید من عین درس الملائكة مع الصبیان، وكذا هو ذوالبصر المطلق یرى الأشياء بکمال الوضوح والظهور ویحیط بها ویقلب العالم فی یده ویعرفه لنا كما یقلب صانع الساعة الساعة فی کفه ویعرف للناس. فهذا القرآن العظیم الشأن هو الذي یقول مکرراً: الله لا إله الا هو. فاعلم أنه لا إله الا الله).

واتای تم بیر کردنهویه بهم جزوهی خوارهویه:

هر شمش لاکهی قورئان هینده پرووناکن که هیچ گومانیکیان لئی نزیک نایستهوه، چونکه قورئان:

عهرشی هره گمورهی پهروه دگاری له (پشتهوه)یه و پالی پیوه داوه. کهواته لهویوه "پرووناکیی سرووش"ی بؤ دیت.

(په ردهمی)شی بهختهوه ربی ههردوو دنیا، که تامانجی بنه پتهی قورئانه. چونکه پهپوهندی به کانی قورئان ههونده زور و دوور و دریز و بلاون که ژبانی هه میسهمی و هه دنیا شیان گرتوه تهوه. دپاره لهویش پرووناکیی بههشت و بهختهوه ربی لئی به.

له (سهروو) شیهوه نیشانه و موری لیه جازی لئی ده درهوشیتوه.

له (ژیر) شیهوه چه نلین ستوونی تونلوتول و دامه زراوی "بهلگهی بی گومان و بهیز" هه. کهواته تم لایه یه کپارچه پنهامی لاشکرا و بی گومانه.

له لای (پراست) شیهوه، ده بینین قورئان ههونده ﴿أفلا تعقلون﴾ی به کارهیناوه که عهقلانی خستوه ته گز و ته سلیمی ژیریشی لهم رییهوه بهده ست هیناوه.

له لای (چهپ) شیهوه، ده بینین قورئان داوای شایهتی له "ویجدان" ده کات، به راده بهک که تم ویجدانه - بههوی هه سرویهی بهسهر دلدا ههلی ده کات - له

سرسورماندا دم ده کاتمه و ده‌لئیت: "تبارک الله".

ئایا ئیتر له کوپوه دوودلی و گومان ده‌توانن توخنی ئەم قورئانه بکهون؟

چونکه قورئانی پیروز نه‌ئینی یه کده‌نگیی کتیبی ههموو ینگه‌مبه‌ران و پیاوچاکان و یه‌کتا‌په‌ستانی له‌خژدا کۆ کردوو‌ته‌مه، هه‌رچه‌نده‌ش ههموو ئەمانه‌ سه‌رده‌م و مه‌شره‌ب و رپیازیان له‌یه‌که‌ر جیابه. واته سه‌رجه‌می ژیران و خاوه‌ن دلانی دامه‌زراو پوخته‌ی فه‌رمانه‌کانی قورئانی پیروز و ئەو شته‌ به‌په‌ته‌یانه‌ی که قورئان خه‌لکیان بۆلا بانگ ده‌کات، ته‌سلیق ده‌که‌ن. چونکه ئەوانیش باسی ههمان شت له کتیبه‌کانیاندا ده‌که‌ن. که‌واته ئەمان وه‌ک‌ره‌گ و رپشه‌ی دره‌خته‌ئاسمانی‌یه‌که‌ی قورئان وان.

پاشان قورئان پشت به "سروش" ی خاوه‌ند ده‌به‌ستیت، ته‌نانه‌ت هه‌ر قورئان خۆی سه‌رتاپا سرووشه. چونکه خاوه‌ند به سرووش بۆ سه‌ر دلی حه‌زه‌تی مه‌مه‌د ﷺ نازلئ کردوو، به موعجزاتی ینگه‌مبه‌ره‌خۆشه‌ویسته‌که‌شی ﷺ و به سرووشی پرووت و بی‌گومان پروونی ده‌کاتمه‌وه. قورئان که له لایه‌ن خاوه‌نده‌وه نازل بووه، به ئیعبجازه ئاشکراکه‌ی ده‌ری ده‌خات که له عه‌رشه‌ی هه‌ره مه‌زنی خاوه‌نده‌وه هاتوو. ئنجا قۆناغه‌کانی ژبانی ئەو که‌سه‌ی قورئانی بۆ نازل بووه (که ینگه‌مبه‌ره ﷺ) هه‌روه‌ها شله‌ژانی له سه‌ره‌تا و کاتی نازل بوونی قورئاندا و، ئەو ههموو رپزه‌ی که له قورئانی ده‌گریت که زۆر له رپزگرتنی بۆ شتی تر زیاتره.. ههموو ئەمانه، ده‌ری ده‌خه‌ن که "قورئانی پیروز" سه‌رتاپا سرووشی خواپه و له لای پادشای ئەزه‌له‌وه دیت و ده‌ییشه‌ میوانی.

هه‌روه‌ها به چه‌شینیکی به‌لگه‌نه‌ویست ده‌رده‌که‌ویت که قورئان یه‌که‌پارچه سرووشی خواپه، چونکه ئەو شته‌ی پینچه‌وانه‌ی قورئانه، بریتی‌یه‌له‌ کوفر و گو‌مرا‌یی. پاشان به بی‌هیچ گو‌مانیک ده‌رده‌که‌ویت که قورئانی پیروز کانگا و سه‌رچاوه‌ی پرووناکی‌یه‌کانی ئیمان. دپاره‌جگه‌له‌تاریکی هیچ شتیکی تر دژ و پینچه‌وانه‌ی پرووناکی نی‌یه. ئەم حه‌قیقه‌ته‌شمان له زۆر "وته" دا چه‌سپاندوو.

ئنجا به‌په‌په‌ری دنیاییه‌وه ده‌رکه‌وتوو که قورئان کۆگای حه‌قیقه‌ته‌کانه و، هه‌رچی خه‌یال و خورافاتیشه‌تابلتی له قورئانه‌وه دووره. چونکه ئەو جیهانی ئیسلامه‌ی که قورئان پینکی هیناوه و، ئەو شه‌ریعه‌ته‌ی ئەو هیناویه‌تی و، ئەو په‌وشته‌به‌رزانه‌ی که پروونی کردوو‌نه‌ته‌وه، ته‌نانه‌ت باسه‌کانی سه‌باره‌ت به جیهانی په‌نه‌ان(الغیب)ه‌وه

کومت وه کو باسه کانی سه‌بارت به جیهانی بینراو (الشهادة) عینی حقیقه‌تن و هر گیز هیچ شتیکی دژ و پنج‌هوانه‌ی حقیقه‌ت توخیان ناکه‌وینت.

پاشان "قورئانی پیروز" مرؤف ده‌گمبه‌نیته به‌خته‌وه‌ریی هر دوو دنیا و، مرؤفایه‌تیش به‌ره و هم به‌خته‌وه‌ریی به‌ده‌بات. لهو که‌سه‌ی گومانی له‌مه‌دا همیه، ته‌نانه‌ت گهر بؤ‌ی‌دک جاریش بووه، با سه‌رنیک له قورئان بدات و گوئی لئی رابگرنت، ئنجا با بزائیت قورئان چی ده‌فهرموینت؟

پاشان لهو به‌روبوومانه‌ی که مرؤف له قورئانی پیروز ده‌بانچنیت، چه‌ند به‌روبوومینکی پیگیشتوو زیندووون. ئه‌مش سه‌یر نی‌یه، چونکه ره‌گه کانی دره‌ختی قورئان له‌ناو حقیقه‌ته‌کاندا رۆ‌چووون و له‌ناو ژباندا بلاو بوونه‌ته‌وه. خۆ‌ژیانی به‌روبوومیش به‌لگه‌ی ژبانی دره‌خته‌کمیبه. له‌گهر ده‌ته‌وینت ئه‌مه‌ت بؤ‌ده‌ربکه‌وینت، فه‌رموو بپروانه قورئانی پیروز چه‌نده به‌ره‌می به مرؤفایه‌تی پیشکش کردوو، که بریتین له‌مو به‌نده پاک و پیاو‌چاک و دل‌روونا که کاملاً‌نه‌ی که به‌دریژیی هموو چه‌رخ و سه‌رده‌مه‌کان قورئانی پیروز وه کو به‌روبووم به مرؤفایه‌تی به‌خشیون.

پاشان قورئانی پیروز جینی ره‌زامه‌ندی جیننی و ئینس و مه‌لایکه‌تانه، ئه‌مش به‌چه‌شینیکی راست و به "حه‌دس"^(۱) هه‌ستی پی‌ده‌کمین، چونکه له کاتی خویندنه‌وه‌ی قورئاندا وه‌ک چۆن په‌پوله به‌دوری رووناکی‌دا کۆ‌ده‌بنه‌وه، هموو ئه‌مانش به‌همان جۆر له‌دوری لهو قورئانه کۆ‌ده‌بنه‌وه.

پاشان هه‌روه‌ک قورئان سرووشی خوایه، له‌گه‌ل له‌وه‌شدا به‌لگه‌ عه‌قلی‌یه‌کان پستی ده‌گرن. شایه‌تیش له‌سه‌ر ئه‌مه: په‌کگرنتی مرؤفه تیگیشتوووه خواوه‌ن ژیری‌یه ته‌واوه‌کانه، که له‌پیشه‌نگی له‌وانه‌وه زانایانی زانستی که‌لام و بلیمه‌ته‌کانی فه‌لسه‌فه‌ن، وه‌کو "ئیبین سینا" و "ئیبین رۆشد" که هه‌ر هه‌موویان به‌جۆرنکی په‌کگرتووانه بناغه و بنچینه‌کانی قورئانیان به‌به‌لگه‌کانی خۆیان چه‌سپاندوووه.

ئنجا قورئانی پیروز له‌لایه‌ن سرووشتی ساغ و بئی عه‌بی مرؤفه‌وه - به‌مه‌رجی ناته‌واوی و نه‌خۆشی رووی له‌و سروشته نه‌کردییت - ته‌سلیق کراوه. چونکه دلنیایی "ویجدان" و سه‌هوتنی دلی مرؤف، له‌رووناکیی قورئانه‌وه په‌میدا ده‌بن. واته سرووشتی ساغ به‌دلنیایی "ویجدانی" خۆی ته‌سلیقی قورئان ده‌کات. به‌لئی، سروشت (الفطرة) به‌زمانی حالی خۆی روو ده‌کاته قورئان و ده‌لئیت:

(۱) (حه‌دس) واته: خۆرای زه‌ینی مرؤف له‌تیگه‌هشتندا.

"به بين تو كامل بونى ئيمه نابه ته دى".

ئەم راستى بەشمان لە چەند جىنگايە كى جياجياى پەيامە كاندا چەسپاندوو. پاشان وەكو ئاشكرا و ديارە، قورئانى پەرزە موعجيزەبە كى بەردەوام و ھەميشەبە، ئەو تا لە ھەموو كاتدا ئىعجازە كەى خۆى دەردەخات و، وەكو موعجيزە كانى تر پروناكى بە كەى ناكۆزئەو و، كاتە كەشى تەواو نايىت، بەلكو ھەتا ھەتايە ھەر موعجيزەبە كى بەردەوامە.

پاشان پلەوپايەى قورئانى پەرزە ئەوئەندە گشتى و فراوانە كە تەنھا يەك دەرس لەو قورئانە "حەزرتى جىبرىل" لە گەل منائىكدا پىنكەو وەرى دە گەرن و، چەندىن فەيلە سووفى بلىمەتى وەك "ئىبن سىنا" لە گەل ئاساىى ترىن نەخوئەندەواردا وەكو يەك لە بەردەم قورئاندا چۆك دادەدەن و ھەمان دەرسى لى وەردە گەرن. تەنانت لەوانەبە مەرفە نەخوئەندەوارە كە، بەھۆى ھىز و پاكيى ئىمانە كەى، زۆر لە "ئىبن سىنا" زياتر سوود لە قورئانى پەرزە وەربەگرتا

پاشان چاوپىكى يىنەرى تىز لە قورئانى پەرزەدا ھەبە، كە ھەرچى شت لە بوونەو ەردا ھەبە دەيانىنىت و، ھەموو ئەو بوونەو ەرانە وەك لاپەرە كانى كىئىب دەخاتە بەردەستى خۆى. ئىتر ھەموو چىن و جىھانە كانى بوونەو ەران پوون دە كاتەو. ھەروەك گەر سەعاتچى بەك سەعاتىكى بچووك لە كەسىك وەربەگرت، ئەوا سەبرى ئەم دىو و ئەو دىوى دە كات و لىئى دەدوئىت و دەبكاتەو، گەردوونىش لە بەردەم قورئاندا بە ھەمان جۆرە، قورئانى پەرزە لىئى دەدوئىت و لاپەنە كانى بۆ گوىى يىستان پوون و والادە كاتەو. جا ئەم قورئانە گەورەبە، بە ئايەتى: ﴿فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ﴾ (عمد: ۱۹) بە كىئىبى خواوئەند دە چەسپىنىت.

* * *

اللهم اجعل القرآن لنا في الدنيا قريناً، وفي القبر مونساً، وفي القيامة شفيعاً، وعلى الصراط نوراً، ومن النار ستراً وحجاباً، وفي الجنة رفيقاً، وإلى الخيرات كلها دليلاً وإماماً. اللهم نور قلوبنا وقبورنا بنور الإيمان والقرآن. ونور برهان القرآن بحق وبجرمة من أنزل عليه القرآن، عليه وعلى آله الصلاة والسلام من الرحمن الختان. آمين.

نامازه‌ی ره‌وانی نۆزده‌هم

له نامازه‌کانی پئشوودا، به‌وپه‌ری دلتیایی و به‌چهندین به‌لگه‌ی به‌هیزی گومان لئی نه‌کراو، بۆمان چه‌سپا که پئغمبه‌ری ئازیز ﷺ نئیراوی په‌روه‌ردگاری هه‌موو جیهانه‌کانه.

جا ئهم محهمده ئه‌مینه‌ی ﷺ که به‌هزاران به‌لگه‌ی بئ گومان پئغمبه‌ریتی به‌که‌ی چه‌سپاوه، هه‌ر خۆی له‌خۆیدا به‌لگه‌یه‌کی رووناکه‌له‌سه‌ر "یه‌کتایی" خوای گه‌وره و "به‌خته‌وه‌ری هه‌میشه‌یی" (که ئه‌ودنیا‌یه).

والله نامازه‌یه‌دا به‌جۆرنیکی کورت و له‌شێوه‌ی "پوخته‌ی ئهم باسه‌دا" له‌و به‌لگه‌ راست و پروونه‌ی یه‌کتایی خوای گه‌وره‌ده‌دوین. چونکه ماده‌م ئهم پئغمبه‌ره ﷺ به‌لگه‌یه‌که‌له‌سه‌ر ناسینی خوا، ئه‌وا ده‌بئ ئه‌و به‌لگه‌یه و چۆنیتی بوونی به‌به‌لگه‌ بزانرئت.. له‌به‌ر ئه‌وه، به‌کورتی‌یه‌کی زۆر پوخت ئه‌وه‌روون ده‌که‌پنه‌وه‌که‌چۆن پئغمبه‌ر ﷺ ده‌بیت به‌به‌لگه‌له‌سه‌ر "یه‌کتایی" خواوه‌ند، هه‌روه‌ک باسی راده‌ی راستیی پئغمبه‌ریش ﷺ ده‌که‌ین و، ده‌لین:

هه‌روه‌ک هه‌موو یه‌کێک له‌بوونه‌وه‌رانی ناو گه‌ردوون ده‌بن به‌به‌لگه‌له‌سه‌ر "بوون" و "یه‌کتایی" خواوه‌ندی گه‌وره‌ی به‌دیه‌ینه‌ر، به‌هه‌مان جۆر پئغمبه‌ریش ﷺ ده‌بیت به‌و به‌لگه‌یه. ئنجا هه‌ر خودی پئغمبه‌ر ﷺ چۆنیتی بوونی خۆی و گشت بوونه‌وه‌رانی به‌م به‌لگه‌یه‌را گه‌یانده‌وه.. جا له‌به‌ر ئه‌وه‌ی پئغمبه‌ر ﷺ به‌لگه‌یه‌له‌سه‌ر "یه‌کتایی" خواوه‌ند" ئه‌وا له‌نیوان پازده‌بنچینه‌دا نامازه‌بۆ راستی و دروستی و له‌سه‌رحه‌ق بوونی ئهم به‌لگه‌یه‌ده‌که‌ین.

بنچینه‌ی یه‌که‌م:

ئهم به‌لگه‌یه‌ی که به‌زمانی خۆی و زمان و به‌لگه‌ی حالته‌کانی و زمانی حالی قۆناغه‌کانی ژیا‌نی، ده‌بیت به‌به‌لگه‌له‌سه‌ر به‌دیه‌ینه‌ری گه‌ردوون، به‌لگه‌یه‌کی راستگۆیه‌و، له‌لایه‌ن راستی‌یه‌کانی گه‌ردوونیشه‌وه‌ته‌سدیق کراوه. چونکه به‌لگه‌کانی هه‌موو بوونه‌وه‌ران له‌سه‌ر یه‌کتایی خوا، وه‌کو شایه‌تیدان و ته‌سدیق کردن وان بۆ ئه‌و که‌سه‌ی که له‌باره‌ی یه‌کتایی خواوه‌ده‌دوینت، واته‌ئو شته‌ی که ئهم پئغمبه‌ره ﷺ خه‌لکی بۆ لا بانگ ده‌کات - که یه‌کتایی خوا‌یه - له‌لایه‌ن هه‌موو

گهردوونوه تهسلیق کراوه. نهوهتا پروونکردنوه کانی هم پیغمبره ﷺ سهبارت به به کتایی خوا - که کهمالی رههایه له گهردووندا - مزگینی به کانی سهبارت به بهختهوهری همیشمی - که خیری رههایه - به تهواری له گهل هم جوانی و کهمالی که له راستی به کانی جیهاندان، به کاوبهك دهرده چن. واته هم پیغمبره ﷺ به بی هیچ گومانیک، له دهعواکهیدا راستگویه. کهواته پیغمبر ﷺ بهلگه به کی راست و تهسلیق کراوی وههایه که له "به کتایی خوی گهوره" و "بهختهوهری همیشمی" دهوینت.

بنچینهی دووهم:

پاشان هم پیغمبره راستگوز و تهسلیق کراوی ﷺ که هزاران موعجزه ی همیه و، هم موعجزانهشی زور له هی پیغمبرانی پیشو - دروودیان له سهر بیت - زیاترن و، شهربه تیکی وای هیناوه که هرگیز گوزرانکاری و نهمانی به سهردا نایهت و، بانگهوازه کهشی بز هموو گرزی جینتی و ناده میزاده.. ده بی هم پیغمبره گهوره به ﷺ که خاوه نی پلهوپایه به کی تاوا بهرزه، پیشه وای هموو پیغمبران بیت.

له بهر نهوه، هرچی دانست و نهینی له موعجزه و به کگرتنی پیغمبرانی پیشو ودا همیه، همویان له لای هم کزبوونه تهوه. کهواته هیزی به کدهنگی هموو پیغمبران و شایه تیدانی موعجزه کانی هموان، همویان ده بن به بهلگه و پالپشتیکی توندوتول و دامه زراو بز راستگویی و راستی بانگهوازه که ی هم پیغمبره ﷺ.

پاشان هموو پیاوچا کان و هه لبارده و نهولیاکان، تنها به بزونه ی پهروه رده ی بهرز و رینمایی شهربه ته راسته قینه که ی هم پیغمبره وه ﷺ گه بشتوونه ته نه و پله و پایه بهرزه ی که مالآت که به ده ستیان هیناون. چونکه هر هم پیغمبره ﷺ رابه ر و پیشه و او گهوره یانه. کهواته نهینی کهرامه ته کانیا و به کدهنگی یان له تهسلیق کردنیدا و هیزی لیکزلینه وه کانیا، هموو هم پیغمبره ددا ﷺ کزبوونه ته وه. چونکه هموان رینگایه کیان گرتبه ر که ماموستا که یان رچه که ی شکاندووه و دهر گاکه ی بز خستوونه ته سهرپشت و به کراوه یی خستیه به رده ستیان و، نجا نهوانیش هم ری یه وه "راستی" یان دوزی یه وه و ده ستیان کهوت. کهواته هموو کهرامه ته کانیا و لیکزلینه وه زانستی به کانیا و به کدهنگی یان، ده بن به پالپشتیکی به هیز و دامه زراو بز راستگویی ماموستا خاوین و پا که که یان و راستی بانگهوازه که ی.

ئىجا ئەم پىغەمبەرەى ﷺ كە بەلگىبە كى ئاشكرا و پروونه لەسەر "پەكتابى خواى گەورە" - وەك لە ئامازە كانى پىشودا دەر كەوت - هیندە موعجزەى ئاشكرا و پروون و بى گومان و، ئىرھاصى لەعادەت بەدەر و، بەلگەى پىغەمبەرئى گومان لى نه كراوى هەبە، كە هەر بە كەمیان بە جۆرئىكى گەورە و گرنك تەسلىقى دە كەن، بە چەشنى كە ئەگەر هەموو گەردوون كۆ ببێتەو و بیهوت كەلینك بختە ئەم تەسلىقه و زامدارى بكات، ئەوا هەر گیز لە توانیدا نایت.

بنچینەى سى ئەم:

پاشان ئەم پىغەمبەرەى ﷺ كە بانگەواز بۆ "پەكتابى خواى گەورە" دەكات و مزگینى "بەختەورەى هەمیشەى" رادە گەبە نیت و ئەم هەموو موعجزە ئاشكراپانەى هەبە، هیندە رەوشتى بەرزىشى تىداپە - چ لە خودى خۆیدا و چ لە گەمیاندى پەمامە كەیدا و چ لەو شەرىعەت و ئایینەدا كە لە لایەن خواوەندەو راپدە گەبە نیت - كە دوژمنە سەر سەختە كانىشى ناچار دەكات تەسلىقى بكەن و پەنگاى ئىنكارى كردنیا بۆ نەمىنیتەو.

جا مادەم بەرزترین و جوانترین و بەنرخترین رەوشت لە خۆى و ئەر كى سەرشانى و ئایینە كەیدا هەبە، ئەوا دەبێ ئەو پىغەمبەرە خۆشەوێستە ﷺ هەر خۆى نموونەى كەمالتى هەموو بوونەوران و، نوێنەر و نموونەى بەر جەستەى رەوشتیا و پىشەواى باشى هەموویان بێت.

لەبەر ئەو، ئەو كەمالاتانەى كە لە خۆى و ئەر كى سەرشانى و ئایینە كەبەو دەدرەوشینەو، پالەشتىكى هیندە گەورە و بەهیزن بۆ تەسلىق كردنى كە هیچ شتىك نەتوانت جىيان بى لىژ بكات.

بنچینەى چوارەم:

پاشان هەلگەر و خواوەنى ئەم بانگەوازی "پەكتابى" و "بەختەورەى هەمیشەى" بە، كە كانگا و سەرچاوەى هەموو كەمالات و مامۆستای هەموو رەوشتىكى بەرزە، هەر گیز لە خۆبەو و بە ئارەزووى خۆى نادوێت. بەلكو قسە كانى هەموو "سرووشى خواوەند" و لەویان وەر دەگرت و بە خەلكى یان رادە گەبە نیت. چونكە ئەو هەزاران بەلگانەى كە لەسەر پىغەمبەرئى بە كەى هەن - وەك لە بنچینە كانى پىشودا هەنلەنكیا ناس كران و پروون کرانەو - ئەو دە چەسپینن كە پەروردگارى هەموو جیهانە كان ئەو

موعجزانهی بویه له‌سەر ده‌ستی ینگه‌مبه‌ردا ﷺ به‌دیهیناوه و ده‌ری خستوون تا‌کو پروونی بکاته‌وه که ئەم ینگه‌مبه‌ره خۆ‌ش‌ه‌ویستهی ﷺ له‌بەر خوا و له‌ پیناوی خوا‌دا ده‌دوینت و گو‌فتاری خوا‌ه‌ه‌ند به‌خه‌لکی را‌ده‌گه‌به‌نیت ..

هه‌روه‌ها چه‌سپاوه که ئەو قورئانهی بۆی نازل بووه، به‌ ئی‌ع‌ج‌ازه‌ ئاشکرا و په‌نه‌انه‌ کانی، ده‌ری ده‌خات که ئەم ینگه‌مبه‌ره ﷺ مرۆفیکسی را‌گه‌به‌نه‌ره له‌ لایه‌ن خوا‌ه‌ه‌ندی په‌روه‌رد‌گاری جیهانیانه‌وه ..

هه‌روه‌ها چه‌سپاوه که زاتی پیرۆزی ینگه‌مبه‌ر ﷺ خۆی و .. په‌فتار و په‌وشته‌ جوانه‌ کانی، وه‌ک ئەو ئی‌خ‌لا‌سه‌ گه‌وره و خوا‌په‌رستی و جدیدی‌ت و لی‌ب‌ران و ئەمانه‌ته‌ راسته‌ی که له‌ گه‌یاندنی فه‌رمانه‌ کانی خوا‌دا هه‌یبوون .. هه‌موو ئەمانه، ده‌ری ده‌خه‌ن که ئەم ینگه‌مبه‌ره گه‌وره‌یه ﷺ له‌ هه‌یج قۆناغ و حاله‌تیکسی ژبانی ینگه‌مبه‌ریتیدا به‌ ناوی خودی خۆیه‌وه نادوینت و ئەو شتانه‌ی ده‌یان‌فه‌رموئ له‌ به‌ری خۆی وه‌ریان نا‌گریت. به‌ل‌کو به‌ ناوی خوا‌ه‌ه‌ندی په‌روه‌رد‌گاری جیهانیانه‌وه ده‌دوینت و فه‌رمووده‌ی ئەو‌ن را‌پانده‌ گه‌به‌نیت.

پاشان هه‌موو ئەو که‌سانه‌ی که له‌ ئەه‌لی حه‌قیقه‌تن و گو‌نیان ئەم ینگه‌مبه‌ره ﷺ را‌گر‌تووه، هه‌ر هه‌موویان به‌ "که‌شف" و "لی‌کۆلینه‌وه‌ی زانستی" ی خۆیان ته‌سدیقی فه‌رمووده‌ کانی ینگه‌مبه‌ریان ﷺ کردووه و، با‌وه‌رینکی به‌ی گومانی په‌ر له‌ دنیایان به‌وه‌ هیناوه که ئەم ینگه‌مبه‌ره ﷺ له‌ خۆیه‌وه و به‌ ئاره‌زروی خۆی نادوینت، به‌ل‌کو ئەوه‌ی ده‌یلینت سه‌رووشی خوا‌به‌ بۆی دینت و، ئەو ته‌نه‌ها را‌گه‌به‌نه‌رینکی ئەمینه‌ له‌ لایه‌ن په‌روه‌رد‌گاری هه‌موو جیهانه‌ کانه‌وه و، به‌ سه‌رووشی خوا‌ی گه‌وره‌ خه‌لکی بۆ‌رینی راست بانگ ده‌کات.

به‌م جۆره، ده‌ر که‌وت که راستی و له‌سه‌رحه‌ق بوونی ئەم به‌ل‌گه‌به‌ (که ینگه‌مبه‌ره ﷺ) پشت به‌ چوار بنچینه‌ی توند‌وتۆژ و دامه‌زراو ده‌به‌ستیت.

بنچینه‌ی پینجهم:

ئەم را‌گه‌به‌نه‌ره ئەمینه‌ی گو‌فتاری ئەزه‌لیی خوا‌ه‌ه‌ند، پ‌رۆ‌حیانه‌ته‌ کان ده‌بینیت و .. له‌ گه‌ل مه‌لا‌یکه‌ته‌ کاند‌ا ده‌دوینت و .. رینمایی جینتی و ئینس ده‌کات .. له‌ گه‌ل ئەوه‌ش‌دا له‌ جیهانی ئەو مه‌لا‌یکه‌ت و پ‌رۆ‌حیانه‌تانه - که له‌ جیهانی ئینس و جینتی به‌رزترن - زانیاری وه‌رنا‌گریت، به‌ل‌کو له‌ سه‌رووی هه‌موو ئەو جیهانانه‌وه زانیاری به‌ کانی

وهرده گریخت، تهنانت سهری نهو کاروباره خوايسانه‌ی سه‌رووی نهوانیشه‌وه ده‌کات و ناگای لیبانه. چونکه نهو موعجیزانه‌ی که له پیشدا باس کران و ژبان و ره‌وشته پیروزه‌کشی که به ته‌واتور به نیمه گمبشتوره، هم راستی‌به‌ده‌چه‌سپینن. له‌بهر نه‌وه، نه‌جینتی و رُوحیانه‌ته‌کان و نه‌مه‌لایکه‌تان‌ده‌ست ناخه‌نه‌ناو کاروباری را‌گه‌پاننده‌کانیه‌وه، به‌لکو‌حه‌زرتی‌جیبریل‌نه‌ین - درودی له‌سه‌ر ییت - مه‌لایکه‌ته‌نزیکه‌کانی‌خواوه‌ندیش‌توخنی‌هم‌را‌گه‌پاننده‌ناکه‌ون. که‌واته‌هه‌والدانه‌کانی‌پنغه‌مهر **ﷺ** وه‌ک‌هی‌کاهینان و نه‌وانه‌نی‌به‌که‌گویا‌هه‌والی‌غهب‌ده‌زانن. تهنانت‌جیبریلی‌هاوه‌لیشی‌که‌زور‌کات‌له‌گه‌لیدا‌بووه، پیشی‌نه‌که‌وتوره. به‌لکو‌له‌ه‌ندی‌کاتدا‌پنغه‌مهر **ﷺ** پیشی‌ده‌که‌وت.

بنچینه‌ی‌شه‌شم:

پاشان‌هم‌به‌لگه‌به‌ی‌که‌سه‌رداری‌"مه‌لایکه‌ت" و "جینتی" و "مرؤف"ه، پروونا‌کترین و کاملترین‌به‌روبوومی‌دره‌ختی‌بوونه‌هران و.. میهره‌بانیی‌به‌رجه‌سته‌ی‌خواوه‌ند و.. نمونه‌ی‌خۆ‌شه‌ویستی‌په‌روه‌دگار و.. به‌لگه‌ی‌پرووناکی‌حه‌ق و.. چرای‌دره‌خشان‌پراستی و.. کلیلی‌ته‌لیسمی‌بوونه‌هران و.. ده‌رخه‌ر و حمله‌کهری‌مه‌ته‌لی‌به‌دیهینراوان و.. پروونا‌که‌روه‌ی‌حیکمه‌تی‌جیهان و.. بانگه‌واز‌کاری‌ده‌سته‌لاتداری‌خوای‌گه‌وره و.. رابه‌ر و پهنمای‌شاره‌زا و لیزانی‌جوانکاری‌به‌کانی‌سنعتی‌په‌روه‌دگار!

نه‌و‌زاته‌پیروزه‌ی‌که‌چه‌ندین‌سیفته‌تی‌ناو‌اگرنگی‌تیدا‌کۆ‌بووه‌ته‌وه، له‌پراستیدا‌کاملترین‌نمونه‌به‌بۆ‌که‌مالاتی‌بوونه‌هران..

له‌بهر‌نه‌وه، هه‌موو‌په‌وشت و سیفته‌ته‌کانی‌نه‌و‌پنغه‌مهره‌به‌پنزه **ﷺ** و که‌سیتی‌به‌مه‌عنه‌وی‌به‌که‌شی، به‌ناشکرا‌نه‌وه‌ده‌ده‌خن‌که:

هم‌پنغه‌مهره **ﷺ** مه‌به‌ست و نامانج و هۆ‌کاری‌سه‌ره‌کیی‌به‌دیهینانی‌گه‌ردوونه. واته‌کاتی‌خواوه‌ند‌گه‌ردوونی‌به‌دیهیناوه، سه‌یری‌نه‌وی‌کردووه و نه‌وی‌له‌به‌رچاودا‌بووه. تهنانت‌ده‌توانریت‌بوترئ‌که: خوای‌گه‌وره‌گه‌ر‌نه‌و‌پنغه‌مهره‌ی **ﷺ** دروست‌نه‌کردایه‌گه‌ردوونیشی‌دروست‌نده‌کرد و هم‌گه‌ردوونه‌هه‌ر‌نده‌بوو. به‌لنی، "پراستی‌به‌کانی‌قورئان" و "پرووناکی‌به‌کانی‌ئیمان" که‌هم‌پنغه‌مهره‌خۆ‌شه‌ویسته **ﷺ** بۆ‌هه‌موو‌ئاده‌میزاد و جینتی‌هیناون، هه‌روه‌ها‌نه‌و‌په‌وشته‌به‌رز و

که کمالاته زورانمش که له زاتی پیروزیدا ده بیترین، هموویان شایه تینکی گومان لسی نه کراوی راستن له سر هم حقیقه تهی که باسماں کرد.

بنچینهی حمو تم:

ئو به لگه ئاشکرا و پروونهی "حق" و چرا پرووناکی به خشی "حقیقهت" (که پیغمبری پشه وابه ﷺ) ئاینیکی به نرخ و شریعه تینکی گشتی ئه وتوی هیناره که هینده یاسا و ده ستوری له خودا کۆ کرد و ته وه مایه ی به ختموهری هردوو دنیای مرؤف بن. هروها هم پیغمبره ﷺ به تهاوی و رینکونیکی حقیقهت و فرمانبروی گهردوون و، سیفت و ناوه کانی به دیهینهری مهزنی گهردوونی پروون کرد و ته وه.

جا هر کس به وردی سرنجی هم ئاین و شریعه ته پاکه ی ئیسلام بدات، که بۆ هموو گهردوونه، ئهوا به دنیایی ده زانیت که هم ئاینه هی به دیهینهری هم گهردوونه رهنگینه، که ئه ویش (واته: گهردوون) له شوینی خۆیدا به دیهینهره که ی به غهیری خۆی ده ناسینیت! چونکه هروهک وه ستایه کی "به ننا" ی زانا و کارامه کاتی کۆشکێک دروست ده کات، بۆ مه بهستی ده رخستی کارامه ی ناوازه ی خۆی، پناسه یه کی شیاو بۆ کۆشکه که داده نیت و ده بنووسیته وه.. هر بهو جزوهرش، هم ئاینه گهوره و شریعه ته لیبورده به و، ئه و همه لایه نگری و بهرزی و گشتی بوونه ی که له م ئاینه دا هیه، به ئاشکرا ئه وه ده رده خن که ئه و که سه ی به م وینه ناپاب و جوانه دایاره هر ئه و که سه یه که گهردوونیشی به دیهیناره. به ئی، ئه و که سه ی که به م چه شنه رینکخستنه جوانه گهردوونی جوان و رهنگین رینک بخات، ده بنی هر ئه ویش بیت که هم ئاینه هره کامله ی ئاوا به م رینکونیکی به جوانه رینک خستینت!

بنچینهی هه شتم:

ئو که سه ی که هم سیفته جوانه ناویراوانه ی تیدایه و، پیغمبریتی به که شتی پشتی بهو به لگه و پالپشته مه حکم و پتهوانه وه داوه - که پیغمبری خۆشه ویسته ﷺ - به ناری جیهانی په نهان (غیب) وه پرووه جیهانی دیار و بینراو ده دوت و، به ئاشکرا و له بهر چاوی هموو ئهوانه ی که ده بینن و ده بیسن له گرؤی جیننی و ئاده میزاد، پاسپارده که ی ئه ستؤی راده گه به نیت و له گه ل هموو ئه و وه چانه ی مرؤف ده دوت که له پشتی پرده ی چه رخه کانی ئاینده وه ریزیان به ستووه و، به شیوه یه کی هینده بهرز و جوان بانگیان ده کات که هموویان - له هر کات و شوینکدا بن - گوینان لسی ته تی و دهنگی ده بیسن.. به ئی، ئیمش دهنگی ده بیسن!

بنچینهی نۆهم:

پاشان هم بانگ لیگردن و دوانهی نموهنده بهرزه، که خه لکی هموو سهردهمیک گویان لیهتی.. بهتی، هموو چهرخ و سهردهمیک زایلهی دهنگی هم ده بیستیت.

بنچینهی دههم:

پاشان له حالت و ژبانی خاوبن و پرۆزیدا ده بینن هم شتهی که رایده گمیه نیت، له پێشدا ده بیستیت ئنجا له بهر تیشکی بیننه که پیدایه رایده گمیه نیت! چونکه له کاتانه شدا که مهترسی له هموو لایه کهوه سهری تیده کات و دهوری ده دات، هم به بی هیچ دوودلی و دله ته پی بهک و بهوپه پری باوه به خۆبوون و دلتیایهوه ههر له سهر راگه یاندنی خۆی بهرده وامه. به لکو ههر به تنها خۆی ته حه ددای هموو جیهان ده کات!

بنچینهی یازدههم:

پاشان بهمۆی هم هیزه ی که خوا و هند پنی به خشیوه، به لاشکرا بانگه وازه که ی راگه یاندوو. به راده بهک که نیوه ی خه لکی سهرزهوی و پینچ به کی گروزی مرۆف به ده م بانگه وازه که یهوه پرۆشتوون و فرمانه کانی جی به جی ده که ن و، بۆ ههر وشه بهک له زاری هم ده ر بچیت، "سمعنا و اطعنا" ده لێن!

بنچینهی دوازدههم:

پاشان به ئیخلاسیکی کامل و لیسرانیکی تمواوه تی یهوه بانگه وازه که ی راده گمیه نیت، تاکو پهروه ده یه کی ره گدا کوتاوه له ناخدا جینگه بکات و دایمه زینیت، به راده بهک که یاسا کانی هم پهروه ده یه له سهر ناوچاوانی چهرخه کان و لاپه ره کانی ولاتانی دنیا و پرووی پرۆزگاردا، نه خش ده کرین.

بنچینهی سیازدههم:

پاشان بهوپه پری دلتیایی و باوه به خۆبوونهوه قسه کانی ده کات! ده بینیت متمانه و باوه پری تمواوی به راستی و دروستی هم فرمانانه ی خوا و هند هیه که راپانده گمیه نیت و، زۆر به لاشکرا و پروونی و به بی هیچ پینچ و په نایهک خه لکیان بۆ لا بانگ ده کات. ته نانهت گهر هموو جیهان له دژی کۆ بینهوه، هیشتا ههر ناتوانن نه له بانگه وازه که پیدایه و نه له هیچ کام له فرمانانه ی راپانده گمیه نیت، دووری بجه نهوه یان په شیمانی بکه نهوه.

رهفتار و میووی ژبانی پاک و پرۆزی، راستگۆترین شایه تن له سهر هم راستی به.

بنچینہی چوار دہم:

پاشان بہ دنیایی بہ کی لہ رادہ بہ دہر و پشت بہ خواہہ ستینکی کامل و باوہر بہ خۆبوونینکی تہ او تہی بہوہ بانگہوازہ کہی رادہ گہبہ نیت، بہ جوزئی کہہ از لہ ہیچ شتینکی تہو بانگہوازہی ناہینیت و، لہ بہردہم ہیچ چہ شتہ گہر و گرتینکدا دوو دلی سہری تیناکات و ترس و بیم و سہر سامیش ہر گیز نارؤنہ ناو دل و دہروونہوہ۔ بہ لکو بہوپہری پاکی و یخلاسی تہ او تہی لہ بانگہ کہیدا بہردہوامہ و، تہو فرمانانمش کہ خہ لکیان بؤ لا بانگ دہ کات، پینش ہموو کہ سینک لہ خۆیدا بہرجہ ستہ و جیبہ جیبان دہ کات و ملکہ چیان دہ نیت، نجا خہ لکیان لسی تیدہ گہبہ نیت و فیربان دہ کات! شاہ تیش لہ سہر تہمہ: زوہدی بی وینہ و گہورہی و، پیوستی نہ برونی بہ خہ لکی و، پشت ہلکردنیہ تی لہ زرق و برقی بی بہقای دنیا۔ و ہک لہ لای دؤست و دوزمنانی پروون و ناشکراہہ۔

بنچینہی پاز دہم:

پاشان تہم پینغمبہرہ مہزنہ ﷺ لہ ہرچی کہ سہ زیاتر لہ خوا دہ ترسا و.. لہ ہموویان زیاتر ملی بؤ فرمانہ کانی کہ چ دہ کرد و.. لہ ہموو کہ سینک زیاتر خوای گہورہی دہ پہرست و دوورہ پہرزی لہو شتانہ دہ کرد کہ خوای گہورہ نہمی لسی کردوون۔ تہمش تیمانندہ گہبہ نیت کہ تہم پینغمبہرہ ﷺ را گہبہ نہرکی تہمینی پادشای تہزل و تہبہدہ۔ چونکہ پینغمبہری خۆشہویستی و، موخلیستری بہندہ کانی و، را گہبہ نہری پہامہ کانی تہو خواوہندہیہ۔

لہم پازدہ بنچینہ بہوہ دہ گہینہ تہم تہنجامہی کہ:

تہم پینغمبہرہ مہزنہی ﷺ تہو ہموو سیفہ تہ ناوبراوانہی تیدایہ: "بہ کتابی" خوای گہورہی را گہبانندوہ و.. بہ درؤایی ہموو ژبانی پہرؤزی خۆی و بہ ہموو ہینزینکی کہ خوا پینی بہخشیرہ، فرموویہ تی:

"لا إله إلا الله".

اللهم صلّ وسلّم علیہ وعلی آلہ عدد حسنات امتہ.

﴿سبحانک لاعلم لنا إلا ما علمتنا إیک أنت العليم الحکیم﴾.

* * *

ریتلینایتیکی خوایی و شوینهواریکی

چاودیری پورهردگار

به هیوای تموهی که به نهینیی نایهتی پیروزی: ﴿وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ﴾ شاد و بهرمه‌مند بین، ده‌لین:

یه کیئک له شوینهواره کانی چاودیری پورهردگار و بهزهیی خواوند تموهبوو که له کاتی دانانی تم پیامه‌دا ده‌رکوت. وا بؤ خوینه‌ره به‌پیره کانی تم پیامه‌ی باس ده‌که‌م، به‌لکو به گرنگی و پایه‌خ پیدانه‌وه ناوری لئی بده‌نه‌وه:

له‌بر تموهی و ته‌کانی "سی و یه‌که‌م" و "نوزده‌هم" - که له باسی پیغمبه‌رئیی پیغمبه‌ر ﷺ ده‌دوین - دانراہون، تم‌واله باره‌ی دانانی تم پیامه‌وه هیچ نیازیکم له دلدا نه‌بوو.. به‌لام کتوپر ختوره‌یه‌کم به دلدا هات و تم ختوره‌ییش بؤ دانانی تم پیامه‌ جه‌ختی لئی کردم. تم‌مش له کاتیکدا بوو که پروویی زهینم له ژیر کۆلی قورسی به‌لا و موسیبه‌ت و گیروگرفته‌کاندا کز و لاواز بووبوو. سه‌ره‌پای تم‌وش که من له نووسینه‌کامدا و به‌ینی مه‌شره‌یی خۆم، پیبازی گیرانه‌وم له کتیبه‌وه نه‌گرتووته به‌ر وه‌ک: (فلان وای وت و.. وها و تراوه). جگه له‌مانش، هیچ سه‌رچاوه‌به‌کی فه‌رمووده پیروزه‌کان و به‌سه‌ره‌اتی ژبانی خاوینی پیغمبه‌رم ﷺ له لانه‌بوو..

که‌چی سه‌ره‌پای همموو تم‌مانه، ناوی خوام لئی هیئا و وتم: "تو کلت علی الله" و، تنها به‌پشتیوانی خوامی گه‌وره ده‌ستم دایه دانانی تم پیامه..

که ده‌ستم بین کرد، هینده‌پشتگیری و یارمه‌تیم له لایه‌ن خوامی گه‌وره‌وه بؤ ره‌خسا که زۆر له زهین‌پوشنی "سه‌عیدی کۆن" زیاتر زهینم بده‌ممه‌وه ده‌هات و له‌م‌وشانه‌دا

که زووتر له بهرم کردبوون یارمه تیی ده دام. هممش له هندازه به کی وادا سوو که زور به پهله و له نریکه ی چوار سعاتدا نریکه ی چل لاپه رمان ده نووسی! تهنانهت له ماوه ی په ک سعاتدا پازده لاپه ره نووسرا!

ئنجا زوربه ی ئهو شتانهش که له بهر نه قلمان ده کردن هی کتبه کانی فرموده بوون، وهک: "بوخاری و موسلم و بهیهقی و ترمیزی و شیفای قازی عه یاز و ئه بوو نه عیم و ته برانی و هاوچه شنیان". خو ئه گهر "فرموده" په کم به هله بهینایه، ئه و له ترسی گونا هه که ی ده که موچه دلته ته پی په کی سهخته وه. به لام به فه زلی خوای گوره، هه ره هموو فرموده کان به ته وای و سه حیجی نووسران.

له موهه دلتیا بووین که چاودیری خواوه ندمان له گه لدا به و، زانیشمان پیویستی په کی له راده به در بهم په یامه هیه. له گه ل ئه مانه شدا، گهر له وشه ی فرموده پیروزه کانیدا، یان ناوی ئهو که سه دا که ریوایه تی کردوه، هه ره هله یه ک پیش چار کهوت، ئه و اتکا له برایانی به ریزمان ده که یی راستی بکه نه وه و، لیمان بیورن^(۱).

سه عیدی نوورسی

(۱) هلنی، کاتی ماموستا هم په یامه ی دانا، ئیحه له خزمه تیدا بووین، ئهو دهیوت و ئیمش ده مانووسی هوه. هیچ سرچاوه به کیسی له لا نه وو. ههروهک به سسر قسه کانیدا نده پرؤشته وه و له و پری پهله و خیراییدا دهیوت و ئیمش نریکه ی چل لاپه رمان له ماوه ی دوو سن سعاتدا ده نووسی هوه. ئیر له موهه دلتیا بووین که هم تموفیق و یاریده ی خوای گوره که له دانانی هم په یامه دا دمان، په کیکه له کرامه ته کانی موعجزاتی پینهمه ر ﷺ.

(حافظ خالد) برای لآخره تی دانهر و	(حافظ توفیق) نووسره وه ی په شنووس و
نووسره وه ی په شنووسی هم په یامه	پاکتووسی هم په یامه
(هه بلوللا چاوش) خزمه تگوزاری موقیعی	(سلیمان سامی) خزمه تگوزاری دانهر و
دانهر	نووسره وه ی په شنووسه که

پاشکزی به کمی

په یامی (موعجیزاتی نه حمده دی)

له بهر گونجاوی نیم شوینه، وا "وتهی نوزدهمهم" که تاییده به "پرسالتهی نه حمده دی" پهوه له گه ل پاشکزی کهیدا، که له باره ی موعجیزه ی لهت بوونی مانگوه ده دوت، لیره خدا پیش چاو ده خرینهوه.

نم و تهیه (بریسکه ی چواردهمهم) چوارده "نم" ی تیدایه:

□ غمی په کم:

سني ناسینه ری گه وره هه ن که په روه رد گاری خوزمانان پین ده ناسینن:
په کمیان: په راوی گه ردوونه، که به شیکمان له شایه تیدانی نم په راوه بیست، لهو سیازده "بریسکه" په ی که له "مه سنهوی نووری" (المنوي العربي النوري) دا باس کران.
دووه میان: لایه تی هره مه زنی ناو نم کتیه گه وره په ی گه ردوونه، که کزتابی پنی هینه ری کاروانی پینغمه ریته په ﷻ.

سني همیان: قورنانی پیروزه.

نیستا ده پنی نم دووه هم به لگه گزیابه ی که دواهمین و سرداری هموو پینغمه رانه ﷻ بناسین و، به لده ب و پیزوه گونی لنی رابگرین:
بزانه که لهو به لگه په "که سینی په کی معنهوی" ی گه وره ی هیه. جا له گه ر پر سیارت کرد و وت: لهو به لگه په کتی به و، ماهیه ته که ی چی به؟
لهو له وه لameda پینت ده وتریت:

لهو لهو که سه به که له بهر گه وره په معنهوی لهو: سه ر پوی زهوی بووه به مز گه وتی و، مه ککه به میحرابی و، مدینه به مینه ری و، خزیشی پینشنویزی سه رجه می نیماندارانه که له پشتیه وه ریزیان به ستووه و، وتاریزی هموو مرفا په تی به و، یاسا کانی

به ختموهری بیان بۆ روون ده کاتوه و، سهروهی گشت پښمبه رانه، تهز کیهیان ده کات و بهوش که تاینه که ی ئم سه رجه م بناغه کانی هموو تاینه کانی ئموانی له خویدا کۆ کردوه تهموه، ئمواته سلیقی همموویان ده کات.. ئنجا گهوره ی هموو ئمولیا کانه، چونکه بههزی رووناکیی خۆزی پښمبه رنتی په که بهوه په روره ده و رابه ری و پښمایي همموویان ده کات.. ئم پښمبه ره ﷺ جمسه رنکه له ناوه ندی باز نه په کی زی کردا که له پښمبه ران و صیددیقان و پیاوچاکان پښکها توره و همموویان به په کده نگ ئمو و شمه ده تینه مه که پښمبه ر ﷺ پنی را گمیان دلون. دره ختیکی نورانیی وهایه که په گ و پشه مه حکم و زیندووه کانی بریتین له پښمبه ران - علیهم السلام - بههزی ئموی که بناغه ی بانگه کانیان له لایه ن خوا وه نده وه به. لق و پهل و گه لا سهوز و بهروبو مه جوان و به تامه کانی شی ئمولیا کانی، که بههزی ئمو زانیاری یانه ی له رنی ئلهامه وه سه باره ت به ناسینی خوی گهوره ده ستیان که وتوه، بوون به لق و پهل و به ری ئمو دره خته. کهواته ئم پښمبه ره ﷺ هر ده عوایه ک بلیت، هموو پښمبه ران به موعجیزاتیان و، ئمولیا کان به که رامه ته کانیان تیکرا و به په کده نگ شایه تیی بۆ ده دن و ته سلیقی ده که ن.

بهم جوړه، هموو ده عوایه کی ئم پښمبه ره ﷺ مزی هموو مرؤفه کامله کانی گرؤی مرؤفایه تیی به سهروه به. ئمواته ده بینیت که ئمو ده فرموی: "لا اله الا الله" و بهمش ده عوای "په کتابی" خوا وه ندراده گه به نیت، ئمواله لایه ن رابوردوو و تاینده و له هردوو پیزه نورانی په که وه، واته له خۆر و ئه ستیره کانی گرؤی مرؤفایه تیی به وه که له باز نه ی زیکره که دان، ههمان وشه ده بیستته وه که همموویان ده تینه وه و دووپاتی ده که نه وه، گشتیان له مه دا په کیان گرتوه، هر چه ندهش مه شرب و رنبا زیان له په کتر جیاوازه. وه ک بلیی ئموان بهم په کده نگ یه بیان بهم پښمبه ره ﷺ ده لین: "صدق و بالحق نطقت" ائیر ئایا ج وهمم و خه یالیک ده توانیت بۆ بهر په رچدانه وه ی ده عوایه کی وهما ده ست درؤ بکات که شایه تیدانی که سانیکی له ژماره به ده ری ئمو تو پستی گرتینت که موعجیزه و که رامه ته کانیان تهز کیهیان بکات؟

□ ئمی دوو هم:

بزانه ئم به لگه نورانی به ی که بوو به به لگه له سه ر "په کتابی" خوا و، پښمایي مرؤفایه تیی بۆ "تو وحید" کرد، هر وه ک به ئه ندازه ی هیزی ئیجماع و تهواتوری هردوو بالی "پښمبه رنتی" و "وبلایه ت" پشنگری کراوه، سه دان ئمازه ی ناو کتیه

ناسمانۍ په کانش، وهك ټمو مزگینۍ پانسه ی نساو (سورات و ټینجیل و زه بوور و زه بووره کانی پشین) ته سلېقی ده کهن^(۱).

هروها هیمای همزاران ټیرهاصی زور، که همموپان به چاو بینراون، ته سلېقی ده کهن.

هروها مژده دانی چه نلین دهنگ (هاتف) و شایه تیدانی موهواتیری کاهینه کانش پشت راستی ده که نهوه.

هروها موعجیزه کانشی دهن به بهلگه ی پشتگیری ټمو. وهك موعجیزه ی: لهت بوونی مانگ و، ههلقولانی کانیاو به وینه ی کهوسر له نیوان په بجه کانی و، هاتنی درهخت به دم بانگ کردنیموه و، بارینی باران په کسر له گهل دوعای ټمو دا و، تیزبوونی خهلکینکی زور له خوراکی کمې و، قسه کردنی سووسه مار و گورگ و ناسک و حوشتر و برد له خزمه تیدا.. تا ده گاته ټمو همزاران موعجیزانه ی که زانایانی لیکولری فرموده ی پیغمبر ﷺ روونیان کردوونه توه.

هروها شهریمه ته که شی، که به خته وری هردوو دنیای له خژدا کز کردووه توه، ته سلېقی ده کات.

ټموش بزانه که هروهك ټم بهلگه ناوبراوانه ی ناو گهردوون ته سلېقی ده کهن، هروها خژی شی وهك خژر وایه و، بهلگه یه له سر خژی، کهواته بهلگه خژی به کانش پستی ده گرن! چونکه کژبوونه وه و په کگرتنی هرچی رهوشتی جوان همیه، به په کدهنگی هممو لایه نیک، له ذاتی ټمو دا..

هروها کژبوونه وه ی بهرترینی هرچی رهوشتی به نرخ و په فتاری پاک همیه له کهسیتی به معنه وه یه که پدا که بریتی به له "فرمانبری" په که ی (پرساله ته که ی).. هروها هیزی ټیمان که ی، که هیزی زوهد و به ندایه تی و ته قوا که ی شایه تی بز ده دن..

هروها که مالی باوه په خژبوونی، که ټممش به سرهاته کانی ژبان ی شایه تی بز ده دن..

(۱) "حسین الجسر" سعد و چوارده مزگینۍ لهو کتیبانه دهرهیناره و له کتیبی "الرساله الحمیده" دا ټوماری کردوون. جا ټه گهر دوا ی ده ستکاری و ته حرفی ټمو کتیبانه تا ټم راده به مزگینۍ پان تیدا مابیت، ټمو این گومان ده بی پیش ده ستکاری و ته حرف کردنیان مزگینۍ گلۍ زیاتریان به راشکاو ی تیدا بوویست (دانر)

ههروهه کهمالتی لیبران و توندوتۆلیسی له کاره کانیدا و، هیزی نه ترسانی له هیچ ههلسو کهوتیکیدا، که ئهمهش هیزی دنیایه کهی شاههتی بۆ ده دات..
 ههمو له مانه، وهك رۆژی رووناك، شاههتی ده دهن له سهه لهوهی که: به ئنی راسته،
 ئهم پیغمه بهر ﷺ دهستی به حهقه وه گرتوه و پنگای حهقیقه تیشی گرتوه ته بهر.
 □ ئمی سنی هم:

بزانه که "سهردهم" و "شوین" رۆلینکی گهوره و گرنگیان له داوه ریی ژهری یه کاندایا
 ههیه. جا ئه گهر حهزت لهم چه شنه داوه ریی ههیه، ئهوا فهرموو با پینکه وه پرۆین بۆ
 باشترین سهده و چه رخی به خته وه ریی پیغمه بهر ئیتی، تا کو - با به ئه ندیشه میش ییت - به
 خزمه تی پیغمه بهر ﷺ شاد و به خته وه ر بیین، له کاتیکدا که له سهه کاره کهی
 بهرده وامه و له ئه بنجامدانی ئه رکی سهه شانیدا کار ده کات. که واته چاوت بکه ره وه و
 پروانه..

یه کهم شت ده بیینن له وه یه که:

که سینی له عادهت به دهه، دهمه نینکی له راده به دهه جوانی له گه ل په وشتیکی له راده
 به دهه به رزدا ههیه، ئه وه تا کتینینکی خاوه ن ئی عجازی به نه رخی به دهسته وه یه و وتارینکی
 ئه زه لی راده گه یه نیت که به سهه ههموو گرزوی ئاده میزاددا، بگه ره به سهه ههموو جینتی و
 ئاده میزاد و، ته نانهت به سهه ههموو بوونه وه رانی شیدا ده یخوینتیه وه.

چه نده سهه سوور هینه ره! ئایا لهم وتاره دا چی ده ئیت؟

به ئنی، شتیکی گرنگ ده ئیت و، له هه وائینکی گهوره ده دوت. چونکه ئه وه مه ته له
 حه ل ده کات که له نه ئینی به دیه ئینانی جیهاندا یه و، ئه وه گری کوی ره و ته لیسمه
 داخره وه ش ده کاته وه که له نه ئینی حیکمه تی بوونه وه راندا ههیه و، له باره ی ئه وه سنی
 په رسیاره گرنگ و قور سه وه ده دوت و وه لامیان ده داته وه که ژهری مرۆفیان تیدا مات و
 سهه سام به وه، چونکه هه ر ئه وه سنی په رسیاره ن که ههموو به دیه ئینراوان ده یانکه ن و،
 ده ئین: تۆ کینیت؟.. له کوی وه هاتوو ییت؟.. به ره و کوی ده رۆیت؟

□ ئمی چواره م:

ته ماشای ئه م مرۆفه نوورانی یه بکه و بزانه که چۆن رووناکی له حه ق و راستی به وه
 بلاو ده کاته وه و، شه وگاری مرۆفایه تی کردوه به رۆژی رووناك و زستانه که شی بۆ
 کردوه به به هار. وهك به ئنی بوونه وه ران شیوه و روخساربان گۆراوه و روو گرزوی له
 رووی جیهاندا نه ماوه و ئیستا دم به خه نده و دلخۆش و کامه رانه.

چونکه نه گهر له دهرهوهی پروناکیې رېنمایسه کانی لمدودا سهیری بوونهوهران بکهمت، ماته مینگایه کی گشتی تېدا ده بینیت و، بوونهوهرانی ناو گهر دوون به دوژمن و یسانی و نامو دینه بهر چاوت و پنت وابه په کتری نانا سن، ته نانه ت دوژمنایه تیش له گهل په کتردا ده که ن و، تهنه بی گیان و وشک و بی دهنگ و سهنکه کانیشی به چند تهر مینکی سر سوور ماوی حه په ساو ده بینیت و، زیندهوهران و مرزفه کانیش له تاو لیدان و نازاری نمان و جودایی ده گرین و هه تیو که وتون..

نهمه پیه تی (ماهیه) ی بوونهوهران له دید و پروانینی لمدو که سهی که نهرؤ شتیته ناو باز نهی نووری لمدو که سیتی په و لمدو پروانگه یوه نهروانیته بوونهوهران.

ننجا وهره له پروانگه ی نووری لاین و باز نهی شهر یعه ته که ی لمدو که سیتی یوه سهیری بوونهوهران بکه، بزانه چونی ده بینیت؟ پروانه چون وینه و روخساری جیهان له شیوهی ماته مینگا گشتی په کهوه گزپرا و بوو به مزگوتی زیکر و یاد کردنوه و کزپری جهزه و شوکرانه بژیری و.. لمدو بوونهوهرانش که دوژمن و یسانی بوون، گزپران به هاوپری و برای خزشه ویست و.. تهنه بی دهنگ و گیانه مردوه کانیش بوون به زیندووی دلنهوایی به خش و کار بی سپر راوی ژر بار خراو که به زمانی حال ده ستلا ت و توانای به دپهنه ریان دهره وهرن و.. زیندهوهره چاو به گرپان و هه تیوه کانیش گزپران به زیکر خوین و دهمپار او به ته سیحات و شوکرانه بژیری خوی گوره، له سر لمدو هی که کزتابی به فرمانهیری و کاری لمدو ان هیناوه و حمو اندوونیه ته وه.

□ نمی پینجم:

جمو جوول و نالو گزپ و جزو او جزوری په کانی بوونهوهران، به هزی لمدو نووره وه، له: (بی مه بهستی و بی نرخی و گالته جارپی رنکه موت) هوه، گزپران به چند نوو سراوینکی په روه ردگاری و لاپره کانی لایه ته ته کوینی په کان و لایونهی دهر خستن و پیشاندانی ناوه جوانه کانی خواوهند، به راده بهک که پله و پایهی جیهان بهرز بووه وه و گه بیسته لمدو هی که بوو به کتیبی پر له دانستی صمه دانینی خواوهند.

ننجا سهیری "مرؤف" بکه که چون لمدو پایه نازه لی په نزم و په ستوه که به بونهی "کزلهواری" و "هزاری" و، به هزی لمدو عمقله یوه تی که وتوو که خمه ته کانی رابردوو له گهل متهرسی په کانی لایندهی بؤ کاتی لیتسای ده گواسته وه، پروانه که چون لمدو نووره هات و لمدو کزلهواری و هزاری و عمقله ی پرووناک کرده وه و، وای لمدو مرؤفه کرد که بهر وه چله بزه ی بلندی "جینشینی" سر بکه ویت و بهرز بیتموه! سهیر

بكه و بزانه كه چۆن نمو شتانهى بووبوون بههژى كهوتن و بهربوونهوى - وهك
كۆلتهوارى و ههژارى و ژيرى به كهى - هر نمو شتانه بوون بههژى سهر كهوتن و
بهرزبوونهوى، به بۆنهى رووناك بوونهويان به نوورى لهم مرؤفه نوورانى به!
كهواته له گهر لهم كه سه نه بوابه، مرؤف و بوونهوران و همموو شتىك بهرده بوونهوه
بۆ پلهى "نه بوون" و، نرخ و بهما و بايه خيان له دهست دهدا! كهواته لهم جزره بوونهوره
ناوازه و جوان و رهنگينه پيوستيان به كه سىكى وهك لهم مرؤفه له عادهت بهدەر و
ناسينه و ليكۆلته ره ههيه، تاكو ئاوا بيانناسينيت. جا له گهر لهم كه سه و جوودى نهينت،
دهبا بوونهورانيش هر نه بن! چونكه لهم كاته بوونهوران، سه بارهت به ئيمه، ههچ
واتا و ناوه رۆكىكيان تيدا نامينيت.

□ نغى شهم:

له گهر ده ئينت: باشه ئايا لهم كه سه كهى به كه وا بووه به خۆزى گهر دوون و، به
ئاينه كه شى كه مالآتى بوونهوران ده رده خات و، ئايا چى ده فهرموى؟
له وه لامدا پنت دهوترنت:

سهر بكه و گوئى رابگره، بزانه چى ده فهرموى:

نموه تا هه وال و مزگينى به خته وهرى به كهى هه ميه شى راده گه به نيت و.. په رده له
رووى ميه ره بانى به كهى بنى سنووردا لاده دات و به ئاشكرا خه لكى بۆ لا بانگ
ده كات و.. شاره زا و رنى پيشاندهر و سه ره رشتيكارى جوانكارى به كانى
ده ستلاتى په روهر دگارتى خوا وهنده و، ناسينه و ده ر خه رى نهينى به كانى گه نجينه
ناوه جوانه كانى خواى گه وره به.

فهرمو له رووى فهرمانه رى به كه به وه (كه پنه مبه رنى به كه به تى) سه رى بكه،
ده بينت: به لگهى حق و، چراى راستى و، خۆزى هيدا بهت و، هۆكارى به ده سه تينانى
به خته وه رى به..

ئيجا له لايه نى كه سا به تى به كه به وه (واته به ندا به تى به كهى بۆ خواى گه وره) سه رى
بكه، ده بينت: نمو نهى ميه ره بانى خوا بهى و، په يكه رى به زه بهى په روهر دگارى و،
شه رهنى حه قيه تى مرؤفا به تى و، رووناك ترين گولى به رى دره ختى به ديه ينتر اوانى خواى
گه وره به.

پاشان سه ر بكه و بزانه كه چۆن رووناك بى خۆزى و ئاينه كهى، به خيرا بى هه وره
بروسكه، ده وره خۆر ه لات و خۆر ئاواى دا و، نه يكهى نيه وى گۆزى زه وى و پينج

په کی گروزی ناده میزاد، به خواستی دل، دپاری هیداپه ته کی لهویان به راده په ک
وهر گرت، که گیانی خو شیانې له پیناودا به سخت ده که ن!

جا نایا دهر وون و شهیتان توانای لهویان همیه که - به پنی لهوی خو یان به هله د
بهدن - موناقه شهی لهو بیرو باوه رانه بکن که هم مرؤفه رایگه پاندوون؟ به تاپهت لهو
ده عواپیدا که بناغهی هموو بیرو باوه رانه کانی ترپه تی و، بریتی په له: "لا إله الا الله" به
هموو پله کانیه وه!؟

□ غمی حموتهم:

نه گهر ده تمویت بزایت لهو شتهی که پیغمبر ﷺ هله دسه سوور پنییت و ده پخاته کار،
تنها هیزیکې قودسیی به رزه و هیچی تر نی په، لهوا سمیری لهو هله تسو که وتانه ی بکه که
لهم دوررگه فراوانه دا کردوونی!

نایا ناینیت لهو هوز و تیره سهره تایی و دوا که وتوانه ی ناو هم بیابانه به رینه، که
سه بارت به داب و نهریتیان توندوتیژن و له ده مارگیری و ناکو کی نیوانیاندا تابلئی
سهره سختن، چون هم که سه، په وشته خراپه سهره تاپه کانی لهوانی له ماوه په کی زور
که مدا لبرد و به په کجاری رپشه کانی کردن و، له بریی لهوانه، په وشتی جوان و
به رزی پی به خشین و، کردنی به ماموستا و رابه ری جیهانی مرؤف و نه توه
پیشکه وتوه خاوه ن شارستانیته په کان!

ننجا بروانه! هم ده سته لاته شی تنها به سهر پووی دهره وه دانی په! به لکو دهر گای
"دلان" و "ژیری په کان" پش ده کاته وه و "روح" و "دروونه کان" پش ده هیئته ژیر بار، به
راده په ک که بووه به خزشه ویستی دلان و، ماموستای ژیری په کان و، په روه رده کاری
دروونه کان و، پادشای گیانه کان!!

□ غمی هشتم:

شتیکې ناشکرا په که لاهردنی عاده تیکې بچووک - بؤ غمونه وه ک جگهره کیشان - به
تهواری، له ناو ده سته و تاقمیکې که مدا، که کار به ده ستنکی گهوره بیه ویئت لایه بات،
لهوانه په زور دژوار پیئت، با هیممه تیکې گهوره شی تیندا به کار به پنییت.. که چی لهو هتا
پیغمبر ﷺ چه نلین عاده تی گهوره و زوری له نیوان چه نلین هوز و تیره ی گهوره دا به
تهواری لبرد، که سه بارت به نهریت و هه ست و نه سته کانیان گله تی سهره سخت و
ده مارگیر بوون. که چی هم پیغمبره ﷺ به هیز و هیممه تیکې وا که به چاوی پوالت
پینی به "کم" دپاره و له ماوه په کی کورتیشدا، لهو هموو عاده تانه ی له لاهلگرتن و،

لە برىي ئەوانە و لە سروشت و پەفتارىاندا چەندىن نەرىتى بەرز و پەوشتى بەنرخى تىندا دامەزراندن!

ھەر كە سەبرى ئەم پىغەمبەرە ﷺ دە كەين، ھەزاران كارى ئاوالە عادەت بەدەر لە ھەلسو كەوتە كانيدا دەبينن.

جا ھەر كە سىك ئەم سەردەمە پر لە بەختەو ھەرىيەى پىغەمبەر ﷺ نەبينت، ئەوا ئەم دور گەبە دە كەين بە چاويدا و، تەحەددای دە كەين، دەبا خۆى تىندا تاقي بکاتەو.. با سەد كەس لە فەيلە سووفە كانيان لە گەل خۆياندا بىەن و بپۆن بۆ ناو ئەو دور گەبە و لەوئى سەد سالى پەبەق كار بکەن و ھەول بەدن، با بزائىن ئايا لە ماو ھى ئەو سەد سالەدا دەتوانن يەك لە سەدى ئەو ھى پىغەمبەر ﷺ لە سالىكى ئەو كاتەدا ئەنجامى داو، ئەوان بەو سەد سالە ئەنجامى بەدن؟!

□ ئى نۆھم:

ئەگەر بە باشى شارەزای سروشتى مرؤف بىت، ئەوا دەزانىت كە ھەر گىز بۆ ھىچ مرؤفنىكى ژىر ئەو مەيسەر نايىت كە: قەسەبەك بکات بوارى مونا قەشەى تىندا بىت و، قەسە كەش درۆپە كى وا بىت كە ئەگەر ئاشكرا بىت ئەو كەسەى بىن شەرمەزار بىت و، ئىنجا بە بى ھىچ شەرم و شكۆ و دوودلى و دلەتە بى يەك (كە ئەو بەگەبەنن فىل لە قەسە كەيدايە) و بە بى ھىچ رىا و زۆر لە خۆ كرنىك (كە ئەو بەگەبەنن درۆ دە كات) لە بەردەم دور مەنە پەخنە گرە كانيدا ئەو قەسەبە بکات. با ئەو مرؤفەش كە سىكى بچووك بىت و، قەسە كەشى لە بارەى كار و فەرمانبەرىيە كى بچووك و، بە جۆرنىكى بىن نرە و، لە ناو كۆمەلنىكى كەم و، لە بابەتنىكى بىن بايە خدا بىت.. بەلئى، شتى وا ھەر گىز بۆ مرؤفى ژىر مەيسەر نايىت.

ئىتر ئايا چۆن فرتوفىل بان شتى پىنچەوانەى راستى، تىكەل بە قەسە و دەعوای ئەم جۆرە كەسە دە بىت كە: فەرمانبەرنىكى مەزنە، لە كار مەندىيە كى گەورە و بوارىنىكى گەورە دا و، بە چۆنئىيە كى گەورە، لە كاتىكدا كە پىنويستى بە پاراستىنىكى گەورە يە، لە ناو كۆمەلنىكى گەورە و زۆردا و، لە بەرامبەر دور مەنایەتىيە كى يە كجار سەخت و، لە مەسەلە و دەعوایە كى گرنگ و گەورە دا؟

ئەو تا ئەو كەسە (كە پىغەمبەرە ﷺ) بە بىن ئەو ھى گوى بە كەس بەدات، قەسەى خۆى دە كات و سل لە ھىچ شتىك ناكاتەو و دوودلى و شەرم و ترس و بىم و دلەتە بىن لە ھەلسو كەوتىدا نىيە و، ئىنجا زۆر بە پاكى و لىپران و دلەسۆزى قەسەى خۆى دە كات، بە

پاده په ك كه ده ماري دوزمناني پي گرز بېنت، چونكه د پروون و ژيري دوزمناني به لاواز و بي نرخ داده نيت و، عيززه تيان ده شكينيت و، هموو نمانه شيان به شيويه كي توند و تيږي تابلي بهرز، ناراسته ده كات!

باشه ليا لير ده گونجې فرو فيل تيكه له به ده عوايه كي لاروا بېنت، كه ده عواي كه سينكي واييت و، لهو حاله ته شدا بيت كه باس كرا؟.. نه خير، ﴿إِنَّ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى﴾ (النجم: ۴).

بېلني، حق زور لهو بلند و گوره تره كه فيل به كار بهينيت و، پروايني حه قيقه تيش گه لني لهو بهر زتره كه فرتوفيلي لني بكرنت. بېلني، رېبازه په و او حقه كه ي لهو هيچ پيوستي به كي به فرتوفيل ني به و، پرواينه تيږينه كه شي لهو بهر زتره كه خېمال و راستي لني تيكېچيت و له بهر چاويدا بقالوزين!

□ غي ده هم:

سېري بکه و گوني لني رابگره، بزانه چي ده فرموي. لهو تاله باره ي چه ند راستي به كي سر سوور هينر و، چه ند مه سله و كيشه به كي وه ها ده دوت و ده كوزلته وه، كه دلي مرؤف پاده كيشن و سرنجي ژيري به كانش بهره و بير كرنه وه و تير امان پاده پيچن. چونكه وهك زانراوه، زور كس لهوانه ي كه حه زبان له هو ال زانيني شتي نادهار و نوزانراوه، له پيناوي هم حه زه باندا بو ده رختي راستي شتان، گېشتو ونه ته لهوه ي گيانيشان بهخت بكن!

لایا نايينيت گهر بيت بوتريت:

له گهر نيوه ي تمه نت يان نيوه ي سامانه كات بهخت بكميت، لهو له "مانگ" يان له نه ستيره ي بارام (مشري) هوه، په كيك دېت و هوالي بارودوخه سر سوور هينره كاني لهوي و، هوالي دواړوژي خوږشت ده داتي. له گهر كه سينك وات پي بليت، لام وايه ناماده ي نيوه ي تمه نت بهخت بكميت يان نيوه ي سامانت لهو پيناوه دا دابنييت!

شتيكي گه لني سېره كه ناماده بيت له پيناوي زانيني شتيكدا - كه زور په روشي بيزانيت - نيوه ي تمه ن و سامانت بهخت بكميت، به لام بايه خ به هو الداني هم پينغمه بهره به ريزه ﷺ نده يت كه په كده نگي "مهلي شهود" و تمواتوري سپوړان له پينغمه بهران و صيدديقان و لهوليا و زانا ليكوله ره كان ته سديقي ده كمن، له كاتيكداه كه لهو پينغمه بهره ﷺ له باره ي ئيشو كاري پادشابه كوه ده دوت كه "مانگ" له ولاتي هو دا له ميشيك زياتر ني به كه به دهوري په پوله به كدا بسوور پته وه كه لهو يش به دهوري

چرايه كه له نيوان هه زاران چرادا هه لده سووپنت كه ئه و پادشايه له مه نزلينكدا دايگر ساندوون له نيوان هه زاران مه نزلتي ميوانداري به كدا كه بۆ ميوانه كاني ئاماده ي كردوون.. ههروه ها هه والي جيهانيكي پر له شتي سه رسووپه ينه ر و له عاده ت به ده ر و، رووداوينكي گه ردووني و هه سهر راده گه به نيئت كه ئه گه ر گۆي زه وي پارچه پارچه بيئت و چيا كانيشي وه كه هه ور به جن به هه وادا، هيشتا هينده ي يه كه له ده ي ئه و رووداوه گه ردووني به سه ره ده ر ناچيئت!

جا ئه گه ر ده ته وي ئه مانه بزانيئت، ئه و له سه ر زمانتي ئه و پينغه مبه ره وه ﷺ گويئ له م

جوړه سووره تانه رابگره:

﴿إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ﴾.

﴿إِذَا السَّمَاءُ انفطرت﴾.

﴿إِذَا زُلْزِلتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا﴾.

﴿الْقَارِعَةُ﴾ • ما الْقَارِعَةُ ﴿﴾!

ههروه ها به جوړينكي راست هه والي داها توويه كه به ئيمه ده دات، كه داها تووي هه موو دنيا له به رامبه ربه وه كه دلزيك سه رايي بي سوود وايه له به رامبه ر زه رپايه كي بي ليواره وه.. ههروه ها مز گيني ئه و هه مان پي ده دات كه به چاو ديويه تي، له باره ي به خته وه ري به كي ئه و تو كه به خته وه ري دنيا له چاوپا وه كه بر يسكه به كي له ناو چوو وايه له به رامبه ر خوړينكي هه ميه سه ييه وه!

□ غي ياز ده هم:

به ئي، له پشت په رده ي ئه م بوونه وه ره پر له نه يني و شته سه رسووپه ينه رانه وه، چه ندين شتي سه رسووپه ينه تر چاوه رنمانن و، ده بي كه سينكي سه رسووپه ينه ري له عاده ت به ده ريش هه بيئت كه هه والي ئه و شته سه رسووپه ينه رانه رابگه يه نيئت و، له ئه حواله كاني ژباني ئه و كه سه وه به ئاشكرا ده ريكه ويئت كه ئه و شتانه ي باسيان ده كات، ده ياني نيئت ئنجا هه واله كانيان راده گه به نيئت و شا به تي يان له سه ر ده دات.

به ئي، له هه لسه كه وت و ره فتاره كانيه وه ده بينين كه ئه و شتانه ي لييان ده ويئت، له پيشدا ده ياني نيئت ئنجا شا به تي يان له سه ر ده دات و هه ره شه و مز گيني به كانيش راده گه به نيئت.

ههروه ها ئه و شتانه ش كه باسيان ده كات، هه موويان مايه ي ره زامه ندي ئه و خوا وه نده ن كه په ره ر دگاري هه موو جيهانه كانه و نيعمه ته ئاشكرا و په نه انه كاني خوړي

به سردا باراندوین. ههروهه پیمان راده گهیه نیت که نهو پهروهه دگاره چیی له ئیمه دهویت تا کو نه بجمای بدهین، ههروهه... هتد. جا داخ بۆ نهوانه ی که بنی ئاگان و، زه ره مه نندیش بۆ نهوانه ی رینگایان ون کردوه!

مرؤف سه ری له گه له حوی و بنی ئاگایی زۆربه ی خه لکی سوور ده مینیت که چۆن سه باره ت به م حه ق و راستی به خزیان که پ و کویر را گرتوه و، بایه خ به فه رموده ی ئه م پیغه مبه ره به پزیه ﷺ ناده ن، له کاتیکدا که ده بنی مرؤف رۆحی خۆی بۆ مرؤفی وا به خت بکات و، واز له هه موو دنیا به نیت و به په له رووه و نهو پروات!؟

□ غی دوا ده هم:

بزانه ئه م پیغه مبه ره به پزیه ی ﷺ که ئیمه که سیتی به معنه وی به که ی ده بین و له جیهانیشدا به ئیشو کاره به رزه کانی تابلی به ناوبانگه، ههروهه که به لگه به کی گزیاب و راستگۆیه له سه ر "ئه وحید" و، پئی پیشانده رینکی ئه وه نده حه ق و راسته به ئه ندازه ی راستی "یه کتایی خوا"، هه ره به و جۆره ش به لگه به کی بنی گو مان و پروونه له سه ر "به خته وه ری هه میشه ی". به لکو ههروهه که چۆن به بۆ نه ی بانگه وازه که ی و رینمایی کردنه که په وه بووه به هزی هاته دی و گه بشتنی مرؤف به به خته وه ری هه میشه ی، هه ره به و جۆره ش، به بۆ نه ی نزا و پارانه وه و به ندا په تی به که په وه بۆ خوی گه وه ره، بووه به هزی به ده بینان و دروستکردنی نهو به خته وه ری به هه میشه یه..

جا نه گه ده تهویت ئه مه بزانت، نهوا فه رموو سه بری نوپزه گه وه که ی بکه، که ئه وه نده گه وه ره و فراوانه خه لکی دوور گه ی عه ره ب. به لکو دانیشتوانی گۆی زه ویش له پشت سه ریه وه پزیه یان به ستوه و ئه م نوپزه ی له گه لدا ده کهن. ئنجا سه بری بکه، ده بینیت نهو نوپزه به و کۆمه له زۆره وه به شیوه به که ده کات که خۆی ئیمامه و له میحرابی سه رده م و چه رخه که پدا راوه ستاوه و له پشت سه ریشه وه هه موو مرؤفه به پزیه کانی گرو ی ئاده میزاد هه ره له ئاده مه وه - دروودی له سه ر بیست - تا ئیستا و تا دنیا ش دنیا به، له پزی سه رده مه کاندان نوپزیان له پشت سه ریه وه دابه ستوه و "ئامین" بۆ پارانه وه و نزا کانی ده کهن. ئنجا گوئی راهگه ره و بزانه له و نوپزه دا که به و کۆمه له زۆره وه ده بکات، چی ده ئیت؟ نهو ته بۆ شتیکی زۆر گه وه ره و پیویست و گشتی و ده پارته وه که زه وی و ئاسمان و هه موو بوونه وه ره و به شداری ئه م پارانه وه یه ی ده کهن و، هه موو به زمانی حالیه یان ده ئین: به لئی ئه ی پهروهه دگاران! نزا که ی گه را بکه، چونکه ئیمه ش و هه موو نهو دره و شانوهانی ناوه جوانه کانی خۆیشت له ئیمه دا،

هه موومان داوای هاتنه دبی هه مان خواست ده کهین که ئه مو پیغه مبه ره ﷺ له نزا کهیدا داوای ده کات.

ئنجا سهیری چۆنیتی پارانهوه کهی بکه، بزانه چۆن به ههزاری یه کهی گهوره و، تاسه یه کهی توندوتیژ و، خه میکی قوول و، خۆشه وستی یه کهی خهفه تاوی یه وه ده لایته وه، به جۆرنیک که سۆز و ههستی بوونه وهرانی هه ژاندوو و ئه وانیشی خستوو ته گریانوه و، له نزا و پارانهوه کهی خۆیدا به شداری کردون!

ئنجا سهیر بکه و بزانه بۆج مه به ستیک وابهو جۆره ده لایته وه. ئه وه تا بۆ ئامانج و مه به ستیک ده پارێته وه که ئه گهر نه یه ته دی ئه وا پایه ی مرۆف، به لکو دنیا و ته نانه ت هه موو بوونه وهران بۆ نزمترین پله داده به زیته خواره وه و، هیچ نرخ و بایه خینکیان نامینیت، به هاتنه دبی ئه مو مه به ستمش بوونه وهران بهرز ده بنه وه و پله ی که مالی خۆیان وهرده گرن.

پاشان بپروانه چۆن به داوای یارمه تیدانیککی دوور و درێژ و لالانه وه یه کهی به کوول و داوای بهزه یه کهی خه ماوی یه وه، له خوا ده لایته وه. به جۆرنیک که تاسه و شهوقی عه رش و ئاسمانه کانیشی هه ژاندوو و ده ئینی عه رش و ئاسمان پینکه وه هاوار ده کهن و ده ئین: "خوایه گیان! پارانهوه کهی گهرا بکه!"

ئنجا بپروانه ئه م داخوازی یه یه له کێ داوا ده کات؟ به ئی، له و خوا به ی داوا ده کات که به توانا و بیسه ر و به خشنده و زانا و بینهر و میهره بان و به بهزه یه .. ئه مو خوا وه نده ی که شار او هه ترین نزای نادیارترین زینده وه ره له په نه انترین پیوستیدا، ده بیستیت و، وهک له بهر چاودایه پارانهوه کهی گهرا ده کات و کاره کهی بۆ ئه بنجام ده دات.. ههروه ها له و خوا وه نده ی که که مترین هیوای که مترین زینده وه ره له که مترین مه به ستدا ده بینیت و، وهک له بهر چاودایه، ئه مو زینده وه ره به و ئاوات و مه به سته ی خۆی ده گه به نیت، به جۆرنیککی پر له دانست و شیوازیکی رینکوپینکیش که ره م و میهره بانیشی خۆی بهرامه بریان ده رده خات. که واته هیچ گومانیک له وه دا نامینیت که ئه م پهروه رده کردن و کاره بنجامدانه، ته نها له لایه ن خوا یه کهی بیسه ر و زانا و بینهر و دانا وه یه.

□ ئی سیاز ده هم:

چه نده جینی سه رسو رمانه!.. ئه م پیغه مبه ره ﷺ داوای چی ده کات که وا له سه رزه ویدا را وه ستاوه و مرۆفه بهر پیزه کانی گرزوی مرۆفایه تیی له پشت سه ری خۆی کۆ کردوو ته وه و، پروه و عه رشی مه زنی پهروه رده گار ده ستی بهرز کردوو ته وه و خه ریککی

دوعا و پارانه و په کی وایه که هممو جیننی و ناده میزاد "نامین" ی بؤ ده کهن و، له کاروباره کانپوه دهرده که ویت که هم مرؤفه مایه ی شهره فمه نندی په گهزی مرؤف و هتکه و ته ی بی وینه ی هممو کات و گهردونه و مایه ی شانازی هممو بوونه وهرانه له هممو کاتیکدا..

له پارانه و که شیدا هممو ناوه جوانه کانی خواوند، که له ناوینه ی بوونه وهراندا دهرده که ون و دهره و شینه و، ده کات به تکاکاری نزا کانی، ته نانه ت خودی نه و ناوانش همان پارانه و داواکاری بیان همه که نه و داوایان ده کات!

گوئی رابگره، نه و تا داوای ژبانی همیشمی و به په ک گه پشمن و به هشت و ره زامه نندی خواوند ده کات!

خؤ نه گهر نه و هؤ کاره له ژماره به دهرانه ی وهک: میهره بانی و چاودیری و دانایی و دادگری، که به چاوده بیرین و له سر بوونی ناخبره ت بهندن، نه گهر نه و هؤ کارانه و ناوه پیروزه کانی خواوندیش که چند هؤ کارنکی تری داخوازی قیامتن، گهر هممو نه مانه نه بوونه، نه و اهر ته نه پارانه و که ی هم که سه نورانی په سه روزیاد بوو بؤ نه و ی که په روه ردگاری، به تایه تی به هشت بؤ نه و هاوره گهزی نه و (که گروزی مرؤفه) به دی بهینیت و دروستی بکات، وهک له هممو به هارنیکدا چه ندین به هشتی رازوه به موعجزاتی به دپهینراوانی، بؤ نیمه دروست ده کات! که واته هروهک پیغه مبریتی په کی سو به هوی کردنه و ی دهر گای نه م دنیا به بؤ تاقیکردنه و به ندایه تی، هر به و جزهش نزا و پارانه و ی به ندایه تی په کی، بوو به هوی کردنه و ی دهر گای نه و دنیا بؤ توله سندنه و و پاداشت به خشین.

جا ئایا ده گونجی هم رنکوینکی په زور و، به رزی په فراوان و، سنعته جوان و بی عیب و، جوانی په دوور له ناشیرینی په کی که له راده په کی وهادایه و له که سینکی وهک (غزالی) ده کات که بلیت: "لیس فی الإمكان أهدع مما كان"، هممو نه مانه بگورین و ناشیرینی په کی عیدار و، ستمینکی ناروا و، ئالوزبوونینکی گهره جی بیان بگریته و، واته: قیامت نه په ته کایه و؟ چونکه گوئی لیوونی زمترین دهنگ له زمترین به دپهینراوه له باره ی زمترین پیوستی و مبه سته و، گهر ابوونی نه و نزا و داواکاری په ی به وپیری باهخ پیدانه و، هم کاره - وهک له بهر چاودایه - روو بدات.. به لام له همان کاتدا گوئی له بهرترین دهنگ و پارانه و له باره ی گرنگترین و پیوستترین نامانج و پیوستی په و نه گهرت و، جوانترین داواکاری له جوانترین هیوا و

ئومیددا قبول نه کریت، کارینکی ئهوه نده ناشیرین و ناتهواوه که هیچ ناتهواوی و ناشیرینی به کی تری بی ناگات. ئهوش شتیکی به کجار دور و نه گونجاوه و، هەر گیز هم جوانی به بی عمیه، ئهوش ناشیرینی به له راده بهدهره قبول ناگات!
دهسا ئهی هاره له کم لهم گهشته سهیره دا!

ئاها ئهمانه ی که یینین سهروزه یاد نین؟ خو ئه گهر ده تهوینت ههرچی شت همه به له باره ی ئهم زاتهوه بیانانیت، ئهوا باش بزانه که ئهوه کاره شتیکی مهحاله و بز کهس ناپه تهدی، تهناوت ئه گهر سه د سالی په به قیش لهم دور گه به دا بمیننه وه، هیشتا ناتوانین له سهیر کردنی په که له سهدی کاروبار و فرمانهیری به سهیر سهر سوور هینه ره کانی بیینه وه و، یزاریش ناین.

کهواته با به ره دوواوه بگه ریننه وه و، چه رخ به چه رخ و سهردهم به سهردهم پروانین و بزانی چۆن ئهم چهرخانه ی تر له پرووناکی چهرخه که ی ئهویان وه گرتووه و پنی گه شاونه تهوه و، وه کو به مهار پنی سهوز و په نگین بوون..

به ئی، ده یینیت گولانی ههر چه رخیک لهم چهرخانه ی به سهیراندا تیه پر ده بین، ده میان به پرووناکی خۆری چهرخه به خته وه ری پشکووتووه و، هه ره که له وه چهرخانه چه نین به ره مه سی بهرز و به نرخی بووه، وه که: ئه بوو حه نیفه و، شافیعی و، ئه بوو یه زیدی به مستامی و، جونهید و، شیخ عه بدولقادی گهیلانی و، ئیمامی غه زالی و، شاه ی نه قشه بند و، ئیمامی په بهانی و، هه زاران به رو بوومی پرووناکی تری وه که ئهوه زانایانه، که له پرووناکی رینمایی ئهوه زاته نوورانی به به ره مه مند بوون. جا با ئیستا باسکردنی ئهوه ی که له گه رانه وه که ماندا دیومهانه، به درێژی بز کاتیکی تری هه لبگیرین و، ئیستا سه لات و سه لام پشکمش بهو زاته نوورانی به بکهین که خاوه نی موعجیزاته و گهوره و سهروه ره مان حه زره تی محمده ﷺ لهو سه لات و سه لامانه ی که هینا بز هه ندئ له موعجیزه کانی ده که ن:

"علی مَن أَنْزَلَ عَلَيْهِ الْفُرْقَانَ الْحَكِيمَ مِنَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ مِنَ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ سَيِّدَنَا مُحَمَّدَ أَلْفِ أَلْفِ صَلَاةٍ وَسَلَامٍ بَعْدَ حَسَنَاتِ أُمَّتِهِ.

علی مَن بَشَّرَ بِرِسَالَتِهِ التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَالزَّبُورَ وَالزَّبْرَ، وَبَشَّرَ بِنُبُوْتِهِ الْإِرْهَاصَاتُ وَهَوَاتِفُ الْجِنِّ وَكُوهَانِ الْبَشَرِ وَانْشَقَّ بِأَشَارَتِهِ الْقَمَرُ: سَيِّدَنَا مُحَمَّدَ أَلْفِ أَلْفِ صَلَاةٍ وَسَلَامٍ بَعْدَ أَنْفَاسِ أُمَّتِهِ.

علی من جاءت لدعوته الشجر، ونزل سرعة بدعائه المطر، وأظلت الغمامة من الحر، وشبع من صاع من طعامه مئاة من البشر، ونبع الماء من بين أصابعه كالكوثر، وانطق الله له الضبّ والظبي والذئب والجذع والذراع والجمل والجبل والحجر والاسد والشجر، صاحب المعراج ومازاغ البصر، سيدنا وشفيعنا محمد ألف ألف صلاة وسلام بعدد كل الحروف المتشكلة في الكلمات المتمثلة باذن الرحمن في مرايا تموجات الهسواء عند قراءة كل كلمة من القرآن من كل قارئ من أول النزول السی آخر الزمان، واغفر لنا وارحمنا يا إلهنا بكل صلاة منها. آمین".

(بزانه! هو شتانهی که ده بن به به لگه ی پیغمبریتی حه زره ت ﷺ له ژماره نایه ن، زانا لیکوژلره مه زنه کان له م باره یه وه کتیبیان داناه، منیش له گه ل کوله واری و کمم توانایی خومدا چهند تیشکینکی نه و خوره م له نامیلکبه کی تور کیدا به ناو نیشانی: "چهند تیشکینک له ناسینی پیغمبره وه ﷺ" و، له مه کتووی نوزده هه میشدا پروون کردوه ته وه. به کورتیش لایه نه کانی ئیعجازم له موعجزه گه وره کیدا که قورثانه، پروون کردوه ته وه و، به پنی تیگه یشتنی که مو کورتی خویشم له په یامی "چهند بریسکه یه" دا نامازه م بو چل پرووی ئیعجازی قورثان کردوه، به کیکیشم له و چل پرووه، که لایه نی ره وانیزی به به رزه بی وینه که ی دارپشتی قورثانه، له نریکه ی چل لاپه ره په کدا له تفسیره عهره بی به کم که ناوی: "اشارات الاعجاز" ه، به پروونی باس کردوه.. جا نه گهر حه ز ده که میت ناگاداری نه مانه بیست، نه واه فرموو سر له و سنی کتیبه بده).

□ نمی چواره هم:

بزانه! قورثانی پرووز، که خوی له خویدا ده ریای موعجزاته و موعجزه ی هره گه وره ی پیغمبره ﷺ، "پیغمبریتی" ی حه زره ت و، "یه کتایی" خواوه ند به جوانی ده چه سینیت و، نه وه نده به لگه ی زور و زه به ندهش له سهر هم مه سه لانه ده رده خات و ده هینته وه، که ئیر پیویست به هیچ به لگه یه کی تر نامینته وه، وائیمش لیره دا نامازه بو پیناسه که ی ده که ی ن، و پاشان په نجه بو چهند بریسکه یه کی ئیعجازه که ی درئز ده که ی ن، له وانه ی که هه ندئ کس پر سیاریان له باره وه ده که ن:

نه گهر ده لئیت: قورثان چی به؟

له وه لامدا پنت ده و تریت:

قورئان سەرگوزەشتەیی ئەزەلیی ئەم بوونە وەرانیە و، وەرگێری ئەبەدیی ئەو زمانانەیی بوونە وەرانیە کە ئایەتە تەکوینی یەکانی گەردوون دەخوێننە و، موفەسسیر و پروونکەرە وە کتیبی جیهانە.. هەر وەها دەر خەر و ئاشکرا کەری ئەو گەنجینە پەنەنانەیی ناو کانه کە لە نێوان زەوی و ئاسمانە کاندای شارراو نەتەو.. هەر وەها کلێلێکە بۆ کردنە وە پراستی ئەو کاروبارانەیی کە لە ناو نەندی دێرە کانی پرووداوە کاندای حەشار دراوون.. هەر وەها زمانی جیهانی پەنەنانە لە جیهانی یینراودا.. هەر وەها گەنجینەیی گفتوگۆ ئەزەلی یە پاک و بێگەرد و، ئاوردانە وە مێهرە بانی یە ئەبەدیی یە کانی خوایە.. هەر وەها بناغە و نەخشە و ئەندازە و خۆری ئەم جیهانە مەعنە وەیی یە ئیسلامی یە.. هەر وەها نەخشەیی جیهانی ئەو دنیا یە.. هەر وەها و تەبە کە پروونکەرە و، تەفسیریکی ئاشکرا و تەبە کە پروون و، بەلگەیی کە یە کلایی کەرە وەیی توندوتۆڵ و تەرجومانیکی پرووناککی زات و سیفات و ناو و کاروبارە کانی خواوە نەندە.. هەر وەها پەر وەر دە کاری جیهانی مەرفایەتی یە و.. وە ک ئاو و پرووناککی وایە بۆ مەرفایەتی گەورە کە ئیسلامەتی یە.. هەر وەها وە ک دانایی راستەقینەیی بۆ جۆر و پەر گەزی مەرف، رابەر و پێ پێشاندەریشیانە بۆ ئەو شتانەیی کە مەرفایان لە پێناو دا دروست کراو.. هەر وەها قورئان وە ک کتیبی شەرعیەتە بۆ مەرف، کتیبی دانستیشە.. هەر وە ک کتیبی دوعا و بەندایەتی یە، بە هەمان جۆر کتیبی فەرمان و بانگە وازی شە.. هەر وە ک کتیبی زیکرە، کتیبی فیکریشە.. هەر وە ک تەنە یە ک کتیبە، بە لام لە بەرامبەر پێوستی یە مەعنە وەیی کانی مەرفە وە چەنلین کتیبی تێدایە.. هەر وەها ئەم قورئانە وە ک مەنزلیکی پێرۆزی پەر لە نامە و کتیب وایە، بە رادە یە ک کە بۆ مەشرەبی هەر یە کە لە ئەهلی مەشرەبە جۆر و جۆرە کان و رێبازی هەر یە کە لە خواوە نی رێبازە جیا جیا کان، لە ئەولیا و صیددیقان و خواناسان و زانا لیکۆلەرە کان، بۆ هەر یە ک لە مانە، نامە یە کە پێشان داو کە شیاری چێژی مەشرەبە کە ی ئەو ییت و، ئەو مەشرەبە ی پێ پرووناک بێتە و و لە گەل پێرە و ی رێبازە کە پێدا بگۆنجیت، بە رادە یە ک کە دەلێی ئەم قورئانە لە کۆمەلە نامە یە ک پێکھاتوو!

◆ سەیری پروونکردنە وە بریسکانە وە ی ئیعیجاز بکە لە دوویات کردنە وە کانی قورئاندا، کە نە فامان بە خەمبالی خۆیان بە ناتە و اوایی لە قەلەم دەدەن لە پەر و انبێژی قورئاندا:

بزانه کە لە بەر ئەو ی قورئان کتیبی زیکر و دوعا و بانگە وازە، ئەو دوویات بوونە وە ی جوانتر و پەر وانتر و تەنانت پێوستەرە. کە واتە بەو جۆرە نی یە کە نە فامان و

کهسانی بهر کورت گومان ده بن. چونکه زیکر دوویات ده ینمهوه و، دوعا ده وترینهوه و بانگهوازیش جهختی له سهر ده کرینهوه، نهمش له بهر نهوهی که دوویات بوونهوهی زیکر رووناکی ده بهخشیت و، به وتنهوهی دوعا و دوویات بوونهوهی بانگهوازیش، دوعا که جینگیر ده ینت و بانگهوازه کش جهختی له سهر ده کریت.

جا له بهر نهوهی که قورئان ده رمان و شیفای هممو که سینکه له هممو کاتیکدا و، هممو که سینکی له هممو کاتیکدا بۆی نالوینت که هممو قورئان بخوینینهوه، نهوا خواوهندی دانای میهره بان زۆربهی مه بهسته کانی قورئانی له زۆر سووره تدا، به تایبته له سوورته درپژه کاندای، داناره. به راده بهک که هه ریهک له سووره تانه وهک قورئانیکه بچووکێ لێ هاتوه و، بهم جۆره رینگای بۆ هممو که سینک ئاسان کردوه بێ نهوهی کس بێ بهش بکات. له بهر نهوه، باسی "نه وحید" و "حه شر" و "چووکێ" "حه زه تی مووسا"ی - دروودی له سهر ینت - دوویات کردوه تهوه.

پاشان بزانه! ههروهک پینووستی یه کانی لهش، به پینی کات ده گۆرین و جیا جیان، هه ر بهو جۆره ش پینووستی یه معنهوی یه کانی مرؤف کاته کانیان جیا جیا یه. نهوه تا پینووستی معنهوی مرؤفیش بۆ بهشینکیان به وینهی پینووستی لهش وایه بۆ "هوا" و له هممو چر که مه کدایه وهک "هو الله" بۆ رۆح و، بۆ بهشینکی تر له هممو کاتیکدایه وهک "بسم الله" .. ئیتر بهم جۆره نهوانی تریش بۆ خۆت لیک بدهرهوه.

کهواته دوویات بوونهوهی ئایهت و وشه کان بۆ ده رخستی دوویات بوونهوهی پینووستی یه و، ئاماژه به بۆ زۆری و توندیی نهو پینووستی یه، ههروهها بۆ بیدار کردنهوه و له خهوه ههلساندنی ده ماری پینووستی یه و، بۆ شهوق دروستکردنی مرؤفه بۆ نهو پینووستی یه و، بۆ جوولاندنی ئیشتیهای پینووستی یه سه بارهت بهو خۆراکه معنهوی یانه.

بزانه که: قورئان دامه زینهری ئهم ئاینه گهوره و توندوتۆله و بنیاتنهری بنچینه کانیه تی. ههروهها بناغه کانی ئهم جیهانه ئیسلامی یه یه و، هه لگێر و ئالو گۆر که ری لایه نه کۆمه لایه تی یه کانی ژبانی گه رۆی مرؤفه و، وه لایه گشت پر سیه ره دوویات بووه کانی سه رجه م چین و توپژه جیا جیا کانی گه رۆی مرؤفی تیدایه که چ به زمانی ده م و چ به زمانی حال ده یانکه ن. خۆ دوویات کردنه وه ش کار بیکه گه لێ پینووسته بۆ "دامه زینهر"، تا کو نه وهی دایده مه زینیت جینگیری بکات و .. پینووستی به وتنه وهی یهک له دوا ی یهک هه یه، تا کو نهو شته ی مه به ستیه تی جهختی له سهر بکات و پشتی بگریت.

بزانه! که قورئان له باره ی چهند کیشمه کی گموره ده دویئت و، دلان بانگ ده کات که باوه پهان پین بکن و.. چهند راستی به کی وردیش پروون ده کاتمه و داوا له ژیری به کان ده کات که یسانزنن. کهواته بز له وه ی هم کیشانه له ناو دلاندا دلمه زرنرین و له بیری زور به ی خه لکیدا جینگه بکرین، پینوسته له چهند شیوه و شیوازیکی جیا جیادا دووپات بکرینه وه.

ئجا بزانه که هموو نایه تینکی قورئان بهر و پشت و سنوور و هه لاتگه ی خۆی همه و، هر چیرۆ کینکیش چهنلین حو کم و سوود و مه به ست و پرووی تیدا به. ده یینیت له جینگاه کدا له بهر به کیک له و پرووانه باس ده کریت، به لام له جینگاه کی تر دا له بهر پرووه کی تر، له سووره تینکدا له بهر به کیک له و مه به ستانه باس ده کریت، که چی له سووره تینکی تر دا له بهر مه به ستینکی تر. کهواته دووپات بوونه وه که، ته نها له پرواله تدا به.

* سه باره ت به وهش که قورئان باسی هه ندی بابه ت و مه سه له ی گه ردوونی به کورتی و پوختی ده کات و، له هه ندینکی تریدا به شیوه یه کی ته ماوی ده دویئت، له راستیدا هم کاره ی قورئان، بریسکه مه کی دره و شانه وه ی ئیعجازه و، نه هلی ئیلحاد به هه لدا چون که به وه می خۆیان نه میان به نهنگی له قورئاندا داناه و، کردوویانه به جی ره خنه یان.

◆ نه گه ر ده ئینیت:

بۆچی قورئان وه کو فه لسه فه و حکمه ت له باره ی بوونه وه رانه وه نادویئت و، هه ندی مه سه له به کورتی باس ده کات و، هه ندینکی تریشیان به شیوازیک باس ده کات که له گه ل هه ست و بیری زورینه ی خه لکیدا بگه رنجیت و، بیریان ماندوو ناکات و نازاریان نادات. به لکو له پرواله تدا زور به ره وانی و ئاسایی باسیان ده کات؟

له وه لامدا ده ئین:

چونکه فه لسه فه له پنی حه ق لایداوه و پنی لئی ون بووه!

دیاره به حه می له و دهرس و وتانه ی پینشوو تینگه شتیت له وه ی که: قورئانی پیرۆز کاتی باسی بوونه وه ران ده کات، بۆ نه وه باسیان ده کات که بیانکات به به لگه له سه ر زات و سیفات و ناوه جوانه کانی خوای گه وره. واته: ناوه رۆک و واتا کانی کینی گه وره ی گه ردوون له خه لک تیده گه به نیت، تاکو به دیه پنه ری گه ردوونیان پنی بناسینیت. به و واتایه ی که قورئانی پیرۆز "بوونه وه ران" له پیناوی به دیه پنه ره که یاندا

به کار ده هیئت، نهك له پیناری خودی نهو به دپهینراوانه دا! نهه سه ره پای نهو هی که قورغان له قسه و گوفتاریدا پروو له جهماوه ده کات.

که واته مادهم قورغان له باسه کانیدا بوونه و نهوران بۆ نهو به کار ده هیئت که بیانکات به بهلگه له سه ره به دپهینریان، نهوا مهرجی "بهلگه" نهو په که له بهرچاوی جهماوه رداله "نه بجم" ه که ی پروو و ناشکراتر بیت.

پاشان مادهم قورغان رابره، نهوا "بلاغه تی رابه رایه تی" له وه دایه که له گه ل بیر کردنه وه و روانینی عوام (زورینه) ی خه لکیدا بپروات و، ههسته کانیاں ره چاوی بکات و، بیزاری له بیری جهماوه ردالایات، تا کو روانینیاں به بی نهو وه و بی سوود گرفتاری بیزاری و نه شازی نه بیت و، بیر کردنه وه شیاں چه واشه نه کات و، ههستیان - به بی هیچ سوودنیک - په رته وازه نه بیت..

که واته ره وانترین گوفتارنیک ناراسته ی نهوان بکرت و، باشترین پرنمای بی بویان نهو په که ناشکرا و ناسان و کورت بیت، تا کو به ناسانی لینی تی بگه ن و لینی بیزار نه بن و، لهو شتانه دا که نهوان پیوستیان به دریزه پیدانی نی په، نهه به کورتی بویان باس بکات و، بۆ شته ورده کانیش نهوونه بهیخته وه، تا کو بهم کاره له تی بگه پشته ی نهوان نزیکیان بخاته وه.

جا له بهر نهو هی که قورغان رابره بۆ هه موو چینه کانی مرؤفایه تی، نهوا به بلاغه تی رابه رایه تی و پیوست ده کات که شتیک باس نه کات زوربه ی خه لک بخاته هه له کاری و سه ریچی کردنه وه سه باره ت بهو شتانه ی که به گویره ی رواله ت بینیی خو یان به به دپهیی ده زانن و، نهو شته هه ست بی کراو و باوانه ی ناو نهوان - به بی هیچ پیوست کردنیک به گوړپن - نه گوړپن و، نهو شتانه ی که نهوان له کار و فه رمانبه ری و نه ر که سه ره کی په که یاندا پیوستیان پیا نی په، نهه هه ر باسیان نه کات، یان نه گه ر باسیشی کردن، به پوختی له باره یانه وه بدویت..

بۆ نهوونه:

قورغان باسی "خوړ" ده کات، به لام نهك له بهر خوړ خوړی و چپیه تی په که ی، به لکو له بهر نهو که سه ی که پرووناکی کردو وه ته وه و کردو وپه تی به چرا و، له باره ی کار مه ندی په که ی خوړه وه ده دویت که له وه دایه بووه به ته وه ره په ك بۆ ده ر خسته ی سعه تی کردگار و پڼکو پڼکی به دپهینراوان. خو پڼک خسته ی و پڼکو پڼکیش بریتین له چه ند ناوینه په ك که به دپهینره ی مه زغان پڼ ده ناسینن.

کهواته قورئان به پیشاندانی رینکونکی له تان و پزی چینی به دیهینراواندا، کهمالاتی به دیهینه ری دانا و زانامان پی ده ناسینت و، که ده فهرموی: ﴿وَالشَّمْسُ تَجْرِي﴾ (بس: ۲۸) تیمان ده گهینه نیت و بیدارمان ده کاته وه بۆ ههلسو کهوته کانی توانستی گهوره ی خواوه ند له جیاوازی نیوان شهو و پۆژ و، یه که له دوای یه که هاتنی هاوین و زستاندا. بهم سه رنج راکیشانهش گوئی ییست بۆ گهوره یی ده سته لات و توانای کردگار و یه کتایی له پهروه ردگاری یه که ی خوادا بیدار ده کاته وه. جا ئیتر حقیقه تی هاتوچزی خۆر هه رچۆن و به هه ر شیوه یه که نیت، هیچ کاریک ناکاته سه ر مه به سته که ی قورئان، که بریتی یه له پیشاندان و ده ر خستی ئه و رینکخسته دیار و چنراوه (منسوج) ی که له کاروباری خۆردا هه یه.

ههروه ها ده فهرموی: ﴿وَجَعَلَ الشَّمْسُ سِرَاجًا﴾ (نوح: ۱۶) ..

که قورئان وشه ی: "سراج" له م ده سته واژه یه دا به کار ده هینت، جیهان له شیوه ی کۆشکیکدا ده رده خات و، که ره سه کانی ناو جیهانیش له شیوه ی پینداویستی یه کانی ناو ئه و کۆشکه دا پیشان ده دات و، شته رازاوه کان و خۆراکه کانی ناویشی به هی دانیشتوو و میوانه کانی ناو ئه و کۆشکه له قه له م ده دات و، له و ده ر برینه دا و اله مرؤف ده کات که هه مست بکات و په ی به وه بیات که ده ستنکی ره نگین و سه خاوه هه مند و میهره بان بۆ میوانه کان و خزمه تگوزاره کانی ناو ئه و کۆشکه ئاماده ی کردوون. "خۆر" یس له و کۆشکه دا بریتی یه له کار پی سپهرراویکی به رده ست و چرایه کی پرونا که ره وه.

کهواته به کارهینانی وشه ی "سراج" له م گوزارشته دا، مرؤف بۆ به زه یی و میهره بان یی به دیهینه ره له نیوان گهوره یی پهروه ردگار ئی یه که یدا بیدار ده کاته وه و، مرؤفیش له چاکه کاری یه کانی ئه و خواوه نده له نیوان فراوانی میهره بان یی یه که یدا تیده گهینه نیت و، وایان له ده کات که هه مست به و سه خاوه هه ندی یانه ی خواوه ند بکه ن که له گهوره یی پادشاییه که یدا هه یه.

ئنجا ئیستا گوئی له و مرؤفه فهلسه فی یه زۆربل ئی یه رابگره، بزانه له باره ی خۆره وه

چی ده ئیت ؟

ئه وه تا ده ئیت :

(خۆر پارچه یه کی زه به لاحی تواوه ی ئاگره و، هه ره له جینی خۆی به ده وری خۆیدا ده خولیته وه و، چه ند پزیسکینکی له جیا بووه ته وه، که بریتین له زه و ی یه که مان و

هه ساره گهړوکه کانی تر. جا هم قه باره گموره و جیاجیانمش، که په کجار زه به لاجن، گموره بیان موه نده به و.. ماهیه تیان موه به).

جا پروانه هم مه سه لمبه جگه له سر سوورمان و وای و پرمان چ سووډنکی پی گمیاندهیت؟

خو نه که مالینکی زانستی و، نه چیژنکی رڅی و، نه تامانچینکی ناده می یانه و، نه سووډنکی لایینی پی نه گمیاندهیت..

له موه قیاس و بهاروردی مه سه له کانی تریش بکه، تا کو نرخ و بهای موه مه سه له فلسفه یانه بزانیته که به پروالته شینکی رازاوه، که چی له راستیدا ناوهرؤ که که بیان نه زانی په کی خالی و به تاله!

که واته با زرق و برقه پروالته په که ی فلسفه له خشته نه بات و، هر گیز پشت له پروونکر دنوه کانی قورمانی خاوه ن ئی مجاز ه لنه کهیت.

اللهم اجعل القرآن شفاءً لنا - ولکاتبه وأمثاله - من کل داء ومونساً لنا ولهم فی حیاتنا وبعد موتنا، وفي الدنيا قریناً، وفي القبر مونساً، وفي القيامة شفیعاً، وعلى الصراط نوراً، ومن النار سترأ وحجاباً، وفي الجنة رفیقاً، والی الخیرات کلها دلیلاً وإماماً، بفضلک وجودک وکرمک ورحمتک یا أکرم الأکرمین ویا أرحم الراحمین. آمین.

اللهم صلّ وسلم علی من أنزل علیه الفرقان الحکیم وعلی آله وصحبه أجمعین. آمین. آمین.

بیداری:

لهو چل جوړانه ی ئی مجازی قورمان پازده جوړمان له
"مه سنه وی نووری" دا باس کردووه، له شمش دتویی غمی چوارهم،
به تاییهت له شمش سه رنجه ورده کانی دتویی چواره مدا. له بهر موه
لیره دا به کورتی باسماں کردن. جا هر که سینک ده په ویت به
درئوی ناگادار بیت، با سه رنک له وئی هدات.

الباقی هو الباقی

سه عیدی نوورسی

باشکۆی وهی نۆزدههم و سی و یه کم

موعجزه‌ی لهت بوونی مانگ

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿إِقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَالشَّقَقَ الْقَمَرُ • وَإِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرَضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُّسْتَمِرٌّ﴾

(القمر: ۱-۲)

چهند فعیله سووفینکی ماددی و نه وانمش که کویرانه چاویان لی ده کهن، ده یانه ویت پهرده به سهر پرووی موعجزه‌ی "لهت بوونی مانگ" دا، که وه ک مانگی چوارده دهره و شینهوه، بگێرن و له بهر چاودا لایبهن. نه وه تا چهند وه هینکی ههله و دور له راستی له باره یهوه بلاو ده که نه وه و ده لێن:

(نه گهر موعجزه‌ی لهت بوونی مانگ له راستیدا پرووی بدهیه، نهوا سهرانسهری جیهان دهیزانی و، ههموو کتیه کانی میژوویش باسیان ده کرد) وه لام:

موعجزه‌ی لهت بوونی مانگ له بهردهم کۆمه لیکدا پرووی داوه که ده عوای پیغه مهربنتی پیغه مهربان ﷺ بیست و ئینکاریان کرد، هم موعجزه یهش بۆ چه سپاندنی نهوه عوایه پرووی داوه. پروودانه که شی له شهودا و له کاتیکدا که خه لکی بی ئاگا بوون و به شیوه یه کی کاتیش بووه. نه مه سه ره پرای نه وه ی که جیاوازی هه لاتگه کان (مطالع) و په له هه ور و، هۆکاره کانی تری جگه له مانهش، پئی له یینی مانگ ده گرن. شتیکی ئاشکراشه که هۆکاره شارستانی یه کانی نوئی و کاروباری پروانین و سهیر کردنی بۆشایی ئاسمان، وه ک ئیستا، باو نه بووه.

کهواته مارج نی یه که ههر چی کس ههیه له ههموو جینگاهه کدا هم لهت بوونه ی مانگ بیینی و، هم پروودا وهش بجینه ناو کتیه کانی میژوووه! ئیستا له نیوان چه ندین خالی زۆردا گوئی بۆ پینج خال پابهگه، که گویت پابهگرت، نهوا پشت به خوا، ههموو نهوه په له هه وره وه هه یانه ی که له سهر پرووی هم موعجزه یه که له که بوون، دهره وینه وه:

● خالی یه کهم:

سه سهختی و ملنه دانی کافرانی نهو کاته - بهینی ههوالی میژوو - شتیکی به ناوبانگ و زانراوه. جا کاتی که قورئانی پیروژ نه موعجیزه یه به ئایه تی: ﴿وَأَنْشَقُّ الْقَمَرَ﴾ را گه یاند و، ده نگدانه وهی نه م ئایه تمش به هه موو لایه کدا بلاو بووه وه، هیهچ کام لهو کافرانه ی که باوه پریان به قورئان نه ده هینا، نه یانوانی و پر کیشی نه وه بیان نه کرد که نه م ئایه ته به درؤ بجه نه وه، واته: بلین: درؤیه، پروداوی و ا پرووی نه داوه. چونکه نه گهر له راستیدا نهو موعجیزه یه پرووی نه دایه و، شتیکی چه سپاو نه بوایه لایان، نهوا به توندی بؤ به درؤ خسته وهی و به تالکردنه وهی ده عوای پیغمه بریتی پیغمه بر ﷺ راده په پین. خؤ نه وه تا هه موو کتیه کانی میژوو بگه پئی، هیهچ کامیان چ قسه یه کی کافرانی سه بارهت به ئینکاری لهت بوونی مانگ نه قفل نه کردوه، مه گهر نه وه نه بی که قورئان خؤی له ئایه تی: ﴿وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُّسْتَمِرٌّ﴾ دا پرووی کردوه ته وه. نهویش بریتی به له وهی که: نهو کافرانه ی نه م موعجیزه بیان به چاوی خؤیان دی، وتیان: "نه مه سیحره" که واته با چه ند که سیک پرؤن بؤ شوینانی تر و پیرسن ئایا خه لکی نهو شوینانمش نه مه بیان دیوه بیان نا؟ که پرؤز بووه وه له "یه من" و شوینانی تر وه کاروان گه یسته نه وی. کافره کانیش ههوالی نه مه بیان لی پر سین، نهو انیش وتیان: به ئی، نه مه مان دیوه. ئنجا کافره کان وتیان: (سیحری هه تیوه که ی نه بوو تالیب گه یشتوه ته ئاسمانیش)!

● خالی دووه م:

زۆربه ی پیشمه وایانی زانستی که لام، وه ک سه عدی تهفتازانی، وتوویانه: (پروداوی لهت بوونی مانگ مته واتیره، وه ک هه تقولانی ئاو له نیوان په بجه پیروزه کانی و تیراوبوونی سوپایه کی تهواو لهو ئاوه، ههروه ها وه ک گریان و بیتاقه تی به داره که ی ناو مز گهوت له دووری پیغمه بر ﷺ که له کاتی خوتبه دا پالی پیوه ده دایه وه، که نه ممش کۆمه لی ناو مز گهوت هه موویان گوینان لی بوو. واته: نه م پروداوه کۆمه لیک زۆر له کۆمه لیک زۆره وه، که هه رگیز نا گوینجی له سه ر درؤیه کیان گرتیبت، ده ساو ده م هیناویانه و به م جۆره به ئیمش گه یشتوه. که واته پروداوه که مته واتیری قه تعی و بی گومانه، وه ک گومان نه بوون له ههوالی ده ر که وتنی نه ستیره یه کی کلکدار له پیش ههزار سالدا و، بوونی دوور گه ی "سه ر نلیب" هه ر چه ندش نه مان دیوه).

بهم جزیره بۆت دهر كهوت كه وروژاندنی گومان له دهوری ئەم مەسەلە بئى گومانە و هاوچەشنی ئەمەدا كه به چاو دەبیرین، جگە له نەفامی و بئى عەقلى هيجى تر نى.به..

چونكه لهم مەسەلانەدا ئەوەندە بەسە كه بزائرتت يه كينكه له گونجاوه كان(الممكنات) نهك له نه گونجاوه كان(المستحيلات). خۆ لەت بوونی مانگیش شتيكى گونجاوه و، وه كر ئەوه و ايه كه چيايهك به تەقینەوهی گرگانیک لەت بئیت.

● خالی سى هەم:

موعجیزه بۆ ئەوه پيشان دەدرتت كه ئەوانەى ئينكارىي پيغمبەرتيى پيغمبەر ﷺ دەكەن، قەناعەت به پيغمبەرتيى يه كهى بكەن، نهك بۆ ئەوهى ناچارىان بكات ئيمانى پئى بهيئن! كهواته هەر هينده پيوسته كه ئەو موعجيزه به پيشانى ئەوانه بدرتت دهعوای پيغمبەرتيان بيستوه، بهو ئەندازه بهى كه بيانگەبه نيته دلنيايى و قەناعەتى تەواو له راستيى پيغمبەرتيى پيغمبەردا ﷺ.

بەلام دەر خستى ئەو موعجيزه به له هەموو جينگايه کدا و به روونى، به جزيرتت كه خەلكى ناچار بكات بۆ ئيمان هينان و ملكه چ كردن، ئەم كارە، دژى حيكمتى خواوەندى دانای شكۆمەنده و پيچەوانەى نهينيى "ته كليف" ه كه خوا له بەنده كانى ده كات. چونكه نهينيى ئەو ته كليفهى خواوەند داخوازی ئەوه به كه دەر فەت به ژيرى مرؤف بدات و "ويست" و "ليختيار" ي لئى دانه مالىت!

خۆ ئەگەر خواوەندى بەدبهيئەر موعجيزه ي لەت بوونى مانگى بۆ ساوه ي دوو سەعات بهيشتايه تەوه و پيشانى هەموو جيهانى بدايه و بچوايه ته ناو كتيبه كانى ميژوو - وهك فهيله سووفه كان دهپانهوت - ئەوا كافران دهپانوت: ئەمە ديار دهيه كى گەردوونى ئاسايه و، ئيزت ئەو كاته نەدەبوو به بەلگه له سەر راستيى پيغمبەرتيى پيغمبەر ﷺ و به موعجيزه به كى تايه تيى پيغمبەرى مەزن ﷺ دانه دەنرا، يان دەبووه موعجيزه به كى بەدبهيى وا كه عەقلى ناچار ده كرد باوهر بهيئيت و ليختيار و ويستى لئى دەسەندهوه و ئەو كاتەش رۆحه نزمه خەلوز ئاسا بئى نر خه كانى وهك هى ئەبوو جەهل له گەل رۆحه پاك و بەرز و ئەلماس ئاسا كانى وهك هى حەزرتى ئەبوو به كرى صيدديق - خواى لئى رازى بئيت - يە كسان دەبوون! واتە ئەو كاته نهينيى ته كليفى خوا له بەنده كانى، له ناو دەچوو.

له بهر تهوه، هم موعجیزه به به شیوه به کی کاتی و، له شهودا و، له کاتی بهی ئاگایدا پرووی داوه و، جیاوازی هه لاتگه کان و، همور و شتی تریش بوون به پهرده و پریان لهوه گرتوه که ههموو خه لکی ییبین. له بهر تهوانمه که هم موعجیزه به نه پۆشتوه ته ناو کتیه کانی میژوو.

● خالی چوارهه:

هم موعجیزه به که له شهودا و، به شیوه به کی کاتی و، له وهختی بهی ئاگایدا پرووی داوه، دباره بهی ههچ گومانیک ههموو که سینک له ههموو جینگابه کدا نایبینت. به لکو ته گهر هه ندی که سیش ییبینت، باوه به چاوی خۆی ناکات! خۆ ته گهر باوه پرسی بهی بکات، تهوا پرووداویکی واکه له ده می یه که سهوه به گیر پرتهوه، له لای میژوو بایه خی بهی نادریت.

زانا لیکۆ ته ره کان تهو زیاده به بیان په تداوه تهوه که له پهوا به تی هم موعجیزه به دا زیاد کراوه که گوا یا: (دوا ی لهت بوون، مانگ هاتوه ته سه رزه وی)!

تهو زانایانه هم زیاده به بیان له لا نه چه سپاوه و فه رمویانه: له وانمه هه ندی له مونا فیکان ته ممان له سه ر پهوا به ته که زیاد کردیت، تا کو بایه خ بۆ ههموو پهوا به ته که نه هیلن و، نرخ و به هاشی دابگر نه خواره وه!

ئجا ده بهی بزاین لهو کاته دا که موعجیزه که پرووی داوه، په له هه وری نه زانی پرووی ئاسمانی ئینگلته رای دا پۆ شیبوو، کاتیش له ئیسپانیا له خۆر ئاوا بووندا بوو، ته مریکاش له پۆزی پروونا کدا بوون و، له چین و ژاپۆ نیش تازه به ره به بیان سه ری ده ره ئیبا بوو، له ولاته کانی تریشدا چه ند پنگر نیکی تر هه بوون له پهی ییبینی هم موعجیزه به دا، که واته هم موعجیزه به بیان تیدا نایبیریت!

جا که ته مهت زانی، ئجا سه رنج له قسه ی تهو که سه بده که ده ئیت:

(میژوو ی ئینگلته را و چین و ژاپۆن و سه مریکا و ولاتانی تری وه ک تهوان، هم پرووداوه باس ناکهن، که واته پرووی نه داوه)!

ته مه ج چه نه بازی به که تهوانه ده به کهن؟!

ده سا زه ره مه ندی و په سوا بی بۆ تهوانه ی که به پاشخوانی تهو رو یا ده ئین!

● خالی پینجهه:

"لهت بوونی مانگ" پرووداویک نی به که هه ره له خۆ به وه و له سه ر بناغه ی چه ند هۆ کار نیکی سه روشتی و له په نگای په که وته وه پرووی دا بیت. نه خیر.. به لکو به ده په ئینه ری

دانا - که په روه د گاري خور و مانگه - هم پرووداوهی به سهر مانگدا هیناوه و، کردوویه تی به پرووداویکی بازدهر به سهر همموو یاسا گهر دوونی په کاند، له پیناوی ته سدیق کردنی پینغمه بریتیی پینغمه بره خورشو یسته که پدا ﷺ و، بز نه وهی که ده ری بخت بانگه وازی هم پینغمه بره ﷺ بانگه وازیکی راسته. که واته خواوه ندی گموره به پنی دانایی و، داخوازیی نه پنی ریښمایي و ته کلیف و، حیکه متی را گه پاندنی په پامه کانی خزی که پینغمه بر ﷺ راپانده گمبه نیت، هم موعجیزه بهی پیشان داوه و، بز نه وهی بیانوی هم که سانش بر پیت که موعجیزه که میان دیوه.. له همان کاتدا خواوه ند به پنی خواستی حیکه مت و ویستی خزی، هم موعجیزه بهی پیشانی دانیش تووانی شوینه کانی تری جیهان نه داوه، له شوینانه ی که بانگه وازی پینغمه بره که ی خویان پی نه گه شتووه و، به په له هور و جیاوازیی هه لاتگه کان و مانگ هه لته هاتن یان خور هه لته اتن له هندی و لاتدا و بوونی رور له هه ندیکی تر دا و خور ناو ابون له غه پری هم واند، به مانه و غه پری هم مانه له هه کارانه ی که ده بنه هزی نه پینیی مانگ، هم موعجیزه بهی پیش چاوی هم وان نه خستووه.

جا نه گهر هم موعجیزه بهی پیشانی همموو خه لکی جیهان بدرایه، هم وایان: له نه نجما ی نامازه ی پینغمه بری مز نه وه ﷺ و بز مه بهستی دهر خستنی موعجیزه پینغمه برانه که ی پیشانیان دهر، دپاره هم کاته ده بوو به شتیکی به دیهی و خه لکی ناچار ده بوون باوه ری پی بکه ن. واته "ویست" و "لیختیار" یان لی ده سه ندرایه وه و نه پنی ته کلیف تیا ده چوو. له کاتیکدا که ایمان پاریز گاری له سه به ستیی "عقل" ده کات و نایه ویت ویست و لیختیاری لی دلعمالیت.. یان وه پرووداویکی ناسمانیی په تی و ناسایی پیشانیان دهر، هم کاتش په یوه ندیی به پینغمه بریتیی پینغمه بره وه ﷺ ده پچرا و، هیچ تاییه تکاری به کی تیدا نه ده ما.

به کورتی:

هیچ دوودلی په ک له پروودانی "له ت بوونی مانگ" دانی په و، به جزوړیکی بی گومان بز مان چه سپا. وایستاش دوا ی هم، له نیوان به لگه بی گومان و زوره کاند به شمش به لگه^(۱) نامازه بز پروودانی هم موعجیزه بهی ده که ی، که هم مانه ن:

(۱) واته شمش به لگه ی تونلو توی بی گومان له نیوان شمش جزوړ به کده نگیدا همن له سهر پروودانی له ت بوونی مانگ. به لام به داخموه هم مقامدا مافی خزمان ندایی و به کورتی ماهوه. (دانر)

• یه کده نگی هموو هاوه له دادوهره کانی یئغمه بهر ﷺ .

• یه کگرتی زانا یانی لیکۆلهر و تفسیر نووسان، کاتیک که تفسیری ئایه تی: ﴿وانشق القمر﴾ بیان کردوو.

• زانا راستگۆ کانی "فرموده" له پهواپه ته کانیاندا پروودانی ئەم موعجیزه بهمان به چه ندین سه نه د و پینگای جیا جیا نهقل کردوو^(۱).

• شایه تیدانی هموو لهلی "که شف" و "یلهام" له لهولیا و پیاوچا که راستگۆ کان.

• پشت راستکردنه وهی ئەم موعجیزه به له لایه ن پئشه واهره زانا کانی زانستی که لاموه، هه رچه ند مه شره ب و پهبازه کانیشیان جیا وازن.

• قبول کردنی ئەم موعجیزه به له لایه ن نه ته وهی ئیسلاموه، که هه روه ک له فرموده دا هاتوو: "له سه ر گو مراهی هه ر گیز کۆ نابه وه و به ک ناگرن".

هموو ئەمانه، پروودانی له ت بوونی مانگ پروون ده که نه وه و، وه ک خۆری ناو جه رگی ئاسمان ده به سه لئین.

پوخته ی ئەم قسانه:

ئه وهی تا ئیستا با سمان کرد، شتیک بوو به ناوی لیکۆلینه وهی زانستی به وه و، بۆ مه به ستی یئدنگ کردنی لایه نی به رامه ر با سمان کرد. وادوای ئەمه، به ناوی "حقیقه ت" و له پیناوی "یمان" دا ده دوین. زانیان که لیکۆلینه وهی زانستی چی ده ئیت ..

به لام حقیقه ت ده ئیت:

کۆتایی هینهر به دیوانی یئغمه به رتی و مانگی دره خشانی ئەو ئاسمانه که هه زره تی "محمد المصطفی" به ﷺ، و به لایه تی به ندایه تی به که ی هه تا پله ی "مه جبووییه ت" به رز

(۱) لیره دا سنی فرموده ده نین له وانیهی که ئه مامی بوخاری و موسلم پهواپه تیان کردون:

۱- عن عبد الله بن مسعود رضي الله عنه قال: انشق القمر على عهد رسول الله ﷺ شقين فقال النبي ﷺ: "اشهدوا". متفق عليه. ۲- وعن أنس رضي الله عنه أن أهل مكة سألوا رسول الله ﷺ أن يرهم آية، فأراه انشقاق القمر. متفق عليه. ۳- وعن ابن عباس رضي الله عنهما إن القمر انشق لي زمان النبي ﷺ متفق عليه. راجع: مسند الإمام أحمد ۱/ ۳۷۷، ۴۱۳، ۴۴۷، ۴۵۶، ۲۰۷/۳، ۲۲۰، ۲۷۵، ۲۷۸، ۸۱/۴ ورواه الطيالسي برقم ۲۹۵، ۱۸۹۱، ۱۹۶۰. وتفسير ابن كثير (۴/ ۶۹) لمعرفة تواتر الحادثة. وانظر كذلك: اللؤلؤ والمرجان فيما اتفق عليه الشيعان. ج ۳/ص ۲۸۰ (وهو كفي)

بووهوه، نهوتاکه رامهت و موعجیزه هره گموره کهی نهوی به "میراج" درخست،
واته به: هاتوچوژ کردن و رږشتنی جهسته به کی سهر پرووی زهوی به ناو لاسو کانی
ناسمانه به رزه کانداه و، خو ناساندنی به نهلی ناسمانه کان. نجا بهو موعجیزه بهی ویلا به ته
گموره کهی خوئی و، خو شه ویستی به ینگرده کهی بو خوا و، به رزه بو نهوهی به سهر
نهلی ناسماناندا بو ناسمان نشینان چه سپاند..

هر بهو جزو هس خواوند نهو مانگی که به ناسماناندا هلی واسیوه و په یوه نلی به
زهوی په یوه هیه، نهها به ناماژ به کی به نده کهی خوئی له سهر زهوی په یوه، کرد به دوو
له ته وه و، بو مه بهستی چه سپاندنی پیغمبه ریتی نهو به نده خو شه ویستهی خوئی، نهو
موعجیزه بهی نهوی پیشانی زهوی نشینان دا، به راده به کی وا که پیغمبه ر ﷺ وه ک دوو
به شه پروونا که کهی مانگی لن هات، چونکه به هر دوو بالی نورانی: "ویلا بهت" و
"پیغمبه ریتی" بو به رزترین پلهی که مالات به رزه بووهوه تا گه پشته "قاب قوسین" یان
نزیکتز..

جا هر وه که مایه ی شانازی زهوی نشینانه، هر وه ها بوو به مایه ی شانازی نهلی

ناسمانیش!

عليه وعلى آله وصحبه الصلاة والتسليمات ملء الأرض والسموات.

﴿سبحانك لا علم لنا إلا ما علمتنا إنك أنت العليم الحكيم﴾.

پارچه‌یک له پاشکۆی په‌یامی
موعیزاتی نه‌حمده‌ی

بوچی ته‌نھا "محمدده‌ی نه‌مین" ﷺ به‌م میعراجہ مه‌زنه‌ تاییه‌مه‌ند کرا؟

نه‌م باسه‌ له‌ نیوان باسی به‌لگه‌کانی پیغمبریتی پیغمبره‌ی
سهروره‌مان دا ﷺ و له‌ وه‌لامی پرسیاریکدا نووسراوه‌ که له‌ ده‌می
باسکردنی گرفتی په‌کمی سنی گرفته‌کسی کۆتایی بناغی سنی همی
په‌یامی (میعراج) دا کرا. که‌واته‌ نه‌مه‌ وه‌ک پوخته‌ پیرستیک وایه‌.

پرسیار:

بوچی ته‌نھا "محمدده‌ی نه‌مین" ﷺ به‌م میعراجہ مه‌زنه‌ تاییه‌مه‌ند کرا؟
وه‌لام:

نه‌م گرفتی په‌که‌متان، به‌ دریزی له‌ هر سنی و سنی و ته‌کسی کینی سۆزله‌ر
(وته‌کان) دا شی کراوه‌ته‌وه‌. به‌لام لیږده‌ا و به‌ پوخته‌ پیرستیک سه‌بارته‌ به‌ که‌مالاتی نه‌م
پیغمبره‌ به‌رپزه‌ ﷺ و، به‌لگه‌کانی پیغمبریتی په‌کسی و، ده‌رختنی ته‌وه‌ی که‌ ته‌نھا نه‌م
پیغمبره‌ ﷺ شایانی نه‌م میعراجہ به‌رزه‌یه‌، نامازه‌یه‌کی پوخت پش‌چاو ده‌خه‌ین.
په‌که‌م: کتیبه‌ پیروزه‌کانی وه‌ک ته‌ورات و ئینجیل و زه‌بوور، چه‌نلین نامازه‌ و
مزگینییان سه‌بارته‌ به‌ پیغمبر ﷺ تیداپه‌، هرچه‌نده‌ش به‌ دریزی میژوو قه‌له‌می
ده‌ستکاریان تن براوه‌. له‌م چه‌رخه‌ی خۆماندا زانای لیکۆلهر: "حسین الجسر" سه‌د و
ده‌ مزگینیی له‌و کتیبانه‌ ده‌ره‌یناوه‌ و، له‌ کتیبه‌ که‌میدا که‌ ناوی: "الرساله‌ الحمیدیه‌" په‌
تۆماری کردوون.

دووهم: به‌پنی ه‌والی "میژوو" ه‌روه‌ها به‌ گه‌لسنی په‌واپه‌تی سه‌حیح، چه‌نلین
مزگینیی زۆری کاهینه‌کان چه‌سپاوه‌. وه‌ک نه‌م دوو کاهینه‌ به‌ناوبانگه‌ی که‌ ناویان
(شیق) و (سه‌تیح) و، پش‌ناردنی پیغمبر ﷺ مزگینییان داوه‌ و ه‌والی هاتنی
پیغمبره‌ی تاخر زه‌مانیان راگه‌یاندوه‌وه‌.

سئ همم: نمو پرووداوانه‌ی له شهوی له‌دایکبوونیدا پروویان داوه، وهك: پرووخانی بته‌کانی ناو که‌عه و، پرووخانی همیوانی کیسرا و، سهدان ئیرهاص و پرووداوی له ئاسایی به‌دهری تری وهك ئهمانه، که ته‌واو به‌ناوبانگن و "کئیه‌کانی میژوو" باسیان کردوون.

چواره‌م: هه‌لقولانی ئاو له نیوان په‌نجه‌په‌رۆزه‌کانی و تیراوبوونی سوپا له‌مو ئاوه و، تاسه و گریان و ناله‌ی بنه‌داره‌که‌ی ناو مز‌گه‌وت و، له‌ت بوونی مانگ، وهك ده‌قی ئایه‌تی: ﴿وَالشُّقُّ الْقَمْرُ﴾ ده‌ری برپوه و، چه‌نلین موعجیزه‌ی تری وهك ئهمانه که له لای زانا لیکۆله‌ره‌کان سملاون و هه‌زار موعجیزه‌ی وه‌کو ئهمانه‌ده‌بن و، کئیه‌کانی به‌سه‌ره‌اتی ژبانی پی‌نجه‌مه‌ر ﷺ و میژوو تو‌ماریان کردوون.

پینجه‌م: هه‌موو دۆستان و دوژمنان، به‌جۆرنکی بی‌گومان، له‌مو‌دا‌یه‌کیان گرتوه که له‌مو‌په‌وشته‌جوانانه‌ی له‌پی‌نجه‌مه‌ردان ﷺ له‌به‌رزترین پله‌دان و، له‌مو‌سیفه‌ته‌باشانه‌ی که له‌بانگه‌وازه‌که‌یدا هه‌ن له‌ئاستیکی گه‌لێ بلن‌ددا و، هه‌لسو‌که‌وتی له‌گه‌ل خه‌لکیدا باشترین شایه‌ته‌له‌سه‌ر ئهمه. شه‌ریعه‌ته‌پاک و بی‌نگه‌رده‌که‌شی کاملترین په‌وشتی به‌رزی له‌خۆدا کۆکردووه‌ت‌موه، هه‌روه‌ك به‌رزی و شکۆمه‌نلیی ئایینه‌که‌ی شایه‌ته‌له‌سه‌ری.

شه‌شم: له‌ئاماژه‌ی دووه‌می و ته‌ی ده‌هه‌م (په‌یامی حه‌شر) دا‌ئاماژه‌مان به‌وه‌داوه که:

زاتی په‌رۆزی ئهم پی‌نجه‌مه‌ره‌به‌په‌رزه‌بوو ﷺ که بۆ جئ‌به‌جئ کردنی ویستی خواله‌باره‌ی پیشاندانی خواپه‌تی خوا‌ی‌گه‌وره و به‌ینی خواستی حیکمه‌تی له‌مو‌خواپه، به‌مو‌به‌ندایه‌تی‌یه‌گه‌وره‌یه‌ی که له‌ئایینه‌که‌یدا، به‌رزترین پله‌کانی "به‌ندایه‌تی" ی‌پیشان دا. هه‌روه‌ها وه‌ك شتیکی به‌لگه‌نه‌ویسته‌هه‌ر ته‌نها له‌پی‌نجه‌مه‌ره‌یه‌ ﷺ که به‌په‌رترین رابه‌ر و پئی پیشاندهره‌بۆ جوانیی که‌مالی په‌های به‌دیه‌ینه‌ری جیهان و، باشترین و به‌رزترین ناسینه‌ره که به‌ده‌م بانگی له‌مو‌ویسته‌ی خواوه‌په‌وشتوه‌سه‌باره‌ت به‌ده‌رخستن و پیشاندانی له‌مو‌جوانی‌یه‌له‌پئی تیراوی‌که‌وه، وه‌ك "راستی" و "دانایی" داخوازی ئهمه‌ن. هه‌روه‌ها، وه‌ك شتیکی له‌به‌رچار و بینراوه، هه‌ر له‌پی‌نجه‌مه‌ره‌یه‌ ﷺ که گه‌وره‌ترین پئی پیشاندهره و شاره‌زای که‌مالی سنعه‌تی به‌دیه‌ینه‌ری جیهانه، له‌مو‌که‌ماله‌ی که له‌مو‌په‌ری جوانیی په‌هادایه، له‌م رینمایه‌شی به‌وپه‌ری گه‌وره‌یی ده‌رخستوه و به‌زولالترین ده‌نگ رابه‌گمیاندوه. به‌م کاره‌شی به‌ده‌م ویستی خوا‌ی‌گه‌وره‌وه‌په‌وشتوه و

سهرنجی دنیای بز که مالی سنهتی خواوهند را کیشاوه و خه لکی لسی ناگادار کردووه تهوه ..

هروهها، وهك شتیکی پیویسته، هر تنها نمو پیغمبره به ﷺ که کاملترین که سینک یست هممو پله کانی "تهو حید"ی به خه لک را گه یاندینت و، بهم پی یه به دهم ویستی هرورده گاری هممو جیهانه کانهوه رۆشتینت و، "یه کابی" خواوهندی به سر هممو چینه زوره کانی به دپهینراواندا تاشکرا کردینت.

هروهها، وهك شتیکی پیویسته، هر نمو پیغمبره به ﷺ که خاوینترین و پروونا کترین تاوینیه بز پیشاندان و رهنگدانهوهی جوانکاری به کانی جوانیسی خاوهنی جیهان و ورده کاری به کانی جوانی به بی وینه و بهرزه که ی، وهك نمو شایهتی به ی که تاسواره ناوازه کانی دهسته لاتی نمو دهیده ن له سهری. هرورهها نمو پیغمبره ﷺ به رزترین و چاکترین که سینکه خواوهند خۆشی ویستینت و له لای غهیری خۆشی خۆشه ویستی کردینت. پیغمبریش ﷺ به دهم ویستی خواوهندهوه رۆشت له ودا که نمو جوانی به بهرز و پروزه ی خواوهندی دی و، به پینی داخوازی "حقیقت" و "حیکمت" پشانی غهیری خۆشی دا.

هروهها وهك شتیکی به لگه نمو پیسته، هر نمو پیغمبره به ﷺ مهنترین که سینک یست که هر شتی که له گه بچینه په نهانه کانی به دپهینره جیهاندا به، به جیهانی ناساندینت، نمو گه بچینه ای که به ناوازه ترین موعجیزه و به نرخرین گه هر پر کراون. نمو پیغمبره ﷺ گوره ترین و به رزترین که سه که نمهی دهر خستوه و وه سفی کردوه. بهم کاره شی به دهم ویستی خواوهندهوه رۆشتوه له ودا که ده یه ویت نمو گه بچینه شارراوانه دهر بخت و تاشکرا یان بکات.

هروهها، وهك شتیکی به لگه نمو پیسته، هر نمو پیغمبره به ﷺ که کاملترین را بهر یست بز جینتی و تاده میزاد، تنانهت بز رۆحانی و مه لایکه تانیش .. هر تنها نمو مهنترین که سینکه واتای تاسوار و جتی دهسته کانی به دپهینره نمو بو ونه ورانه ی پروون کردینتهوه، که به جوانترین تارایشکاری را زاندو ونیه تهوه و، دهر فته تی به خاوهن ههستانی ناو به دپهینراوانیشی داوه که به تیرامان و په ند لسی وهر گرتن سهرنجی بدن. به ممش نمو پیغمبره ﷺ به دهم نمو ویسته ی خواوهندهوه رۆشتوه که ده یه ویت واتای

ئهو ئاسهوارانهی سنهتی خۆی و دهستیشان کردنی نرخیان بۆ لههلی بینین و تیرامان پروون بکاتهوه.

ههروهها وهك شتیکی ئاشکرا و بهلگه نهویسته، ههه ئهو پینگه مبههیه سۆز که باشترین که سینگ ییت، له رینی حهقیقه ته کانی قورئانهوه، ناوه رۆکی ئهو ئامانجهی ئاشکرا کردییت که له ئالوگۆزه کانی بوونه وه راندا هه ن و، ههه ئهویشه که مه ته ل و گری کویزه ی سه رسوور هینه ری گهردوونی شی کردیتهوه، که بریتی به له سنی پر سیهاره سهخته که ی: (تۆ کینیت؟.. له کویوه هاتوویت؟.. بۆ کوی ده رۆیت؟) به ممش ئهو ویسته ی خوای گهوه ری جی به جی کرد که دهویست ئهو نهینی و گری کویزه به هۆی نیراویکی خۆیهوه بۆ خاوه ن ههستان ده رنجات و بیکاتهوه.

ههروهها، وهك شتیکی ئاشکرا و بهلگه نهویسته، ههه ئهو پینگه مبههیه سۆز که کاملترین که سینگ بوو ییت به هۆی قورئانی پرۆزه وه، ئامانجه کانی خوای گهوه ری ده ر خستینت و، ههه ئهویشه ئهو رینگایه ی پروون کردیتهوه که مرۆف ده گه به نینه ره زامه ندلی پهره ر دگار. به ممش ئهو ویسته ی خاوه نندی به جی هینا که دهویست به هۆی نیراویکی خۆیهوه پروونی بکاتهوه که چیی له خاوه ن ههستان دهوینت و به چی لیان رازی ده ییت، دوا ی ئهوه ی که له رینی به دیهینراوه بی وینه و ناوازه کانیه وه خۆی پی ناساندن و، به نیعمهت و به خششه بهرز و به نرخ و له ژماره به ده ره کانی شی خۆی له لا خۆشه ویست کردن.

ههروهها، وهك شتیکی ئاشکرا و بهلگه نهویسته، ههه ئهو پینگه مبههیه سۆز که به هۆی قورئانی پرۆزه وه، مه زترین که سینگه ئه رکی پینگه مبهه رابه تی به تهواوی رابه ر اندییت و، له بهرزترین پله و جوانترین و رنکترین شیوه دا و به وه پری باشی رابه گه یاندییت. به ممش به دهه ئهو ویسته ی پهروه دگار وه رۆشت که دهویست پرووی مرۆف له "زۆری" یه وه به ره و "یهك" و، له "فانی" یه وه به ره و "باقی" وه ر به جه ر خینیت..

ئهو مرۆفه ی که خاوه نندی به دیهینره کردوویه تی به به رو بوومی جیهان و.. هیندهش توانا و قابلیه تی پی به خشیه که جیی هه موو جیهانی تیدا بیتهوه و.. بۆ به ندایه تی به کی گشتی ئاماده ی کردووه و.. به چه ند ههست و شعور رنکیش تاقیی کردووه ته وه که پروویان له "زۆری" و "دنیا" یه..

جا له بهر ئهوه ی که بهرزترین پله ی بوونه وه ران: زینده وه رانن و.. بهرزترین زینده وه رانیش: خاوه ن ههستان و.. بهرزترین خاوه ن ههستانیش: مرۆفه راست و کامله کائن.. ئهوا له بهر هه موو ئهمانه، ئهو که سه ی که له نیوان هه موو مرۆفه

به‌پێژه كاندا نمو فەرمانبهری به ناوبراوانه‌ی نه‌نجام داوه و، به شیوه‌یه‌کی جوان و پله‌یه‌کی به‌رز مافی خۆیانی بین داوان.. به‌ینی هیچ گومانیک نمو مرۆفه به‌هۆی میعراجی مه‌زنه‌وه بۆ به‌رزترین پله‌ی وه‌ك (قاب قوسین او أدنی) به‌رز ده‌کرنه‌وه و، له‌ده‌رگای به‌خته‌وه‌ریی هه‌میشه‌یی ده‌دات و، ده‌رگای گه‌نجینه‌کانی میه‌ره‌بانیه‌ی فراوانی خواوه‌نده‌کاته‌وه و، راستی‌یه‌ په‌نه‌انه‌کانی ئیمان به‌ بینینی چاوه‌بینیت..

جا ده‌بین نمو که‌سه‌کێ ییت جگه‌ له‌و پیغه‌مه‌به‌ره به‌پێژه ﷺ؟

حه‌وتم: هه‌ر که‌سێک سه‌رنج له‌م به‌دیه‌نراوه‌ په‌رش و بلاوانه‌ی ناو گه‌ردوون بدات، به‌حه‌می جوانکاری و ئارایشتی له‌ نه‌ندازه‌به‌ده‌ر و ناوازه‌یان تیندا ده‌بینیت. خۆ شتیکی ئاشکرایه که‌ هه‌م جوانکاری و ئارایشتانه‌ به‌لگه‌ له‌سه‌ر نه‌وه‌ی به‌دیه‌نهری نمو به‌دیه‌نراوانه‌ وستی له‌سه‌ر جوانکاری و ئارایشتانی نمو به‌دیه‌نراوانه‌یه‌تی، جا نمو وسته‌ توندوتیژه‌ی نمو - به‌ینی هیچ گومانیک - ده‌بینت به‌ به‌لگه‌ له‌سه‌ر نه‌وه‌ی که‌ نمو به‌دیه‌نهره‌ چه‌زێکی به‌رز و خاوین و خۆشه‌ووستی‌یه‌کی په‌روزی له‌ به‌رامبه‌ر نمو به‌دیه‌نراوانه‌ی خۆیه‌وه‌ هه‌یه.

له‌به‌ر نه‌وه، شتیکی ئاشکرا و به‌لگه‌ نه‌وسته که‌ خۆشه‌ووست‌ترین که‌س له‌ لای نمو به‌دیه‌نهره‌ی که‌ به‌دیه‌نراوانی خۆی خۆش ده‌وێت، نمو که‌سه‌یه که‌ هه‌موو نمو سیفه‌تانه‌ی تیندا جه‌م بووینت و، له‌ خودی خۆشیدا ورده‌ کاری‌یه‌کانی سنه‌تی خواوه‌ند به‌ جوانی و ته‌واوی ده‌ربخات و بیانزانیت و به‌ غه‌یری خۆشیشانی بناسینیت.. که‌سێک ییت که‌ خۆی لای خۆی گه‌وره‌ خۆشه‌ووست بکات و، به‌وه‌په‌ری رێز و سه‌رسوورمانه‌وه‌ دان به‌ جوانیه‌ی بوونه‌وه‌رانی تر دا بنیت و، نمو جوانی‌یا نه‌یان ده‌ربخات.

جا نمو که‌سه‌کێ‌یه که‌ به‌رامبه‌ر نمو جوانکاری و ورده‌ کاری و که‌مالاته‌ی که‌ بوونه‌وه‌ران به‌ جوان ده‌رده‌خه‌ن و ده‌یان‌پازینه‌وه‌ و رووناکی‌یان تیندا په‌خش ده‌که‌ن، وای له‌ زه‌وی و ئاسمانان که‌ردییت که‌ به‌ زایه‌ته‌ی ده‌نگی: (سبحان الله.. ماشاء الله.. الله اکبر) و، به‌ (زیکر و ته‌سبیحات و الله اکبر) وتنی سه‌رسوورمانه‌وه، ده‌نگ به‌ده‌نه‌وه؟

نمو که‌سه‌کێ‌یه که‌ به‌ ئاوازی قورئانی په‌روزی سه‌رانه‌ری بوونه‌وه‌رانی راچله‌ کانه‌سه‌وه‌ و، وشکایی و ده‌ریاکانیه‌ی خسته‌وه‌ته‌ جۆش و خروشینکی تابلی توندوتیژه‌ی، شه‌وق و تاسه‌یه‌کی په‌ کجار زۆریشی به‌رامبه‌ر به‌و قورئانه‌ په‌روزه‌ تیندا هه‌ژاندوون و، هانی داوان که‌ ریزلینان و سه‌رسوورمانی خۆیان به‌رامبه‌ر جوانیه‌ی نمو قورئانه‌ به‌ بیرکرده‌وه‌ و ده‌رخستن و، به‌ زیکر و ته‌هلله‌ ده‌ربه‌ر؟ ده‌بین نمو زاته‌ په‌روزه‌ی که‌ هه‌م کارانه‌ نه‌نجام ده‌دات کێ ییت جگه‌ له‌ چه‌زه‌تی مه‌مه‌دی له‌مین ﷺ؟

جا پیغه مبه ریکی ئاوا مهن ﷺ که بههوی نهینی: "السبب کالفاعل" هوه هه ردهم به نه ندازه ی ئه و چا که کاری یانه ی نه ته وه که ی، کرده وه ی چا که ده خرینه سهر تای ته رازووی چا که کاری به کانی.. ئه و پیغه مبه ره ی ﷺ که سهر جه می ئه و سللاواتانه ی نه ته وه که ی له سهری ده دن، ده خرینه سهر که مالاته معنهویه کانی.. ئه و پیغه مبه ره ی ﷺ که هینه مبه ره بانی و خۆ شه ویستی خوا وه ندی به سهر دا ده باریت که نه توانریت سنووری بۆ دا بریت، سهره رای ئه و به رو بو مانه ش که پا داشتی گه وره و معنهوین و هی به نه نجام گه یاندنی ئه رکی پیغه مبه راپه تین..

به ئی، رۆیشتی پیغه مبه ریکی گه وره ی ئاوا ﷺ - به بن هیچ گومانیک - بۆ به هه شت و "سدره المنتهی" و "قاب قوسین أو أدنی": عمینی حه ق و حه قیقه ته و، سهر تا پا حیکمه تی خوا وه نده و، کاریکه هیچ گومانیک تیدا نی به ^(۱).

(۱) رۆژنامه یه کی ئیسلامی که باهخ به بارو دۆخی موسلمانان ده دات، ده ئیت:

پیاوه به ناوبانگه کانی یاسا و سیاسه ت له وانیه ی که گرنگی به ژبانی کۆمه لایه تی سرۆف ده دن، سالی ۱۹۲۷ از له ئه وروپا کۆنگره یه کیان به ستوه که چه نلین فه یله سووفی بیانی له و کۆنگره یه دا له باره ی شه ریعه تی ئیسلاموه دوان. و له خوا وه دا ده قی و ته کانیان ده عینین. به مهن ژماره ی ئه و شایه تی یانه ی کۆمان کردو نه ته وه له سهر ئه وه ی که شه ریعه تی ئیسلام له هه موو باسه به ک حه ق و په واته ره ده گه نه بیست و پینج شایه تی، دوا ی ئه وه ی که ئه م دوو شایه تی به ش ده خه ینه سهر له و بیست و سنی شایه تی به راسته ی له کۆتایی "په بامی نوور" دا باس کران. (والفضل ما شه دتُ به الأعداء)!

ئه وه تا ته نانته زانایانی خۆرئاواش دانیان ناوه به به رزی یه رو با وه ره کانی ئیسلام و چاکی و شیاویدا بۆ هه موو جیهان. مامۆستا "شبول" ی راگری کۆلجی "مافه کان" ی زانکۆی لیه نه نا له کۆنگره ی سالی ۱۹۲۷ ی باسازاناندا ده ئیت:

"مرۆفایه تی شانازی ده کات به وه ی که پیاویکی وه ک عه مه د ﷺ به کینکه له پۆله کانی، چونکه هه رچه نده عه مه د ﷺ که سینی که خه یندمه وار بووه به لام دوازه سمده پینش ئیستا توانی باسه به ک به ئینت که ئیمه ی ئه وروپایی ئه وپه ری به ختمه و ده یین گهر پاش دوو هه زار سالی تر به توان پنی به گهن!"

"به رنارد شو" ش ده ئیت: "لایینی عه مه د ﷺ هه میشه جینی به رزترین پزۆم بووه، له بهر ئه وه ی ژبان و تین و گوهریکی سهر سوو ره یینی تیدا به، چونکه وه ک بزم ده ر که وتوه تاکه لایینیکه توانای هه رس کردنی گشت قۆناغه جیا جیا کانی ژبانی به ئیت و به تانیت هه موو به ره به کی مرۆف به ره و خۆی کیش به کات. به پهیوستی دمه زام که به عه مه د ﷺ بو تریت: "پزگا ر که ری مرۆفایه تی". من له و با وه په دام که له گهر پیاویکی وه ک له و سهر کرده ی جیهانی نوینی پین به سپهریت له و له چاره سهر کردنی کیشه کانی جیهاندا سهر ده که مونت و ئاسایش و به ختمه وری (واته ئاسایش و سولحی گشتی) له جیهاندا بلاو ده کاتمه. ئای چه نده جیهانی له مرۆ پیوستی به م به ختمه وری و ئاسایشه!" (دانهر)

پله‌ی شازدهه‌می په‌یامی:

(الآیة الکبری)

که سه‌بارت به پیغمبریتیی پیغمبری خۆشه‌ویست ﷺ ده‌دویت

له‌بر نهم‌وی نیره جی‌یه‌کی گونجاوه بۆ نهم پله‌یه، نهما کرا به
باشکۆی نهم باسه.

پاشان نهم‌گه‌شتیاره‌ی که له دنیا‌دا خه‌ریکی گه‌شتو گوزار بوو، به "عقل"ی خۆی
وت:

ماده‌م من به دوا‌ی به‌دیه‌نهر و خاوه‌نی خۆم‌دا ده‌گه‌رپم و لهم پیناوه‌دا پرسیار له
به‌دیه‌نراوانی ناو گه‌ردوون ده‌کم، نهما باشتر وایه سه‌ر له‌و که سه‌ بده‌م که کاملترین
مرۆفی ناو بوونه‌وره و مه‌زنترین که‌سیکه به‌شایه‌تیی دوژمنانیشی - چ‌جای دۆستانی -
خه‌لکی به‌ره‌و چاکه‌ ده‌بات و، به‌ناو بانگترین و راستگوترین و پله‌ به‌رزترین و خاوه‌نی
پرووناکترین ژهری‌یه، که بریتی‌یه له‌و محمه‌ده‌ نهمینه‌ی ﷺ به‌هۆی په‌روشته‌ به‌رزه‌کانی و
قورئانه‌ که‌یه‌وه‌ چوارده‌ سه‌ده‌ی په‌به‌قی پرووناک کرده‌وه.. جا له‌به‌ر نهم‌وی به‌ سه‌رلیدانی
شاد بيم و له‌ به‌ره‌ی نهم‌ شتانه‌ی به‌ دوا‌یاندا عه‌ودالم پرسیاری لسی بکم، نهما ده‌بی به
یه‌ که‌وه (واته‌ خۆی و عقلی) به‌رۆین بۆ باشترین سه‌رده‌م و سه‌ده‌ و کات، که‌ چه‌رخ
به‌خته‌وه‌ری‌یه، چه‌رخ‌ی پیغمبریتیی نهم پیغمبه‌ره‌یه ﷺ.

بهم‌ جۆره‌ نهم‌ مرۆفه‌ گه‌شتیاره، به‌ "عقل" رۆشته‌ ناو چه‌رخ‌ی به‌خته‌وه‌ری‌یه‌وه. که
رۆشت، بینی:

نهم چه‌رخه‌ به‌هۆی پیغمبه‌روه‌وه ﷺ به‌ راستی بووه به‌ چه‌رخ‌ی به‌خته‌وه‌ری‌یه
مرۆفایه‌تی. چونکه‌ به‌ بۆنه‌ی نهم‌ نووره‌ی که‌ نهم پیغمبه‌ره‌ ﷺ هینا‌بووی، له‌ ماوه‌یه‌کی
کورت‌دا نه‌ته‌وه‌یه‌کی نو‌قم بووی ناو نه‌خوینده‌واری و په‌ گدا‌کو‌تاوی ناو ژبانی
"ده‌شته‌ کیتی"ی گۆری و، کردنی به‌ مامۆستا و سه‌ر کرده‌ی جیهان!

هەروەها ئەم گەشتیارە بە عەقڵی خۆی وت:

دەینی لە پێشدا، سەبارەت بە مەزنیی ئەم زاتە خاوەن ئیعباز و پیرۆزە شتیک بزانین، ئەمەش لە پێی راستگۆیی و حەق بوونی گوفتار و ھەوالدانە کانێھو. ئەجالی بەرەوی بەدبەینەرمانوھە پر سبیری لێ بکەین.

پاش ئەم، ئەو گەشتیارە دەستی بە لیکۆلینەوھ کرد. لە ئەنجامدا ئەوھەندە بەلگەیی سەبارەت بە راستیی پێغەمبەرئێتی ئەو دەست کەوت کە لە ژمارە نەدەھاتن، بەلام تەوانیی (نۆ) دانەیان دەستیشان بکات:

یەکم:

ئەوھەبە کە: ھەرچی سەفەت و پەوشتی بەرز و جوانە لەم پێغەمبەرەدا ﷺ ھەبە، بە پادەبەک کە دوژمنانیشی شاھەتی لەسەر ئەمە دەدەن. ھەروەھا دەرکەوتنی ھەزاران موعجیزە لەم پێغەمبەرەوھ ﷺ وەک: لەت بوونی مانگ کە بە پەنجە بۆراکیشانی پێغەمبەر ﷺ بوو بە دوو کەرەتوھ و لە دەقی قورئاندا بە: ﴿وَالشَّقُّ الْقَمَرُ﴾ باس کراوھ.. ھەروەھا وەک ئەوھیی کە سوپایەکی تەواوی دوژمنانی، تەنھا بەوھیی کە مشتیک خاکی بە سەر و چاودا وەشاندن، ھەموو بە کینکی ئەو دوژمنانە لەو گۆل و خاکە پۆشتە ناو چاویانەوھ، ھەروەک دەقی ئایەتی: ﴿وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَى﴾ باسی دەکات.. ھەروەھا وەک تیراوبوونی ھاوھەلە کانی لەو کانیاوھیی کە وەک کەوسەر لە کاتی تینوئێتی سەختدا لە نیوان ھەر پێنج پەنجە پیرۆزە کانێھوھ ھەلدەقولا.. جگە لەمانەش سەدان موعجیزەیی تر کە لەسەر دەستی ئەو پێغەمبەرەدا ﷺ پرویان داوھ و، بە ئەقڵی صەحیح و بێ گومان، یان بە تەواتور پیمان گەبشتوون.

ئێر ئەم گەشتیارە داوای لە "عەقڵ"ی خۆی کرد کە: بپروات مەکتووپی نۆزدەھەم (موعجیزاتی ئەحمەدی) بخوینێتوھ، کە پەیمانیکی وەھایە خۆی لە خۆیدا کارێکی لە عادیەت بەدەر و خاوەنی کەرامەتە و، زیاتر لە سنی سەد موعجیزەیی لە موعجیزە کانی پێغەمبەر ﷺ لە گۆل بەلگە بێ گومان و سەنەدە باوہ پێی کراوھ کانیاندا لەخۆ گرتوھ.

پاشان ئەم گەشتیارە لەبەر خۆیھوھ بە خۆی وت:

کەسێک بەم ئەندازە پەوشتی جوان و بەم زۆری بەش موعجیزەیی بێت، بێی ھیچ گومانیک ئەو کەسە خاوەنی راستزین گوفتارە و، بە ھیچ جۆرێک ناگۆنێتی ئەو مەروئە

لهو پلهیهی خۆی دابهزیت و، وهك خراپكاران دهست به ساخته و درۆ و دهلهسه بكات.

دووهم:

ئهوهیه که: ئهو قورئانهی به دهستیوهیهتی، له حهوت پرۆوه خواههنی ئیجازه... ئهو قورئانهی که فهرمانیکه له لایهه خواههنی گهردوونمهوه دههچووه و، له ههموو چهرخیکدا سنی سهه ملیۆن کهس باوههپهان پێیهتی.

جا له بهر ئهوهی وتهی ییست و پینجهه، واته: پهپامی (موعجیزاتی قورئانی) که خۆری پهپامه کانی نووره، به چه نلین بهلگهی بههیزی دامهزراو چه سپاندوویهتی که به چهل پرۆ قورئانی پهڕۆز خواههنی ئیجازه و فهرموودهی پهروهه دگاری ههموو جیهانه کانه... له بهر ئهوه، گهشتیاره که ئهم کاره ی بهو پهپامه ناوهراره سپارد، چونکه ئهو پهپامه به درێژی ئهو ئیجازه ی پرۆن کردووه تهوه.

پاشان وتی: ئهو کهسهی که خواههند بیکات به ئه میندار له سهه وته کانی خۆی و، ئه ویش ئهم وتانهی خوای گهوره له خۆیدا جێ به جێ بکات و بهم کارهش واتا کانی پرۆن بکاتهوه... ئهو کهسهی که خوای گهوره ئهرکی راگه یاندنی ئهم قورئانه مهزنه ی به ههموو خه لکی پنی سپاردییت، که ئهمهش کارێکی تهواو حهقی و پهواپه، ههر گیز مومکین نی په مرۆفیککی وا درۆی لێ بپهریت یان جینی گومان ییت.

سیههه:

ئهوهیه که: ئهم پینجهمه ره ﷺ به شهه ربه تیککی پاک و ئایینیککی سروشتی و به ندایه تی په کی خاوهن و نزا و لالانه وه په کی به کوئ و بانگهوازیکی گشتی و باوهه پیککی دامهزراوه وه په وانه کراوه، که هیچ شتیک نی په هاوچه شنی ئه وانه ییت که ئهم هیناوه نی و، ههر گیز له وانه باشتر نه بووه و ناییت..

چونکه ئهو شهه ربه ته ی که ئهو نه خوینده وه ره ﷺ هینای و پینج په کی مرۆفایه تی به درێزایی چه واره سه ده ی په بهق له سهه بناغه ی حهقی و دادگه ری و به یاسا په ره له ورده کاری و زۆره کانی به په ره ههرد، ههر گیز هاوتای نی په و ناییت.

ههروه ها ئهو "ئیسلام" ه ی که له کردار و گوفتار و ههلسوکه وتی ئهو که سه نه خوینده وه ره دههچووه، پینشه واره و جینی په رس و رای سنی سهه ملیۆن مرۆفه له ههموو چهرخیکدا و، مامۆستا و رابه ری عمقل و، پرۆناککه ره وه ی دل و، پهروه ره کار و

پاکۆ‌که‌وه‌ی ده‌روون و، هۆ‌ی به‌رزبو‌نه‌وه‌ی رۆ‌ح‌یا‌نه.. ئە‌م ئی‌س‌لامه، نه‌ هاو‌پ‌نه‌ی بو‌وه، نه‌ هەر‌گ‌یز ده‌ب‌یش‌ی ی‌یت.

هه‌روه‌ها پ‌یش‌که‌وتن و به‌رزبو‌نه‌وه‌ی به‌سه‌ر هه‌موو که‌س‌یک‌دا له‌و په‌رست‌نا‌ه‌ی که‌ له‌ ئای‌ینه‌ که‌م‌یدا هه‌ن و، ته‌ق‌را مه‌زنه‌که‌ی که‌ له‌ هه‌موو که‌س‌یک‌ زیات‌ره‌ و، ترسانه‌ زۆ‌ره‌که‌ی له‌ خوا‌وه‌ند و، مو‌جاهه‌ده‌ به‌رده‌وامه‌که‌ی و، چاو‌دی‌ری‌یه‌ له‌ راده‌ به‌ده‌ره‌که‌ی بۆ‌ ورد‌ترین نه‌ینی‌یه‌ کانی به‌ندا‌یه‌تی، ته‌نانه‌ت له‌ ناخۆ‌ش‌ترین بارو‌دۆ‌خ‌یش‌دا و، به‌ندا‌یه‌تی کرد‌نه‌ ب‌نی گه‌رده‌که‌ی هه‌ر له‌ سه‌ره‌تاوه‌ به‌ جوان‌ترین شی‌وه، ب‌نی له‌وه‌ی لاس‌ایی که‌س ب‌کاته‌وه‌ و، له‌ سه‌ره‌تا و کۆ‌تای‌یدا هه‌ر به‌ کتا‌په‌رست ی‌یت، ب‌نی گو‌مان هاو‌چه‌ش‌نی مرۆ‌فی وانه‌ تا ئی‌ستا ب‌ی‌ن‌راوه‌ و نه‌ له‌مه‌ولا‌ش ده‌ب‌ی‌ن‌ر‌یت.

هه‌روه‌ها به‌ دو‌عا و لا‌آ‌نه‌وه‌ی "الج‌وش‌ن الک‌ب‌یر" که‌ به‌ ک‌ین‌که‌ له‌و هه‌زاران نزا و پارانه‌وانه‌ی له‌وه‌ و سه‌فی په‌روه‌ر‌د‌گاری خۆ‌ی له‌ پله‌یه‌کی عارفا‌نه‌ی وه‌هادا ده‌کات که‌ ه‌یچ کام له‌ عارفان و له‌مولیاکان له‌ خونا‌س‌یدا نه‌ گه‌یش‌تو‌ونه‌ته‌ له‌وه‌ پله‌یه‌ و، هه‌ر له‌ کۆ‌نه‌وه‌ تا ئی‌ستا وه‌سه‌فی که‌سیان نه‌ گه‌ش‌تو‌وه‌ته‌ راده‌ و پای‌ه‌ی له‌وه‌ وه‌سه‌فی که‌ له‌وه‌ی خوا‌وه‌ندی ده‌کات، هه‌ر چه‌نده‌ش له‌وان ده‌ب‌ان‌توان‌ی یه‌که‌ له‌ دوا‌ی یه‌که‌ سوود له‌ ب‌یری به‌ کتر و پ‌یش‌ب‌ین‌ایان وه‌ر‌ب‌گرن. ئە‌مه‌ش له‌وه‌مان بۆ‌ ده‌رده‌خات که‌ ه‌یچ که‌س‌یک‌ ن‌ی‌یه‌ له‌ پارانه‌وه‌دا وه‌کو‌ له‌وه‌ وای‌یت. هه‌ر که‌س سه‌ه‌ری له‌وه‌ روون‌کرد‌نه‌وه‌ کورته‌ی پر‌گه‌یه‌کی نه‌وه‌د و نۆ‌ بر‌گه‌که‌ی مو‌نا‌جاتی "الج‌وش‌ن الک‌ب‌یر" ب‌کات له‌ سه‌ره‌تای په‌یامی "مو‌نا‌جات"‌دا، ه‌یچی بۆ‌ نام‌ی‌ن‌یه‌وه‌ ج‌گه‌ له‌وه‌ی که‌ ب‌ل‌یت: ه‌یچ نزا و پارانه‌وه‌یه‌که‌ هاو‌چه‌ش‌نی ئە‌م دو‌عا به‌رز و جوانه‌ ن‌ی‌یه‌ که‌ له‌ چله‌پۆ‌یه‌ی خونا‌س‌یدا‌یه.

هه‌روه‌ها له‌ گه‌یاندنی ی‌ن‌غه‌مه‌ر‌یتی‌یه‌که‌ی و را‌گه‌یاندنی بان‌گه‌وازه‌ که‌م‌یدا به‌ خه‌ل‌کی، دامه‌زراوی و ئازایه‌تی‌یه‌کی له‌وتۆ‌ی پ‌یش‌ان‌داوه‌ که‌ ه‌یچ که‌س‌یک‌ - با به‌ ئە‌ندازه‌ی گه‌ردیله‌یه‌ ک‌یش بو‌و‌یت - له‌مه‌دا نزیکی نای‌ن‌یه‌وه‌ و پ‌نی نا‌گاته‌وه‌ و له‌ گه‌ل‌یدا به‌راورد ناک‌ر‌یت. ه‌یچ جۆ‌ره‌ دوودلی و دل‌ه‌ته‌پ‌یه‌ ک‌یشی تووش نه‌بو‌وه‌ و هه‌ر گ‌یز ترس نه‌یتوان‌یوه‌ زه‌فه‌ری پ‌نی ب‌یات، خۆ‌ هه‌ر چه‌نده‌ ده‌وله‌ته‌ گه‌وره‌ و ئای‌ینه‌ مه‌زنه‌ کانی له‌وه‌ ده‌مه‌ و ته‌نانه‌ت هۆ‌ز و مام و خزم‌انی‌شی له‌وه‌ په‌ری دوژ‌من‌ایه‌تی‌یان له‌ گه‌ل‌دا ده‌کرد، که‌چی ئە‌م هه‌ر به‌ ته‌نها خۆ‌ی ته‌حه‌د‌دای گ‌شت دنیای ده‌کرد و، خوا‌وه‌ند‌ب‌یش‌ پ‌شتی گرت و سه‌ری

خست و سه به رزی کرد و، هه ویش سه ری گیتی به تاجی ئیسلام پازانده وه .. که واته کتی هه به له گه پاندنی ئه و پاسباردانه ی خوای گه و ره دا وه که مه مه د ﷺ وایت ۱؟ هه ره وه هه ئه م پینغه مه ره ﷺ ئیمانیکه توندوتولی مه حکم و، په قینیکی دامه زراوی له عاده ت به ده ره و، ده ره خستی حه قیقه تی سه روشتی مرۆفی به جۆزینکی ده ره اساو، به ره و به وه پری به رزی هه وتۆی له گه ل خۆیدا هینا وه که نه به ره و به وه پ و نه دانایی دانایان و سه ره گه و ره پۆحی به کانی ئه و سه ره مه، نه پانتوانی هه چ گو مانیگ پان دو ودلی به ک پان لاوازی به ک پان ته نانه ت وه سه وه سه به کیش له دلی ئه و دا دروست به کن! به ئی، هه موو هه وانه نه پانتوانی هه چ کارینگ به کنه سه ره هه چ شتیکی ئه و، چ په قینی، چ به ره و به وه پری، چ پشت به خوا به سستی، چ ئه و دنیایه ی که به خوای گه و ره هه به و، هه ره چنده ش گشت ئه و به ره و به وه پ و دانایانه ی باس کران، هه موویان دژ و پینچه وانیه ی ئه و بوون و دوژ منابه تی پان له گه لدا ده کرد! جگه له مه ش: سه ره جه می ئه و لیا و پیاو چا کان که له پله و پایه معنه و ی به کاندایا به رز بوونه ته وه، له پشه کیی هه موویانه وه: ها وه له به ریزه کانی پینغه مه ره ﷺ هه موویان به هۆی ئیله هام و ده رس وه رگرتن له پینغه مه ره ﷺ و سوود وه رگرتیان له پله ی ئیمانیه کی و به وه ی که پینغه مه ره یان ﷺ له به رزترین پله دا دیوه، به رز بوونه وه و گه یشتن به و پله بلندانه ..

هه موو ئه مانه، به جۆزینکی ئاشکرای به لگه نه ویست، ده ری ده خه ن که ئیمانی ئه م پینغه مه ره ﷺ ئیمانیکه هه رگیز هاوتا و هاووینه ی نی به .

ئیه رگه شتیاره که تینگه یشت و ته سدیقی عه قلی خۆی کرد، که: که سینگ خاوه نی شه ریعه تینکی ئاوا بئ وینه و، ئیسلامینکی پاکه ی بئ هاوتا و، به ندایه تی به کی خاوبنی بئ گه رد و، پارانه وه به کی جوانی ناوازه و، ده عوا به کی گشتی گه ردوونی و، ئیمانیکه موعجیزی به م چه شنه بئت، هه رگیزاو هه رگیز جینی درۆی لانا یته وه و خه لکیش ناخه له تینت.

به لگه ی چوارم:

به کده نگه ی هه موو پینغه مه ره یان، دروودیان له سه ر بئت و، به کگرتیان له سه ر ئه و پاستی یانه ی ئیمان که ئه م پینغه مه ره ﷺ هینا وانی، به لگه به کی بئ گو مانه له سه ر "بوون" و "به کابی" خاوه ندی گه و ره، هه ره وه ها شایه تی به کی پاستیشه له سه ر پاستی و پینغه مه ره بئتی ئه م پینغه مه ره ﷺ. چونکه هه ر شتینگ بئت به به لگه له سه ر پینغه مه ره بئتی پینغه مه ره یان تر و له خولگه ی پینغه مه ره بئتی ئه و اندا بخولیتسه وه، وه ک سیفاتی

به‌رز و په‌رۆز و مو عجیزاتیان و ئهو کارانه‌ی نه‌بجامیان داو، کومست وه‌ک ئه‌وانه و له‌وانش ته‌واوتر له‌م یڤغه‌مبه‌رده‌دا ﷺ هه‌یه، هه‌روه‌ک میژوو ته‌سلیقی ئه‌مه‌ ده‌کات.. چونکه ئهو یڤغه‌مبه‌رانه - دروودیان له‌سه‌ر ییت - به‌زمانی ته‌ورات و ئینجیل و زه‌بوور و ئهو "صوحوفانه‌ی" له‌به‌رده‌ستیاندا بوون، سه‌وال و مزگینیی هاتنی ئه‌م زاته په‌رۆزه‌یان به‌خه‌لکی داوه (ته‌نانه‌ت بیست ئاماژه‌ی روون و ئاشکرا زیاترمان روون کردوو ته‌وه که له‌مو کتێبه‌ په‌رۆزانه‌دا هه‌ن و، له‌په‌یامی "مو عجیزاتی نه‌حمه‌دی" دا تو‌مارمان کردوون). جا هه‌روه‌ک ئه‌وان مزگینیی هاتنی ئه‌میان به‌خه‌لکی داوه، به‌زمانی حالیشیان - واته‌ زمانی یڤغه‌مبه‌رینی و مو عجیزاتیان - تیکرا ته‌سلیقی ده‌که‌ن و مۆری پشتگۆری له‌سه‌ر راستیی بانگه‌وازه‌که‌ی ده‌ده‌ن. چونکه هه‌ر ئهو یڤغه‌مبه‌ریه‌که‌ له‌ بانگه‌وازه‌که‌یدا بۆ لای خواوه‌ند، پێش هه‌موو یڤغه‌مبه‌رانی تر که‌وتوو ته‌وه.

له‌مسه‌وه‌ گه‌شتیاره‌که‌ تینگه‌یشت که‌ ئهو یڤغه‌مبه‌رانه - دروودیان له‌سه‌ر ییت - هه‌روه‌ک به‌زمانی گو‌فتار و به‌کده‌نگی‌یان ده‌بن به‌به‌لگه‌ له‌سه‌ر "یه‌ کتایی" خواوه‌ند، به‌ هه‌مان جۆر، به‌زمانی حالیشیان و به‌کگرتنیان شاهه‌تی له‌سه‌ر راستی و راستگۆیی ئه‌م یڤغه‌مبه‌ره‌ ﷺ ده‌ده‌ن.

به‌لگه‌ی پینجهم:

گه‌بشتی هه‌زاران ئه‌ولیا به‌ "حه‌ق" و سه‌رچاوه‌ی "حه‌قیقه‌ت" .. هه‌روه‌ها ئهو که‌مالات و که‌رامه‌ت و که‌شف و مو‌شاهه‌دانیش پێیان به‌هره‌مه‌ند بوون، ته‌نها به‌هۆی شوینکه‌وتنی ده‌ستوره‌کان و، په‌روه‌ده‌ی یڤغه‌مبه‌ر ﷺ و، شوین پنی هه‌لگرتیه‌وه هه‌موو ئه‌مانه‌یان ده‌ست که‌وتوو .. جا هه‌روه‌ک هه‌موو ئه‌مانه‌ به‌لگه‌ن له‌سه‌ر "یه‌ کتایی" خواوه‌ند، هه‌روه‌ها به‌به‌کده‌نگی و به‌کگرتنیان شاهه‌تن له‌سه‌ر راستی مامۆستا و پێشه‌واکه‌یان، که‌ ئه‌م یڤغه‌مبه‌ره‌ به‌په‌رۆیه‌ ﷺ و، له‌سه‌ر ئه‌وه‌ش که‌ یڤغه‌مبه‌رینی به‌که‌ی له‌وپه‌ری حه‌ق و راستیدا به‌.

جا گه‌شتیاره‌که‌ له‌مسه‌وه‌ تینگه‌یشت که‌ ئه‌م پیاو‌چا‌کانه‌ به‌ "نووری ویلایه‌ت" هه‌ندیکیان له‌و شته‌ غه‌یبی‌یانه‌ دیوه‌ که‌ یڤغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ باره‌یانوه‌ داوه و هه‌والیانی پراگه‌میاندوو، به‌ نووری ئیمانی‌ش هه‌موو هه‌والدانه‌کانی ئه‌ویان دیوه‌ و باوه‌ریان پنی هیناوه‌ و، چ به‌ "علم‌ الیقین" و "چ عین‌ الیقین" و "حقی‌ الیقین" ته‌سلیقیان کردوو. ئه‌مه‌ش وه‌ک خۆری رووناک ده‌ری ده‌خات که: تا چه‌نده‌ ئه‌م پێشه‌وا و پراهره‌ گه‌وره‌ و مه‌زنه‌مان راستگۆیه‌ و، تا چه‌نده‌ش له‌سه‌ر حه‌قه‌.

به‌لگه‌ی شه‌شم:

ملیۆنان زانای هه‌لبژارده‌ی ورده‌کار و صیددیقانی لیکۆلهر و دانایانی بلیمه‌تی ئیماندار، له‌وانه‌ی که به به‌رزترین پله گه‌بشتوون، ته‌نهما به‌مۆی ئه‌وه‌ی که قوتاییتی ئه‌مو پێغه‌مبه‌ره نه‌خوێنده‌واره‌یان ﷺ کردووه و وانه‌ی حه‌قیقه‌ته به‌رز و پڕۆزه‌کانیان له‌لا خوێندووه و له‌مه‌شه‌وه چه‌نلین زانستی به‌رزیان به‌ده‌ست هیناوه و چه‌نلین پله‌میان له‌خوێناسیدا بۆ ده‌ر که‌وتووه.. گشت ئه‌مو مرۆفانه، هه‌روه‌ک هه‌موویان بناغه‌ی بانگه‌وازه‌که‌ی پێغه‌مبه‌ر ﷺ (که په‌کناپه‌رستی خو‌اوه‌نده) ده‌چه‌سپینن و به به‌لگه‌ بێ گومانه‌کانیشیان و به په‌که‌نگی ته‌سدیقی ده‌که‌ن.. هه‌ر به‌و جۆره‌ش هه‌موویان په‌که‌ ده‌گرن و، له‌سه‌ر راستی و راستگۆیی ئه‌م مامۆستا مه‌زنه و له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که سه‌رجه‌م فه‌رمووده‌کانی حه‌ق و راستن، شایه‌تی ده‌ده‌ن.

جا ئه‌م شایه‌تیدانه‌ی ئه‌وان، وه‌ک پڕۆژی پرووناک، به‌لگه‌یه‌کی پروونه‌له‌سه‌ر راستگۆیی ئه‌م زاته و راستی په‌یامه‌که‌ی. بۆ ئه‌مونه: "په‌یامه‌کانی نوور" به‌هه‌موو به‌شه‌کانیه‌وه که له‌سه‌د تێده‌په‌رن، ته‌نهما په‌که‌ به‌لگه‌ن له‌سه‌ر راستی و دروستی ئه‌م پێغه‌مبه‌ره خو‌شه‌ویسته ﷺ!

به‌لگه‌ی حه‌وته‌م:

ئه‌و کۆمه‌له‌ مه‌زنه‌ی که پێیان ده‌وتریت: "ئال و ئه‌سحاب" و، سه‌باره‌ت به‌ فه‌راسه‌ت و زانسته و که‌مالاته‌وه له‌ دوا‌ی پێغه‌مبه‌ران - دروودیان له‌سه‌ر ییت - به‌ناوبانگترین مرۆفان و له‌هه‌موو که‌سێک و ربه‌اترن و له‌پله و پایه و که‌مالاتیشدا پله‌میان به‌رزتره و، به‌ناوبانگتر و وردینه‌ترن و له‌هه‌موو که‌سێکیش زیاتر ده‌ستیان به‌ئایینه‌وه گرتووه..

جا که ئه‌م کۆمه‌له‌ مه‌زنه به‌وپه‌ری تاسه و شه‌وق و لێپران و ورده‌کاری یه‌وه به‌شوین هه‌موو حاله‌ت و بێر و هه‌لسو که‌وتیکی ئاشکرا و په‌نهانی پێغه‌مبه‌ردا ﷺ به‌وردی گه‌پاون و، ئنجا به په‌که‌نگی و په‌که‌گرتن ته‌سدیقی ئه‌وه‌یان کردووه که پێغه‌مبه‌ر ﷺ له‌قه‌سه و گو‌فتاره‌کانیدا له‌گشت که‌سێکی ئه‌م دنیا به‌راسته‌گۆتره و، له‌هه‌موویان پله‌ی به‌رزتره و، له‌هه‌مووشیان زیاتر و توندتر ده‌ستی به‌حەق و حه‌قیقه‌ته‌وه گرتووه.. جا ئه‌م ته‌سدیقیه‌ی ئه‌وان که هینده دامه‌زراوه هه‌رگیز له‌جینگای خوێدا نابزویت، له‌گه‌ل ئه‌و ئیمان هه‌مانه که هه‌مانه، به‌لگه‌یه‌کی گه‌لێ پروونه و وه‌که ئه‌وه وایه که پڕۆژی پرووناک ده‌ییت به به‌لگه‌ له‌سه‌ر پرووناکی خۆری ناوچه‌رگه‌ی ئاسمان.

به‌لگه‌ی هه‌شتم:

هه‌روه‌ك ئەم گه‌ردوونه به‌لگه‌یه له‌سه‌ر ئەو به‌دیهینه‌ر و نووسه‌ر و وینه‌كیشه‌ی كه دروستی كرده‌وه و به‌په‌وه‌ی ده‌بات و كاری ده‌سازینیت و به‌وینه‌كیشه‌یان و نه‌دازه‌دانان و پینكخسێن ده‌ستكاریی ده‌كات، وه‌كه‌هلینی گه‌ردوون كۆشكینی په‌نگین، یان په‌راوینکی گه‌وره، یان پيشانگابه‌کی جوانی ناوازه، یان جینگای ده‌رخسێن و ناوبانگ پین ده‌ر كردن ینت بۆ ئەو شتانه‌ی كه تیاپدابه‌..

هه‌روه‌ك ئەم گه‌ردوونه‌ی كه به‌م جوهره‌یه، به‌لگه‌یه له‌سه‌ر به‌دیهینه‌ری خۆی، به‌هه‌مان جوهر و به‌چه‌شینیکی پین گومان، داخوازی ئەهوش ده‌ینت كه په‌كێك بپینت ئەو و اتایانه ده‌ربپینت كه له‌م كتیبه‌ گه‌وره‌یه‌ی گه‌ردوونان و، ئامانجه‌كانی خواوه‌ندیش له‌به‌دیهینه‌نی گه‌ردووندا بزاینیت و به‌خه‌لكیشه‌یان بپینت و، ئەو دانسته‌ په‌روه‌ردگاری‌یانمش كه له‌ ئالوگۆری گه‌ردوونان و نه‌نجامی فه‌رمانبه‌ری و هه‌لسو كه‌وته‌كانی گه‌ردوونن، به‌ده‌رس بیاننیته‌وه، نرخ و باهه‌خ و كه‌مالاتی ئەو شتانه‌ش له‌ گه‌ردووندا ئاشكرا بكات. واته‌ داخوازی ئەهوش ده‌ینت كه بانگه‌واز كارینکی مه‌زن و پراستگۆ و مامۆستایه‌کی لینگۆله‌ر و كارامه، بۆ ئەم كارانه‌ بپینت.

گه‌شتیاره‌ كه له‌م وانه‌یه‌وه تینگه‌یشته‌ له‌هوشی كه گه‌ردوون به‌لگه‌ و شایه‌ته له‌سه‌ر پراستی و دروستی ئەم پینغه‌مه‌ره ئەمینه‌ی كه به‌په‌زترین و به‌رزترین كه‌سه‌ ئەم فه‌رمانبه‌ری و ئه‌ر كانه‌ی به‌ ته‌واوی نه‌نجام داینیت و، به‌لگه‌یه له‌سه‌ر ئەهوش كه ئەم پینغه‌مه‌ره ﷺ به‌په‌زترین و پراستگۆترین نیراوی په‌روه‌ردگاری هه‌موو جیهانه‌كانه‌.

به‌لگه‌ی نۆه‌م:

ماده‌م له‌ پشت په‌رده‌وه په‌كێك هه‌یه كه‌مالی پین وینه‌ و ورده‌كاریی سنعه‌تی خۆی له‌ پینی ئەم به‌دیهینه‌راوه‌ پر له‌ ورده‌كاری و دانایانه‌وه ئاشكرا ده‌كات و.. به‌و به‌دیهینه‌راوه‌ له‌ ژماره‌به‌ده‌ر و پازاوه و ناسكۆله و جوانانه‌ش، خۆی به‌ غه‌یری خۆی ده‌ناسینیت و خۆشه‌ویستی ده‌كات له‌ لایان و.. به‌و نيعمه‌ته‌ به‌نرخ و خۆش و له‌ ژماره‌به‌ده‌رانه‌ش كه به‌خشیونی، سوپاس و شوكرانه له‌سه‌ر ئەو به‌دیهینه‌راوانه‌ی خۆی پینویست ده‌كات و.. به‌دیهینه‌راوانی ده‌خاته تاسه‌ و شه‌وقه‌وه و هانیان ده‌دات كه له‌ به‌رامبه‌ر په‌روه‌ردگاریی به‌كه‌ی ئەم‌ودا په‌رستشینی ئەوتۆ نه‌نجام‌بدن كه پر ینت له‌ خۆشه‌ویستی و سوپاس و شوكرانه‌بۆیری بۆ ئەم په‌روه‌ردگاری و ژبانه‌ گه‌شتی‌یه‌ی خواوه‌ند كه به‌دیهینه‌راوانی خۆی پین په‌روه‌رده‌ ده‌كات و به‌ جوهرینکی پر له‌ شه‌فه‌قه‌ت و چاودیری

ده‌یانژییه‌نیت (به‌را‌ده‌یه‌ک که خۆراک و میوانداری پەروره‌دگاری‌یانه‌ی و ا‌ئاماده و ساز ده‌کات که پینوستی‌به‌کانی وردترین هه‌ستی چه‌شتتی ناوده‌مه‌کان و هه‌موو جۆره لیشتیه‌هاکان دابین ده‌کات) و.. داوا‌له‌ به‌دیهینراوانیشتی ده‌کات که باوهر و ته‌سلیم بوون و ملکه‌چی و گوپراپه‌لتی‌یان له‌ به‌رامهر ئه‌و خواپه‌تی‌یه‌ی خواوه‌نده‌وه‌ بیئت که به‌ گۆرپنی وهرزه‌کان و، شه‌و به‌ دوای رۆژدا هینان و، جیاوازی‌یان و، هاوچه‌شنی ئه‌م کاروباره‌ مهن و هه‌لسوکه‌وته‌ گه‌وره و کرداره‌ پەروره‌دگاری‌یه‌ سه‌رسوورپه‌نهر و پپر له‌ دانا‌یانه‌وه، ئه‌و خواپه‌تی‌یه‌ی خۆزی پيشانی ئه‌وان ده‌دات و، دادگه‌ری و حه‌قه‌وه‌یی خۆیشتی به‌وه‌ ده‌رده‌خات که هه‌میشه‌ په‌نا‌ی چاکه‌خوازان ده‌دات و، خراپه‌ و خراپکاران له‌ناوده‌بات و، به‌ به‌لا و گه‌روگرفته‌ ئاسمانی‌به‌کانیش سه‌مه‌کاران و ئه‌وانه‌ی پینغه‌مه‌ران به‌ درۆ ده‌خه‌نه‌وه، له‌ناو ده‌بات.

که‌واته‌ یی هه‌یچ گومانیک، خۆشه‌بوستتین به‌دیهینراو و راستگۆرتین به‌نده‌ له‌ لای ئه‌و خواوه‌نده‌ی که په‌رده‌ی غه‌یبی به‌سه‌ر خۆیدا داداوه‌ته‌وه، ئه‌و که‌سه‌یه‌ که به‌ جۆرنکی پاک و ینگه‌رد و خاوین بۆ ئه‌و ئامانج و مه‌به‌سته‌ باسکراوانه‌ی خواوه‌ند کار بکات و، نه‌ینی هه‌ره‌ گه‌وره‌ی به‌دیهینان له‌ گه‌ردووندا بدۆزیتسه‌وه، ئه‌و مه‌ته‌له‌ حه‌ل بکات و گه‌ری کۆپه‌که‌ی بکاته‌وه و ده‌ری بخات و، هه‌میشه‌ به‌ ناوی به‌دیهینره‌ که‌به‌وه تینکۆشیت و، له‌ هه‌موو شتیکدا داوا‌ی هه‌یز وپارمه‌تی له‌و بکات و، به‌م جۆره‌ پارمه‌تی و سه‌رکه‌وتنی له‌وه‌وه‌ ده‌ست که‌وتیبت..

جا ده‌ینی ئه‌و که‌سه‌ کئی ینت جگه‌ له‌ حه‌زه‌تی محمد ﷺ؟

پاشان ئه‌م گه‌شتیاره‌ به‌ "عه‌قل"ی خۆزی وت:

ماده‌م ئه‌م (نۆ) حه‌قیقه‌ته‌ شایه‌تی ئیسپاتن له‌سه‌ر راستیی ئه‌م پینغه‌مه‌ره‌ مه‌زنه‌ ﷺ، ئه‌وا هه‌یچ گومانیک له‌وه‌دا نی‌یه‌ که پینغه‌مه‌ر ﷺ ته‌وه‌ره‌ی پیزی مرۆفایه‌تی و، ماهی شانازی جیهانه‌ و، ئه‌وپه‌ری شایانی ئه‌وه‌یه‌ که ناوی: "مایه‌ی شه‌ره‌فی ئاده‌میزاد" و نازناوی: "جینی شانازی هه‌موو جیهان"ی لئی به‌ریت. ئه‌و فه‌رمانه‌ی خواوه‌ندی مه‌یره‌بانیش که له‌ ده‌سته‌یاده‌، به‌رتی‌یه‌ له‌و قورئانه‌ پیرۆزه‌ی که باالی شکره‌مندی و ده‌سته‌لاتی معنه‌وه‌یی خۆزی به‌سه‌ر نیوه‌ی گۆزی زه‌ویدا پراکیشاوه‌. ئنجا که‌مالاتی که‌سی و په‌ه‌شته‌ به‌رزه‌کانی خۆیشتی، له‌ گه‌ل ئه‌و قورئانه‌دا، ده‌ری ده‌خه‌ن که مه‌زنه‌ترین مرۆف له‌ جیهاندا ئه‌م پینغه‌مه‌ره‌ مه‌زنه‌یه‌ ﷺ. که‌واته‌ ته‌ و گوفتاری حه‌قی باوهر پنی کراو له‌ باره‌ی به‌دیهینره‌مانه‌وه، ته‌نها ته‌ و گوفتاری ئه‌وا

ده‌سای عه‌قله‌کم! وهره‌سهرنج‌بده‌له‌وهی که بناغهی ههموو ده‌عواکانی ئەم پینغمبهره‌مزنه ﷺ و ئامانجی سهره‌کیی ههموو ژبانی بریتی‌یه‌له: شایه‌تیدان‌له‌سهر "بوون" و "یه‌کنایی" خواوه‌ند، روونکردنوه و ده‌رخستی "سیفه‌ته‌مزن" و "ناوه‌جوانه‌کان"ی به‌دیپینه‌رمان. ئەوه‌تا ههموو ئەمانه‌ی چه‌سپاندووه و ئاشکرای کردوون، له‌مه‌شدا پشتی به‌وهزاران راستی‌یه‌ره‌گدا‌کو‌تاوه‌دامه‌زراوانه‌به‌ستووه که له‌تایینه‌که‌بدان، هیزی ئەو سه‌دان موعجیزه‌روون و ئاشکرایانمش که خواوه‌ند له‌سهر ده‌ستی ئەو ده‌ری خستوون.

واته: ئەو خۆره‌معنوی‌یه‌ی که ئەم گه‌ردوونه‌ی رووناک کردووه‌ته‌وه، به‌لنگی روون و ئاشکرای "بوون" و "یه‌کنایی" خواوه‌ندی به‌دیپینه‌رمانه، تهنه‌ئەم پینغمبهره‌به‌پزیه‌ﷺ که نازناوی: "خۆشه‌ویستی خوا"ی خه‌لات کراوه. چونکه‌سی‌جۆر به‌کده‌نگیی گه‌وره‌ی ئەوتۆ هه‌ن که هه‌رگیز پشنگوئی ناخزین و خۆشیا‌ن‌شت پشنگوئی ناخه‌ن، پشتی ئەم شایه‌تیدانه‌ده‌گرن و ته‌سلیقی ده‌که‌ن:

یه‌کده‌نگی یه‌کم:

یه‌کده‌نگی ئەوانه‌یه‌که‌له‌جیهاندا به‌ناوی "ئالی به‌یتی محمد ﷺ" ناسراون و ناوبانگیان ده‌ر کردووه. ئەو کۆمه‌له‌نوورانی‌یه‌ی که پینشمواکه‌بان ئەو ئیمامی عه‌لی‌یه‌به‌پزیه‌که‌ده‌فه‌رموئ: "ئه‌گه‌ر په‌رده‌له‌رووی په‌نهاندا هه‌لبدرینه‌وه، به‌یقین هه‌روه‌ک خۆی ده‌مینته‌وه" .. له‌دوای خۆپیشی هه‌زاران له‌ولیا‌ی گه‌وره‌ی خواوه‌ن به‌سیره‌تی تیژ و په‌نهان‌بینان تیدا هه‌لکه‌وتووه، له‌پیاوانی وه‌ک شینخی گه‌یلانی (قُلُس سِرُهُ) که هیشتا له‌سهرزه‌وی و له‌ژباندای بووه به‌چاوی تیژی به‌سیره‌تی خۆی سه‌یری عه‌رشیی مزن و حه‌زهره‌تی ئیسرافیلی، به‌وه‌گه‌وره‌یه، کردووه!

یه‌کده‌نگی دووه‌م:

بریتی‌یه‌له‌یه‌کده‌نگی ئەو کۆمه‌له‌ی که به‌"هاوه‌له‌به‌پزیه‌کانی پینغمبهر ﷺ" به‌ناوبانگ و ناسراون، که به‌یه‌کگرتیان و ئیمانه‌دامه‌زراوه‌که‌بان ته‌سلیقی ئەم پینغمبهره‌مزنه ﷺ ده‌که‌ن. ئەم ته‌سلیقه‌شیا‌ن له‌را‌ده‌یه‌کی وادا بوو که گه‌یاندنیه‌ئەوه‌ی گیان و سامان و باوک و تیره و هۆزیا‌ن له‌پیناوی ئەودا به‌خت بکه‌ن. ئەوانه‌ی که پینش پینغمبهر ﷺ کۆمه‌لنکی ده‌شته‌کیی ناو جینگایه‌کی دوور له‌خوینده‌واری و بی‌بمش له‌ههموو پ‌واله‌تیکی ژبانی کۆمه‌لایه‌تی و به‌ری سیاسی بوون، خواوه‌نی هیچ په‌راو و پ‌ه‌نازنیکی روون نه‌بوون، له‌تاریکستانی چه‌رخ "فه‌تره‌ت" دا‌ون بوو‌بوون و

هەر ناویان نه ده هیتر، که چی له پاش موسلمان بوونیان و له ماوه یه کی که مدا بهون به مامۆستا و رابهر و سیاسی و کاربدهستی دادوهری ئهو نه تهوانهی که له بهاری شارستانی و بهواری زانستی و ژبانی کۆمه لایه تی و رامیاری یه وه پیشکه و تووترین نه تهوهی ئهو کاتهی سه رزهوی بوون، بهم جزره فه رمانه وهی خۆره لات و خۆر ئا وایان گرت نه ده ست و، ئالای داد گه ری یان له ده ریا و وشکایی جیهاندا ده شه کایه وه.

یه کده نگیی سنی ههم:

بریتی به له ته سلیدی ئهو کۆمه له مه زنه ی که له زانایانی به رنیز و له ژماره به ده ری ئهو توو پیکهاتوون که له زانسته کانیاندا وه ک ده ریا وان و تابلایی لیکۆله ر و ورده کار بهون و، له ناو نه تهوهی ئهم پینغه مبه ره دا ﷺ هه لکه وتوون و گه شه یان کردوه و، له هه موو چه رخی کدا هینده مرۆفی کامل و کارامه و لیهاتوویان هه مه که له گشت زانستیکدا پینش هه موو که سینک که وتوونه ته وه.

جا ته سلیدی هه موو ئهو زانایانه، پیکه وه و به پله ی "علم الیقین" - له راستیدا - یه کده نگیی به که له وینهی نی به.

له مانه وه گه شتیاره که به رپاری دا که: شایه تیدانی ئهم پینغه مبه ره نه خوینده وه ره ﷺ له سه ر "یه کتایی خوا وه ند" شایه تیدانیکی جوزئی و تاکه که سی نی به، به لکو شایه تیدانیکی هه مه کی و گشتیی ئهو توو به که هینده مه حکم و دامه زرا وه هه رگیز له جیی خۆی نه بزوت و، گه ر سه رجه م شه میتانه کانی ش له هه موو لایه که وه لینی کۆبینه وه، ناتوانن خۆیان له به رامه به ریه وه رابگرن.

هه ر بهم جزره ش له پله ی شازده ههمی مه قامی به که مدا، ئاماژه به کی کورت بو ئهم راستی به کرا وه که ئهو گه شتیاره له گه شته عه قلی به کهیدا به ناو لایه نه کانی ژبان له و قوتابخانه نوورانی به ی چه رخی به خته وه ریدا ده ستی که وت. ئهو ئاماژه به ش بهم جزره به:

(لا إله إلا الله الواجبُ الوجودُ الواحدُ الأحدُ الذي دلَّ على وجوب وجوده في وحدته: فخرُ عالم، وشرفُ نوعِ بني آدم، بعظمةِ سلطنةِ قرآنِهِ، وحشمةِ وسعةِ دينِهِ، وكثرةِ كمالاته، وعلويةِ أخلاقِهِ، حتى بتصديقِ أعدائِهِ، وكذا شَهِدَ وَبَرَّهَنَ بَقْوَةَ مَثَاتِ المعجزاتِ الظاهراتِ الباهراتِ المُصدِّقةِ وبِقْوَةِ آلافِ حقائقِ دينِهِ الساطعةِ القاطعةِ، بإجماعِ آلِهِ ذوي الأنوارِ، وبتوافقِ أصحابِهِ ذوي الأبصارِ. وبتوافقِ محققي أمَّتِهِ ذوي البراهينِ والبصائرِ التَّوَارِةِ).

فهره نگوک

- باوه رین کر او: ثقه (موثوق)
بهلگه نهو بیست: بدیهی
بنه دار: الجذع
بوونه وهران: الكائنات (الموجودات)
بیر: ذاكرة
پاسه وان: الحارس
پاشگه زبوو: المرتد
پاشگه زبوونه وه: الإرتداد
پهروه رده کار: المرپی
پشکنه ر: المفتش
په نهان (شارراوه): الغیب
پینخو ر: الأدم
پینغه مه ریتی: النبوة
پینگه بیشتوو: الكامل (الإنسان الكامل)
پیلان: الماامرة
پیناسه ر: المُعرف
توانایی (توانست) القدرة
تیره ستیره: الشهاب
جه مسه ر: القطب
جوو، جووله که: اليهود
جینشین: الخليفة
جینشینیی: الخلافة
چه سپانندن: الإثبات
چه سپاوه: تَبَتَّ
چه سپینتراوه: أثبتَّ
چییه تی: الماهية
خهرمان: البیدر
داد گهر: العادل (مصطلح حدیثی)
داوه ریی ژیری: المحاکمة العقلية
دانایی (دانست): الحكمة
دروه شانوه: لمعة (التماع)

دهسته لاتنداری: السلطنة، السلطة
 دههينته ژيربار: يُسخر
 دلنيابي: اليقين
 دو انگه: المنبر
 ره بهن: الراهب
 ره ها: المطلق
 ره وان: البليغ
 ره وه: المذهب
 زوره: الأغلبية
 سو سه مار (بزنمزه): الضب
 سرووش: الوحي
 فهله (ديان، گاور): النصراري
 كارزه له: عناق
 كه له شاخ گرتن: الحمامة
 كه سيني: الشخصية
 گه شتبار: السائح
 گه ريده: السيارة (للكواكب)
 گه زنده: العضوض
 له عادهت به دهر: الخارق
 ليكلوله ر: المُحقق
 لور: سلعة
 ميه ره باني: الرحمة، الرأفة
 ناوه كي: ضمني
 نيشانه: الآية، العلامة
 هه ساره: الكوكب
 هه لاتنگه: المطلع
 هه لكه وتوو، بليمهت: العبقري
 هه مه كي: كلي
 هه نده كي: جزئي
 هيشوو: عذق
 ورده كار: المدقق
 به كده ننگي: الإجماع

پیرستی بابت تکان

بابت

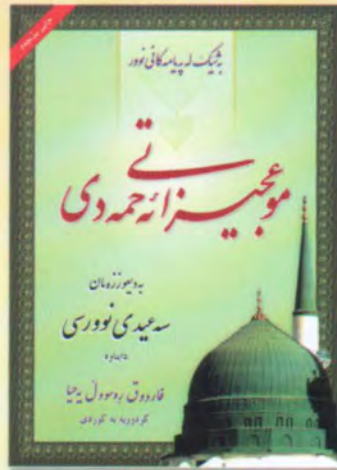
لاپږه

- ۷-۵ ..... وټه په کی پټویست
په یامی موعجزاتی نه حمد دی (مه کترویی نوزده همم):
- ۱۰-۹ ..... سره تابه ک له سنی خالدا له باره ی تم په یامه ..
ناگدار کردنو هیه ک له باره ی تمو ریوایه تانه ی که لم په یامه دا هینراون .. ۱۰
نامازه ی رهوانی په که م: پیوستی پیغمبرتی حمزه تی محمد ﷺ .. ۱۲-۱۱
نامازه ی رهوانی دوو همم: "موعجزه" ته سلیقی په وهر دگاری
جیهانیانه بؤ پیغمبره که ی ﷺ .. ۱۴-۱۲
نامازه ی رهوانی سنی همم: حیکمته تی زوری و جزوراو جزوری
موعجزاتی پیغمبرمان ﷺ .. ۱۷-۱۵
نامازه ی رهوانی چواره م: چهنه بناغه و بنچینه هیه بؤ تیگمیشن لمو
لایه نه غه بی یانه ی که خوی گه وره پیغمبری ﷺ لنی
ناگدار کردوونه توه .. ۲۸-۱۷
بنچینه ی په که م: همسو حالته کانی پیغمبر ﷺ ده راسا و
له عاده ت به دهر نه بوون .. ۱۹-۱۷
بنچینه ی دوو همم: "سرووشی راشکاو" و "سرووشی ناوه کی" .. ۲۰-۱۹
بنچینه ی سنی همم: رووداوه ریوایه ت کراوه کان و پزلی زانیانی
"حدیث" .. ۲۴-۲۰
* ج سوودینک له باسکردنی "سه نه د" دا هه په؟ .. ۲۳
* بؤچی موعجزات به وینه ی نه حکامی شرع نه گیراونه توه؟ .. ۲۴-۲۳
بنچینه ی چواره م: هوالدانی به شیک له چهنه رووداویکی گشتی
که له ناینده دا پروو دهن .. ۲۵-۲۴
بنچینه ی پنجمم: حیکمته تی روون نه بوونی هواله غه بی په کان .. ۲۶-۲۵
بنچینه ی ششمم: ده بی مرؤف هه میسه سر بؤ ماهیه تی
راستعینه ی پیغمبر ﷺ بهرز بکاته وه .. ۲۸-۲۶

- نامازه‌ی رهوانی پنجم: هم‌الدانی پیغمبر ﷺ له باره‌ی نمو
 رووداوانه‌ی که له داهاتوودا دینه رنی ئالی بهیت و، چند
 رووداوانیکی تری ئاینده ۲۸-۴۰ .....
- * بوجی ئیمامی عمل، خوالینی رازی بیئت، له پیشدا نه‌کرا به خه‌لیفه؟ ۳۰-۳۲ .....
- * بوجی خه‌لافهت له ئالی بهیتدا به‌دهوام نه‌بوو؟ ۳۲-۳۳ .....
- * حیکمهتی نمو ئاشووبه خویناوی به چی بوو که هاته رنی موسلمانان
 له وسه‌ده‌مه‌دا؟ ۳۳-۳۴ .....
- نامازه‌ی رهوانی شه‌شم: موعجیزاتی پیغمبر ﷺ سه‌بارهت به
 هم‌الدان له رووداوه‌کانی ئاینده ۴۰-۵۲ .....
- * واتای حه‌رفی و واتای ئیسمی له خوش‌بوستی ئالی بهیتدا ۴۳-۴۴ .....
- نامازه‌ی رهوانی جه‌وتم: موعجیزاتی پیغمبر ﷺ سه‌بارهت به
 بیئت و به‌ره‌کعت تیکه‌وتنی "خواردن" ۵۲-۶۶ .....
- نامازه‌ی هه‌شته‌م: موعجیزاتی پیغمبر ﷺ سه‌بارهت به به‌ره‌کعتی ئاو ۶۶-۷۵ .....
- نامازه‌ی نۆه‌م: موعجیزاتی پیغمبر ﷺ له دارودره‌ختدا ۷۵-۸۲ .....
- نامازه‌ی ده‌هه‌م: موعجیزه‌ی بنی نافع‌تی بنه‌داره‌که‌ی ناو مزگه‌وت ۸۲-۸۷ .....
- نامازه‌ی یازده‌هه‌م: موعجیزاتی پیغمبر ﷺ له تنه‌ی گیانه‌کاندا ۸۷-۹۲ .....
- نامازه‌ی دوازده‌هه‌م: چند نمونه‌یک که په‌یوه‌ندی‌یان به نامازه‌ی
 پیشووه‌هه‌یه ۹۲-۹۵ .....
- نامازه‌ی سیازده‌هه‌م: موعجیزاتی پیغمبر ﷺ له شیفابه‌خشیندا به
 نه‌خۆش و زامداران ۹۶-۱۰۳ .....
- * وه‌سفیکی ده‌ستی پیروزی پیغمبر ﷺ (۹۹) .....
- نامازه‌ی چواره‌هه‌م: موعجیزاتی پیغمبر ﷺ له دو‌عا و نزاکانیدا ۱۰۳-۱۱۵ .....
- نامازه‌ی یازده‌هه‌م: سنی لقی لئی بو‌وته‌وه:
 لقی یه‌که‌م: زینده‌وه‌ران پیغمبر ﷺ ده‌ناسن ۱۱۶-۱۲۱ .....
- لقی دو‌وهه‌م: مردووان و جینتی و مه‌لائیکه‌ت ده‌یناسن ۱۲۱-۱۲۶ .....
- لقی سنی هه‌م: پاریزگاری پیغمبر ﷺ له لایه‌ن خوای گه‌وره‌وه ۱۲۷-۱۳۳ .....
- نامازه‌ی شازده‌هه‌م: چند رووداوانیکی له‌عه‌اده‌ت به‌ده‌ری پیش
 پیغمبر ریتی ۱۳۳-۱۵۶ .....
- به‌شی یه‌که‌م: نمو هم‌الآنه‌ی که ته‌ورات و ئینجیل رایانگیان‌دوون ۱۳۴ .....
- به‌لگی یه‌که‌م: قورئانی پیروز ته‌حه‌ددای نه‌بارانی ده‌کات ۱۳۴-۱۳۵ .....
- به‌لگی دو‌وهه‌م: باوه‌ره‌ینانی زانا‌پانی گاور و جووله‌که ۱۳۵-۱۳۸ .....
- به‌لگی سنی هه‌م: چند نمونه‌یک له مزگینتی یه‌کانی کتیبه
 پیشینه‌کان ۱۳۸-۱۴۷ .....

به‌شی دووهم: هه‌والدانی کاهینان و خواناسانی سه‌رده‌می	
۱۵۲-۱۴۷	..... فترت
به‌شی سئ‌هم: نیشانه و بروداره‌کانی کاتی له‌دایکبوونی	
۱۵۶-۱۵۲	..... پیغه‌مبه‌ر ﷺ
تامازه‌ی هه‌فده‌هم: موعجیزاتی پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌زاتی خزی و	
۱۵۹-۱۵۶	..... شه‌ریعه‌ته‌که‌ی و میراجه‌که‌یدا
۱۵۹	..... تامازه‌ی هه‌زده‌هم: قورئانی پرۆز و ئیعجازه‌که‌ی
	سه‌رنجی یه‌که‌م: چینه‌کانی خه‌لکی له‌په‌ی بردندا به‌ئیعجازی
۱۶۵-۱۵۹	..... قورئان
	سه‌رنجی دووهم: قورئان ته‌حه‌ددای زانایانی هه‌موو بواره
۱۷۱-۱۶۶	..... زانستی‌یه‌کان ده‌کات
	سه‌رنجی سئ‌هم: بیرکردنه‌ویه‌کی راسته‌قینه‌له‌باره‌ی ماهیه‌تی
۱۷۵-۱۷۱	..... قورئانه‌وه
	تامازه‌ی ره‌وانی نۆزده‌هم: راستگۆیی پیغه‌مبه‌ر ﷺ و بوونی به‌ه‌لگه
۱۸۳-۱۷۶	..... له‌سه‌ر "ته‌وحید"
۱۸۵-۱۸۴	..... ریزلینانیک‌کی خوایی و شوینه‌وارنیک‌کی چاودیری‌یه‌ی په‌روه‌ر‌دگار
	پاشکۆی په‌یامی موعجیزاتی ئه‌حه‌دی:
۲۱۳-۱۸۶	..... پاشکۆی یه‌که‌م: چه‌ند ئمیک له‌ده‌ریای که‌سیتی پیغه‌مبه‌ر ﷺ
۲۰۱-۲۰۰	..... - پیناسه‌ی قورئان چی‌یه‌؟
۲۰۳-۲۰۱	..... - ترووسکه‌به‌کی ئیعجاز له‌دوو‌پات بوونه‌وه‌کانی قورئاندا
۲۰۶-۲۰۳	..... - ئیعجازی قورئان له‌باسکردنی بابه‌ته‌گه‌ردوونی‌یه‌کاندا
۲۱۳-۲۰۷	..... - موعجیزه‌ی له‌تبوونی مانگ
	پاشکۆی دووهم: بۆچی ته‌نها "محمدی ئه‌مین" ﷺ به‌م میراجه
۲۱۹-۲۱۴	..... مه‌زنه‌تایه‌مه‌ند کرا؟
۲۳۰-۲۲۰	..... پاشکۆی سئ‌هم: گه‌شتیک بۆ چاکترین سه‌رده‌م
۲۳۲-۲۳۱	..... له‌ره‌ه‌نگۆک
۲۳۴-۲۳۳	..... بوخته‌یه‌که‌ له‌ژبانی دانهر
۲۳۷-۲۳۵	..... پېړستی بابه‌ته‌کان

❁ کہ جیہان بہ ہاتنی نوینہری پادشای ئہزہل و ئہبہد، کہ پیغہمبہری
 سہرورہ ﷺ، شاد و بہرہمہند بوو.. کہ ئہم پیغہمبہرہ ﷺ لہ لایہن
 خواوہندی پەروردگاری ہہموو جیہانہ کانہوہ بو لای سہرجہم خہلکی
 سہر پرووی زہوی رہوانہ کرا و، چہندین دیاریی مہعنہوی و راستیی
 پروونی ئہوتوشی لہ گہل خودا ہینا کہ پھیوہندیان بہ ہہموو
 بوونہوہرانہوہ ہہیہ.. لہم کاتہدا، لہ لایہنی ہہموو دہستہ و تاقمیک لہم
 جوړانہی بوونہوہرہوہ - ہہر یہ کہیان بہ زمانی تاییہتی خوی -
 نوینہریان بو پیشوازی لیکردن و بہخیرہاتنی ئہم پیغہمبہرہ ﷺ ہات و،
 ہہریہ کہشیان موہجیزہی دہستہ و تاقمی خویان لہ بہردہم پیغہمبہردا ﷺ
 پیشکش کرد. بہمہش تہسدیق کردن و بہخیرہاتنی پیغہمبہریان ﷺ
 دہربری. ئہوہبوو ہہر لہ بہرد و دار و ئاو و مروفقہوہ، تا دہگاتہ
 مانگ و خوړ و ئہستیرہکان، ہہموو ئہم کارہیان ئہنجام دا. و ہک بلیی
 ہہر یہ کہیان بہ زمانی حالی خوی دہلیت:

"یاخوہ بہخیربییت!"

سعیدی نووری

ISBN 0-0206-0000-3

9 780020 600008

نرخى (۴۰۰۰) دینارہ